

**T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**TWITTER'DA HİKAYE ANLATICILIĞI:
FEMİNİST HESAPLARIN ANLATI POLİTİKASI**

DOKTORA TEZİ

ASLI TOSUNER

121153106

Danışman Öğretim Üyesi:

Doç. Dr. Selva Ersöz KARAKULAKOĞLU

İstanbul, Haziran 2017

**T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**TWITTER'DA HİKAYE ANLATICILIĞI:
FEMİNİST HESAPLARIN ANLATI POLİTİKASI**

DOKTORA TEZİ

ASLI TOSUNER

121153106

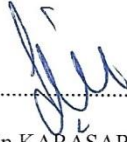
Danışman Öğretim Üyesi:

Doç. Dr. Selva Ersöz KARAKULAKOĞLU

İstanbul, Haziran 2017

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

13.06.2017 tarihinde tezinin savunmasını yapan Aslı TOSUNER'e ait "Twitter'da Hikaye Anlatıcılığı: Feminist Hesapların Anlatı Politikası" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, İletişim Bilimleri Doktora Programında Doktora Tezi Olarak Oy Birliği/Oy Çokluğu İle Kabul Edilmiştir.

Prof.Dr.Şahin KARASAR
(Başkan)

Prof.Dr.Gül BATUŞ
Jüri Üyesi

Prof.Dr.Nilüfer TİMİSİ
Jüri Üyesi

Doç.Dr.Selva ERSÖZ
Jüri Üyesi-Danışman

Doç.Dr.Gürdal ÜLGER
Jüri Üyesi

YEMİN METNİ

13/06/2017

Doktora tezi olarak sunduğum "Twitter'da Hikaye Anlatıcılığı: Feminist Hesapların Anlatı Politikası" adlı çalışmanın, proje safhasından sonuçlanmasına kadar olan bütün süreçlerinde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımda yazıldığını ve yararlandığım bütün eserlerin "Kaynakça"da gösterilenlerden oluştuğunu, "Kaynakça"da yer alan bu eserlerden metin içinde atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

121153106

Aslı TOSUNER

ÖNSÖZ

Yoğun bir düşünme, öğrenme ve emek döneminden geçerek tamamladığım bu tez çalışması, birçok kişinin çeşitli şekillerde verdiği değerli desteklerle gerçekleşmiştir.

Çok şey öğrendiğim akademik ustalarımın, danışmanım Doç.Dr. Selva Ersöz Karakulakoğlu'na, bana aktardığı bilgisi, hem akademik hem duygusal desteği, her zaman pozitif olan enerjisi ile bana verdiği motivasyondan ötürü teşekkür ederim. Tez sürecim boyunca, düşünmemi sağlayan güzel soruları, benimle paylaştıkları fikir ve bilgileri için Prof. Dr. Nilüfer Timisi'ye ve Prof. Dr. Gül Batuş'a; destekleriyle her zaman yanımda olan ve beni motive eden Prof. Dr. Şahin Karasar ve Doç.Dr. Gürdal Ülger'e; tezimi hazırlama sürecimde, bana destek olan ve beni akademik yaşama hazırlayan Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi'ndeki tüm hocalarıma ve bana destek sunan tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Aynı zamanda, hayatım boyunca bana maddi, manevi destek olup, bu aşamaya gelmemi sağlayan, her zaman bana inanıp bana güven veren, tez sürecimde de yanımda olan sevgili annem Merih Tosuner ve sevgili babam Selahattin Tosuner'e; bana her zaman inanan ve beni motive eden sevgili yakınlarıma; doktora başladığımda tanışıp, dost olduğum ve tüm tez yazma sürecimde yanımda olan, bana güzel fikirler veren, sıkılmadan derdimi dinleyen, yapıcı eleştiriler sunan arkadaşım Yasin Yeşilyurt'a; tez sürecinde bilgi alışverişinde bulunduğum, çalışma hayatımda da bana destek olmuş olan sevgili oda arkadaşım Gökçen Cıvaş'a; tezimin son aşamasında yaşamıma girip beni mutlu etmiş olan, desteklerini esirgemeyen arkadaşım Pelin Akdoğan'a, teşekkür etmeyi borç bilirim.

ÖZET

Twitter’da Hikaye Anlatıcılığı: Feminist Hesapların Anlatı Politikası isimli tez çalışmasının konusu, Twitter’deki paylaşımların, bir kamusal hikaye anlatıcılığı olarak, politik olarak taşıdığı imkan ve sınırlılıkların incelenip tespit edilmesidir. Bu kapsamda, Twitter’deki feminist hesapların 2016 yılı boyunca paylaştığı tweetlerin içerdiği hikayeler ve kurduğu anlatılar, anlatsal sorgulama yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, Twitter’da belirli bir olayla ilgili paylaşılan tweetlerin, farklı zamanlarda da paylaşılsa bir anlatı oluşturduğu ve Twitter’ın kamusal bir hikaye anlatıcılığı pratiği için uygun bir mecra olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Twitter üzerinden kurulan anlatılar aracılığıyla, toplumsal olaylara dair anlam oluşturma, egemen anlatılara karşıt söylem üretme, gündem yaratma kapasitesine sahip olma, kimlik, temsil ve hafıza oluşturma, konuşma yetkisi ve görünürlülüğü arttırma gibi pratikler gerçekleştirilebilmektedir. Twitter, özellikle anlatılar yoluyla toplumsal sorun inşası için uygun bir kamusal mekandır.

Anahtar Kelimeler: Anlatı, Hikaye Anlatıcılığı, Twitter, Feminizm, Çerçeveleme.

ABSTRACT

The subject of the thesis named “Storytelling in Twitter: Narrative Politics of Feminist Accounts”, is to analyze and determine the political opportunities and the constraints of Twitter shares as a public storytelling. In this context, the narratives constructed by feminist accounts, and the stories which their tweets contain throughout 2016 in Twitter are analyzed by narrative inquiry method. In the sum of the analysis, it is revealed that the tweets shared about a certain event constitute a narrative even if they are shared in different times and Twitter is a proper medium for public storytelling practices. At the same time, it is revealed that creating meaning about social issues, producing counter discourses against dominant narratives, having an agenda-setting capacity, constructing identity, representation and collective memory, increasing the voice and visibility are possible actions can be done through the narratives constructed in Twitter. Twitter is particularly a suitable public space for constructing social issues by narratives.

Keywords: Narrative, Storytelling, Twitter, Feminism, Framing.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xiii
TABLolar	xv
ŞEKİLLER.....	xix
GİRİŞ	1
1. İNSANIN TEMEL DÜŞÜNCE BİÇİMİ VE BİLGİ KAYNAĞI OLARAK HİKAYELER.....	12
1.1. Anlatı ve Hikayenin Tanımı ile Özellikleri.....	12
1.2. Anlatının İşlevleri.....	17
1.2.1. Bilişsel İşlevler	18
1.2.1.1. Zamanın Düzenlenmesi.....	19
1.2.1.2. Deneyimlerin Düzenlenmesi.....	20
1.2.2. Psikolojik İşlevler	21
1.2.3. Toplumsal İşlevler	22
1.3. Anlatının Rasyonelliği.....	24
1.4. Hikaye ve Anlatı Türleri.....	30
1.4.1. Geleneksel Hikayeler	30
1.4.1.1. Mit.....	31
1.4.1.2. Drama.....	32

1.4.1.3. Masal	33
1.4.2. Modern Hikaye: Roman.....	35
1.4.3. Kurmaca Olmayan Hikayeler	35
1.4.3.1. Anlatı Olarak Yaşam.....	36
1.4.3.2. Kişisel Deneyim Anlatısı	37
1.4.3.3. Yaşamöyküsü ve Özyaşamöyküsü.....	38
1.4.3.4. Aile Anektodları.....	39
1.4.3.5. Teröpatik Anlatılar.....	39
1.5. Hikaye Anlatıcılığının Politikası	41
1.5.1. Anlatının Politik İşlevleri.....	42
1.5.1.1. Menfaatler ve Kimlikler Olarak Anlatılar	42
1.5.1.2. İdeolojiler ve Zihniyetler Olarak Anlatılar	44
1.5.1.3. Performans Olarak Anlatılar	49
1.5.2. Karşıt Anlatılar	52
1.5.3. Hikaye Anlatıcılığının Otoritesi: Konuşma Yetkisi, Öznellik ve Görünürlük.....	54
1.5.4. Anlatılabilirlik, Suskunluk, Hikayesizleşme ve Tanıklık	59
2. HİKAYELERİN ÜRETİMİ VE DAĞITIMI.....	67
2.1. Sözlü Kültür Dönemi.....	70
2.2. Yazılı Kültür: Alfabe, Elyazısı ve Matbaanın Etkileri	75
2.3. Görsel İşitsel Medya Dönemi.....	80
2.3.1. Medyada Kamusalılık, Deneyimlerin Temsiliyeti ve Dolayımı Tanıklık	82
2.3.2. Medyada Anlatı Türleri	86

2.3.2.1. Radyoda Hikaye Anlatıcılığı.....	87
2.3.2.2. Anlatı Olarak Haber, Hikaye Anlatıcısı Olarak Basın.....	89
2.3.2.3. Televizyonda Hikaye Anlatıcılığı.....	91
2.3.2.4. Sinema Anlatısı.....	98
2.3.2.5. Televizyon Filmi.....	100
2.4. Yeni Medya Dönemi.....	100
2.4.1. Sosyal Medyanın Tanımı.....	103
2.4.2. Katılımcı Kültür ve Kullanıcı Tarafından Oluşturulan İçerik.....	105
2.4.3. Yeni Medyada Kamusal Alan ve Görünürlük.....	107
2.4.4. Yeni Medyada Metin ve Anlatı.....	111
2.4.5. Dijital Hikaye Anlatıcılığı.....	113
2.4.6. Sosyal Medyada Hikaye Anlatıcılığı.....	115
2.4.7. Hikaye Anlatıcılığına Dayalı Sosyal Ağlar.....	120
2.4.7.1. Wattpad.....	120
2.4.8. Transmedya Hikaye Anlatıcılığı.....	121
2.4.9. Video Oyunlarında Hikayeler.....	121
2.4.10. Dijital Kurgu: Elektronik Edebiyat.....	122
3. TOPLUMSAL HAREKETLER ve FEMİNİST HAREKET.....	125
3.1. Toplumsal Hareketlere Yaklaşımlar.....	125
3.2. Dijital Aktivizm.....	130
3.2.1. İnternet Destekli Düşük Eşikli Eylemler.....	134
3.2.2. İnternet Destekli Yüksek Eşikli Eylemler.....	135

3.2.3. İnternet Tabanlı Düşük Eşikli Eylemler	135
3.2.4. İnternet Tabanlı Yüksek Eşikli Eylemler.....	136
3.3. Politik Eylem Olarak Hikaye Anlatıcılığı	136
3.3.1. Kolektif Eylem Çerçevesi	137
3.3.1.1. Teşhis Çerçevesi(Diagnostic Framing)	139
3.3.1.2. Çare Çerçevesi (Prognostic Framing)	142
3.3.1.3. Güdüleyici Çerçeveleme (Motivational Framing)	143
3.3.2. Hikaye Anlatıcılığı ile Toplumsal Hareketlerde Çerçeveleme Stratejileri	144
3.4. FEMİNİST HAREKET	150
3.4.1. Birinci Dalga Feminizmi	151
3.4.1.1. Liberal Feminizm	153
3.4.1.2. Marksist Feminizm.....	154
3.4.2. İkinci Dalga Feminizmi	155
3.4.2.1. Radikal Feminizm	157
3.4.2.2. Sosyalist Feminizm	158
3.4.3. Post Feminizm ve Üçüncü Dalga.....	159
3.4.4. Feminizm ve Hikaye Anlatıcılığı.....	161
3.4.5. Yazarlık Otoritesi ve Medya Temsilleriyle Mücadele.....	165
3.4.6. Feminist Dijital Aktivizm	166
3.4.6.1. Etiket Feminizmi (Hashtag Feminism)	169
3.4.7. Türkiyede Feminist Hareketin Gelişimi	171

3.4.8. Türkiye’de Politik Gündem ve Dijital Feminist Aktivizm	175
4. TWİTTER’DA HİKAYE ANLATICILIĞI: FEMİNİST HESAPLARIN ANLATI POLİTİKASI	182
4.1. Araştırmanın Amacı	182
4.2. Yöntem	183
4.2.1. Anlatısal Sorgulama (Narrative Inquiry)	183
4.2.1.1. Anlatının Paradigmatik Analizi (Paradigmatic Analysis of Narrative)	184
4.2.1.2. Anlatı Analizi (Narrative Analysis)	188
4.2.2. Örneklem	188
4.2.3. Sınırlılıklar	190
4.2.4. Veri Toplama Araçları	190
4.2.5. İşlem.....	191
4.3. BULGULAR	192
4.3.1. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	192
4.3.1.1. Anlatının Paradigmatik Analizi Bulguları	194
4.3.1.1.1. Teşhis Çerçevesi.....	196
4.3.1.1.2. Çare Çerçevesi.....	212
4.3.1.1.3. Güdüleyici Çerçeveleme	219
4.3.1.2. Anlatı Analizi	223
4.3.2. Halkevcı Kadınlar	226
4.3.2.1. Anlatının Paradigmatik Analizinin Bulguları	227
4.3.2.1.1. Teşhis Çerçevesi.....	230

4.3.2.1.2. Çare Çerçevesi.....	240
4.3.2.1.3. Güdüleyici Çerçeve	248
4.3.2.2. Anlatı Analizi	250
4.3.3. Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ)	253
4.3.3.1. Anlatının Paradigmatik Analizi Bulguları	254
4.3.3.1.1. Teşhis Çerçevesi.....	256
4.3.3.1.2. Çare Çerçevesi.....	265
4.3.3.1.3. Güdüleyici Çerçeveleme	269
4.3.3.2. Anlatı Analizi	271
4.3.4. Bulguların Değerlendirilmesi	273
5. SONUÇ VE TARTIŞMA	278
6. KAYNAKÇA	283

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ARPANET	: The Advanced Research Projects Agency Network
AWID	: Uluslararası Kadın Kalkınma Örgütü
BM	: Birleşmiş Milletler
CD-Rom	: Compact Disc Read-Only Memory
CEDAW	: Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CSW60	: Kadınların Statüsü Komisyonu
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
ECOSOC	: Ekonomik ve Sosyal Konseyi
EHP	: Emekçi Hareket Partisi
EZLN	: Ulusal Zapatista Özgürlük Ordusu
HIJOS	: Unutmaya ve Sessizliğe karşı Kimlik ve Adalet için Çocuklar
HTML	: Hypertext Markup Language
IBM	: International Business Machines
IMF	: International Monetary Fund
IRC	: Internet Relay Chat
İFK	: İstanbul Feminist Kolektif

KEKBMV	: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı
KİH-YÇ	: Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği
LGBTİ	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks
MEDİZ	: Kadınların Medya İzleme Grubu
MIT	: Massachusetts Teknoloji Enstitüsü
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Gelişim Organizasyonu
SKH	: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
UNSA	: Birleşmiş Milletler Akademik Çalışmalar Birliği
YAZKO	: Yazarlar Kooperatifi

TABLULAR

Tablo 1.1 Paradigmatik ve Anlatısal Modlar	27
Tablo 1.2 Fischer'in Rasyonel ve Anlatı Paradigması Tanımları	28
Tablo 3.1 Yeni Dijitalleşmiş Eylem Repertuarının Bir Tipolojisi	134
Tablo 4.1 Kolektif Eylem Çerçevesi	186
Tablo 4.2 Twitter Anlatısının Çerçeve Analizi Modeli	187
Tablo 4.3 Örneklem Tablosu.....	190
Tablo 4.4 Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Çerçeve Analizi	195
Tablo 4.5 Kadın Cinayetlerine Dair Rapor Tweetleri.....	198
Tablo 4.6 Yaşam Hakkı Üzerine Tweet Örnekleri.....	200
Tablo 4.7 Problemin Kaynağı Olarak Ataerkil Zihniyet Tweeti	203
Tablo 4.8 Problemin Kaynağı Olarak Ataerkil Zihniyet Tweetleri-2	203
Tablo 4.9 Problemin Kaynağı Olarak Ataerkil Zihniyet Tweetleri-3	204
Tablo 4.10 Problemin Kaynağı Olarak Ataerkil Zihniyet Tweetleri-4	205
Tablo 4.11 Problemin Kaynağı Olarak Ataerkil Zihniyet Tweetleri-5	207
Tablo 4.12 Problemin Kaynağı Olarak Devletin Eylemsizliği ve İhmali Tweetleri	208
Tablo 4.13 Problemin Kaynağı Olarak Devletin Eylemsizliği ve İhmali Tweetleri-2	210
Tablo 4.14 Problemin Kaynağı Olarak Devletin Eylemsizliği ve İhmali Tweetleri-3	211
Tablo 4.15 Devletin Yükümlülüklerini Yerine Getirmesi Talebi Tweetleri.....	213
Tablo 4.16 Devletin Yükümlülüklerini Yerine Getirmesi Talebi Tweetleri-2	214

Tablo 4.17 Kadın Mücadelesi Tweetleri	215
Tablo 4.18 Kadın Mücadelesi Tweetleri-2.....	216
Tablo 4.19 Kadın Mücadelesi Tweetleri-3.....	217
Tablo 4.20 Kadın Mücadelesi Tweetleri-4.....	218
Tablo 4.21 Kadın Mücadelesi Tweetleri-5.....	219
Tablo 4.22 Güdüleyici ereve Mücadele Katılma Sebepleri.....	220
Tablo 4.23 Güdüleyici ereve rgt Kimliği Tweetleri	221
Tablo 4.24 Güdüleyici ereve rgt Kimliği Tweetleri-2	222
Tablo 4.25 Güdüleyici ereveleme Kolektif Kadın Kimliği Tweetleri.....	223
Tablo 4.26 Halkevci Kadınların ereve Analizi	229
Tablo 4.28 Yaşam Hakkı İhlali erevesinden Kadın Katliamı Tweetleri	231
Tablo 4.29 ocuk İstismarı Tweetleri.....	232
Tablo 4.30 Erkek Şiddeti Tweetleri	234
Tablo 4.31 Erkek Adalet Tweetleri.....	235
Tablo 4.32 Erkek Panel Tweetleri.....	236
Tablo 4.33 Adlandırma Sorununa Dair Tweetler.....	237
Tablo 4.34 İnsan Hakları İhlali Olarak Devletin Eylemsizliği ve İhmali Tweeti	238
Tablo 4.35 İnsan Hakları İhlali Olarak Devletin Eylemsizliği ve İhmali Tweetleri-2	238
Tablo 4.36 Devletin Görevini Yerine Getirmesi Talebi Tweetleri	240
Tablo 4.37 zm nerileri Tweetleri	242

Tablo 4.38 Meşru Müdafaa Uygulayan Kadınlara Özgürlük Talebi Tweetleri	243
Tablo 4.39 Halkevci Kadınların Kadın Mücadelesi Tweetleri	244
Tablo 4.40 Halkevci Kadınların Kadın Mücadelesi Tweetleri-2	245
Tablo 4.41 Halkevci Kadınların Kadın Mücadelesi Tweetleri-3	246
Tablo 4.42 Halkevci Kadınların Kadın Mücadelesi Tweetleri-4	247
Tablo 4.43 Halkevci Kadınların Kadın Mücadelesi Tweetleri-5	247
Tablo 4.44 Halkevci Kadınlar GÜdüleyici Çerçeve	248
Tablo 4.45 Halkevci Kadınlar GÜdüleyici Çerçeve-2.....	249
Tablo 4.46 Halkevci Kadınlar GÜdüleyici Çerçeve-3.....	249
Tablo 4.47 Halkevci Kadınlar GÜdüleyici Çerçeve-4.....	250
Tablo 4.48 Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği Çerçeve Analizi	255
Tablo 4.49 Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinden Kadın Hakları Tweetleri.....	257
Tablo 4.50 Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinden Kadın Hakları Tweetleri-2	257
Tablo 4.51 Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinden Kadın Hakları Tweetleri-3	259
Tablo 4.52 Yaşam-Ölüm Karşıtlığı Çerçevesinde Barış Sorunu Tweetleri	260
Tablo 4.53 Boşanma Komisyonuna Karşı Tweetler	261
Tablo 4.54 Boşanma Komisyonuna Karşı Tweetler-2.....	262
Tablo 4.55 Tecavüzcüyü Koruyan TCK Düzenlemesine Karşı Tweetler.....	263
Tablo 4.56 Problemin Kaynağı Olarak Cinsiyet Ayrımcılığı Tweetleri	264
Tablo 4.57 Problemin Kaynağı Olarak Devlet Kurumları Tweetleri.....	265

Tablo 4.58 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi Olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tweetleri	266
Tablo 4.59 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi Olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tweetleri-2	267
Tablo 4.60 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi Olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tweetleri-3	267
Tablo 4.61 Devlet Yetkililerine Kadın ve Çocuk Haklarını Koruma Çağrısı Tweetleri	268
Tablo 4.62 Devlet Yetkililerine Kadın ve Çocuk Haklarını Koruma Çağrısı Tweetleri-2	269
Tablo 4.63 KİH-YÇ Derneği GÜdüleyici Çerçeve Tweetleri	270
Tablo 4.64 KİH-YÇ Derneği GÜdüleyici Çerçeve Tweetleri-2	270
Tablo 4.65 KİH-YÇ Derneği GÜdüleyici Çerçeve Tweetleri-3	271

ŞEKİLLER

Şekil 1.1 Anlatının Bileşenleri 15

GİRİŞ

Hikayelerin sosyal araştırmalara konu olması, tarihsel olarak ilk edebiyat araştırmacılarının, halkbilimcilerin, sosyologların ve antropologların girişimleriyle olmuştur. Halkbilimciler, geleneksel hikayeleri incelemişler veya incelemeleri için bu hikayeleri kullanmışlardır. Onların incelemeleri daha çok sözlü geleneğe ait masal, efsane, mit gibi kurgusal ve geleneksel hikayelerdir. Edebi hikayelerin incelenmesi ise, Antik Dönemdeki poetikalardan başlayıp günümüz edebiyat kuramlarına kadar uzanmaktadır. Özellikle 18. yüzyıldan itibaren roman ve kısa öykü gibi yeni türlerin ortaya çıkışı, okuryazarlığın ve basımın çoğalması gibi gelişmelerle, edebiyat alanındaki farklı yaklaşımlar ve incelemeler ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılda kurumsallaşmaya başlayan sosyal bilimler içerisinde, sosyolog ve antropologlar, özellikle sömürge bölgelerindeki halkları ve yaşamları incelemek için yaptıkları etnografik araştırmalarda, bireysel yaşamlar ve tarihsel süreçlerle ilgili anlatıları kullanmışlardır (Alleynes, 2015, s. 14-15). Yani hikayeler, 19. yüzyıldan beri sosyal araştırmalarda kullanılmaktadır.

Hikayenin temsili olan anlatı yapıları ise, Aristoteles zamanından beri incelenmektedir. Ancak bu incelemeler kurumsal bir disiplin altından yapılmaktan çok bireysel incelemelerdir. Yirminci yüzyılın başında ise hikayelere yönelik yapısal incelemelerin yapılmaya başlanmasıyla anlatıbilim alanı doğmaya başlamıştır. Bu incelemeler Rus Biimcilerin öncü olduğu, Saussure'un dilbilim çalışmalarından etkilenerak yapılan yapısalcı çalışmalardır. Rus Biçimci Vladimir Propp'un Masalın Biimbilimi kitabının 1958'te Fransızca ve İngilizce'ye çevrilmesiyle anlatı çalışmalarına olan ilgi edebiyat kuramlarının içinde ve dışında artmıştır. Yapısalcıların anlatılara yönelik yapısal incelemelerinin ve yaklaşımlarının ortak yönü, geleneksel hermenetiğin aksine yazarın niyeti veya metinlerin üretimindeki koşullar yerine metinlerin kendisine ilgi duymalarıdır (Czarniawska, 2004). Dolayısıyla anlatıbilim çalışmaları, hikayelerden çok hikayeleri temsil eden form olan anlatının yapısıyla ilgilenen göstergebilimsel çalışmalardır. Ayrıca yapısalcılar daha çok yazılı, edebi metinler üzerinde çalışmışlardır. Daha sonra, farklı kuramcılar, yapısal yaklaşımı gündelik sohbetlere, yüz yüze konuşmalara uygulamışlardır. Örneğin William Labov ve Joshua Waletzky'nin 1967 tarihli makalesi, karşılıklı hikaye anlatıcılığını, kişisel deneyim anlatılarını inceleyerek daha sosyodilbilimsel

bir yaklaşım ve model geliştirmişlerdir (Labov & Waletzky, 1997). Böylece yapısal incelemelerin kapsamı edebi metinlerin dışına taşır, kişisel hikayeleri kapsamaya başlamıştır.

Yapısalcıların çalışmaları ve anlatıbilim alanını doğuşu, sosyal bilimlerdeki farklı disiplinlerin anlatıya yönelik ilgisinin artmasına yol açmıştır. Marie-Laure Ryan'a göre bunun sebebi, o güne kadar kurgusal ve edebi anlatılara, özellikle, epik şiir, drama, masal, roman gibi türlere odaklanılmasıdır (Hyvärinen, 2010, s. 72). Yani anlatıya yönelik bakış açısı değişmiştir. Sadece edebiyatın ve kurgunun alanında olmaktan çıkıp farklı disiplinlerin araştırma alanına girmiştir. Bu ilginin artışı en az beş çağdaş fenomeni tetiklemiştir: insan bilimlerinde anlatsal yönelim; yazın alanında anı türünde ani artış; ırk, etnisite, toplumsal cinsiyet ve seksüellik, yaş ve yeti alanlarındaki yeni kimlik hareketleri; kişisel gelişimin teröpatik kültürü ve hastalık, travma ve mağduriyeti nakleden sohbet programları; performans sanatı, popüler kültür ve İnternet dahil elektronik medyadaki öz-performans uygulamaları (Langellier & Peterson, 2004, s. 2).

Sosyal Bilimler'deki "anlatsal yönelim", insan yaşamının ve deneyiminin de hikaye olarak görülmesi ve kabul edilmesi gibi yeni bir bakış açısı doğurmuştur. Bunun sebebi, benlik, öteki, topluluk, toplumsal, politik ve tarihsel dinamikler arasındaki ilişkiler üzerinde dönen yeni bir felsefi tartışma dalgasının ortaya çıkması, evrensel açıklamalar yapma iddiasındaki büyük anlatıların sorgulanması ve pozitivist bilimin eleştiriye açılmasıdır. Aslında bu sorgulamalar ve eleştiriler, egemen bilgi rejimlerine yöneliktir. Örneğin pozitivist araştırmalara yönelik temel eleştiri, nesnellik adına gözlemci veya araştırmacıyı, sosyal gerçekliğin dışında, sosyal ve tarihsel dokunun dışına yerleştirmesi ve düşünömsel unsurun eksik olmasıdır. Sosyal dünya karmaşık bir yapıdadır ve sosyal dünyanın dinamikleri basit bir şekilde dışarıda nesnel dünyada bulunmamaktadır (Goodson & Gill, 2011, s. 18). Bu sebeple, daha iyi bir kavrayış için öz düşünömsel bir soruşturma yaklaşımı gereklidir.

Eleştiriler, toplumda sesi duyulmayan, deneyimleri marjinalleştirilen kadınların, eşcinsellerin, lezbiyenlerin, koloni sonrasının ve diğer seslerin alternatif, ufak, unutulmuş ve anlatılmamış hikayelerinin iyileştirilmesi için bir çıkış yolu olmuştur (Hyvärinen, 2010, s. 75). Çünkü sosyal bilimlerin ana akım kavramlarına

bilgi veren Aydınlanma teorileri, hikayeleri gerçeğin öznel ve retorik kirlilikleri olarak görmektedir (Stone-Mediatoire, 2004, s. 6). Aynı zamanda, deneyimleri, tarihsel olayların veya egemen anlatıların içeriğinden farklılaşan grupların hikayeleri, gerçek olarak kabul edilmemektedir. Bu sebeple büyük anlatıların ve sosyal bilimlerin ana akım yaklaşımlarını eleştiriye açılması, politik olarak alternatif hikayelere ve insan yaşamına, varoluşsal olarak yeni bir vizyon öneren, yeni bir entelektüel hareket atmosferinin yaratılmasına yardım etmiştir (Hyvärinen, 2010, s. 75).

Öte yandan, anlatısal yönelimi besleyen bir diğer gelişme, tarih ve bellek çalışmalarındaki yaklaşım değişimleridir. Tarihsel yöntemler, tarih yazımı ve ulusal tarih anlatıları eleştirilmeye başlanmıştır. Özellikle ilgili düşünceler değişmiştir. Sıradan insanların deneyimleri(gündelik hayat hikayeleri gibi) bellek anlatıları ve tarih yazımı açısından önem kazanmıştır. Özellikle ulusal anlatıların karşısında kimlik politikaları çerçevesinde, bu anlatılardan dışlanan veya olduğu gibi temsil edilemeyenlerin anlatılarına da başvurulmaya başlanmıştır. Anı, otobiyografi, günlük, mektup gibi öznel anlatıları içeren belgeler de akademik araştırmaların içerisine girmiştir. Öznelliğe ve birinci tekil şahıs anlatısına yönelik güvensizlik postmoderniteyle değişmiştir. Tam tersine birinci teki şahıs anlatıları da hakikatin taşıyıcısı olarak değer kazanmıştır (Sarlo, 2012, s. 34). Sosyoloji disiplini içerisinde bu tip anlatılarından yaygın olarak yararlanılmaya başlanmıştır. Örneğin sosyal hareket, kültür ve politika araştırmacısı Francesca Polletta, özellikle dezavantajlı gruplar için, hikaye anlatıcılığının avantaj ve risklerini incelemiştir (Polletta, 2006). Politik psikoloji alanında çalışan Molly Andews ve Phillip L. Hammock, anlatıları politik işlevleri açısından incelemiştir. Bilgi politikası üzerine çalışan Shari Stone-Mediatoire ve antropolog Michael Jackson, Hannah Arendt'in kamusal hikaye anlatıcılığı üzerine olan fikirlerini yaptıkları politik incelemelerle genişletmiştir.

Yirminci yüzyılın ortasında, iletişim araştırmaları genelde ya mesajların üretimi ve neyi temsil ettiklerini ya da alımlanmasını ve etkilerini araştırmaktadır (Herman, Jahn, & Ryan, 2005, s. 76). 1960'lardan itibaren, yapısalcıların ve sosyal etkileşimcilerin katkılarıyla sonraki yıllarda mesajların etkileriyle, tasarımlarının özellikleri arasında bağlar incelenmeye başlanmıştır. Özellikle Barthes'ın anlatı tanımlaması ve Chatman'ın anlatı üzerine çalışması, yazılı metin dışında farklı

formların da anlatı olarak ele alınmasını sağlamıştır. Böylece, radyo, televizyon, gazete ve sinemadaki formlar da anlatı olarak incelenmeye başlanmıştır. Örneğin George Gerbner, televizyon üzerine yaptığı ekme incelemesinde televizyonu “merkezileşmiş bir hikaye anlatıcılığı sistemi” olarak tanımlamıştır (Gerbner, 1998, s. 177). John Fiske de televizyonun anlatsal olduğunu ifade etmiş ve “Television Culture” adlı kitabında, televizyon programlarının anlatı yapılarını incelemiştir (Fiske, 2009). Arthur Asa Berger, “Narratives in Popular Culture, Media and Everyday Life” kitabında, medyadaki farklı anlatı biçimlerini tanımlamış ve incelemiştir (Berger, 1997). Gazeteciliğin aslında hikaye anlatıcılığı olduğu ve haberlerin bir anlatı formu olduğunu George Herbert Mead, Allan Bell, Robert Darton gibi çeşitli araştırmacılar tarafından incelenmiştir (Dartton, 1975; Langer, 1992; Özer, 2011).

İletişim Çalışmalarında, anlatının yapısal incelemeleri, yapısalcıların araştırmalarına dayandırılarak yapılmıştır. Bu sebeple iletişim çalışmalarının anlatı başlığı altında, yapısalcıların anlatı teorileri yer almaktadır. Öte yandan, Walter Fisher iletişim çalışmaları altında, anlatıyı temel bir insan iletişimi olarak tanımlamış ve anlatı paradigmasını alana tanıtmıştır (Fisher, 1987). Bu yaklaşım, anlatıyı insan zihnin temel bir süreci olarak ele alan psikoloji kuramcısı Jerome Bruner’un çalışmasının iletişim alanındaki versiyonudur (Bruner, 2004). Hikaye anlatıcılığını, bir kişilerarası iletişim etkinliği olarak ele alan ve bu şekilde tanımlayan araştırmacılar bulunmakla birlikte, medya alanında bu çalışmalar fazla yer almamaktadır.

İnternet ve dijital teknolojiler, anlatı çalışmalarının kapsamını genişletmiştir. 1990’lı yıllardan itibaren dijital anlatıbilim çalışmaları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu çalışmalar, anlatı sanatının kurgusal örneklerine odaklanmakta, insanlar arasındaki etkileşimden ziyade metin-okuyucu ilişkilerindeki etkileşimi araştırmakta ve anlatı üretimi ve alımlanmasına yönelik daha bütüncül bir kavramsallaştırma yerine belli metinlerin okumasıyla sınırlı kalmaktadır (Page, 2013, s. 4). Dijital teknolojiler ve yeni medya üzerine çalışmalar yapan araştırmacıların gündemine girmiştir. Örneğin Lev Manovich, yeni medyayı incelerken, onun yapısını insan zihninin kullandığı anlatı yapısına karşıt tanımlamıştır (Manovich, 2001). Bağımsız araştırmacı Marie-Laure Ryan, anlatıbilim çalışmalarını yapay zeka, sanal gerçeklik,

dijital ortamda kurgusal dünyalar vb. çalışmalarıyla yeni medyaya uyarlamıştır (Ryan, 2006). Henry Jenkins yakınsama kavramı üzerinden, aynı hikayenin farklı medyaya dağılarak oluşturulup aktarılmasını transmedya hikaye anlatıcılığı olarak adlandırmıştır (Jenkins, 2006). Ruth E. Page, anlatı çalışmalarını sosyal medya üzerine yapmış ve Ochs ve Capps'ın belirlediği anlatı boyutlarını sosyal medyaya uyarlamıştır (Page, 2013). Dijital ortamdaki hikayelere yönelik araştırmalar ağırlıklı olarak yapısaldir. Yani geleneksel anlatı yapılarının, dijital ortamda nasıl varolduğunu incelemektedir. Araştırmacılar da dilbilim veya edebiyat alanında uzmanlaşmıştır. İletişim bilimleri ile anlatıbilimi birleştiren, hikayelere iletişim alanındaki perspektiflerle bakın ve yapı yerine anlatıların içeriklerine odaklanan çalışmalar azdır.

Türkiye'ye bakıldığında, hikaye anlatıcılığının araştırılması eğitim, sözlü kültür, edebiyat, sözlü tarih ve bellek alanlarında yoğunlaşmaktadır. İletişim bilimleri alanında ağırlıklı olarak sinema filmleri ve video oyunları üzerine araştırmalar yapılmıştır. Sosyal medya üzerinde araştırma örneği olarak, Bilgesu Savcı'nın Vladimir Propp'un modelini bloglara uyguladığı 2015 tarihli yüksek lisans tezi, örnek verilebilir (Savcı, 2015). Elif Engin'in Walter Fischer'in anlatı paradigması bağlamında kurumsal hikayeleri incelediği 2013 tarihli doktora tezi, halkla ilişkiler alanında olması ve anlatı paradigmasından yararlanılarak yapılması sebebiyle öncüdür (Engin, 2013). Ancak genel olarak bakıldığında anlatı paradigması yaklaşımının kullanıldığı, yeni medya üzerine ve anlatıların içeriğine odaklanan araştırmalar iletişim bilimleri alanında yetersizdir. Bu eksiklik, bu tez çalışmasının yapılmasının arkasındaki motivasyonlardan biridir.

Diğer motivasyon, tez çalışmasının da sorunsalını oluşturan, hikayelerin geleneksel ve egemen medyadaki konumudur. Walter Benjamin'in belirttiği gibi geçtiğimiz yüzyılın başından itibaren deneyimler, deneyimlerin aktarımı ve hikaye anlatıcılığı gücünü kaybetmiştir (Benjamin, 2012). Buna karşılık gazete, radyo, televizyon, sinema gibi kitle iletişim araçları toplumların ana hikaye anlatıcısı konumuna yerleşmiştir. Medyadaki hikayeler doğrudan gerçeği değil ama gerçeğin bir temsilini yansıtmaktadır (Dakovic, Derman, & Ross, 1996, s. 15). Hikayeler kurgusal da olsa, kurgu dışı da olsa gerçekliğin inşa edilmiş temsilleridir. Yazılı ve görsel basının otoritesi ise nesnel olduğu ve gerçekleri aktardığı iddiasıyla

pekişmektedir (Hedy, 2006, s. 11). Bu sebeplerle medyanın aktardığı hikayeler, “en doğal” ve “en gerçek” bilgiyi içeriyor görünmekte ve medya mesajlarının tekrara dayalı akışı bu düşünceyi pekiştirmektedir.

Medyanın toplumun ana hikaye anlatıcısı olması, kurumsal ve ekonomik yapısından ötürü çeşitli sorunlar doğurmaktadır. Basılı medya ve ticari televizyon, varlığını aldığı reklamlarda sürdürmektedir. Benzer şekilde film endüstrisi, müzik endüstrisi gibi popüler kültür ürünleri üreten diğer alanlar da kapitalist ekonomiye entegre biçimde, kar getirecek şekilde çalışmaktadır. Hem reklam alabilmek hem de kar elde edebilmek için, medya kuruluşları izleyicileri kategorize etmekte ve belirledikleri kriterlere göre çeşitli kalıplar içerisinde üretim yapmaktadır. Yani medya içerikleri, alınıp satılma potansiyeline göre üretilip dağıtılmaktadır. Medya endüstrilerinin ekonomik yapısı, anlatabilecekleri hikayeleri belirlemektedir (Funton, 2005, s. 3).

Kar odaklı işleyen medyanın ekonomik yapısı nedeniyle medya kuruluşları giderek şirketleşmiş ve merkezîyetçi bir yapıya bürünmüştür. Şirket medyası, gelirini arttıracak düzenlemelerle uygulamalar ve onların hayata geçirilmesinde yarar sağlayacak siyasi aktörleri kollayacak şekilde işlemektedir. Bu sebeple nesnellik, doğruluk, tarafsız yayıncılık, gibi etik ilkeler kar odaklı şirket medyasında giderek daha az önemsenmektedir. Daha doğrusu şirket çıkarlarının yanında önceliğini kaybetmektedir. Özetle, medyanın üretilip dağıttığı hikayeler, ulusal veya küresel ölçekte, siyasi ve ekonomik aktörlerle olan ilişkilerden ötürü, bu ilişkileri ve statükoyu sürdürecektir niteliktedir. Örneğin, medyadaki mitlerinden biri, küresel kapitalizm sisteminde, seçme özgürlüğüne sahip tüketiciler olduğumuzdur. Reklamların hep aynı olay örgüsüne sahip olan hikayeleri bu mite aracılık eder: bir problem vardır ve ancak satın alacağınız ürünle çözülecektir (Funton, 2005, s. 5-7). Yani medya önceden varolan ve iktidar mekanizmalarının ürettiği egemen anlatıları yeniden üreterek aktarmaktadır. Bunun sakıncası, egemen anlatıların önemli bir fonksiyonun insanlara, neyin “olması gereken” olduğunu tanımlama yolunu göstermekte ve bu tür hikaye konuları, tüm hikayeler için bir şablon olarak işleridir (Andrews, 2004, s. 1). Böylece egemen anlatılar hem başkalarının hem kendimizin hikayelerini kavramak için araç haline gelmekte ve bu içselleştirmeden gücünü almaktadır.

Medyanın ekonomik yapısının yarattığı sorunlar, toplumda kadınlar, azınlıklar, engelliler vb. birçok grubun temsil edilmemesi veya önyargıları besleyecek, basmakalıp tipler üretecek şekilde temsil edilmesine yol açmaktadır ve bu gruplar kendi adlarına medyada konuşamamaktadır. Aynı zamanda birçok toplumsal sorun, medyada görünür olmadığı için insanlara ulaşamamakta ve bu sorunlar için kamuoyu oluşması ve devletin karar mekanizmalarını etkilemesi zorlaşmaktadır. Çünkü görünebilirliğin, dolayısıyla kamusal temsiliyetin olması, gerçeklik duygusunu pekiştirmektedir.

Bu sebeple medyada görünür ve temsil ediliyor olmak, aynı zamanda toplum tarafından inanılan yaygın bir gerçekliğin de üretimine dahil olmaktadır. Örneğin yaşanan acıların (ve diğer duyguların) bulanık bir varoluş tarzından çıkıp, gerçeklik biçimine bürünmeleri için, içsel olan özel alandan çıkıp, kamusal hale gelmeleri gerekmektedir (Arendt, 2013, s. 93). Bu dönüşümü sağlamak için bireysel deneyimlerin ve hikayelerin anlatılması gerekmektedir. Ancak modern toplumda, insanların fiziksel bir mekanda bir araya gelip yüz yüze demokratik bir müzakere gerçekleştirme olanakları kalmamıştır. Öte yandan, İnternet ve sosyal medya, müzakere için gerekli olan mekan eksikliğine ve geleneksel kitle medyasındaki etkileşim ve özerklik eksikliğine karşı, bu özellikleri bünyesinde toplayan alternatif bir iletişim ortamı olmaktadır. İnternet, “bireylerin karşılaşmasına olanak sağlayan ve bu karşılaşmanın sonucunda bir toplumsallığı üreten iletişim mekanları olarak tanımlandığında bir kamusal alan içerdiği taşımaktadır” (Timisi, 2003, s. 146). Hikaye anlatıcılığı bir söylem çeşididir ve internette kişi ve grupların fiziksel varoluştan ziyade söylemsel varoluşlarıyla kendisini temsil ettiği (Timisi, 2003, s. 175) düşünüldüğünde, internet geleneksel kitle medyasında kendini temsil etme olanağı bulamayan dezavantajlı grupların kendi hikayelerini anlatıp, buna bağlı olarak karşı kamusal alan kurabileceği potansiyel bir alan olarak belirmektedir.

Araştırmanın Amacı

Twitter, günümüzde toplumdaki egemen anlatılar karşı, kullanıcılarını kendi hikayelerini anlatabildiği popüler bir kamusal meca haline gelmiştir. Bu araştırmanın amacı da, Twitter’da, hikaye anlatıcılığı pratiğinin nasıl yapıldığının incelenmesidir. Bu doğrultuda ana amaç sorusu ve alt amaç soruları şöyledir:

Kamusal bir mekan olarak Twitter, hikaye anlatıcılığı için uygun bir mecra oluşturmakta mıdır?

- Twitter’da anlatılar nasıl oluşmaktadır?
- Twitter’daki hikaye anlatıcılığında toplumsal sorunlar nasıl inşa edilmektedir?
- Twitter’daki hikaye anlatıcılığının, “anlatının politik işlevleri”ni gerçekleştirme bakımından taşıdığı imkan ve sınırlılıklar nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemi öncelikle hem Türkiye’deki hem de uluslararası alandaki iletişim bilimleri çalışmalarına yaptığı bilimsel katkıdır. Bu araştırmanın bilimsel olarak içerdiği yenilikler, anlatı paradigması yaklaşımının iletişim bilimlerinde kullanılması, sosyal medyadaki anlatıların söylemsel olarak ele alınması ve sosyal medyadaki anlatıların ortaya çıkarılmasından toplumsal hareketler perspektifi içerisinde Benford ve Snow’un çerçeve analizinin model olarak kullanılması ve bu modele eklemeler yapılarak ileriki araştırmalar da kullanılabilecek şekilde geliştirilmesidir.

Araştırmanın bir diğer önemi, hikayelerin hakikat taşıyıcısı olarak ve politik söylemler içerisinde stratejik olarak sahip olduğu konumu ve önemi ortaya koymasındır. Böylece hikayelerin sadece kurgusal aktarımlar değil, insan deneyiminin aktarıcısı olarak da ele alınabileceği ve söylemsel olarak incelenebileceği gösterilmektedir.

Tez çalışmasının sorunsalı ve amacı doğrultusunda oluşturulan kuramsal çerçeve tezin ilk üç bölümünde yer almakta ve psikoloji, sosyoloji, siyasal bilimler ile iletişim disiplinlerinin anlatılarla ilişkili yaklaşımlarının bir sentezini oluşturmaktadır. Çünkü anlatıları araştıran tek bir sosyal bilimler disiplini bulunmamaktadır. Anlatıbilim ise dilbilim ve edebiyat alanından beslenen, biçimsel incelemeleri kapsamaktadır. Bu sebeple anlatıya dair farklı disiplinlerde elde edilmiş bilgisi bir araya getirilmiştir.

Tezin birinci bölümü hikaye ve anlatının tanımı ve öğelerinin anlatımıyla başlamaktadır. Bu kısımda daha çok anlatıbilim çalışmalarında yer alan hikaye ve anlatıya dair yapısal incelemeleri özetleyerek, hikaye ve anlatının açıklaması yapılmıştır. Sonrasında anlatının insan yaşamındaki işlevleri açıklanmıştır. Anlatının insan zihnindeki bilişsel işlevleri, deneyimleri, zamanı ve hafızayı işlemesindeki, benlik ve kimliğinin oluşmasındaki ve toplumsal yaşamdaki işlevleri ve konumu aktarılmıştır. Aynı bölümün anlatı rasyonelitesiyle ilgili kısmında, Bruner ve Fischer'ın, pozitivist bilimsel araştırmanın ancak deneysel yöntemlerle ulaşılabileceğini öne sürdüğü bilgiye, anlatı yoluyla da ulaşılabileceğini açıklayan anlatı paradigması ve anlatı rasyonelitesi kavramları açıklanmıştır. Sonrasında anlatı türleri ve özellikle kişisel deneyim anlatıları kısaca özetlenmiştir. Anlatının politik işlevleri ise, tezin sorunsalının da önemli bir parçası olduğundan, "Hikaye Anlatıcılığının Politikası" başlığı altında daha detaylı işlenmiştir. Bu kısım, anlatının anlamın üretimindeki rolünden yola çıkarak söylem ve ideolojilerin bir parçası oluşu ve bu yolla politik fikirler içerisinde ve toplumsal yaşamda gerçekliği nasıl ürettiği anlatılmaktadır. Politik psikoloji alanında çalışan Phillip L. Hammock'un (2014) anlatının politik işlevleri üzerine yazdığı makaleden yola çıkarak, politik yaşam içerisinde toplumsal ve kolektif kimliklerin, ideolojilerin, iktidar ilişkilerinin içerisinde anlatının nasıl kullanıldığı ve toplumsal yaşamda performans olarak nasıl yer aldığı detaylı açıklanmıştır. Bu kısımda egemen anlatılar ve olay örgüleri, onlara karşıt olan anlatıların inşasının yanı sıra, anlatıların kamusal anlatımının önemini vurgulamak amacıyla, konuşma yetkisi, öznellik ve görünürlüğün önemi açıklanmıştır. Aynı zamanda anlatılabilirliğin olmadığı durumların, suskunluğun ve hikayesizleşmenin nasıl olduğu ve sakıncalarına da yer verilmiştir.

Tezin ikinci bölümü, birinci bölümde birçok yönüyle açıklanan hikayelerin, üretim ve dağıtım süreçlerini tarihsel olarak açıklayarak başlamaktadır. Hikayelerin üretimi ve dağıtımı, hikayeleri üreten kaynağın otoritesiyle ve hikayelerin aktarılacak için kullanılan araçların sahipliğiyle ilişkilidir. Bu sebeple bu bölüm sözlü kültür, yazılı kültür, görsel-işitsel medya ve yeni medya dönemlerindeki üretim-dağıtım ilişkilerini, hikayelerin aktarımındaki otoritelerin değişimini ve bunların yarattığı sonuçları açıklamaktadır.

Araştırma amacından yola çıkılarak yapılacak analiz için (özellikle karşıt söylemlerin inşasını görebilmek için) toplumsal hareketler ve onun içerisinde feminist hareket inceleme alanı olarak seçilmiştir. Bu sebeple tezin üçüncü bölümü, toplumsal hareketlerin tanımı, toplumsal hareketlere yönelik kuramsal yaklaşımların ve dijital aktivizmin detaylı açıklamasıyla başlamaktadır. Sonrasında, toplumsal hareketler içerisinde hikaye anlatıcılığının konumu ve işlevi, Benford ve Snow'un (2000), çerçeve analizi yaklaşımı kapsamında detaylandırılmıştır. Bu bölümün son kısmında ise toplumsal hareketler içerisinde feminist hareketin tarihsel gelişimi, feminizm içerisinde hikaye anlatıcılığının rolü ve önemi ile feminist dijital aktivizm açıklanmıştır. Son olarak bu bölümde feministin Türkiye'deki tarihsel gelişimi, ülkenin kadınlarla ilişkili politik gündemi ve internet aracılığıyla feministlerin gerçekleştirdiği aktivizm örneklerine yer verilmiştir.

Üç bölümde kuramsal çerçevenin oluşturulmasından sonra dördüncü bölümde araştırma yöntemi, örneklem ve sınırlılıklara yer verilmiştir. Örneklem olarak Twitter'da Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Halkevi Kadınlar ve Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler (KİH-YÇ) Derneği hesapları seçilmiştir. Bu hesapların seçiminde kullanılan kriterler, feminist olması, örgütsel çalışma için olması, en son paylaşımını Kasım 2016 tarihinde yapmış olması, bağlantı paylaşımından ziyade kendi hikayelerini anlatması ve bu kriterlere sahip olup seçilen örnekler arasından, 5 Ocak 2017 tarihine kadar en fazla tweet paylaşmış olmasıdır. Araştırma, bu hesapların Ocak-Aralık 2016 arasındaki 1 yıllık paylaşımlarından erişilebilen tweetlerle sınırlıdır.

Twitter'da hikaye anlatıcılığının incelenmesi, anlatsal sorgulama üzerinden yapılmıştır. Polkinghore'un (2003), ikiye ayırdığı anlatsal sorgulamanın ilki anlatının paradigmatik analizi isimli tematik içerik analizidir. Bu yöntem, Twitter'daki anlatıların içeriğini ortaya çıkarmak için uygulanmıştır. Benford ve Snow'un (2000) çerçeve analizi, anlatının paradigmatik analizinde yöntem olarak kullanılmıştır. Çünkü Benford ve Snow'un (2000) çerçeve analizi, teşhis, çare ve güdüleyici olmak üzere üç kategoriden oluşarak, toplumsal hareket anlatılarını temalarına ayırmada faydalı bir araçtır. Bu analizin pratik olarak yapılabilmesi için Ihle'in makalesinde kullanmak için tablolastırdığı çerçeve analizi tablosundan yararlanılmıştır. Analiz süresince bu tablonun yetersiz kaldığı anlaşılınca, tabloya

eklemeler yapılarak geliştirilmiştir ve bir Twitter Anlatısını İnceleme Modeli oluşturulmuştur. Bu model üzerinden üç Twitter hesabının paylaştığı tweetler, kategorize edilmiştir. Yani her birinin teşhis, çare ve güdüleyici çerçevelerinin ne olduğu, alt başlıklarla detaylı olarak açıklanarak, üç hesabın karşı anlatısını hangi söylemlerle kurduğu ortaya konmuştur. Polkinghore'un (2003), anlatısal sorgulama yönteminde tanımladığı ikinci araştırma yolu anlatı analizidir. Anlatı analizi, araştırmanın verilerinin birleştirilip bu verileri temsil eden bir hikaye kurularak, verilerin açıklanmasıdır. Anlatı analizinin uygulanması, hesapların, seçilmiş bir olay üzerine farklı zamanlarda paylaştıkları farklı tweetlerin birleştirilip, o olaya dair kurdukları anlatının, düzyazı halinde yazılması yoluyla yapılmıştır. Çünkü Twitter'da anlatı, geleneksel anlatıda olduğu gibi kronolojik olarak arka arkaya, giriş, gelişme, sonuç bölümlerini içererek yer almamaktadır. Twitter'daki kurulan anlatıyı ortaya çıkarmak için, belirli bir olay için paylaşılmış tweetlerin, araştırmacı tarafından birleştirilip geleneksel anlatı formatına sokulması gerekmektedir. Böylece anlatının kurulumu, içerdiği söylemler, perspektifler daha net ortaya çıkmaktadır.

Twitter'daki hikaye anlatıcılığının, üç feminist hesap üzerinden iki aşamalı anlatısal sorgulama aracılığıyla incelenmesi sonucunda, öncelikle Twitter'ın anlatı kapasitesi, yani hikayelerin orada nasıl kurulup söylem oluşturduğu ortaya çıkarılmıştır. Aynı zamanda feminist örgütlerin incelenmesi sonucunda bu örgütlerin Twitter'da anlatı aracılığıyla anlam kurma, egemen düşünceye karşıt söylem üretme, gündem yaratma kapasitesi, kimlik inşası, kadın mücadelesi temsili oluşturma, konuşma yetkisi ve görünürlülüğü arttırma, kolektif hafıza oluşturma gibi etkinlikleri gerçekleştirdiği ortaya konmuştur.

1. BÖLÜM

İNSANIN TEMEL DÜŞÜNCE BİÇİMİ VE BİLGİ KAYNAĞI OLARAK HİKAYELER

1.1. Anlatı ve Hikayenin Tanımı ile Özellikleri

İnsanın kendisini ifade etmesinin değişik yolları vardır. Her ifade şekli, amacına göre farklı tanımlanmıştır. Örneğin betimleme, bir yer, bir nesne, bir varlık vb. şeyin özelliklerinin ifade edilmesidir. Açıklama ise, sözlüklerde, ders kitaplarında rastlandığı gibi bir konuda bilgi verme amacını taşır (Kıran & Kıran, 2003). Anlatı ise, bu ifade şekillerini içerebileceği gibi, esas olarak, içinde hikaye anlatılan bir ifade şeklidir.

Anlatı(narrative) kelimesi, anlatmak(to narrate) fiili ile ilişkilidir (Fludernik, 2009, s. 1) ve köken olarak Sankritçe gna(know-bilmek)dan türemiş olan Latin gnarus (knowing-bilme, acquaint with-bilgilendirmek, expert-uzman, skilful-beceri sahibi vb.) ile narro (relate-bağlantılı olmak, tell-anlatmak) kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur (White, 1987, s. 215). Batı dillerindeki hikaye anlamına gelen “story”, çoğunlukla “tarih” kelimesinin kökeninden gelmektedir: “İngilizcede story, history; Almancada geschichte; Fransızcada histoire; İtalyancada storia ve İspanyolcada historia kelimeleri aynı zamanda “tarih” mânâlarına gelmektedir.” (Tonga, 2008, s. 376). Türkçe’de kullandığımız “hikâye”ise, Arapça ha-ke-ve kökünden türemiş bir kelime olup, “taklit” mânâsında kullanılmış, daha sonraları “nakil ve tekrar” anlamıyla yaygınlaşarak bugünkü ifadesiyle yerleşmiştir (Tonga, 2008, s. 373).

Hikaye ve anlatı, sık sık karıştırılan veya birbirinin yerine kullanılan kavramlardır. Çünkü insanlar bir hikayeyi, anlatılma şeklinden bağımsız düşünmemektedirler. Hikaye, insan zihinde oluşmaktadır. İnsanlar yaşadıkları olayları anlamlandırmak, hafızalarında tutmak ve başkalarına aktarmak için yaşadıkları olayları zihinlerinde hikayeleştirirler. Hikayeleştirme ile yaşanan deneyimler, zamansallık içeren bir form almaktadır. Yani kişi, olayları zihninde kronolojik olarak sıralamaktadır. Hikaye bu haliyle sanal bir formdur, yaşanan olayların zihindeki temsilidir ve belli varlık türleri ve bu varlıklar arasındaki ilişkileri

ilgilendiren bilişsel bir yapıdır. Anlatı ise, hikayenin zihinden çıkıp, metinsel olarak hayata geçirilmesi, maddi işaretlerle kodlanmış bir şekilde temsil edilmesidir (Ryan, 2006, s. 7). Yani anlatı, hikayenin anlatıldığı zaman dönüştüğü şeydir, hikayenin zihin dışındaki temsildir.

Hikaye ve anlatı kavramları arasındaki karmaşa, bazı yazarların anlatıyı doğrudan hikaye gibi tanımlamasından kaynaklanıyor olabilir. Örneğin Abbott anlatıyı, bir olay veya olay serilerinin temsili olarak tanımlamıştır (Abbott, 2002, s. 12). Abbott, anlatıyı tanımlarken “olay”ın ne olduğunu özellikle vurgulamaktadır. Olay derken kastedilen, anlatılan şeyin eylem içermesidir. Örneğin “köpeğimin pireleri var” ifadesi bir eylem içermediği için anlatı değildir ama “köpeğimi pireler ısırdı” ifadesi bir eylem anlattığı için anlatıdır (Abbott, 2002, s. 1). Durum değişikliği, bir olay veya eylem olmadığı durumlarda anlatı değil, açıklama, yorumlama, tartışma veya lirik(şiir) gerçekleştirilmiş olmaktadır (Abbott, 2002, s. 12). Polletta da anlatının merkezine olayı koyup diğer türlerden farkını şöyle açıklamıştır:

Tanımlamanın aksine, o halde, bir anlatı anlattığı olaylar için bir açıklama sağlamaktadır. Bir açıklamanın aksine, bir anlatı mantık ve kanıt standartlarına başvurmak yerine olayların dizimi üzerinden sebep sonuç ilişkilerini temsil etmektedir. Raporlar aynı zamanda olayları temsil etmeleri yoluyla açıklama yapmaktadır ama olayları ne dikkatlice düzenler ne de özellikle ahlaki bir şeye parmak basmak için belirsizliğe dayanırlar. Bir tartışma ahlaki bir noktaya işaret eder ama bu nokta hikayede olduğu gibi olayların kayıtlarına entegre değildir ve hikayenin çözümüyle açığa çıkarılmazlar (Polletta, 2006, s. 10-11).

Yine de uzun bir anlatının içinde hikayenin yanı sıra, açıklama, betimleme, yorumlama gibi ifadeler de bulunabilir. Örneğin roman gibi uzun bir anlatıda, hikayenin yanı sıra, bu tür ifadeler de vardır. Öte yandan bir trafik kazası da tek başına anlatı değildir; olaydır, deneyimdir. Ancak yeniden sunulup, biri tarafından aktarıldığında(filme alındığı, anlatıldığı, müzikali yapıldığı v.b.) anlatı haline gelmiş olmaktadır (Seyfi, 2016, s. 64).

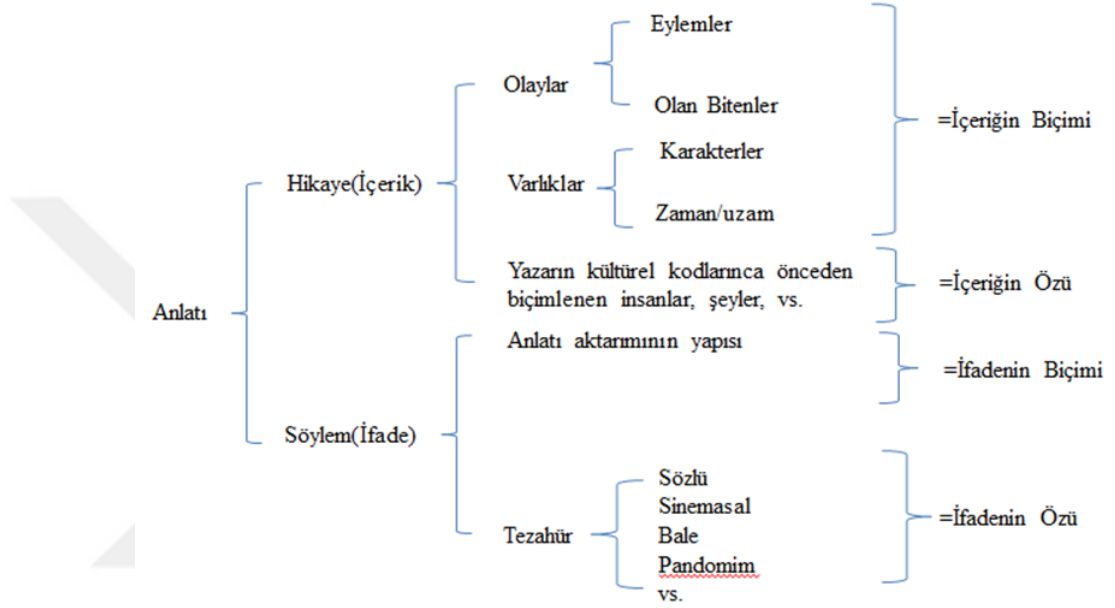
Anlatı üzerine incelemeler yapan çoğu filozof ve kuramcı, anlatıyı tanımlarken, içindeki öğeleri ayrıştırıp açıklamışlardır. Hikaye de, bu öğelerden biri olarak ele alınmıştır. Bu tip incelemelerin yapılması Antik Yunan Dönemi'nden başlamıştır. Örneğin hikayelerin temsil edilme biçimini inceleyen Platon, anlatıda

mimesis ve diegesis ayrımını yapmıştır. Mimesis, trajedi ve komedide olduğu gibi, oynayanların karakterlerin ağzından konuşarak hikayeyi taklit yoluyla aktarması; diegesis ise anlatıcının(ozanın) kendi kimliğini koruyarak, başkası gibi davranmadan, olayları anlatmasıdır (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 66). Diegesis daha dolaylı bir anlatım iken, mimesis daha doğrudandır. Aristoteles de, anlatının bileşenlerini incelemiş ve mitos olarak adlandırdığı olay örgüsünü anlatı yapısının merkezi ögesi olarak belirtmiştir. Aristoteles'e göre anlatı, geniş kapsamlı olarak "olay örgüsü bulunan bir yapıt"(örneğin destansı şiir; tragedya; komedyaya); dar kapsamlı olarak "anlatıcısı bulunan bir yapıt"tır (Onega & Landa, 2002, s. 9-10). Eylemlerin taklidinden oluşan hikaye ise, anlatının en önemli bileşenidir.

Aristoteles'in mitos olarak adlandırdığı olay örgüsü, anlatıları yapısal olarak inceleyen Rus Biçimcileri'nde şjuzet ismini almıştır. Rus Biçimcileri'nin ayrımına göre temel hikaye malzemesi olan olaylar bütünü, "fabl (fabula)" iken, bu olayların bir araya getirilme ve düzenlenme şekli "şjuzet" olarak adlandırılmaktadır. Benzer bir ayrımı Forster, "öykü(story)" ve "olay örgüsü(plot)" olarak yapmıştır (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 78). Olay örgüsü, yani anlatının içerdiği olayların zamansal dizimi, onu açıklama gibi diğer türlerden ayıran bir bileşendir. Çünkü anlatıda bireyler, bir zaman süreci içerisinde belli karar aşamalarıyla karşı karşıya gelip bir yol seçmekte ve seçilen yollar, verilen kararlar belli onları belli sonuçlara götürmektedir (Herman, 2009, s. 18-19).

Todorov benzer bir ayrımı, hikaye ve söylem terimlerini kullanılarak yapmıştır ve onun yaptığı ayrım araştırma alanında kalıcı olmuştur (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 79). Genette, anlatı söylemi ve hikayenin yanı sıra anlatma eyleminin kendisi olarak anlatılamayı da anlatının bileşeni olarak ele almıştır. Birbirine benzer şekilde, bu ayrımlarda hikaye, olayların kronolojik düzenini ifade ederken söylem, hikayenin anlatıcı tarafından düzenlenmiş halini ifade etmektedir. Ancak bu ayrımlar yeterince kapsayıcı değildir. Daha kapsayıcı olan ve Fransız yapısalcılarının konuya bakışını en iyi özetleyen araştırmacı Chatman olmuştur (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 80). Chatman'a göre anlatının iki bileşeni bulunmaktadır: Hikaye ve Anlatı Söylemi (Chatman, 2008, 17). Geleneksel olarak hikaye, başlangıcı, ortası ve sonu olan olaylar dizisidir. Hikaye, olayları ve varlıkları içeren içerik kısmını oluştururken, anlatı söylem ise bu içeriğin nasıl

aktarıldığıdır. Abbott'a göre "Olaylar ve olayların temsili arasındaki fark, hikaye(olay veya olay serisi) ile anlatı söylemi(hikayenin nasıl aktarıldığı arasındaki farktır" (Abbott, 2002, s. 13). Başka bir deyişle hikaye anlatının özüdür. Anlatı söylemi ise, hikayeyi tutarlı ve anlaşılır hale getiren düzenlemedir (Brooks, 2014, s. 69). Şekil 1.1, Seymour Chatman'ın anlatı yapısını ayırdığı bileşenleri göstermektedir

Şekil 1.1 Anlatının Bileşenleri

Kaynak: Chatman (2008), s. 23.

Chatman'ın şemasına göre hikaye ve anlatı söylemi de alt bileşenlere ayrılmaktadır. Örneğin eylemler ve karakterlerle zaman/uzam içeren varlıklar olmadan hikaye oluşmamaktadır. Hikaye, eylemlerin daha ileri düzeyde yapılandırılması ve olayların bilişsel olarak taslaklandırılmasıdır (Onega & Landa, 2002, s. 18). Tezahür, anlatının ortaya konuluşu, yani belirli bir medyumda maddeleşmesidir (Chatman, 2008, s. 20). Chatman'ın bir diğer önemli katkısı, anlatıyı genellikle yazılı kurgusal metin olarak tanımlayan yapısalıcılardan farklı olarak, daha geniş bir kapsamda tanımlamış olmasıdır. Yani bir anlatı sözlü, sinemasal veya bale, pantomim gibi farklı şekillerde ortaya konulabilmektedir.

Benzer şekilde Roland Barthes da anlatıyı tanımlarken çok sayıda tezahürü kapsamıştır:

“Dünyada sayısız anlatı biçimi bulunmaktadır. Öncelikle, her biri farklı medyalar içinde sunulan bir çok çeşit tür bulunmaktadır ve bunların içerikleri insanoğlunun hikayelerini barındırırlar. Anlatı aktarma araçları, sözel ya da yazılı dile, hareketli ya da durağan resimlere, jestlere ve bütün bunların düzenlenmiş bir karışımı içerisine eklenmiştir. Anlatı mit, efsane, fabl, masal, kısa hikaye, epik, trajedi, drama, komedi, pantomim, resim, vitray, film, haber ve sohbet formlarında aktarılır (Barthes,1975, s.237).”

Hikaye ve anlatı söylemi arasındaki temel fark, ikisinin zaman ve düzen türü arasındaki farka dayanmaktadır. Örnek olarak, izlenen bir filmin süresi anlatı söyleminin zamanıdır. Filmin içindeki olayların geçtiği süre ise hikayenin zamanıdır. Yani anlatı, eylemi zaman içinde hem dışsal hem içsel olarak sürükler. Dışsal olan bir kitap, film veya oyunun kendi süresi, içsel olan ise konuyu oluşturan eylem dizilerinin süresidir. Birincisi söylem boyutudur, ikincisi hikaye boyutudur. Anlatı söyleminin zamanı daha esnektir, genişleyebilir, ileriye, geriye sıçrayabilir. Ama hikayenin kendi zamanı vardır ve kendi zamanı anlatı söyleminin zamanından farklıdır (Abbott, 2002, s. 14-15).

Hikayeler, farklı anlatı söylemiyle ve farklı medyumlarla, özelliklerini yitirmeden uyarlanabilmektedir. Örneğin geleneksel masallar, tekrar yazılabilmekte ve yeni versiyonları anlatılabilmektedir. Bu şekilde hikaye özünden bir şey kaybetmez, uyarlanmış olur. Genelde tekrar yazılan veya yapılandırılan hikayeler, önceki versiyondaki boşlukları doldurmakta veya birbirini tamamlamaktadır (Fludernik, 2009, s. 2). Aynı zamanda hikayeler, farklı formlara uyarlanabilmekte ve yine özünden bir şey kaybetmemektedir. Sözlü veya yazılı bir hikayenin bir tiyatroya ya da sinemaya aktarılması bu tür bir uyarlamaya örnektir.

Anlatı bir yapıdır. Anlatının yapı olması, bünyesinde üç anahtar nosyonu barındırmasından kaynaklanır: bütünlük, dönüşüm, öz düzenleme (Chatman, 2008, s. 18). Bütündür çünkü anlatının içindeki öğeler bir araya gelip kendilerinden farklı ve kendi içinde bir düzene sahip bir bütün oluşturmaktadır. Anlatıdaki olaylar rastlantısal olarak bir araya gelmemekte, birbiryle ilişki ve karşılıklı etkileşim içinde olmaktadır (Seyfi, 2016, s. 65). Anlatılar ifade edildikleri süreçte dönüşüme uğrarlar

ancak kendi içlerindeki yapıyı ve düzeni korurlar, bu sebeple de öz düzenleme özelliğine sahiptirler.

Anlatının temsil ettiği hikaye de yapılandırılmaktadır çünkü hikaye doğrudan görülmemekte, her zaman anlatı söylemi aracılığıyla, aynı zamanda ses, yazma şekli, kamera açısı gibi medyumların kattığı yorumlarla aktarılmaktadır. Bu sebeple hikaye aktarılırken inşa edilir. Ayrıca, hikayeyi alımlayan okuyucu/dinleyiciler de kendi yorumlarıyla, anlatının inşa edilmesinde aktif katılımcılar olmaktadır (Abbott, 2002, s. 17-19). Dolayısıyla yorum, her okumanın birbirinden farklılaştığı alandır. Her anlatan, hikayeyi tekrar şekillendirmekte ve tekrar yapılandırmaktadır. Bu şekilde aktif anlam yaratma süreci sosyologlar tarafından “gerçekliğin toplumsal inşası” olarak adlandırılmaktadır. Yani gerçeklik var olurken, bu gerçekliğin anlamı üzerine müzakere etmemiz gerekir (Croteau, William Hoynes, & Milan, 2012, s. 8). Her yeniden sunum yorumlamadır. Anlatı özneye bağlıdır. Anlatı duruma göre, bir yeniden düzenleme, yeniden yazma, seçim yapma etkinliğidir (Seyfi, 2016, s. 64).

Anlatılar, “hikaye dünyaları” yaratarak bir kılavuz gibi işlemektedir. Hikaye dünyaları, anlatıda olan bitenin zihinsel modelleridir, yani okuduğumuz, dinlediğimiz veya izlediğimiz hikayenin kafamızda oluştuğu şekildir. Anlatı bu şekilde belli bir deneyimi yaşamamanın nasıl bir şey olduğunu göstermektedir, yani deneyimseldir. Hikaye anlatıcıları, bu dünyaları oluşturmak için göstergelerden yararlanmaktadır. Tersine günlük yaşamda standart olan ve standart olanın bozulmasını, standart olandan sapmayı göstererek anlatılar, varolan bir dünyayı bozabilirler (Herman, 2009, s. 19-22).

1.2. Anlatının İşlevleri

Anlatılar, sözlü veya yazılı, kurgusal veya gerçek olsun insan zihninin çalışma düzeninin önemli bir parçasıdır. İnsanlar anlatı yapılarına uygun olarak düşünmekte, algılamakta, hayal etmekte ve ahlaki seçimler yapmaktadır. Yani anlatıların insan zihninde yerine getirdiği bilişsel işlevler bulunmaktadır. Anlatı, zaman dilimlerini, eylemleri ve eylemlerin hesabını düzenleme yoludur. Anlatı, aktörün eylemlerinin sebeplerini ve olaylara neyin yol açtığının açıklamasını sağlamaktadır. Sarbin’e göre anlatı, insan eylemlerinin düzenleyici prensibidir (Sarbin, 1986, s. 8-9). Hayden ise anlatıdan, bilmeyi anlatmaya çevirme ve insan

deneyimini anlaşılır hale getirmek üzere şekillendirme sorununu çözmede yararlandığımızı ifade etmektedir (White, 1987, s. 1). Yani anlatı çoğu zaman aktif düşünmeyi teşvik eden ve sorunlar üzerinde çalışmamıza yardımcı olan araçtır (Abbott, 2002, s. 11). Anlatının, bilişsel, psikolojik ve toplumsal olmak üzere üç ana işlevi bulunmaktadır.

1.2.1. Bilişsel İşlevler

Anlatı, bilgiyi almak ve ifade etmek için kullanılan evrensel bir kalıptır. İnsanlar, bir durumu anlamak için soru sorarlar. Soru sorarken yaptıkları şey, aslında zihinlerinde anlatının oluşmasına yardımcı olmaktır. Yani anlamlandırmak için anlatı haline getirmeye çalışırız (Schank & Abelson, 1995). Çünkü anlatı olayları birbirine bağlayarak neden-sonuç ilişkisini ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda bilgiyi anlatı haline getirmek, hafızada tutmayı da kolaylaştırmaktadır.

Anlatının böyle düzenleyici bir prensip olmasının sebebi bağlantı kurma özelliğidir. İnsan, varoluşunu dünyada konumlandırmak, bir referans noktası yaratmak ve güvende hissetmek için “bağlama”, “bağlanma” ihtiyacı duymaktadır (Saydam, 2014, s. 41). Hikayeleştirme aracılığı ile insan, bilgileri birbirine bağlayıp anlamlı bir bütünsellik oluşturabilir. Böylece ne zaman ne yapacağı ile ilgili daha yetkin hisseder. Aynı zamanda ayrıştığı dünyaya da bağlanmış olur. Hikaye, bütünün parçası olma, ona ait olma hissini pekiştirmektedir.

Dünyaya geldikten itibaren, insan hafızasında binlerce hikaye, dolayısıyla senaryo bulunmaktadır. Bu senaryo deposu sayesinde, zihinsel işleme kolaylaşır, daha az düşünerek, daha hızlı ve pratik hareket ederiz. Örneğin bir restorana girdiğimizde ne yapacağımızı düşünmeyiz, daha önce oluşup zihnimizde yerleşik olan senaryoya göre hareket ederiz. Elbette bu senaryolar çocukluktan itibaren öğretilen kuralları ve beklentileri içermektedir. Hikayeler, rutini bu şekilde sürdürmemize yardımcı olurken rutin dışı bir durum oluştuğunda da bu yeni ve yabancı durumu kavramamıza yardımcı olmaktadır. Çünkü dünyayı anlamak, olanları önceden oluşmuş inançlarımızla uyumlu görünen bir şekilde açıklayabilmektir (Schank & Abelson, 1995). Hikayeleştirme ise, bilinmeyi, bilindik, tanıdık ve anlaşılır, dolayısıyla denetlenebilir kılmaktadır (Saydam, 2014, s. 43). Yani sıradan olandan sapmaları, kavranabilir bir formda aktarılabilir hale

getirmektedir. Doğal görülen davranışların dışında hareket eden birisine bunun sebebini sorduğumuzda, içinde “sebebini” ifade ettiği bir hikaye anlatır bize. Hikaye çoğu zaman, karşılaşılan istisnaya anlam veren olası bir dünyanın temsili olur. (Bruner, 1990, s. 47-49). Kendi hayatlarımızı anlatı formunda anladığımız için, başkalarının eylemlerini de anlatı formunda değerlendiririz. Böylece diğer insanların yaşamları bu şekilde anlaşılır hale gelmektedir (MacIntyre, 2007, s. 211). Başka bir kültüre has özel düşünce örüntülerini anlamak zordur ama farklı bir kültürden gelen hikaye kolayca anlaşılacaktır çünkü hikayeler kültürler ötesi bir meta koddur (White, 1987, s. 1).

1.2.1.1. Zamanın Düzenlenmesi

Anlatı formu, insanın dünyayı anlamlandırmasında çeşitli yararlar sağlamaktadır. Bunlardan biri zamanın organizasyonudur. Gündelik yaşam, zamansal ve uzamsal olarak yapılandırılmıştır ve zamansallık bilincin özünde vardır (Berger & Luckmann, 1991, s. 40). İnsanın gündelik yaşamına yön veren, doğal döngüler(gece-gündüz döngüsü veya mevsimler gibi), bedeninin işleyişi(yaşlanması gibi), sosyal yaşantının organize edildiği takvimler gibi zamansal düzenler bulunmaktadır. İnsanlar deneyimledikleri olayları geçmiş, şimdi ve gelecek olarak örgütleyerek anlatmaktadır. Abbot’a göre anlatı, “türümüzün zamanı kavrayışını düzenlediği başlıca yoldur” (Abbot, 2002, s. 3) ve kendi dışındaki zaman düzenlerini zihninde anlatı yoluyla organize etmektedir. Saat ve benzeri soyut zaman ölçen formlar kendileriyle ilişkilidir. Anlatı zamanı ise tersine olaylarla ilişkilidir, yani anlatıda zaman algımızı olaylar yönetmektedir (Abbot, 2002, s. 5).

Bunun yanı sıra, kişinin kendi zamansal süreci, yani yaşadığı ve zihninde kaydedilen geçmişi, bugünü ve geleceği de zihninde anlatı formuyla düzenlenmektedir. İnsan hafızası, deneyim aracılığıyla hatırladığı, duyarak hatırladığı binlerce hikaye koleksiyonundan oluşmaktadır. Hafızadaki bu hikayeler aynı zamanda bugünde yaşanan olayları da yorumlamada kolaylık sağlamaktadır. İnsanlar bir olayı anlamlandırırken, zaten hafızalarında bulunan eski hikayelerden, yeni oluşan duruma en uygun yorum getirebilecek olanı seçmektedirler. Çünkü insanlar, yeni veriyi anlamlandırmak için önceden bildiklerine bakarlar. Tekrar,

hafızadaki hikayeyi güçlendirir. Dolayısıyla bir anı ne kadar anlatılırsa o kadar güçlü kalacaktır (Schank & Abelson, 1995).

1.2.1.2. Deneyimlerin Düzenlenmesi

Raymond Williams'ın "Anahtar Sözcükler(Keywords)" kitabındaki açıklamasına göre deneyim, "(i) bilinçli gözlem veya değerlendirme ve derin düşünme aracılığıyla, geçmiş olaylardan kazanılan bilgi ve (ii) bazı bağlamlarda 'akıl' veya 'bilgi'den ayrılabilen özel bir bilinç türü"dür (Williams, 1983, s. 126). İlk tanım, geçmişten ders almayı, gözlemlenen olaylar üzerine düşünüp onları değerlendirmeyi ifade ederken, ikincisi düşünce ve duyguyu içeren, bilincin en açık, en aktif ve tam halini(farkındalığı), yani öznel tanıklık olarak deneyimi ifade etmektedir (Scott, 2013, s. 151). Yani deneyim hem geçmişte yaşanılanı ifade eder, hem de şu anda yaşanmakta olunan şeyleri.

Olaylar, onları yaşadığımızda zihnimize oldukları gibi yerleşmemektedir. Belirli süzgeçlerden, anlam çerçevelerinden, yani bilişsel süreçlerden geçmektedir. Olaylar, ancak zihinde işlendikten sonra deneyim haline gelmektedir. Dolayısıyla yaşadığımız olayları anlatmadan önce, onları zihnimizde dönüştürürüz. Dönüştürme süreci, olayları sıralama şeklini ve birbirine bağlantılarını içermektedir. Olay örgüsü(plot) bu noktada devreye girmekte ve olayların nedenselliğe göre düzenlenmesini sağlamaktadır. Bu nedensellik ile deneyimin nasıl anlamlı olduğunu, neyin neye yol açtığını ortaya koymaktayız (Randall, 1999, s. 130). Hikayeleştirme ile deneyim anlamlı hale getirilmektedir. Deneyimleri kodlayıp hafızaya yerleştirirken de hikayeler yardımcı olmaktadır. Çünkü bir konuyu benimsememiz için, onu hafızada bir yere bağlamamız gerekmektedir (Schank & Abelson, 1995). Hikaye bu noktada, parçayı bütüne bağlamada yardımcı olduğundan, deneyimleri, kişinin tüm yaşam hikayesine bağlamaya ve hafızaya yerleştirmeye yaramaktadır. Yapıcı bu süreci şöyle ifade etmiştir:

Buna göre, herhangi bir olay, kişisel bir subjektivite çerçevesinde deneyimlenir ve hâtırâ olarak belleğe yerleştirilir. Söz konusu hâtırâ, etkileşimsel bir süreç içinde hatırlama eylemi ile anlatı formuna girer ve onun içinde, çeşitli bağlamsal unsurlara ve faktörlere bağlı olarak yeniden yapılandırılır (Yapıcı, 2012, s. 212).

Yani deneyim, kişinin zihninde inşa edilen, yaratıcı bir süreçtir ve öznedir çünkü birebir olayların değil kişisel olarak yaşanan olayların toplamıdır. Randall, bu süreci “iç hikaye” olarak tanımlamaktadır (Randall, 1999, s. 58). Yani yaşananların kişiye özel yorumudur. Bu yorum, herkes için farklı olabilir. Deneyim bu şekilde düzenlenirken, kişi içinde yetiştiği, bulunduğu toplumun, kültürün hakim anlatılarını çerçeve olarak kullanmaktadır. Yani kişinin iç hikayesi bağımsız bir yapı değildir. Her zaman başka insanların veya daha büyük anlatıların etkisinde oluşmaktadır. Çünkü deneyimin anlatısı inşa edilirken zihnimizde, öncedeki deneyimlerimizin oluşturduğu bağlama dayandırmak zorundayız (Connerton, 2014, s. 16). Ancak deneyim sabit de değildir. Zaman içinde, yeni bilgiler edindikçe, deneyimler tekrar inşa edilir ve bu tekrar inşa süreçleri, benliğin dönüşmesini sağlar ve kişinin kendi yaşam hikayesi sürekli yeniden şekillenir. Yani “ne gerçekleşen olayın kendisi, ne deneyim, ne de bunların anlatısı aynı şeyler değildir (Yapıcı, 2012, s. 212)”.

Birşeyin deneyim olması için, sonradan da hatırlanması gerekir. Hatırlanması için ise yinelenmesi gerekmektedir. Yinelemenin yolu da anlatmaktır. Yani deneyim sadece yaşanan değil, aynı zamanda başkalarına aktarılabilen birşeydir (Sarlo, 2012, s. 22).

1.2.2. Psikolojik İşlevler

Hikayelerin zihindeki işlevleri, kişinin benlik ve kimliğini oluşturmada önemli rol oynamaktadır ve hayat boyu süren bu inşa süreci, toplumsal ve kültürel sistemlerle ve orada üretilmiş hikayelerle karşılıklı ilişki içerisinde gerçekleşmektedir.

Bireyin kendi hikayesini oluşturma süreci, çocukluk döneminden itibaren başlamaktadır. Çocuklar, ebeveynleri ile olan diyalogları sayesinde, kendi yaşamlarına dair otobiyografik bellek oluşturmaktadır. Üç yaşından itibaren çocuklar, yetişkinlerle olan diyaloglarında geçmiş deneyimlerini, onlarla birlikte oluşturmaya dahil olmaktadır ve okul öncesi dönemin sonuyla beraber çocuklar geçmişinin kısmen anlaşılır bir anlatısını verebilmektedir (McAdams, 2003, s. 191-192). Otobiyografik bellek aracılığıyla çocuk, kendi deneyimlerini başkalarınınkinden ayırarak, kendine has bir kişisel tarih oluşturmaktadır. Bu dönem aynı zamanda çocuğun yaşadıklarını anlamlandırdığı ve değişik yaşam dönemleri

arasında tutarlılığa sahip olan, kendine has bir yaşam hikayesinin oluşumunun başlangıç noktasıdır (Nelson, 2003, s. 7). Bir insanın kendi yaşam hikayesini oluşturması, kimliğini ve bireyselliğini oluşturmada önemli rol oynamaktadır. Yani kişi, sürekli olarak geçmişini, bugün yaşadıklarını ve gelecekte yapacaklarını yeniden düzenlemekte ve hikayeleştirmektedir. Dolayısıyla deneyimlerinin yorumu ve buna bağlı olarak yaşam hikayesi sabit değildir, sürekli değişmektedir. Ergenlikten itibaren, yaşamındaki olayların nasıl olduğu, neye yol açtığı, neyi dönüştürdüğü ve diğer olaylarla anlamlı şekilde nasıl ilişki oluşturduğunu açıklayan bir anlatı oluşturmaya başlayan kişi, yetişkinlikte yaşadığı olaylar ve geçişlerle yaşam hikayesi üzerinde çalışmaya devam etmektedir (McAdams, 2003, s. 192-194).

Öz yaratım olarak da adlandırılan bu süreçte, yaşadığımız geçmiş, bugün ve geleceğe dair kendimize anlattığımız ve/veya başkalarından alıp içselleştirdiğimiz hikayeler ağından yararlanarak kişisel hikayemizi yaratırız (Randall, 1999, s. 43, 243). Yani kişisel hikayemizi oluştururken, başkalarının bizimle ilgili anlattıkları ve kendimize kendimizle ilgili anlattıklarımıza başvuruyoruz.

Yaşam hikayesinin oluşumu, bireyin içinde yaşadığı toplum ve kültürden bağımsız değildir. Çocukluktan itibaren, deneyimlerinin yorumu ve hikayeleştirilmesi, ebeveynleri ve diğer yetişkinler tarafından içinde yaşadığı kültürün çerçevesinde yapılmaktadır. Ebeveynler aracılığıyla konuşan üçüncü ses, toplumsal çevrenin sesidir ve ebeveynlerin söylediklerini gözler ve sansürler ve çocuğun belli bir durumu anlama şeklini düzenler. Bu öğrenme süreci, aslında her kültürde ve toplumda kendine has varolan bir takım kuralları ve işleyişleri öğrenmektir. Otobiyografi kişiye yaşamındaki olaylarla ilgili neden-sonuç ilişkisi anlamında açıklama sunmaktadır ve kişinin içinde büyüdüğü tarih ve kültürün mitolojisi de otobiyografiye çerçeve oluşturmaktadır (Nelson, 2003, s. 19-21). Bütün bu özellikleriyle anlatılar ilişkiseldir ve aynı zamanda toplumsaldır.

1.2.3. Toplumsal İşlevler

Toplumdaki bireylerin kişisel hikayeleri hiçbir zaman izole değildir ve tek başına oluşmamıştır. Kişinin hikayesi, aile fertlerinden başlayarak toplumdaki, hatta yeryüzündeki diğer insanların hikayesiyle ilişkilidir. Sürekli birbirimizle etkileşim

halinde olmamız ve hikayeleri değiş tokuş etmemiz sebebiyle birbirimizin hikayelerine etki ederiz ve bağlantı kurarız.

Hikayelerin ilk çıkış noktasının sosyal gözetleme ve dedikodu yoluyla, sosyal enformasyonun aktarımından sağlanan yararlarla olduğu sanılmaktadır (Boyd, 2009, s. 64). Dilsel ifadenin gelişminden önce anlatı yapısı sosyal etkileşimin doğasında bulunmaktadır (Bruner, 1990, s. 77). Dolayısıyla gerek resmi olsun gerek gayri resmi şekilde gündelik yaşamın bir parçası olarak olsun, hikaye anlatma etkinliği aslında, sosyal etkileşimi ve bağı güçlendiren toplumsal bir etkinliktir.

Anlatı, insan varlığının bireysel boyutunu komünal bir boyuta taşımaktadır (Randall, 1999, s. 18). Topluluk içinde deneyimler, hikayeler aracılığı ile aktarılır. Böylece topluluğun her üyesi, deneyimin bilgisine sahip olmuş olur. Özcan Yılmaz Sütçü, bu süreci şöyle ifade etmektedir:

Hikâye anlatımı, kusaktan kusağa aktarılması açısından bir geleneğe, birlikte yapılan bir eylem olması açısından da ortak bir anlam ufkuna (kollektif) isaret eder. Bu anlam ufkuna, insanı tekillikten çıkartıp çoğulluğa yönelttiği gibi, aynı dünyanın deneyimine sahip olmasını da sağlar. Bu açıdan hikâye anlatımı, bir yönden parçalanan eylem ile sözün birlikteliğini sağlarken diğer yönden ise ortak bir yasama, daha ziyade ortak bir “deneyim”e ulasma imkânı sunar. O halde hikâye anlatıcılığının, bireyler arasındaki ilişkiye içkin olan “ortak bir deneyim”e ve bu “ortak deneyim” in de tüm farklılıkları içinde barındıran “ortak bir düşünme biçimi”ne referansta bulunduğu söylenebilir. (Sütçü, 2013, s. 80)

Yani birey yaşadığı olaylara dair bir anlam oluştururken bunu tek başına yapmaz. Hikayeleştiirdiğı deneyimini diğer insanlarla paylaşarak anlamı işbirliği ile kurar, bu süreçte de daha önce oluşmuş, ait olduğu topluluğun kolektif hafızasına, o hafızadaki anlatılara başvurur. Bu süreç anlamın iletişim yoluyla inşa edilmesidir. Çünkü anlatı, önemli kişilerarası etkileşimlerin deneyimsel içeriğini taşıma, şekillendirme ve yeniden yazma gücüne sahiptir (Laszlo, 2008, s. 78). Aynı zamanda kamusal niteliktedir çünkü günlük hayatın içinde sürekli anlatılarak tekrar üretilmektedir. Öte yandan kolektif hafıza da sabit değildir. Yeni deneyimlerin anlamı için varolan kolektif hafızaya başvurulurken, kolektif hafıza da yeni deneyimlerle dönüşüm geçirmektedir. Dolayısıyla bu karşılıklı bir ilişkidir.

Bireyin ve topluluğun anlam oluştururken başvurduğu kolektif hafıza, geçmişteki yaşanmış olayların anlatısını ve anlatı çerçevesini içermektedir. Halbwachs bu çerçeveleri, bireysel düşüncelerimizi yerleştirdiğimiz ve ortak olduğumuz hafızaya dair toplumsal çerçeveler olarak tanımlamıştır (Halbwachs, 1992, s. 38-39). Her toplumun kendi “tarihsel olarak yerleşmiş hikayeleri” vardır ve bireyler bu hikayeleri farklı perspektiflerden görse ve aynı olaydan farklı hikayeler yaratsa da kültür tüm üyelerini olası bir hikaye çerçevesi takımıyla bilgilendirmektedir (Laszlo, 2008, s. 8). Bruner ise bu çerçevelerin, halk psikolojisi veya sağduyu psikolojisi olarak da adlandırılabilen kural ve işleyişleri içerdiğini ve her kültürün kendi sağduyusunu anlattığını ifade etmiştir (Bruner, 1990, s. 35). Bu hikaye çerçeveleri, o kültürde insanlar nasıl doğrulanıyor, kendimizin ve diğerlerinin zihni nasıl işliyor, olası yaşam kipleri nelerdir vb. normları içermektedir. Yani bir nevi ortak deneyim ve düşünce haline gelmiş anlatılar topluluklarda çeşitli normların korunması için kullanılmaktadır. Örneğin modern avcı-toplayıcı toplumlar güçlü eşitlik nosyonlarını dedikodu, statü arayan kişilerle ilgili raporların paylaşımı ve normları bozabilecek şeylere karşı uyarı niteliğinde anlatılan hikayeler aracılığıyla korumaktadır (Boyd, 2009, s. 64). Anlatılar, kültürel ve toplumsal standartları açıklayıp, aktarılmasını sağlarken, bu standartlardan sapmalar olduğunda da, sıradışı olanı açıklayıcı bir form görevi de görmektedir (Bruner, 1990, s. 47).

Özetle, anlatı aracılığı ile tarihsel olarak oluşmuş toplumların normları ve kültürel kodları yine anlatılarla saklanmakta, aktarılmakta ve toplumsal çerçeveleri oluşturmaktadır. Bu toplumsal çerçevelere ise, toplumun yaşadığı her deneyimin anlamlandırılmasında başvurulmakta ve kolektif hafızası bu çerçeveler kapsamında inşa edilmektedir. Kolektif hafıza, normlar ve kültürel kodlar ise yeni anlamlar içeren yeni anlatılarla değişime uğrayabilmektedir. Dolayısıyla anlatıların toplumun varlığını ve geçişini oluşturmada çeşitli önemli rolleri bulunmaktadır.

1.3. Anlatının Rasyonelliği

Gerçeğe ve doğru bilgiye nasıl ulaşılacağı tarih boyunca insanlar için temel bir sorun olmuştur. Gerçeklere ve doğru bilgiye ulaşma yolları kavramsallaştırılmıştır. Logos, Sokrates öncesi döneme kadar, bilgiye ulaşmada kullanılan “hikaye, neden, rasyonel, kavram, söylem, düşünce” gibi çeşitli iletişim

formlarının hepsini kapsayan bir ifade olmuştur (Fisher, 1987, s. 5). Ancak Sokrates öncesi dönemin filozofları ve ardından gelen Platon ve Aristoteles, logos kavramını, diğer söylemlerden ayırdıkları felsefi bir söylem olarak kullanıp daha özel hale getirmişlerdir. Bu ayrışma, felsefi söylem olarak logosu, şiirsel(poetik) ve retorik söyleme göre bilgiye ve gerçeğe ulaşmada daha üstün gören anlayışın yerleşmesine yol açmıştır. Bu ayrışma, bilimsel söylemin ve ampirik yöntemi, yeni bir bilgi teorisi olarak yerleştiren Francis Bacon, Descartes, John Locke gibi düşünürlerin fikirleri sonucunda daha da pekişmiştir (Fisher, 1987, s. 8). 17. ve 18. yüzyılda Avrupa’da ortaya çıkıp, yayılan Aydınlanma Hareketi, düzen, güvenlik, sosyal anlayış ve mutlulukla dolu ideal bir dünyaya ulaşmak için bilgiye ulaşmada rasyonel araştırma ve akılcı yöntemlerin temel prensip olması gerektiği düşüncesini yerleştirmiştir (Ward, 2014, s. 9). Böylece ampirik inceleme için gerekli prosedürler bilmenin üzerinde yeni bir otorite oluşturmuştur. Rasyonellikle özdeşleşen akla dayalı bilgi, Batı’nın bilimsel düşüncesinin temelini oluşturur. Bu bilgiye ancak bilimsel araştırma kapsamında gelişmiş hipotezler, raporlanmış kanıtlar ve sistematik olarak çıkarılan sonuçlar ile ulaşılabilir. Doğru bilgiye ulaşmanın evrensel yolu olarak kabul edilmiş bu yaklaşım, tüm bilimsel düşüncenin temelinde bulunmaktadır. Bu düşünce aynı zamanda tek bir doğru bilgi olduğunu ve akılcı bir şekilde o bilgiye ulaşılabilceğini savunmaktadır.

Öte yandan Aydınlanma düşüncesinden gelen “akıl” ve “rasyonelite” fikri, döneme ait felsefenin savunduğu ikili karşıtlıklardan yola çıkılarak tanımlanmaktadır; akıl-beden, kültür-doğa, erkek-kadın, batı-doğu, uygar-ilkel, kamusal-özel, bilim-büyü karşıtlığı gibi. Bilgi alanları da bu karşıtlıkla tanımlanmaktadır ancak bir üstünlük savıyla. Çünkü bu karşıtlıklarda her zaman bir taraf (akıl, kültür, erkek gibi), öteki tarafa üstün sayılmaktadır (Ward, 2014, s. 161). Bu yaklaşıma göre, şiir, tiyatro, anlatı daha çok duygusal ifadelerin iletişimi ve dışa vurum aracı olarak doğru bir bilgi sunamazlar (E. Polkinghorne, 2003, s. 9) Retorik ve şiirsel söylem irrasyonel olarak görülürken, teknik uzmanların söylemi tek ciddi iletişim formu olarak görülmüştür (Fisher, 1987, s. 8). Yani bilme ayrıcalığı, belli bir eğitimden geçmiş uzmanların ayrıcalığı olmuştur. Aydınlanma’dan gelen rasyonel bilgi tanımı, kendi yöntemlerini üstün ve nesnel tanımladığından, bilginin farklı tür üretimlerini, özellikle deneyime dayalı anlatıları ideolojik, güvenilmez, gerçek

olmayan olarak etiketleyerek, gayri resmileştirmektedir. Kurumlara (devlet, okul, üniversite vb.) bu bakış açısı egemen oldukça, hakim paradigma da Batı'nın akla dayalı rasyonelitesi olmaktadır.

Akılcılığa dayalı bu düşüncenin evrenselliği ve doğallığı çeşitli filozoflar tarafından tartışmaya açılmıştır. Derrida'nın yapısöküm düşüncesine göre, kendini evrensel bilgi olarak sunan, tıp, sanat, hukuk vb. Batı'nın rasyonel bilgi alanları tarih ve kültürün dışında değildir. Her ne kadar nesnel bir bilgi inşa edildiği iddia edilse de, bu bilgi alanları tarihsel olarak oluşmuş ve kültürden etkilenmiştir. Etkilenmeye de devam etmektedir. Yani güncel kültürel etkilerle değişmektedir. Derrida, kendini mutlak ve ebedi olarak sunan ve doğal gösteren her tür bilgi alanına şüpheyile yaklaşmakta ve anlam ve doğruların mutlak ve ebedi olamayacağını, hepsinin toplumsal ve tarihsel koşullar tarafından şekillendirildiğini göstermektedir (Ward, 2014, s. 154-157). Rasyonel ve nesnel olarak tanımlanan yöntemler bu şekilde tartışmaya açılırken, farklı iletişim biçimleri de bilgiye ulaşma anlamında incelenmeye başlanmış ve tekrar gündeme getirilmiştir. Jerome Bruner'e göre "anlatı" da insanların bilgiye ulaşmada kullandığı iletişim biçimlerinden biridir (Bruner, 1986).

Varoluşumuz, sürekli birşeylerin sebebini arama motivasyonu ile gelişmiştir. Hikayenin kaçınılmaz doğrusallığı anlatıyı, bu ihtiyacı karşılama anlamında güçlü bir form yapmaktadır. Herhangi bir enformasyon, hikayeleştirilmeden anlatılsa bile zihnimiz onu bir yapıya oturtmaya çalışmakta ve neden-sonuç ilişkisini kurmaya çalışmaktadır (Chatman, 2008, s. 41). Örneğin insanlık tarihindeki yaratılış hikayeleri gibi büyük anlatılar aslında neden-sonuç ilişkisini sunmaktadır (Abbot, 2002, s. 37). Neden sonuç ilişkisi, insan zihninin doğru bilgiye ulaşmak için yürüttüğü akıl yürütmenin bir parçasıdır. Laszlo ise nedensellik yerine maksatlılığı vurgulamaktadır. Ona göre anlatıdaki eylemler, inançlar, arzular, değerler, başka deyişle maksatlı durumlar ile harekete geçmektedir ve bu maksatlı durumlar sebepler değil gerekçe ve motivlerdir (Laszlo, 2008, s. 15).

Jerome Bruner'e göre dünyayı anlamada ve gerçeğe ulaşmada bilişsel olarak işleyen iki mod bulunmaktadır (Bruner, 1986, s. 11). Kavramsal ve anlatısal kipleri

açıklarken, argüman ve hikayeyi karşıt olarak ele almaktadır. Tablo 1.1 iki modu karşılaştırmalı olarak göstermektedir.

Tablo 1.1 Paradigmatik ve Anlatsal Modlar

	Paradigmatik (Mantıksal-bilimsel)	Anlatsal(Yazınsal-tarihsel)
Karakterler	İnsan davranışının « <i>bilimsel</i> » incelemesi. Önermeli.	Biyografik-anlatsal modda inşa edilen <i>Popüler Bilgi (halk bilgisi)</i> .
Doğrulama Yöntemleri	<i>Tartışma</i> . İşlem ve yöntemler pozitivist duruşla oluşturulmaktadır.	<i>Hikaye</i> : Yorumbilim, yorumlama, anlatılar, vs.
Söylemler/Konuşmalar	<i>Araştırmanın söylemi</i> : Amaçlar koymak, ölçüm yok, soyut.	<i>Uygulamaların söylemi</i> : niyetler, arzular, eylemler, kişisel tarihler içerisinde dışı vurulmaktadır.
Bilgi Türleri	<i>Resmi</i> bilgi, neden-sonuç ilişkisiyle açıklayıcı, kesinlik, tahmin edilebilirlik.	Niyetleri ve anlamları temsil eden, makul, aktarılamaz <i>Pratik</i> bilgi
Biçim	<i>Önermeli</i> : kategoriler, kurallar, prensipleri. Araştırmacının sesi kaybolur.	<i>Anlatı</i> : belirli ve geçici, metaforlar, imajlar. Aktörlerin ve araştırmacının sesi temsil edilir/duyulur.

Kaynak: (Botía, 2002)

Düşünme ve bilmenin paradigmatik modu, kurallar, ilkeler ve kural koyucu prensiplerle standartlaşmış önermeli bir bilgi içerisinde ifade edilirken, anlatsal kip, olayların zaman ve mekanlarda sıralanması yoluyla maksatların açıklaması olarak somut insan deneyiminin sunumuyla nitelendirilmektedir (Botía, 2002).

Benzer bir paradigma ayrımını, anlatı paradigmasını iletişim alanına tanıtan ve katkısı ile 1979 yılında “Speech Communication Association”dan “Golden Anniversary Monograph” ödülü alan Walter Fischer yapmıştır (Walter Fischer(professor), 2015). Walter R. Fisher, daha kapsayıcı olan logosun ilk haline dönmeyi de planlayarak anlatı paradigması kavramını önermiştir. Fisher’a göre “Anlatı paradigması insanları, anlattıkları ve deneyimledikleri hikayelerin tutarlılığı ve doğruluğunu ayırt etmede doğal bir kapasiteye sahip, doğası gereği hikaye anlatıcıları olarak sunmaktadır (Fisher, 1987, s. 24)”. Tablo 1.2, Fisher’ın rasyonel ve anlatı paradigmasına dair yaptığı ayrımı göstermektedir.

Tablo 1.2 Fischer’in Rasyonel ve Anlatı Paradigması Tanımları

Rasyonel Paradigma	Anlatı Paradigması
İnsanlar esasen rasyoneldir.	İnsanlar esasen hikaye anlatıcılarıdır.
Tartışmalara dayanarak kararlar alırız.	İletişim durumu, medya ve türe(felsefi, teknik, retorik veya sanatsal) bağlı olarak değişen iyi nedenlere dayanarak kararlar alırız.
Konuşma durumunun türü(yasal, bilimsel, kanun koyucu) tartışmamızın rotasını belirler.	Tarih, biyografi, kültür ve karakter iyi nedenler dediğimiz şeyi belirler.
Rasyonellik ne kadar bildiğimiz ve ne kadar iyi tartıştığımız ile belirlenir.	Anlatı rasyonelliği hikayelerimizin tutarlılığı ve doğruluğu ile belirlenir.
Dünya rasyonel analizlerle çözebileceğimiz mantıksal bulmaca setleridir.(Keşif)	Dünya içinden seçebileceğimiz ve böylece yaşamlarımız tekrar yaratabileceğimiz hikaye setidir.(Kararlar)

Kaynak: (Fisher, 1987).

Anlatı rasyonelitesi, anlatı paradigmasının mantığıdır. Bu mantığın temel öğeleri insan iletişiminin test edildiği “olabilirlik(probability)” ve “doğruluk(fidelity)” prensipleridir. Bir anlatının gerçekliğini, insanlar bu iki prensibe göre değerlendirmektedir. Olabilirlik, yani hikayenin tutarlı olup olmadığı üç yolla değerlendirilmektedir:

- Tartışmacı veya yapısal tutarlık.
- Fiziksel tutarlık; diğer söylemlerde anlatılan hikayeleri karşılaştırmaktır. Bir hikaye kendi içinde tutarlı olabilir ama önemli gerçekler çıkarılmış olabilir, karşı tartışmalar görmezden gelinmiş veya konuyla ilişkili sorunlar gözden kaçmış olabilir.
- Karakterolojik tutarlık, geleneksel mantık ile anlatı mantığı arasındaki önemli farklardan biridir. Her hikayenin merkezinde karakter bulunmaktadır ve hikayenin inanırılığı hem anlatıcı hem aktör olarak karakterlerinin güvenilirliğine bağlı olmaktadır. Bir karakterin güvenilirliği, onun değerlerini yansıtan karar ve eylemleriyle ölçülmektedir. Yani inanmanın temelinde güven, güvenmenin temelinde ise karakterin motivasyonlarını değerlendirmesi yatmaktadır (Fisher, 1987, s. 47).

Doğruluk, hikayelerin toplumsal gerçeklikle ilgili doğru iddiaları sunup sunmadığı ve inanç ve eylem için iyi nedenler oluşturup oluşturmadığı ile ilgilidir. Yani bir hikayenin doğruluğu “iyi nedenler mantığı” ile değerlendirilmektedir. İyi nedenler temel olarak anlatıdaki değerlerin sorgulanmasıdır. Buna göre bir anlatı beş yönden sorgulanabilir:

- Anlatıdaki mesajın içinde bulunan örtük ve açık değerler nedir?
- Mesajdaki değerlerin, alınan kararlarla alakası var mıdır?
- Bu değerleri uygulamanın sonuçları ne olabilir?
- İzleyici/dinleyicilerin dünya görüşüyle örtüşmekte midir?
- Değerlerin insan gidişatı için ideal bir temel oluşturmakta mıdır? (Fisher, 1987, s. 105-109)

İyi nedenler mantığı, nedenselliğin sadece tartışmaya özgü olmadığını göstermektedir. İnsanlar, anlatısal iletişimlerinde, kendilerine anlatılana ikna olmak veya kendileri anlatırken karşılarındakini ikna etmek için çeşitli zihinsel yöntemlere başvurmaktadır. Değerlerin sorgulandığı, anlatının ardındaki iyi nedenler, bu süreçte başvurulan bir yöntem olmaktadır.

Doğru bilgiye ulaşma anlamında anlatısal bir paradigma yaklaşımı, rasyonel mantık ve tartışmayı doğruya ulaşmada bir yöntem olarak yok saymamaktadır. Bu yaklaşımların üretilmesindeki amaç, doğruya ulaşmanın tek yolunun rasyonel bir paradigma olmadığını, anlatısal süreçlerin de gerekli ve yararlı olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır. Nitekim gündelik yaşamda insanlar anlatıları kullanmaktadır. Teknik mantık da gereklidir ama hikayeleştirme akılda kalıcılık ve ikna açısından birçok yarara sahiptir.

Hikaye anlatıcılığı çoğunlukla kurgu, fantezi ve varmış gibi yapma ile özdeşleştirildiği için, anlatı kavramının düşünme ve eylem için model olarak kullanılması kimi zaman şüpheyile karşılanmaktadır. Pozitivizme, teknolojiye, gerçekçiliğe yüksek değer veren anlayışta, hikaye ve hikaye anlatıcılığı çocukluk dönemine ait bir unsur gibi görülmektedir (Sarbin, 1986, s. 11-12). Oysa örneğin enformasyon, bir içeriğin birbiriyle ilişkili olmak zorunda olmayan bölünmüş parçalar serisidir ve içerik ölçülebilir birimlerle ifade edilmekte, yaşamı statik olarak sunmakta ve içindeki tanımlar bağlamından kopuk bulunmaktadır. Bu şekilde

enformasyon nesnel görünmekte ve gerçeği yansıtıyor izlenimini kuvvetlendirmektedir. İçeriğin hikaye şeklinde aktarılması ise ilişki yaratmakta ve dünyayı farklı bir şekilde görme olasılığı oluşturmaktadır (Strauss, 1996, s. 3-4).

1.4. Hikaye ve Anlatı Türleri

Drama ve sözlü şiir, hareket, ses, ritme dayanan, insanların ilk hikaye anlattığı biçimlerdir. Sözlü kültür döneminde hikaye anlatıcılığının bir parçası olan bu biçimler, zaman için değişikliklere uğramış, farklı türlere ayrılmış ve yazılı kültür ile yazılı ve sonrasında basılı hale gelmiştir. Edebiyat alanının oluşmasıyla edebi türler olarak yaşamlarını sürdürmüştür. Günümüzde ve tarihte varolan yazınsal ürünlerin ve türlerin atası şiirdir (Özdemir, 2002, s. 49). En başta varolan şiir, günümüzdeki edebi şiirlerden ziyade ilk insanların sesini geliştirip, onu araç gibi kullanması ve çeşitli anlamlar yüklemesi şeklindedir. Düzyazıya geçiş ise, mantıklı düşünme, olayları, olguları, durumları neden-sonuç ilişkisine açıklama ihtiyacını, şiir karşılamakta yetersiz kaldığında ortaya çıkmıştır (Özdemir, 2002, s. 114). Drama, taklit yoluyla hikayeleri harekete dönüştürürken, destan, efsane, masal gibi türler ortaya çıkmıştır. Mitoloji ise kurumsal dini düşünüşten önce, toplumların inanışları ve ritüellerini içinde barındıran kurgusal hikayelerden oluşan düşünce sistemleridir.

Hikaye türleri deyince, hikayelerin temalarına göre değişen türler kastedilmektedir. Anlatı türleri ise hikayelerin aktarıldığı farklı formları ifade etmektedir. Örneğin, günlük, otobiyografi, mektup hikayenin anlatılabileceği farklı anlatı türleri iken, hastalık hikayeleri, savaş hikayeleri, aile hikayeleri vb. türler hikaye türleridir.

1.4.1. Geleneksel Hikayeler

Çoğunlukla Halkbilim araştırmalarının konusunu oluşturan geleneksel hikayeler veya halk edebiyatı, masallar, efsaneler, türküler, ağıtlar, ninniler, bilmeceler ve maniler gibi türleri içermektedir. “Masallar, mitler, destanlar, halk öyküleri, bilincin bilinçdışı ile karşılıklı etkileşim içinde yapılandığı ortak (kolektif) ürünlerdir; binyıllar boyunca yaşanagelmiş, sınanmış zihin modellerini, iç ve dış gerçeklikle bağlantı içinde sahnelerler” (Saydam, 2014, s. 50). Sözlü edebiyat, eğlendirme fonksiyonlarının yanında, kültürel ve eğitsel işlevler de taşımaktadır. Geleneksel anlatılarda, yazar ve zaman kavramı net değildir. Sözlü kültüre ait bu

kurgusal anlatılar, yazınsal dönemde yazıya geçirildikten sonra “edebi” bir niteliğe bürünmüştür.

Bu bölümde geleneksel hikayelerin en temel biçimleri olan mit, drama ve masal detaylı açıklanmıştır. Ancak diğer türler hakkında kısaca bilgi vermek gerekirse, destan mitolojiden edebiyata geçiş sürecinde ortaya çıkan bir türdür. Çünkü mitolojinin karakterleri Tanrılardan oluşurken, destanda (örneğin Gılgamış Destanı) kahramanlar, yarı tanrı yarı insan niteliktedir. Destan aynı zamanda mitolojik hikayelerin ritüel kısmının zamanla yok olup, anlatılan hikayeler olarak biçimlenmiş halidir (Erkman-Akerson, 2010, s. 50).

1.4.1.1. Mit

Mit, insanlığın kadim zamanlardan beri, dünyayı, yaşamı, insanı açıklamak için oluşturduğu ve kuşaktan kuşağa aktardığı kolektif ve simgesel anlatılardır. Genelde olağanüstü durumlar ve olaylar ile onları yaşayan tanrıları ve insanüstü varlıklara dair hikayeler içermekte, inançsal bağlantılara sahip olmaktadır (Tecimer, 2006, s. 13). İnsanın, tür olarak varoluşunun farkında olması ama dünyaya nereden ve neden geldiği ve bir süre sonra neden ve nereye gittiği sorularının yanıtlarını bilmeyişi, ona bir “Arada-Oлма” farkındalığı vermektedir (Saydam, 2014). Farkında olma ama bu soruların yanıtlarını bilememenin verdiği huzursuzlukla, insanlar referans noktası oluşturmak ve anlam yaratmak için hikayeler üretmektedir. Mitler işte, yaşamın bu belirsizliğine çözüm getiren hikayelerdir. Mircea Eliade’e göre mitler her zaman yaratılış hikayeleridir çünkü “Doğaüstü Varlıklar’ın başarıları sayesinde, ister eksiksiz olarak bütün gerçeklik yani Kozmos olsun, isterse onun yalnızca bir parçası (sözgelimi bir ada, bir bitki türü, bir insan davranışı, bir kurum) olsun, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini dile getirir”, yani “Bir şeyin nasıl yaratıldığını, nasıl *varolmaya* başladığını anlatır (Eliade, 2001, s. 16)”.

Her kültürün, her topluluğun mitleri vardır ve nasıl var olduklarını, bugüne nasıl geldiklerini anlatır. Toplumun mitsel anlatıları, kendi değerlerini ve dünya görüşünü içermektedir. Mitsel anlatı hem ideal olanı tanımlamakta hem de çatışmaları çözmektedir. Mitin kolektifliği, topluluk tarafından ortak geçmişe ve ortak anlatıya dayanmasından kaynaklanmaktadır. Bu yönüyle diğer hikayelerden ayrılır. Yani mitlerin, “ortak anı, ortak ata, ortak köken” üzerinden bağlayıcı,

birleştirici bir işlevi bulunmaktadır (Saydam, 2014, s. 52). Joseph Campbell ise, mitlerin dört fonksiyonu olduğunu ifade etmiştir: tüm formların altında yatan gizem boyutunu gösteren, dünyanın gizeminin farkedilmesini sağlayan mistik fonksiyon; bilimin ilgilendiği evreni açıklayan kozmolojik fonksiyon; belirli bir sosyal düzeni destekleme ve geçerli kılmaya yarayan sosyolojik fonksiyon; insan hayatının nasıl yaşanması gerektiğini öğreten pedagojik fonksiyon (Campbell & Moyers, 2009, s. 53-54). Mitler, dinsel anlatılara benzese de onlar gibi cezalandırıcı ve bağlayıcı bir gücü yoktur, masaldan farkıysa inanç boyutu içermesidir (Tecimer, 2006, s. 16-22). Mitler, insanlara kim olduklarını ve nasıl yaşamaları gerektiğini anlatır. Bunu da karşıtlıklar yaratarak, o karşıtlıklar aracılığıyla anlamı oluşturarak yapmaktadır (Berger,1997, s. 155).

Mitler, geçerli olduğu dönem ve toplumlarda gerçek ve kutsal sayılmışlardır. Ancak felsefi ve bilimsel düşünce geliştikçe, mitlerin gerçekliği sorgulanmaya başlanmıştır. Dolayısıyla zaman içinde mitlere yönelik bakış açıları değişmiştir. Bir bakış açısına göre, mitler aslında gerçek olayların yanlış anlaşılması ve yorumlanmasıdır. Bu görüşe göre, mitler aslında tarihsel anlatılardır, sadece zaman içinde aktarılırken değişime uğramıştır. Bu görüş, rneğin Truva Savaşı'nı gerçekten olmuş bir savaş olarak değerlendirir. Başka bir bakış açısına göre mitler, bilim öncesi dönemde bilimsel işlev görerek, fiziksel dünyayı açıklamaya ve doğayı kontrol altına tutmaya yaramaktadır. Başka bir görüş de mitlere gerçek gerçeklik değil, sembolik gerçeklik atfetmekte ve mitteki unsurları sembolik olarak çözümlenmeye çalışmaktadır (Saydam, 2014, s. 52-53). Yazınsal devrim, mitleri anlamada farklı yollar geliştirmiştir ve bu çözümlenme çabaları aslında mitlerin gücünün zayıfladığını göstermektedir. Eliade'ye göre modern dünyada mitler tamamen yok olmamıştır ancak yaşamın temel alanlarına egemen değillerdir, arka planda da olsa yaşama devam etmektedirler. Joseph Campbell ise mitlerin evrensel nitelikte olduğunu ve hala günümüzde de geçerli olduğunu savunmaktadır (Tecimer, 2006, s. 25, 106).

1.4.1.2. Drama

Eski Yunancada drama, "bir Şey yapma", "yapılan bir Şey" anlamında kullanılmakta, ve aynı zamanda "oyunamak" anlamına gelmektedir;. dram sanatı ise "bir ya da bira kişinin sahneye uygun bir biçimde yazdığı, yazınsal değer olan bir

yapıttır” (Nutku, 1997, s. 27). Drama, dünyanın taklitle yeniden üretilmesidir ve “gerçek” yaşamlarımızdaki durumlara ayna tutmaktadır. Yani gerçek yaşama birçok yönden benzerdir. Belli bir durumu parça parça değil bütün olarak, o anda yaşanmış gibi görsel olarak aktarmaktadır. Örneğin yazılı bir hikayeyi okurken, yazıdaki betimlemelere göre zihnimize canlandırma yaparız. Ancak drama bu canlandırmayı bizim adımıza sahnede yapmaktadır. Gerçek yaşama benzese de drama yaşamın belli bir kesitini bizde “amaçlanmış bir duygusal ve zihinsel etki uyandırmak” için çerçeveye yerleştirilmiştir (Esslin, 2001, s. 29).

Dramanın başlangıcında hareket vardır. Sözlü kültüre sahip geleneksel toplumlardaki törensel davranışlar (rituslar), bir temsil biçimi haline gelerek ilk drama örneklerini oluşturmuşlardır. Bu törenler, doğrudan deneyimleme değildir, (mimesis) taklittir. Temsil yoluyla doğanın yansıtılmasıdır (Tecimer, 2006, s. 44). Örneğin M.Ö. 7. ve 6. yüzyıllarda Tanrı Dionysos onuruna düzenlenen törenler buna bir örnektir (Özdemir, 2002, s. 345). Antik dönemde ise, drama gelişmiş, tragedya ve komedi gibi türleri ortaya çıkmıştır. Aristoteles, “Poetika” isimli yapıtında bu türlerin temel özellikleri ortaya koymuş ve tiyatroyun bir sanat olduğunu belirtmiştir.

1.4.1.3. Masal

Masal, halk edebiyatının önemli bir parçası olup, sözlü geleneğe ait bir anlatı türüdür. Masalları diğer edebi türlerden ayıran dört özellik bulunmaktadır: Anonimlik, yani hikayeyi ilk yaratmanın bilinmemesi; Geleneksellik, yani nesilden nesile sözlü aktarılması; Hayal ürünü olması: olağanüstü olaylar içermesi; Gerçek veya tarihi olmaması, anlatılanlar destan, efsane ve mit gibi türlerde olduğu gibi gerçeklerden parçalar taşımazlar (Raptis, 2014, s. 219).

Walter Benjamin’e göre ilk gerçek hikaye anlatıcısı “masal anlatıcısıdır” (Benjamin, 2012, s. 94). Benjamin, masalı mitin karşıt konumuna yerleştirir. Mitin kapalı, kaderci daha keskin yapısı ve içeriğine karşı, masalları daha devrimci, halka ait ve özgürleştirici görmektedir. Çünkü masal “olan değil olması gereken” üzerinedir (Raptis, 2014, s. 229). Yani masalların öğretici bir niteliği vardır. Hatta temel amacı etik değerleri aktarmaktır. Masalarda sonunda iyilerin kazanması ve

hikayenin mutlu bir şekilde bitmesi, aslında insana nasıl hareket ederse kazanacağını göstermektedir. Masallarda kahramanın başına ne gelirse gelsin, sağlam karakteri ve erdemleri sayesinde zorlukları aşmakta ve iyi bir yaşama kavuşmaktadır (Raptis, 2014, s. 235). Bu özelliği ile masallar, içinde yetiştikleri kültürlerin özelliklerini taşıyarak birbirinden farklılaşsa bile, aynı temel özellikleri ve yapıyı paylaşmaktadırlar.

Masallar da diğer hikayeler gibi çoğunlukla giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Genelde “bir varmış bir yokmuş”, “evvel zaman içinde...” gibi kalıplar ve tekerlemelerle başlamaktadır. Bu tür kalıplar masalın zamansızlığını ve gerçekdışılığını ifade etmektedir. Masallarda belirli bir yer, mekan yoktur. Herkesin anlayabileceği, sade bir dile ve akıcı bir üsluba sahiptir (Arıcı, 2012, s. 18-19). Masallar sürekli anlatılarak tekrarlanır, bu sayede günümüze kadar ulaşabilmişlerdir.

Masalları toplayan ve inceleyen, üzerine teori geliştirenlerin öncüsü Alman Wilhelm Grimm ve kardeşidir. Finli masal araştırmacısı Antti Aarne'nin 1910 yılında yaptığı tipoloji sistemi, masallara dair ilk sınıflandırma çalışmasıdır (Arıcı, 2012, s. 11). Aarne bu sistemi Danimarka ve Alman masallarında kullanırken, 1928'te Stith Thompson İngilizce yazılan masallar üzerinde kullanmış ve geliştirmiştir. Aarne ve Thompson'ın geliştirdiği sistemde, masallar içeriklerindeki özelliklere göre ayrılıp kodlanmaktadır. Kod sistemi sayesinde, aynı tema altındaki benzer masallara ulaşmak mümkündür. Bu tipoloji, masalların topluluklara göre farklılıklar taşıyalar da tüm dünyada benzer olduğunu kanıtlamaktadır. Masalları yapısal olarak araştırıp kategorize eden Vladimir Propp ise, masallardaki işlevleri tanımlamıştır.

Masallar yazılı forma geçirilip basıldıkça ve incelendikçe, edebi bir tür olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Çünkü günümüzde yaygın olarak bildiğimiz klasik masallar, aslında eski dönemlere ait halk hikayelerinin edebiyata uyarlanmasıdır (Bacchilega, 2016, s. 17). Özellikle 18. yüzyıldan başlayarak yazarlar, masalları yazarak yaygınlaştırmıştır. Yazıya aktarma sürecinde ise bilinçli olarak bazı değişiklikler yaptıkları, dönemin değerlerine, normlarına uygun hale getirilip, edebi bir türe çevrildikleri öne sürülmüştür (Raptis, 2014, s. 227). Nitekim gerçekte sözlü

halk edebiyatı olan masallar, üzerinde yapılan düzenlemeler ve pazarlama şekilleriyle günümüzde çocuk edebiyatına indirgenmiştir. Yani eskiden toplumu eğiten masallar, günümüzde çocukların eğitim aracı haline gelmiştir.

1.4.2. Modern Hikaye: Roman

Roman, kurgu yaratmanın ve hikaye anlatmanın modern bir biçimidir. Antik çağdan matbaa devrine dek, olay örgüsünün düz bir çizgi üzerinde ilerlediği tek öykü tiyatro öyküsüdür ve yazıyla denetlenmektedir. Matbaa sayesinde, sınıksız işlenen olay örgüsü uzun anlatıda benimsenmiştir (Ong, 2010, s. 157). Anti ve Orta Çağa ait türler ve geleneksel hikayeler roman biçimine uymamaktadır.

Cervantes tarafından 1615 yılında yazılan Don Quijote roman türünün ilk örneği sayılmaktadır. Ancak romanın edebi bir tür olarak ortaya çıkışı onsekizinci yüzyılın ikinci yarısından sonra olmuştur (Özdemir, 2002, s. 79). Matbaa kültürünün yerleştiği, ulus devletinin ortaya çıktığı bu dönem, tiyatro, roman ve şiiri kapsayan bir üst terim olarak edebiyat kavramının da oluştuğu dönemdir. Bu dönemde ulusal edebiyatlar gelişmiş ve edebi türlerin kapsamı genişlemiştir (Erkman-Akerson, 2010, s. 19).

Hem edebiyat alanının hem de romanın gelişiminde bireyselleşmenin önemli etkisi bulunmaktadır. Edebiyat, insanın değişmez doğası yerine bireyi ve bireyin serüvenini anlatmaktadır. Edebi aktarımda yazar kendi içine döner çünkü yazardan beklenen “söylenmemiş, söylenemeyecek olan gizli duygular ve tasarımları, yine iç dilde imgelerle belirlenmiş düşünceleri ayrıntılı tanımlamak ve yazı diline dökmektir” (Zimmerman, 2001, s. 40). Böyle bir çalışma ancak yalnız kalabilen, kendine ait zamanı ve mekanı olabilen bireyselleşmiş bir insan tarafından gerçekleştirilebilir. Roman böyle bir sürecin ürünüdür. Roman, okur sayısının çoğalması, güncel konuları işlemesi, yeniliği ve gerçek yaşamı yansıtırma işlevi ile edebiyat alanındaki diğer türlerden daha fazla ilgi görmüş ve popüler olmuştur (Erkman-Akerson, 2010, s. 128-129).

1.4.3. Kurmaca Olmayan Hikayeler

Kurgusal olmayan hikayeler, insanların birbirine aktardığı insan deneyimlerinden oluşmaktadır. İnsanlar, varolduğundan beri yaşadığı deneyimleri

başkalarıyla paylaşma ihtiyacı duymaktadır. Sözlü, yazılı ya da elektronik iletişim araçlarıyla kendi veya başkalarının deneyim hikayelerini paylaşmıştır. İnsan deneyiminin aktarımında değişik anlatı formları bulunmaktadır. Örneğin mektup, yazının bulunuşuyla ortaya çıkan en eski yazın türlerinden biridir. Antik Çağ döneminde Mısır Firavunları ve Hitit Krallarına ait bulunan en eski mektuplar diplomatik amaçlı, haberleşme için yazılmıştır. Mektuplar tarih boyunca, haberleşmesi, sorunların ve bilgilerin iletilmesi için yazılmıştır. Ancak insanın kendi duygu ve düşüncelerini paylaştığı kişisel mektuplar daha yeni bir biçimdir (Özdemir, 2002, s. 196)

Günlük ise kişinin yaşamından kesitleri hergün tarih atarak yazdığı bir anlatı formudur. Günlük, kişinin kendi içine dönerek gözlemlerini, tanıklıklarını ve deneyimlerini sorgulayarak aktardığı bir yazın türüdür. Bu haliyle aynı roman gibi, matbaanın ve bireysel kültürün gelişmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu sebeple kişisel günlük, 17. yüzyıla dek bilinmeyen, geç gelişmiş bir yazı biçimidir (Ong, 2010, s. 123). Günlükler, kişisel tahlilleri içeren ruhbilimsel bir tarzda olabilir, yani yazan kişi başkalarına gizlediği duygularını, düşüncelerini aktarır. Ama aynı zamanda dış dünyada olanlar, yaşanmış acı deneyimler de aktarılmaktadır. Anne Frank'ın Hatıra Defteri bu tarz bir günlüğe örnektir. Böyle günlükler yazıldığı dönemin toplumsal ve politik ortamını ve kişinin iç dünyasını birlikte aktarmaktadır.

Anı ise kişinin kendi yaşadığı bir deneyim ya da yaşadığı dönemde oluşan olay ve olguları kendi bilgisi, gözlemleri ve izlenimlerine bağlı olarak anlattığı bir düzyazı biçimidir. Geçmişte yaşanılmış olanın anlatılmasıdır. Anılar yaşam öyküsünü besleyen, onların içinde yer alan birer yaşantı birikimidir (Özdemir, 2002, s. 190-211).

1.4.3.1. Anlatı Olarak Yaşam

Yaşamın kendisinin hikaye olduğu düşüncesiyle ilgili üç farklı yaklaşım bulunmaktadır. Anlatısal gerçekçilik, anlatısal yapıların, insanların anlattıkları hikayelerde değil, bizzat insanların dünyasında bulunduğunu ifade etmektedir. Yani insanların yaşamları, tarihçiler ya da biyografi – ya da hatta otobiyografi – yazarları onların yaşamlarını anlatmaya girişmeden önce zaten hikaye şeklinde varolmaktadır (Fay, 2005, s. 247). Çünkü insanların yaşamı da hikayelerdeki gibi başlangıç, son ve

düğüm noktalarına sahiptir. Bu düşünceye göre yaşam hikayedir ve biz hikayeleri yaşarız.

Anlatısal inşacılık yaklaşımına göre ise hikayeler gerçek yaşamda yoktur, insan zihninde inşa edilmektedir. Bu yaklaşımın savunucularından Jerome Bruner'e göre psikolojik olarak "yaşamın kendisi" diye bir şey yoktur (Bruner, 2004, s. 693). Birisi bize yaşamını anlattığında onu olduğu gibi görmeyiz veya kendi zihnimizde yaşamımızı kendimize anlattığımızda, her anıyla berrak şekilde düşünmeyiz. Yaşam hikayesi her zaman hafızadan belli şeyler seçilerek ve yorumlanarak oluşturulmaktadır. Yani insanların yaşamları, aslında olaylar dizisidir. Bu olayların anlaşılması için, insan zihni, olaylar yaşanıp bittikten sonra onları anlatı kalıbına sokmaktadır (Fay, 2005, s. 262).

Üçüncü yaklaşım Anlatıcılık ise, "anlatısal gerçekçilik ile anlatısal inşacılık arasında bir orta yol seçen ve her ikisindeki doğrulukları alma umudu taşıyan bir görüş olmaya çalışıyor (Fay, 2005, s. 267)". Yani anlatıcılık anlatının iki özelliği bulunduğunu kabul etmektedir: hem yaşama hem de anlatılma özelliği.

1.4.3.2. Kişisel Deneyim Anlatısı

"Kişisel deneyim anlatısı" ifadesi, ilk kez dilbilimci William Labov ve Joshua Waletzky tarafından "kişisel deneyimin sözlü versiyonları (oral versions of personal experience)" isimli çalışmalarında kullanılmıştır (Yapıcı, 2012, s. 209). Bu çalışmalarında, profesyonel anlatıcılar yerine sıradan insanlar tarafından anlatılan hikayelerin içerisinde de, geleneksel edebi anlatılar gibi yapılar bulunduğunu savunmuş ve incelemişlerdir (Labov & Waletzky, 1997). Linda Degh ve Sandra Dolby Stahl ise folklor disiplini içerisinde, kişisel anlatılar üzerine yaptıkları incelemelerle, folklor araştırmaları altında yeni bir tanım getirmişlerdir. Dolby, bu tanımları yapabilmek için öncelikle folklorün içinde "özel" ve "komünal" olarak iki tür folklor ayrımı yapmıştır (Dolby-Stahl, 1985, s. 47). Dolby'e göre folklor çalışmaları yaygın olarak komünal üzerine yoğunlaşmaktadır. Kişisel anlatılar, anlatıcının içsel yaşamını dinleyiciyle paylaştığı, yakınlık ve samimiyet kurmaya yarayan anlatılardır ve özel folklor diye tanımladığı alana aittir (buradaki komünal-özel ayrımı, kamusal-özel ayrımından farklıdır). Folklorist Linda Degh ise, gerçek yaşam anlatılarını tür olarak tanımlayıp, "geçmişe ait hâtıralardan, geçmişte yaşanmış olaylardan,

söylentilerden, dedikodulardan ve yakın zamanda yaşanmış kişisel deneyimlerden” oluştuğunu ifade etmiştir (Yapıcı, 2012, s. 209).

Kişisel deneyim anlatısı, birinci tekil şahıs tarafından anlatılmakta ve anlatıcının perspektifini taşımaktadır. Günlük yaşamda insanların birbiriyle yaşadıkları paylaşması, bu kategori altında değerlendirilebilir. Kişisel deneyim anlatısının yapısal, anlatılabilirlik, ve yazarlık otoritesi açısından farklı özellikleri vardır.

Anlatılabilirlik, hikayenin icra edileceği bağlama bağlıdır. İnsanlar her deneyimi her ortamda anlatmazlar. Deneyimlerin anlatılabilirliğini, anlatıcının içinde bulunduğu ortam, dinleyiciler ve bağlam belirlemektedir. Örneğin çok kişisel olduğu düşünülen deneyimleri kişi sadece güvendiği ve yakın olduğu kişilere anlatabilir. Ya da daha kalabalık bir grup içerisinde, bazı deneyimleri daha rahat bir şekilde ve insanları etkilemek amacıyla anlatabilir. Kişisel deneyim anlatıları sabit ve belirli bir yapıya sahip değildir. Bunun sebebi, üst paragrafta da ifade edilen, bağlamın ve çevrenin etkisiyle anlatımın değişmesidir. Örneğin kişi, aynı deneyimi, farklı ortamlarda farklı şekilde çerçeveleyerek anlatabilir. Kişisel deneyim anlatısında, deneyim illa kişinin kendisine ait olmayabilir. Yani anlatıcı, başkasının deneyimini de kendisinin gibi anlatabilir. Deneyimin tanımı ve kime ait olduğu sorunu, günümüzde daha da karmaşıklaşmıştır çünkü doğrudan tanıklık veya medya aracılığıyla tanıklık gibi farklı deneyim türleri ortaya çıkmıştır. Deneyimlerin anlatılması sadece öznel bir süreç değil, aynı zamanda kişinin ait olduğu, içinde bulunduğu sosyo-kültürel yapıdan etkilenen ve onu etkileyen bir süreçtir (Yapıcı, 2012, s. 210). Kişisel anlatılar, kişisel olan ile toplumsal olanı birleştirmektedir. Çünkü anlatım kişisel perspektiften de olsa her zaman toplumsal olanı da içinde barındırmaktadır. Kişisel deneyim anlatılarının, sosyal bilimlerde, özellikle sosyoloji için önemli bir araştırma konusu haline gelmesinin bir sebebi budur.

1.4.3.3. Yaşamöyküsü ve Özyaşamöyküsü

Yaşamöyküsü, genelde yaşadıkları dönemin siyasal, toplumsal etkinliklerine katılmış, yapıt ve yaratıları, çalışma ve buluşlarıyla dönemlerini etkilemiş kişilerin, yaşam hikayelerinin aktarıldığı bir anlatı türüdür. Aynı zamanda yaşamöyküsü yazmak bir araştırma sürecidir. Yani hikayesi anlatılacak kişiyle dair çeşitli belgeler

ve görüşmeler aracılığıyla bilgi toplanıp ön çalışma yapılmaktadır. Dolayısıyla anlatılan yaşam hikayesi bir nevi yazarın inşasını içermektedir. Bu sebeple aynı kişinin farklı şekilde anlatılmış yaşamöyküleri bulunabilmektedir. (Özdemir, 2002, s. 206).

Özyaşamöyküsü ise, kişinin kendi yaşamöyküsünü yazıya dönüştürerek anlatmasıdır. Dolayısıyla birinci tekil şahısla anlatılmaktadır. Anılardan oluşmaktadır. Özyaşamöyküsü tür olarak, Avrupa burjuvazisinin yükseldiği dönemde, burjuva bireyinin kendini ortaya koyma ve gerçekleştirme iddiası ve sürecinde önemli rol oynamakta ve köken olarak da bu dönemin radikal bireyciliğine dayanmaktadır (Berktaş, 2010, s. 166).

1.4.3.4. Aile Anektodları

Ailenin bireylerine aktardığı kısa hikayeler olan “aile anektodları” otobiyografik bir anlatı türü olup, bir araştırma alanı olarak Bengt Holbek tarafından tanıtılmıştır (Röhrich, 1990, s. 12). Aile anlatıları, aile içinde kuşaktan kuşağa aktarılan hikayeleri içermektedir. Genelde ailenin hikaye anlatıcısı büyük anne veya ailede eski zamanlarda olmuş hikayeleri anlatılabilecek bir başka akrabadır (Laurel, 2003, s. 92). Ailenin yaşlı bireyleri, hem kendilerinden önceki aile bireylerinin kendilerine aktardıklarını, hem de doğduklarından itibaren tanık oldukları olayları anlatırlar. Bu anlatılar aslında ailenin ve soyun kendi anlatısını inşa eder ve besler. Aynı zamanda içinde yaşanan toplumun, kültürün anlatısına dair anektodlar da içerdiğinden, bir tür kişisel hafıza aktarımı olmaktadır. Aile anlatılarının aktarımı, modern yaşama geçildikten sonra ve büyük aileler parçalanıp şehirlere göç ettikçe azalmaktadır çünkü genç kuşaklarla anlatıcı olan yaşlı kuşakların etkileşimi azalmaktadır.

1.4.3.5. Teröpatik Anlatılar

Hikayelerin benliğin ve kimliğin inşasındaki güçlü işlevi, psikanalizde anlatıların kullanılmasını gerektirmiştir. Psikanalist için hastanın kişisel hikayesi önemlidir çünkü insanlar tam da anlatı söylemlerinin zayıflığı (bütünlüklü bir anlamın eksikliği, tutarsızlık, hayatlarını anlatma biçimlerinin açıklama gücünden yoksun oluşu) nedeniyle hasta olmuşlardır (Brooks, 2014, s. 59). Örneğin bir kişinin hayatının anlamsızlığından şikayet etmesi (intihar girişiminde bulunanlar gibi) aslında

hayatının anlatısının o kişiye muğlak, anlaşılmaz hale gelmesi, bir odak noktası, bir boşalma noktasına doğru bir hareket içermemesi sebebiyledir (MacIntyre, 2007, s. 217). Sevilen insanların, yerlerin, projeler veya mülklerin kaybedilmesi, kişinin hem anlatısal tutarlılığının hem de kimliğinin sarsılmasına yol açmaktadır. Travma yaşayan insanlar, travmatik durumla ilgili reddetme, ayrılma, yabancılaşma, bilmeme veya hatırlamama şeklinde çeşitli savunma mekanizmaları geliştirmektedir (Laszlo, 2008, s. 124). Parçalanmış hafızada deneyimler birbirinden izole ve bağlamdan kopuk olmakta ve deneyimlerin anlatısı bütünlük içermemektedir. Bu tür durumlarda, kişinin hikayesi değişime uğrar ve yeniden oluşturulması gerekmektedir.

Freud'a göre hastaların hikayelerinde tutarsızlıklar, olayların sırasında belirsizlikler vardır ve hastalar yaşamlarını anlamlı bir biçimde anlatma yeteneğinden yoksundurlar. Terapistin görevi ise, bir dedektif gibi çalışmak, hastanın hikayesini, daha iyi temsil edebilmesi için anlatısal söylemi büyük ölçüde yeniden oluşturmak, olayları sıralamak, baskın konuları öne çıkarmak, anlatı içinde yer alan ve ona eşlik eden arzu gücünü anlamaktır (Brooks, 2014, s. 59-60). Bu süreçte, anlatılan hikayelerin doğruluğundan ziyade, hastanın çatışma yaşamadan kabul edeceği bir anlatı oluşturulması önemlidir (Brooks, 2014, s. 13).

Teröpatik anlatılar sadece psikolojik rahatsızlıklarla ilgili değildir. Özellikle son yıllarda, fiziksel rahatsızlığı bulunan hastalar için de anlatı çalışması giderek önemli hale gelmektedir. Çünkü fiziksel, özellikle de kişinin bedenini etkileyen bir hastalık, onun her zamanki toplumsal rollerini sürdürme kabiliyetini yok edebilmekte ve "sağlıklı bir insan" kimliğiyle özdeşleşmesine engel olabilmektedir. Böylece hastanın yaşam sürekliliğiyle ilgili algısı hastalık sebebiyle zedelenmiştir. Anlatının anlam yaratma ve sunduğu bağdaşım rolü, hastaların fiziksel ve psikolojik olarak iyileşmesine yardımcı olmaktadır (Page, 2013, s. 49).

Psikiyatri ile psikanalizin popülerleşmesi toplum içinde popülerleşmesi, kültürel olarak terapi diline benzer şekilde itiraf tekniğine dayalı bir konuşma tarzı yaratmıştır (Köker, 2010, s. 46). Eva Illouz'a göre psikanaliz, benlik, duygusal hayat ve hatta sosyal ilişkiler kavramlarını yeniden düzenleyen bir dizi yeni kültürel uygulamadan oluşmaktadır ve özellikle Freud'un benliğin konumunu geçmişiyile

ilişki içinde düşünmek şeklindeki yaklaşımları, Amerikan kültürü üzerinde büyük bir etki yaratmıştır (Illouz, 2011, s. 19, 20).

1.5. Hikaye Anlatıcılığının Politikası

Gerçeklik, dünya ve maddi koşullar verili değildir, simgeler aracılığıyla anlamlı olarak üretilmektedirler (Schirato & Yell, 2000, s. 26). Yani anlam, Saussure’cu geleneğe göre gösterge sistemleri, Thompson’un ifadesiyle sembolik biçimler aracılığıyla üretilmektedir. Thompson bu sembolik biçimleri, “öznel tarafından üretilen ve onlar ve başkaları tarafından anlamlı yapılar olarak kabul edilen geniş bir eylemler ve sözceler, imgeler ve metinler yelpazesi” olarak tanımlamaktadır (Thompson, 2013, s. 76). Anlatı da, insanın anlam üretirken yararlandığı bu sembolik biçimlerden biridir. Göstergeler veya sembolik biçimler aracılığıyla inşa edilen anlam her zaman politiktir çünkü anlam sabit değildir ve üretimi Nietzsche’nin ifadesiyle “bir güç simgesidir” (Schirato & Yell, 2000, s. 22).

Toplumda birden fazla üretilen anlam(veya bir simgenin birden çok anlamı olabilir) bulunur ve anlamın üretimi bir mücadele alanıdır. Bir kültürdeki, sınıf, ırk, etnisite, cinsiyet, yaş, meslek veya din gibi nosyonlara dayanan birçok farklı grup kendi anlamlarının kabul edilmesi için mücadele ederler. Çünkü bir simgenin egemen anlamı, toplumun onunla ilgili gerçeklik algısını ve kurduğu ilişkileri etkilemektedir. Örnek olarak “kadın” simgesi, duygusallık, evcillik, akıldan yoksunluk veya amatörlükle özdeşleşmişse, o toplumda kadınların akıl ve profesyonellikle özdeşleşen kültürel alanlara erişim kazanması zorlaşacaktır (Schirato & Yell, 2000, s. 26).

Anlamların arkasında, toplumsal grupların ya da hareketlerin paylaştığı inanç sistemlerinin toplumsal temsili olarak ideolojiler bulunmaktadır. Zihnimizdeki temsili modelleri etkileyen ve söylemlere aktararak kurumlardan, sıradan bireylerin gündelik konuşmalarına dek çok sayıda ifadenin içinde bulunan ideolojiler, deneyimlerimizi önyargı vb. şekillerde çerçevelememize neden olmaktadır (Djik, 2003). İdeolojilerin, üretimi, aktarımı, alınılması dil ve dille üretilen söylemler aracılığıyla gerçekleşmektedir. “Gerçeklik dilin dışında varolur, ancak daima dil aracılığıyla ve dil üzerinden [dolayımlanır]: bilemediğimiz ve söyleyemediğimiz [herşey] söylemde ve söylem üzerinden üretilir (Hall, 2003, s. 315).” “Söylem,

anlamı inşa eder ve böylelikle toplumlar mevcut semboller ve anlamlar arasında bağ kurar (Çelik & Ekşi, 2008, s. 100).” Foucault’ya göre iktidar, belli bir zümrenin söyleminde hiyerarşik olarak üretilmez, toplumsal ilişkilerin sürdüğü her tür söylemin içinde gizli olmaktadır. Dolayısıyla Foucault, iktidarı üreten bir özne yerine, toplumdaki herkesin söylemleriyle iktidarın yeniden üreticisi olduğunu belirtmektedir(Güngör, 2011). Bir söylem şekli olarak anlatılar da ideolojileri içermekte ve anlatıldıkça ideolojilerin öğrenimi ve yeniden üretiminde rol oynamaktadır. Yani anlatılar, içerdikleri ideoloji ve söylem yapılarıyla politik unsurlardır.

1.5.1. Anlatının Politik İşlevleri

Politik psikoloji alanında çalışan araştırmacı Phillip L. Hammack, anlatının politik işlevlerine ve özellikle politik davranışı nasıl etkilediğini incelemiştir. Böylece anlatının politik kullanımıyla ilgili, üç işlev ve üç temel dayanak belirlemiştir. Anlatı, hem zihinsel deneyimde hem de bir toplumun güç kurulumunu etkilemede psiko-politik bir işleve sahiptir. Anlatı, bireylere algıladıkları dünyayı yorumlamaları için bir söz dağarcığı sunarak zihin ve politikayı birbirine bağlamaktadır. Böylece anlatı gerçekliğin üretiminde önemli bir role sahiptir. İkinci işlev olarak anlatı, bir grubun gücünü arttıracak şekilde, koordine aktiviteyi motive etmeye yarar. Son olarak eylemi motive edecek şekilde özneliğin inşa edilmesinde rol oynamaktadır (Hammack, 2014, s. 16). Hammack, anlatının menfaatler ve kimlik, ideolojiler ve zihniyetler olarak toplumsal yaşamda icra edilmesini, bu işlevlerin temel dayanakları olarak belirtmiştir.

1.5.1.1. Menfaatler ve Kimlikler Olarak Anlatılar

Anlatı, benlik ve kimlik inşasında temel bir araçtır ancak bireyin kimliği asla izole bir şekilde oluşmamaktadır. Yani bireyin kişisel kimliği ve bir de toplumsal kimliği bulunmaktadır. Kişinin toplumsal kimliği birden fazla olabilir çünkü bu kimlikler toplumsal rollerle de içiçe geçmiştir. Bhikhu Parekh’e göre “Tüm toplumsal kimlikler bizi belli bir toplulukla birleştirdiği, bizi tarihsel hikayesinin bir parçası yapıp hayatımıza anlam ve derinlik kattığı müddetçe, bu kimliklerin çoğulluğu bize birden fazla aidiyet, sadakat ve anlam kaynağı sunmakla birlikte bize

birtakım birbiriyle örtüşen hayat hikayeleri inşa etmemizi sağlar” (Parekh, 2014, s. 67).

Akif Pamuk’un ifadesiyle; “Politik olan iki türlü inşa edilir. İlki, bireyin kendi var oluşunu tanımlaması ve sürdürmesi üzerinden bireysel politik duruşu, diğeri ait olduğu kültürün tanımlanması ve sürdürülmesi üzerinden kolektif kimlik olarak politik kimliğin tanımlanmasıdır” (Pamuk, 2014, s. 88). Kimlikle ilgili anlatılar her zaman politiktir. Çünkü kimlik anlatıları, anlatıcının kendisini nereye konumlandığını içermektedir (Andrews, 2007, s. 9).

Kolektif kimlik veya toplumsal kimlik anlayışı, bir grubun normlarını paylaşarak o gruba ait olmayı ve o gruptan değer ve güvenlik almayı ifade etmektedir (Laszlo, 2008, s. 161). Ait olunan grup, içine doğduğumuz ailenin ait olduğu grup olabildiği gibi, daha sonra da başka gruba dahil olunabilir veya değiştirilebilir. Kolektif kimlik oluşurken, belli bir gruba ait olmanın ana anlatısı içselleştirilir(erkek, kadın, heteroseksüel, eşcinsel, Siyah, Beyaz, İsraili, Filistinli, Katolik, Protestan vb.) ve bireysel kimlik, o toplumsal gruba ait olma deneyimini sağlayacak bir söz dağarcığı sağlayan kişisel anlatılar inşa edilerek oluşturulur. Çünkü kolektif kimlikler insanlar ilişkileri içerisinde oluşur ve sosyal kategoriler ve normlardan etkilenir. Örneğin toplumda kadın olmak sadece biyolojik değil, toplumda kadınla ilgili sosyal kategorinin getirdiği özelliklerden de etkilenir. Toplumsal kimlik olarak kadınlığa, belli davranışlar, duruşlar, üsluplar yüklenir (Parekh, 2014, s. 61). Dolayısıyla toplumsal kimliklerin içinde basmakalıp kişilikler ve hikayeler de bulunmaktadır.

Bireylerin yaşam hikayeleri, içindeki buldukları ideolojik bağlamdan etkilenerek oluşur. İdeolojik bağlamın içinde de, ortak deneyim anlatıları, tarih anlatıları, kolektif bilgi stoğu gibi unsurlar bulunmaktadır. Bu anlamda yaşam hikayeleri ideolojik bağlamlara yerleşmiştir ve bu hikayelerle oluşan kimlikler politik davranışların oluşmasında etkiye sahiptir, şiddeti bile meşrulaştırabilmektedir (Hammack, 2014, s. 8-11).

Kolektif kimlik, bireyin sınırlarını oluşturmada önemli rol oynamaktadır. Çünkü grup kimliği zaten kendini başka gruplardan ayırarak, biz ve onlar gibi ayrımlarla sınırlar oluşturmaktadır. “Biz” olunan yer, kişinin güvende hissettiği grup

sınırlardır. Kendisine aşına olan bu sınırın dışı ise yabancı ve ötekidir. Bu sınırlar oluşturulurken ve biz ile onlar tanımlanırken tipleştirilmeler ve basma kalıp hikayeler devreye girmektedir. Kolektif kimlikleri besleyen anlatılar, genelde iyi ve kötü karşıtlığına dayanan, ötekini düşman olarak inşa eden anlatılardır. Örneğin ulusun ortak tarih anlatısı, biz ve ötekiler ayrımını belli bir tarihsel akış içerisinde etniye özgü bir kültürü inşa etmek için üretmektedir (Pamuk, 2014, s. 59-60).

Kolektif kimlikler, iktidar ilişkileriyle yakından ilgilidir. Toplumdaki egemen kolektif kimlikler aynı zamanda meşru sayılan ve herkesten beklenen normları, davranışları, kalıpları gösteren, bir nevi örnek kimliklerdir. Bunun yanı sıra toplumda, kimliği tanınmayan reddedilen, yok sayılanlar ve kimliğini tanınan ancak marjinalleştirilen, aşağılananlar bulunmaktadır (Parekh, 2014, s. 62).

Bireysel veya kolektif kimlik, modernleşmeyle birlikte politik olarak ayrı bir önem kazanmıştır. Çünkü hem modernleşmenin kendisi “modern olan/olmayan” şeklinde karşıt bir anlatıyı ifade eder, hem de bu dönemle birlikte bireyselleşme, özgünlük, otantiklik toplumsal olarak önemli hale gelmekte, hem de bu dönemde ortaya çıkan ulus devletlerin önemli bir bileşenini ulusların egemen kolektif kimlikleri oluşturmaktadır. Egemen kolektif kimliklere karşı, altkültür grupları ve azınlıkların kendi kimliklerinin tanınması için mücadele etmesi, kimliği politik bir mesele haline getirmiştir (Pamuk, 2014, s. 52). Anlatılar, kimliğe dair iktidar mücadelelerinde önemli yer tutar çünkü toplumsal olarak var olan ancak tanınmayan kimlikler, aslında egemen anlatılara karşıt yaşamöyküleri ve deneyim anlatıları içerdiği için reddedilmektedir. Onların tanınması ve kabulü, geçmişte oluşturulmuş ana anlatının yıkılıp tekrar inşasını gerektirir.

1.5.1.2. İdeolojiler ve Zihniyetler Olarak Anlatılar

İdeolojileri içeren söylemlerin “ana anlatıları (master narrative)” vardır. Yani her ideolojinin neyin nasıl olduğunu açıklayan bir temel anlatısı vardır ancak toplumda yaygın kanaatlerin beslendiği anlatılar, egemen yani iktidarı elinde bulunduran ideoloji tarafından üretilenlerdir. Toplumsal yaşamda egemen olan anlatılar, tarihsel olarak “ortak deneyim” ve “ortak düşünce” olarak evrilmiş ve içinde yaşadığı toplumun standartı ve doğal haline gelmiştir. Bu doğallaşmış ana anlatılar, aile ve soy anlatısı, klanlarının ya da meslek ya da kültürlerinin, din ya da

kültlerinin onlara sunduğu paket olay örgüleri, ulus anlatısı, varoluşa ve yaşama dair anlatılan hikayelerden oluşmaktadırlar (Randall, 1999, s. 238). Bu tür ana anlatılar, geçmişten gelip, gelenekselleşmiş de olabilir, yakın zamanda da(örneğin bir ihtilal, devrim veya devlet paradigmalarında değişim sonucu) üretilmiş olabilirler.

Ana anlatılar, insanlara, neyin “olması gereken” olduğunu tanımlama yolunu göstermekte ve bu tür hikaye konuları, tüm hikayeler için bir şablon olarak işlemektedir. Böylece egemen anlatılar hem başkalarının hem kendimizin hikayelerini kavramak için araç haline gelmekte ve bu içselleştirmeden gücünü almaktadır (Andrews, 2004).

Her türlü ana anlatı, “kalıp hikayeler(story-o-type)” olup, kendi yaşamımızda ve toplumsal yaşamda, hatta dünyada gerçekleşen olayları anlamlandırmamız için yaygın çerçeveler sunmaktadır. Kalıp hikayelerin değişmeyen “ana olay örgüleri(masterplots)” vardır. Ana olay örgüleri de, bir anlatıdaki olayların gidişatına dair sabit bir olay örgüsü kalıbı sunarlar. Çoğunlukla iyi ve kötünün net bir şekilde birbirinden ayrıldığı bir dünya tasavvur ederler (Abbott, 2002, s. 44). Ancak ana olay örgülerinde de, ideolojinin izlerine rastlayabiliriz. Örneğin, masallarda, romantik hikayelerde ve birçok popüler medya ürününde karşılaştığımız “kızla erkeğin birbirinden hoşlanıp, evlenmesi ve sonsuza dek mutlu yaşaması” bir ana olay örgüsüdür. Ya da “İşçi sınıfı erkeği sebat ederek çalışır. Okulu bırakır. Bir işe girer. Çok çalışır. Terfi eder ya da kendi işini kurar. Zengin ve başarılı hale gelir.” gibi bir köşeyi dönme anlatısı, tipik bir kapitalist başarı hikayesidir (Schirato & Yell, 2000, s. 55). Bu tür bir olay örgüsü, kapitalizmin herkesin eşit fırsata sahip olduğu söylemini tekrar üretir. Anlatılar içindeki olay örgüleri, geleceğe dair beklentimizi kurmaktadır. Ana olay örgüleri, kalıplaşmış olay dizileri sunduğu için, neyin olabileceğine dair bize sınırlı bir çerçeve sunmaktadır.

Ana anlatıların çeşitli özellikleri ve işlevleri bulunmaktadır. Eğer asimetrik güç ilişkilerini muhafaza etmeye ve iktidarı güçlendirmeye hizmet ediyorsa egemen ideolojinin de tekrar üretilmesine sebep olmaktadır (Thompson, 2013, s. 16). Bu, aynı zamanda anlatının yaygın inançları ve önyargıları onaylayarak, statükoyu tehdit eden şeyleri elemek için kullanılmasıdır. Bu yönde kullanıldığında, hikaye

anlatıcılığı eleştiri olasılığını kapatır. Varolan eşitsizlik ve bölünmelerin de onaylanmasına hizmet eder.

Ana anlatılar kendilerini değiştiremez ve çürütülemez bir gerçeğin özgüveni ile sunar ve evrensellik iddiasında bulunabilir (Fulford, 2014, s. 39). Bu özellikteki anlatılar, olayların alternatif açıklamalarına karşı da dirençlidirler. Dini anlatılar özellikle bu özgüveni taşırlar. İnsanın varoluşu-yokoluşu, yaşamın kaynağı ve üretimi vb. birçok konuda diğer anlatılardan daha üstün bir gerçeklik taşıdıkları iddiasındadırlar ve inananlar tarafından da bu şekilde kabul edilirler. Örneğin hem Filistinli hem İsraili inananlar için talep edilen toprak sahipliğini gösteren kural koyucu anlatıların verdiği dini garantiler, insanların acı çekme anlatılarından, işgalin tarihsel anlatıları veya genetik kimliğin bilimsel anlatılarından daha doğru bir değer taşımaktadır (Laurel, 2003, s. 94). Çünkü belli bir anlatı diğerlerinden daha üstün görüldüğünde(örneğin köktencilerin cihatla ilgili anlatıları gibi), o anlatı dışındakiler değersiz görülecek, kabul edilmeyecek ve eylemleri etkilemeyecektir. Bu sebeple savaşlarda acı çeken insanların hikayeleri, devletlerin “milli güvenlik” ve “savunma” anlatıları yanında “güç” bakımından yetersiz kalmaktadır. Bunun sebebi, anlatıların ayrıca “meşrulaştırma” işlevlerine sahip olmasıdır. Anlatının evrenselleştirme işlevi de meşrulaştırmanın bir parçasıdır.

Meşrulaştırma, Thompson’un ifadesiyle “(...)bir dizi toplumsal ilişki veya kurumu savunmaya ya da haklı çıkarmaya, böylelikle belirli bir hedef kitlesini bunun desteklenmeye değer olduğu konusunda ikna etmeye çalışan bir akıl yürütme zinciri oluşturduğu şeydir” ve meşruluk iddiası “(...) gücü elinde tutanların bunu kullanmasını haklı çıkarmaya ve ötekileriye buna sahip olmadıkları gerçeğine razı etmeye yarar (Thompson, 2013, s. 79)”. Söylemler, meşrulaştırmada önemli rol oynamaktadır. Foucault’nun yaklaşımına göre, bilginin üretimi güce bağlıdır ve sadece hakiki olanın otoritesini üstlenmez, aynı zamanda kendini hakikat yapma gücüne de sahiptir. Örneğin belli bir dönemde “suç” ile ilişkili bildiklerimiz, suçluları nasıl yönettiğimizi, kontrol ettiğimizi ve cezalandırdığımızı etkilemektedir. Yani iktidarın gücüyle suç kavramı nasıl üretildiyse, suç ile ilgili pratik uygulamalar da o kapsamda olur. Söylemsel bir formasyon bir hakikat rejimini sürdürmektedir, belli bir dönemde neyin hakikat olduğunu o dönemin söylemleriyle belirlenmektedir (Hall, 2001, s. 76).

Akif Pamuk ise sembolik düzenin meşrulaştırılmasının bireyin sosyal gerçekliğe ait hissetmesini sağladığını belirtmiştir (Pamuk, 2014, s. 40). Anlatının yapısal özellikleri, anlatılan şeyi ussallaştırmaya yardımcı olmaktadır. İktidar, meşruiyeti en çok geçmişi anlatan hikayelerle yapmaktadır. Tarih anlatıları, bu anlamda hala tartışma konusudur. Çünkü tarih kendisini nesnel gerçekliklerin, yaşanmış olanın doğru aktarımı olarak vermektedir. Ancak bu tür bir yaklaşım, tarih yazımındaki iktidar ve güç ilişkilerini hesaba katmamaktadır.

Bugün geçmişle doğrudan yüz yüze gelemeyeceğimiz için geçmişi öğrenmek için anlatılardan yararlarız. Aynı zamanda günümüzde gerçekleşen olayları da geçmişte olanlara bakarak yorumlarız. Dolayısıyla tarih anlatısı, geçmişin bir temsilidir ve geçmişle girdiğimiz etkin ilişkide bir mübadele aracıdır (Munslow, 2000, s. 16). Yani tarih anlatısı, bugün savunduğumuz şeyler için başvurduğumuz bir temsil aracıdır. Aynı zamanda tarih anlatısı gerçeğin ne olduğuna dair bir iddiadır. Anlatıyı birincil elden üretenler bir bilme iddasında bulunur: “Olduğu söylenen hikaye, bilindiği için anlatılabilmektedir”. Dinleyiciler bu iddiayı kabul ettiklerinde, bilme iddası kuvvetlenir ve olduğu söylenen hikayeye inanılmış olunur (Trouillot, 2015, s. 34, 186).

Bugün erişebildiğimiz tarih anlatılarının üretiminin güç ilişkileri bağlamında olmasının belli sebepleri vardır. Örneğin tarihe dair, sadece yazılı kültürlerin bilgisine erişebiliriz. Yazılı kültüre sahip toplumların doğal olarak tarih yazımında üstünlükleri bulunmaktadır. Bir diğer sorun arşivciliğin basitçe her bilginin kaydedilmesi olarak görülmesidir. Arşivler tarihinin olgulara dönüştürmeye çalıştığı delilleri saklar. Ancak deliller de anlatsal yapılar içinde bulunmaktadır ve kültürel anlamlar içermektedir. Tarihçiler ise delilleri olgulara dönüştürürken anlatsal yorumlardan faydalanır ve ikna edici ve inandırıcı bir anlatı oluşturmaya çalışırlar (Munslow, 2000, s. 19). Yani arşivcilik de iktidar ilişkilerinden bağımsız değildir ve saklanan bilgiler stratejik amaçlarla seçilmektedir. Hatta bu sebeple farklı ülkelerin arşivlerinde, aynı olaya dair farklı bilgiler bulunabilir. Tarihi kazananlar yazar sözü boşuna söylenmemiştir. Zafer kazananlar, olayların anlatımının gücünü de elinde bulunduranlardır. Ayrıca tarihte birçok savaş ve işgalde, işgal edilen yerin kütüphaneleri ve arşivleri yakılıp yok olmuştur. İktidarı ele geçirenler, kendi kurdukları düzenin meşruluğunu sağlamak ve onaylatmak için bilginin ve

söylemlerin denetim ve kontrolünü sağlamaya uğraşırlar. Dolayısıyla devrim ve ihtilal gibi durumlarda, eski anlatıları geçersiz kılan yeni anlatılar üretilmektedir. Hatta bunun bir yolu olarak mekan isimleri değiştirilir. Örneğin Fransız Devrimi sonrasında, Kurucu Meclis Paris haritasında meydan, köprü vb. yerlerin ismini değiştirmiştir (Connerton, 2014, s. 22). Çünkü adlandırma, hikayeleri çağrıştırır, hatırlatır ve pekiştirir. Öte yandan iletişim araçlarının kontrolünü elinde bulunduranlar da olayların aktarımında iktidara sahiptir. Kadınların tarihteki rollerine ve deneyimlerine dair anlatıların azlığı bu anlamda bir örnektir ve feminist tarih yazımı bu alanda çalışmalar yapmaktadır.

Olmuş bir olayın anlatısı inşa edilirken, anlatının nereden başlayacağı veya nerede biteceği de bir iktidar sorunudur. Her anlatı inşası, neden ve sonuç ilişkilerini içerdiği için, anlatının başlangıcı ve bitişinin kurulumu, neden ve sonuçlara dair algıyı değiştirebilmektedir. Judith Butler örnek olarak ABD’de 11 Eylül saldırısını, birinci şahıs kullanarak o gün ne olduğunu anlatarak hikayeyi başlattığımızı ifade eder. Ancak anlamı ortaya çıkartmak için bu anlatı daha öncesinden, saldırıyı gerçekleştirenin geçmişteki yaşamı veya Bin Ladin’in aile yaşamı, neden öfkeli olduğu gibi noktalardan da başlatılabilir. Böyle bir anlatı saldırıyı gerçekleştirenleri özne olarak konumlandırır ve anlatının anlamını farklı bir şekilde inşa eder. Muhtemelen hikaye, saldırıyı gerçekleştiren faillerin ailelerinde farklı şekilde anlatılmaktadır. Olayların sebeplerini çözmek ve anlamak için anlatıyı bu şekilde kurmak faydalı da olsa, faillerin eylemlerini meşrulaştırmakla arasında ince bir sınır vardır. Bu sebeple anlatının kuruluşu hassas bir konudur. Butler, bu tür bir meşrulaştırmadan kaçınmak için şiddete maruz kalındığında anlatıya şiddet deneyimiyle başlamak gerektiğini önermektedir (Butler, 2016, s. 22-23).

Sonuçta bir olay gerçekleştiğinde, olaya dahil olan ve tanık olan kişiler anlatıları oluşturmaya başlarlar (Trouillot, 2015, s. 53). Ancak sonunda belli anlatılar seçilmekte ve tarih yazımında onlardan yararlanılmaktadır. Örneğin Amerika’nın keşfi egemen bir ana anlatıdır. Buradaki “keşif” ifadesi bile, anlatının ideolojik yanını gösterir çünkü keşfedilen kıtada zaten yaşayan toplumlar bulunmaktadır. Yani çoktan keşfedilmiştir. Ancak tüm dünyaya ihraç edilen bu tarih anlatısı, Avrupa merkezli ve emperyalist bir zihin yapısını göstermektedir (Fulford, 2014, s. 42). Aynı zamanda ana anlatıların “keşif” gibi tek bir söylem üzerinden kurulması, içinde

birçok aktörü, olayı ve mücadeleyi içeren zamana yayılmış bir sürecin tek bir tarihsel ana indirgenmesine yol açmaktadır. Bu tür bir çerçeveleme, örneğin, kıtada yaşayan diğer halkların deneyimlerinin anlatısını yok sayar. Böylece tarihi an, bağlamdan koparılır ve yıllarca anılacak bir gün haline gelerek iktidarın eseri olan bu tarihi olaydan iktidarın bütün izlerinin silinmesine yol açar (Trouillot, 2015, s. 138-139). Bu da meşrulaştırmanın bir başka yoludur. İktidarlar, bugün gerçekleşmekte olan olaylara dair söylemlerinde, meşruiyet kurmak için sıklıkla yakın veya uzak geçmişteki olayların anlatısına başvurmaktadır.

1.5.1.3. Performans Olarak Anlatılar

Performans kavramı, tiyatro çalışmalarından, söz edimi kuramları, sosyal etkileşimcilik ve toplumsal cinsiyete kadar birçok alanda ele alınmış disiplinlerarası bir kavramdır. Temel olarak Aristoteles'in mimesis kavramına uzanır ve dramayla ilişkilidir. Performans, tiyatroyu içerir ve onun ötesine uzanır. "Performanslar kimlikleri belirler, zamanı esnetir, bedeni yeniden şekillendirir, süsler ve öyküler anlatır (Çevik, 2012, s. 4)". Çocukluktan itibaren taklit ve canlandırma ile öğrenir ve topluma entegre oluruz. Tekrar ve yineleme performansı ve anlattığı hikayeyi pekiştiren unsurlardır.

Victor Turner, performansı, deneyimi tamamlayan bir unsur olarak görür: "Performans, o halde, bir deneyimin uygun olan finalidir" (Turner, 1992, s. 13). Bu ifadesinde, William Dilthey'in deneyime dair yazdıklarına başvurur. Buna göre bir deneyim ifade edilmedikçe, yani dilbilimsel veya başka yolla diğerlerine anlaşılabilir olacak şekilde iletilmediğinde tamamlanmamaktadır. Anlatı, deneyimin ifadesinde önemli bir araçtır ve anlatının bir performans yani canlandırma olması, gündelik yaşamdaki toplumsal ilişkilerin dramatik yönüne dayanmaktadır. Anlatılar basit şekilde, dışarıda maddi dünyada, diğer kültürel biçimler gibi durmazlar, toplumsal pratikler içinde yaşanır ve icra edilirler. Anlatının icra edilmesi bir eylemdir ve aslında anlatının içindeki anlamların yeniden üretimi ve yayılmasını sağlamaktadır. Ritüeller, anmalar, gösteriler, kolektif eylemler, protesto gösterileri, politikacıların konuşmaları performansla örnekler. Anlatıların yönlendirdiği aktivitelere katılmak anlatıları, zihin veya metinlerdeki yerlerinden alarak, yaşandıkları ve somutlaştıkları edimsel bir alana yerleştirmektedir (Hammack, 2014, s. 14-15).

Toplumsal yaşamın dramatik yönüne vurgu yapan çeşitli yaklaşımlar vardır. Örneğin Victor Turner, toplumsal drama kavramını üretmiştir. Toplumsal yaşamda oluşan bir sorun, bir ihlal krize ve çatışmaya yol açar. Bu başlangıç durumudur. Sonrasında insanlar taraflara ayrılır ve durumu müzakere ederler. Anlaşıldığı takdirde sorun onarılır, bütünleşme gerçekleşip sosyal doku yeniden örülür. Anlaşma olmadığında ise bölünme gerçekleşir (Turner, 1992). Toplumsal drama kavramı günümüzdeki çatışmaları da kapsayabilecek bir metafordur ve başlangıç-gelişme-sonuç şeklinde olayların dizimiyle toplumsal çatışmaların anlatı benzeri yapısını da göstermektedir.

Performans, “olma, yapma, yapmayı gösterme” gibi etkinliklerle ilişkilidir (Çevik, 2012, s. 3). Örneğin Umberto Eco, konuya daha göstergebilimsel bir yaklaşım sergilediği “Tiyatral Performansın Semiyolojisi” isimli makalesinde, göstermecilik(ostention) kavramından bahsederek şöyle bir örnek vermiştir:

Bana sordun, “Bu akşamki parti için nasıl giyinmeliyim?” Eğer ben ceketime takılı kravatımı göstererek yanıt verir ve “Aşağı yukarı bunun gibi” dersem, göstermecilik ile ifade etmekteyim. Kravatım benim esas kravatım anlamına gelmez ama senin olası kravatın(farklı bir kumaş ve renkte olabilecek) anlamına gelir ve ben sana bu akşamki seni temsil ederek canlandırıyor olurum (Eco, 1977, s. 110).

Bu örnekte, kişi nasıl giyinileceğini, kendisi canlandırarak ve kendisini gösterge haline getirerek anlatmıştır. Yani olması gerekeni, onu temsil ederek, performans yoluyla göstermiştir. Erving Goffman ise “Bir kimsenin belli bir gözlemci kümesi önünde sürekli bulunduğu bir süre boyunca gerçekleştirdiği ve gözlemciler üzerinde biraz da olsa etkisi olan tüm faaliyetleri anlatmak için” performans kavramını kullanır ve “Normalde kişinin performansının, gözlemcilere durumu tanımlamak için genel ve değişmez bir şekilde işleyen kısmına” da vitrin demiştir. Kişisel vitrinlerde ise şu özellikler bulunur: “cinsiyet, yaş ve ırksal özellikler; boy ve görünüş; duruş şekli; konuşma kalıpları; yüz ifadeleri; vücut ifadeleri vb. (Goffman, 2014, s. 33-35)”. Goffman, gündelik yaşamı bir tiyatro sahnesi gibi betimler. Performansın gerçekleştiği arkaplan, fiziksel ortamı set olarak tasavvur etmiştir. Performanslar setlere göre değişebilir. İnsanlar da ortama göre rol oynayan aktörlerdir. Vitrin, aslında bir temsildir ve önceden belirlenmiş toplumsal vitrinler, kolektif temsilleri ifade etmektedir. Performans, buradaki kullanım

anlamıyla “onaylanmış ve kültürel açıdan kodlanmış davranış kalıplarının sergilenmesi” anlamına gelmektedir (Carlson, 2013, s. 25).

Hikaye anlatıcılığının kendisi de toplumsal ve performatif bir eylemdir (Barlett'den aktaran Laszlo, 2008, s. 100). Langellier ve Peterson hikaye anlatıcılığını performans olarak tanımlamıştır; “Hikayenin anlatımı bir *performanstır*” ve “insanın kendisi ve dünyayla ilgili bir şey öğrendiği deneysel andaki edimselliği somutlaştırmaktadır (Langellier & Peterson, 2004, s. 2)”. Yani insanlar olmuş birşeyi (deneyimin hikayesini) canlandırarak, başkalarına aktarırlar. Benjamin'e göre hikaye anlatıcısı kendi veya başkasının aktardığı deneyimi anlatarak, onu dinleyenlerin deneyimi haline dönüştürmektedir (Benjamin, 2012, s. 81). Yani en basit haliyle performans, deneyimi alma ve başkası için yapma şeklinde iki aşamalı bir süreçtir: Dünyada bedenlenmiş bir dinleyici olarak hikaye anlatıcısı deneyimlerin kendi anlayışını almakta ve dinleyicilerin deneyim anlayışı haline getirmektedir (Langellier & Peterson, 2004, s. 3).

Performans, kolektif ve kişisel temsillerin gündelik yaşamda sergilenmesi ve yeniden üretiminde önemli rol oynamaktadır. Temsiller, içinde yaşanan kültürden alınıp içselleştirilir ve böylece temsilin ilişkili olduğu değerler de içselleştirilmiş olunur. Temsiller, toplumsal yaşamın ve toplumsal kurumların şekillendirilmesinde, yani toplumsal gerçekliğin inşasında hangi figür ve sınırların baskın çıkacağı konusunda önemli rol oynamakta, bu sebeple politik önem taşımaktadırlar (Ryan & Kellner, 1997, s. 37). Ancak çeşitli temsil türleriyle ilgili araştırmacılar ayrımlar yapmaktadır. Nancy Thumim, performans olarak benliğin temsili, öz temsil (self-representation) ve genel anlamda temsil kavramı arasında farklar bulunduğunu ifade etmektedir. Buna göre temsil denince, birilerinin başkaları tarafından temsil edilmesi anlaşılmaktadır. Bu anlamda, dolayım kavramını içererek özellikle iletişim çalışmalarında bulunan medyada temsil çalışmalarına gönderme yapar. Benliğin performans olarak temsili ise, günlük yaşamda hepimizin sürekli benliğimizi canlandırdığımız ve bunun bilinçli olmak zorunda olmadığı düşüncesine dayanmaktadır. Thumim, öz temsilin ise bilinçli olarak üretildiğini ve üretildiğinde bir metin ürettiğini ifade etmektedir (Thumim, 2012, s. 6). Bu ifadesinde Eva Illouz'un teröpatik anlatıyla ilgili yazdıklarına başvurur ve öz temsilin iki tür getirdiğini belirtir. Birincisi bireyin ve onun duygusal deneyiminin, teröpatik anlatı

aracılığıyla kamusal olarak paylaşılmasıdır. Deneyimin paylaşılmasının, teröpatik bir işlevi olduğu vurgular. İkincisi bu tür bir paylaşımın aynı zamanda somut politik sonuçlar yarattığını ve bu şekilde demokratik bir işlevi de olduğunu belirtir. Dolayısıyla deneyimin anlatılmasının hem bireysel hem de toplumsal sonuçları vardır(9). İki türlü öz temsil de anlatının içerisinde gerçekleşir. Her ne kadar Thumim benliğın performe edilmesini, öz temsilden ayırda, bilinçli olarak üretilen öz temsil de bir tür performanstır.

Anlatılar sadece iktidarın ve egemen ideolojilerin meşruiyeti için kullanılmamaktadır. Aslında toplumda her grup ve zihniyet kendi savunduklarının mücadelesinde anlatılardan yararlanmaktadır. Yani anlatı, kimlik ve farklılığa dair kabul edilmiş nosyonları sorgulamaya ve bilgi ufuğumuzu çoğullaştırmak için de kullanılabilir ve bu şekilde kullanıldığında eleştiriye esas alır (Jackson, 2002, s. 25). Ryan ve Kellner, ideolojinin “eşitsizliğe dayalı düzeni tersyüz edebilecek güçleri yatıştırmaya, yönlendirmeye ve yansızlaştırmaya çalışarak, bu güçlerin kudretine, yani yadsımak istediği şeyin kendisine kanıt” oluşturduğunu ifade etmiştir (Ryan & Kellner, 1997, s. 39). Bu anlamda toplumda egemen anlatıların varlığı da, aslında karşıtlarının varlığını kanıtlar niteliktedir.

1.5.2. Karşıt Anlatılar

Toplumdaki ana anlatılar, olması gerekene dair sınırları ifade ettiği için, ana anlatılara uymayan hikayeler marjinalleştirilmektedir. Marjinal anlatılar, dünyadaki kültürel olarak egemen temsillerde sistematik olarak gizlenen veya dahil edilmemiş deneyimleri ifade etmektedir. Shari Stone-Mediatore’a göre bu tür deneyimler. kültürel, politik ve ekonomik olarak önemi düşük görülen özne pozisyonlarıyla yakından ilişkilidir ve bu pozisyonlardaki insanlar sosyal politikaların gizli bedellerine ve çelişkilerine tahammül etmekte, öznellikleri ise egemen kültürde reddedilmektedir (Stone-Mediatore, 2004, s. 193-194). Toplumsal gerçeğin hegemonik çerçevelemelerine karşı olan söylemsel direniş çoğunlukla “karşıt anlatı”, “karşıt hikaye” ya da “karşıt söylemler” olarak kavramsallaştırılmıştır (Lafrance & McKenzie-Mohr, 2014, s. 7).

Randall’a göre “Egemen anlatıların içinde her zaman kendisine karşıt olan anlatıların tohumları yatar çünkü hiçbir anlatı herşeyi bütünüyle veremez” (Randall,

1999, s. 257). Karşıt anlatı, ana anlatının içeriğine karşıt bir içerik, örneğin tarihsel bir gerçek veya ana anlatının aktardığından farklı bir deneyim içeren ve onlarla çatışma içinde olan hikayeleri içermektedir. Karşıt anlatı, bir ülkenin resmi, ulusal anlatısıyla uyuşmayan deneyimleri ve öznellikleri içerebilir. Geçmişe dair bir zafer anlatısının içermediği perspektif veya bilgileri içerebilir(örneğin Aztek-İspanyol Savaşı'nın Aztekler tarafından anlatımı gibi). Yaygın kabul edilen bir bilgiye karşı çıkan deneyimleri anlatabilir. Yok sayılanların varlığını onaylayabilir. Böylece karşıt anlatı dendiğinde, egemen olana karşı duran ve onun doğruluğunu ve geçerliliğini sarsmaya çalışan ve kendi gerçeklerinin kabul görmesi için uğraşan bir hikaye anlatıcılığı anlaşılmalıdır. Karşıt anlatılar, kemikleşmiş doğruların eleştirilmesini ve kırılmasına yardımcı olmakta ve bunu yaparken baskıcı toplumsal kurumların rasyonelliğinin altını oyup ve bu kurumlara daha geniş temelli bir direnişi kolaylaştırmaktadırlar (Stone-Mediatore, 2004, s. 9).

Ana anlatılar, güçlü kurumlar tarafından desteklenme ve tekrarlanma eğiliminde olduğu için, birer anlatı oldukları farkedilmeyip, geçerli ve doğru bilgiler olarak kabul edilmektedir. Güçlü kurumlar, devlet kurumları, eğitim kurumları, medya, belli alanlarda uzman olarak tanınan kişi ve kurumlardır. Bu kurumların tarihsel olarak kendilerini konumlandırışıyla güvenilir kabul edilen söylemleri, ürettikleri anlatıların daha az sorgulanmasına sebep olmaktadır. Öte yandan marjinalleştirilmiş kişi ve grupların anlatıları, arkalarında kurumsallık olmadığı için "doğru" bilgi olarak kabul edilmemektedir. Hatta bir deneyimin sadece ana anlatıya ters düşmesi bile doğruluğunun sorgulanmasına sebep olabilir (Stone-Mediatore, 2004, s. 6). Hikaye anlatıcılığı karşıt bir gerçeklik kurma gücüne sahiptir ancak egemen olan anlatılara karşıt hikayeler ortaya çıktığında, bu hikayeler bir şekilde kurgusallıkla suçlanabilir. Dolayısıyla hikaye anlatıcılığının politikası, aynı zamanda hangi anlatının gerçek olduğuna dair bir mücadeleyi de içermektedir (Jackson, 2002, s. 27).

Karşıt anlatıların sorunu, gerçekliğinin kabul edilmesi için ihtiyaç duyduğu görünürlüğü sağlayacak kaynaklardan yoksun olması veya onlara ulaşmasının zorluğudur. Bu sebeple mücadele, aslında anlatının görünür olması ve yaygınlaştırılması üzerine bir mücadeledir. Ama aynı zamanda da, anlatıcıların özne olarak konumlandığı bir pozisyondan bunu yapması gerekir. Aksi takdirde, marjinal

kabul edilen bir hikaye, toplumda yaygınlaşabilir ama egemen bakış açısının çerçevelemesine maruz kalarak, esas istenen anlamın yaratılması engellenerek kabul edilir.

1.5.3. Hikaye Anlatıcılığının Otoritesi: Konuşma Yetkisi, Öznellik ve Görünürlük

Arendt'e göre hikayeler eylemler sonucu oluşmuştur ancak hikayeyi algılayan ve "yapan" eyleyen değil, hikaye anlatıcısıdır. Bu da esas anlamın, eylemde bulunan tarafından değil, o eylemin sonucunda oluşan hikayeyi inşa edip anlatanın kurduğunu ifade eder (Arendt, 2013, s. 281). Yani hikayeyi anlatan, aslında anlamı kurma otoritesine sahip olmalıdır. Ancak sadece anlatmak da bu otorite için yetmez. Anlatılanı dinleyecek dinleyicilerin de var olması gerekir. Dinleme ise diğerinin anlatisının kendine özgünlüğünü kayıt altına alan bir dikkat verme eylemidir. Yani anlatma otoritesi için, dinleyicinin de istekli olması gerekir. Bunun için içinde yargılamanın olmadığı bir dinleme politikası olmalıdır. Dinleme politikasının yanı sıra, anlatıcının da konuşma yetkisine sahip olabilmesi gerekmektedir. İnandırıcı ve merak uyandırıcı bir konuşma, aktif dinleme için de bir yol açmaktadır (Sitrin, 2012, s. 70).

Konuşma yetkisi veya söz/ifade hakkı, kişinin kendisi ve içinde hareket ettiği dünyayla ve oradaki yeriyle ilgili açıklama yapabilmesidir (Couldry, 2010). Yani anlatı kapasitesini yok saymak, ifade potansiyelini de yok saymaktır. Politik anlamda ifade hakkı, bir fikrin anlatılması veya kabullenilmeye ihtiyaç duyan farklı bir perspektifin dışavurumudur. Ancak sadece konuşabilmekle alakalı değildir bu kavram. Öncelikle toplumda ifadenin önemseniş, ifade hakkının değerli görülüyor olması gerekir. İfade hakkının değerli görülmesi, ifadeler arasındaki farklılığın yani çoğulculuğun tanınıp kabullenilmesini gerektirmektedir (Yani değer olarak savunmak için başka seslerin ifadesini de savunmak gerekir). Sonra bireyin ifade hakkına sahip olarak tanınması gerekir. Bir toplumda bireyin ifade hakkına sahip olarak tanınması, o toplumun önceden belirlenmiş koşullarına dayanmaktadır; yani maddi yaşamın paylaşılan tüm kaynakları ve anlatı pratiklerini mümkün kılan ve sürdüren sosyal kaynaklar. Örneğin dil ve statü bu kaynaklardandır ve bireyin konuşma yetkisine sahip olarak tanımlanmasında etkilidir. Elbette bu kaynaklara herkes eşit bir şekilde erişememektedir. Yani herkes aynı statüde değildir veya aynı

dilsel kapasiteye sahip değildir. Bu kaynaklara erişebilen bir birey olmak, özne olabilmekle ilişkilidir ve anlatı üzerinde güç sahibi olmak, öncelikle özne olmayı veya özne olarak görülmeyi gerektirmektedir. Hikaye anlatmak (özellikle kişisel ve kolektif deneyimleri) bizi fail olarak ifşa eder ve bize sorumluluk yükler. Yani anlatı aracılığıyla ifadede bulunmak, özne olma sürecine dahildir. Aynı zamanda bir deneyim anlatısının varolması da geçmişin sahnesinde öznenin gerçekten mevcut olmasına, yani bedene ve sese bağlıdır (Sarlo, 2012, s. 21).

Trouillot, örnek olarak işçilerin grevlerinin anlatısında, onların nasıl özne olarak konumlandırılabilirliğini gösterir. Grev anlatısında sadece işçilerin işe gitmediklerini söylemek ya da topluca evden çıkmamaya karar verdiklerini ifade etmek yeterli değildir. Mutlaka kendilerinin ve verdikleri kararın farkında olmaları gerekir. Yani grev anlatısının, işçileri kendi seslerinin bilincinde olan ve bir amaca sahip kişiler olarak anlatması gerekmektedir. Dolayısıyla anlatının, işçilerin çalışmayı neden istemediğine dair ve amaçlarını nasıl tarif ettiklerine dair, birinci tekil şahısta ya da birincil kişilerin dediklerini aktararak fikir vermesi gerekmektedir. Böylece anlatı, işçileri özne olarak konumlandırmış olur. Öznellik, kişi ya da grupların, hem sosyo-tarihsel süreçlerin bir parçası hem de o süreç hakkındaki anlatıları kurgulayan kişiler olarak ele almaktadır (Trouillot, 2015, s. 51-52). Özne olmak, kendi hikayeni kendin anlatabilmek, dolayısıyla da anlamı kurmayla ilgili daha fazla kontrol sahibi olmak demektir. Toplumun ezilenlerine destek verirken oluşturulan mağduriyet ve kurbanlaştırma anlatıları da, mağduriyeti yaşayan kişileri, grupları öznellikten çıkartır. Benlisoy, zorunlu göçe maruz kalan veya yoksulluk ve devlet şiddetiyle büyüyen çocuklara yönelik bu kurbanlaştırma yaklaşımının onları “topluma kazandırılması gereken mağdurlar, rehabilite edilmesi gereken kurbanlar” olarak düşünülmesine yol açtığını belirtmektedir (Benlisoy, 2013, s. 60-61). Çünkü bu tür anlatılar, kişileri ve grupların kimliklerini ve pratiklerini sadece mağduriyet ve kurbanlık anlatısının çerçevesine hapsederek indirgemektedir. Öznellik ise, mağduriyetlerinin tanınmasının ötesinde, insanların kendileriyle ilgili yeni inşa süreçlerine dair sahip oldukları potansiyellikleri içermektedir. Bu anlamda örneğin ABD’deki sivil haklar mücadelesinde, siyahların etkin bir özne olması, mağdur kimliğinden farklı olarak, yeni bir siyah kimliğinin inşa edilmesi anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla öznellik bir anlamda mağduriyetten failliğe gidiş sürecinde

aktif ve etkin olmayı ifade etmektedir (Benlisoy, 2013, s. 62). Nancy Frazer, doğrudan öznellikten bahsetmese de, kamusal alan katılımı ile ilgili ifadelerinde, katılımın kendi sesini duyurmak ve kendi kültürel kimliğini kendi deyiş ve üslubunu kullanarak aynı anda hem oluşturup ifade etmek anlamına geldiğini söylemiştir (Frazer, 2004, s. 120). Bu ifade, konuşma yetkisine sahip bir özneyi tanımlamaktadır.

Bütün bu özellikler anlatıcı kişide olsa bile, anlatılanın kültürel olarak, toplumsal yaşamda ve politik alanda bir etki yaratması için ek olarak anlatmanın ve anlatının görünür olması gerekmektedir. Çünkü bir şeyin (örneğin bir sorunun) gerçek olarak kabul edilmesi için görünür olması gerekir. Görmenin bilmekle yakından ilişkisi vardır. Hannah Arendt, “Gördüklerimizi gören, duyduklarımızı duyan birilerinin mevcudiyeti, kendimiz ile dünyanın gerçekliği hakkında emin olmamızı sağlar” diye ifade etmektedir (Arendt, 2013). Yani gerçeklik duygumuz “görünür” olmaya bağlıdır. Görünürlük bu anlamda, kişinin kendi deneyiminin gerçekliğini ortaya koyması için gerekli olmaktadır. Özne, görünürlük ilişkisinin kendisinin yaratımı ve gelişimiyle aracılığıyla doğmaktadır. Görünürlük derken kastedilen sadece görsel olan değil, görselin sembolik olanla iç içe geçmesinin devamıdır (Brighenti, 2010, s. 27-32).

Görünürlüğün politik bir mevzu olması, onun sosyal yaşamın içinde olmasındandır ve her mücadele kendi görünürlük politikasıyla birlikte gelir. Jacques Ranciere “siyaset[in] her şeyden önce algılanır/duyulur malzeme üzerinde yürütülen bir savaş” olduğunu ifade etmektedir, yani siyaset mevcut düzene, görülebilir ve duyulabilir olanla ilgili bir müdahaleyi içermektedir (Ranciere’den aktaran Faulkner, 2015, s. 326). Ama görünürlüğün farklı boyutları vardır. Genelde görünürlük politikalarıyla ilişkili olan tanınma anlamındaki görünürlük kavramı, Hegel’in efendi-köle diyalektiğindeki insanın varoluşunun, karşılıklı tanınma yoluyla oluşturulduğunu düşüncesinden türetilmiştir. Bu düşünceye göre, bireysel farkındalık, varolmak için başka bir bireysel farkındalık tarafından farkedilmeye ihtiyaç duymaktadır. Sadece görünür olmak da yetmez. Tanınma mücadelelerinde, kimlik temsillerinin doğru şekilde görünür olmasına yönelik çalışılmaktadır. Yanlış görünürlük veya hiç görünmeme, yani görünmez olma, özellikle toplumdaki alt grupların, azınlıkların sorunlarındandır (Brighenti, 2010, s. 45-52). Axel Honneth’in

deyimiyle “sahip olduğumuz adalet fikri, bireylerin birbirlerini nasıl ve hangi yollarla tanıdıkları meselesiyle temelden bağlantılıdır (Honneth, 2014, s. 245)”. Kimliklerin tanınmasının yanı sıra, bir de yaşanan haksızlıkların tanınması meselesi vardır. Honneth bu konuda, ahlaki haksızlık ve ahlaki yaralanma kavramını kullanmıştır. Ahlaki yaralanma, fiziksel bir acıya sebebiyet vermiş olmanın yanında, mağdurun benlik anlayışının tanınmaması ve kabul edilmemesini ifade etmektedir. Nefret cinayetleri, işkence ve tecavüz bu tür bir yaralamaya örnek olarak verilebilir. Bu tür ahlaki haksızlıkların doğru şekilde tanınması, adaletin tesis edilmesi için gereklidir. Polletta’ya göre, tanınma, herhangi bir müzakerede ortak bir karara varılmasa da, insanların daha geniş çapta bir tercihler ve tercihler sıralamasını meşru olarak farketmelerini ve bu sayede ileride kendi tercihleriyle tam olarak uyuşmayan bir kararı kabul etmelerine yardımcı olmaktadır (Polletta, 2006, s. 85).

Anlatının, bilinmeyen ve yabancı olanı tanıdık ve güvenilir hale getirdiği düşünülürse, hikayesi anlatılmayan ve görünür kılınmayan bilinmeyen ve yabancı olarak kalacaktır. Böyle bir bilinmezlik, kişileri, toplulukları yok sayma, dışlama, insan dışı muameleye maruz bırakma vb. uygulamaların kolaylaşmasını sağlar. Çünkü hikayeler, insanların birbirini tanınmasını, aralarındaki belirsizliğin kaldırılmasını ve son noktada empati kurabilmesini sağlamaktadır. Örneğin Dünya Ticaret merkezinde ölen insanların hikayelerinin detaylı paylaşımı, korku ve keder duygularını uyandırmakta ve yoğun bir özdeşleşme yaratmaktadır (Butler, 2016, s. 52). Bu şekilde ölen insanlar tanınır, acısı hissedilir ve yası tutulur. Ancak dünyanın öbür ucunda savaşta veya canlı bomba saldırısında ölen çok sayıda insanın hikayesinden haberimiz olmaz. Bu insanlar, insanileşmeden sadece istatistiksel bilgi olarak ve tanınmayan yabancılar olarak kalırlar. Elbette dünyadaki her insanın ölümünün acısını paylaşıp yasını tutmak mümkün değil ama bu örnekle anlatılmak istenen hikayesi görünür olanla özdeşleştiğimiz ve onun için üzülebildiğimiz gerçeğidir. Yani hikayesi olanın bizim için insanileştiğidir.

Görünürlük politikaları, özel alanın karşısında açıklık, erişilebilirlik ve herkese görünür olmakla özdeşleştirilen kamusal alanla ilişkilidir. Arendt, fenomenolojik olarak kamusal alanı, bireyin deneyimlerinin diğerlerinin gözünde gerçek ve tanınabilir olduğu bir görünürlük alanı olarak tanımlamıştır (Jackson, 2002, s. 11). Bu sebeple içsel yaşama ait tutkuların, fikirlerin, duyuların, duyguların

bulanık bir varoluş tarzından çıkıp aleniyet kazanmaları için, özel ve bireysel olmaktan çıkarılıp kamusal görünüme uygun hale getirilmeleri gerekmektedir. Görünürlük aynı zamanda sosyal adalet ve tanınma için de gereklidir. Bunun yolu da deneyimleri(özellikle özel alana ait veya kişisel olarak kabul edilen, ya da bireysel sorun olarak görülen) kamusallaştırmaktır. Suskun deneyim, söze döküldüğünde, unutulmaktan kurtulur, iletilebilir hale gelir ve herkese ait olur (Sarlo, 2012, s. 21).

Arendt'e göre, hikaye anlatıcılığı, bireysel deneyimlerin kamusal görünüme dönüştürülmesinde bir yoldur. Mahremiyet alanında kalan şeyleri anlatmaya başlamak, onları sahip olmadıkları bir gerçeklik biçimine bürünecekleri bir alana sokma girişiminin ilk adımıdır (Arendt, 2013, s. 92-93). Yani öznellik dış dünyayı birbirine bağlayacak bir köprü oluşturmak gerekir ve hikaye anlatıcılığı bu amaç için bir stratejidir. Çünkü hikaye anlatıcılığı öznelarasılığın tartışmaya açık alanında gerçekleşir (Jackson, 2002, s. 39).

Görünürlüğün sağlanacağı kamusal alanın nerede olduğu sorusu, kamusal alan ve kamusal alan kavramlarının tanımı, tarihsel gelişimi ve sınırlarıyla ilgilidir. Kamusal alan Habermas'ın oluşturduğu burjuva kamusal alan modeliyle tartışılmaya başlanmıştır. Habermas, 18. ve 19. yüzyıldaki burjuva kamusal alanını, özel bireylerin ortak iyi üzerine, eşit şekilde toplanma, örgütlenme, kanaatlerini ifade etme ve yayınlama özgürlükleri garantilenmiş olarak tartışabildikleri bir alan olarak idealize etmiştir (Habermas, 2004). Böyle bir alan, kavramsal olarak devletten ayrı olan; ilke olarak da devlete karşı eleştirel söylemlerin üretildiği ve dolaştığı söylemsel ilişkiler alanıdır (Frazer, 2004, s. 104). Aynı zamanda toplumsal kimliklerin de oluşma ve gerçekleşme alanıdır. Böyle bir kamusal alan, kişilerin, grupların ve toplulukların deneyimlerini anlatmaları, karşıt anlatılar aktarmaları için ideal görünmektedir. Ancak bu ideal gerçekleşmesi için toplumsal varolan eşitsizliklerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Habermas'ın varsaydığı gibi varolan eşitsizlikler paranteze alınıp denkmiş gibi müzakere yapılırsa da, bu eşitsizlikler açık veya örtük şekilde ortamı etkilemektedir. Konuşma yetkisine sahip olmanın gerektirdiği kaynaklar bu noktada önemlidir. Nancy Frazer, örnek olarak kadın ve erkeklerin bir arada bulunduğu müzakere ortamlarını gösterir:

Feminist araştırmalar,fakülte toplantılarında ve erkeklerle kadınların karışık olduğu müzakere gruplarında hepimizin gözlemlediği bir sendromu belgelemiş bulunuyor: Erkekler kadınların sözlerini kadınların onlara yaptığından daha çok kesiyorlar; aynı zamanda daha çok söz alarak ve daha uzun konuşarak kadınlardan daha çok konuşma yönelimindedir; ve kadınların müdahaleleri erkeklerinkine nazaran daha çok duymazdan geliniyor ya da tepki verilmiyor. (Frazer, 2004, s. 113)

Frazer, Habermas'ın tanımladığı gibi herkesi kapsayacak tek bir kamusal alan biçiminin, egemen olanların işine yarayacağı ve eşitsizlikleri daha da arttıracadığını öne sürerek, çoğul kamular düzenlenmesinin varolan eşitsizlikler içindeki grupların kendi gereksinim, hedef ve strateji yönünde müzakere etmeleri ve düşüncelerini ifade edecek doğru sesi ve sözcükleri bulma şansına sahip olmaları konusunda daha etkili olacağını ifade etmiştir. En doğru diyebileceğimiz tek bir söylemsel etkileşim ve tartışma olmadığı düşünülürse, özgür ifade hakkı için çoğul kamular uygun bir öneridir ve halihazırda kadınlar, lgbti, siyahlar, azınlıklar vb. birçok grup alternatif kamularını kurmuş ve kurmayı sürdürmektedir. Karşıt kamular, söylemsel alanın genişlemesine katkıda bulunur çünkü bir kamunun üyesi olarak söylemsel etkileşimde bulunmak kendi bireysel söylemini giderek genişleyen alanlara yaymak anlamına gelir (Frazer, 2004, s. 117-119).

Kamusal alanın sınırlarının oluşmasında, söylenemeyen ve gösterilemeyenlerin rolü vardır. Judith Butler bunun nasıl olduğu şöyle ifade etmiştir: “Söylenebilir olanın sınırlarıyla görünebilir olanın sınırları, siyasi konuşmanın işlediği ve belli tür öznelerin geçerli aktörler olarak belirlediği alanı kuşatır (Butler, 2016, s. 14)”. Yani neyin konuşulabilir ve gösterilebilir olduğuna dair sınırlar çizildiğinde, bazı konular, meseleler, temsiller, kimlikler bu sınırın dışında konuşulamaz olarak kalır ve kamusal alanın da sınırının dışına atılmış olurlar. Karşıt kamuların aslında yapmaya çalıştığı da söylemsel alanı genişleterek, konuşulabilir ve gösterilebilir olanın sınırlarını genişletme çabasıdır.

1.5.4. Anlatılabilirlik, Suskunluk, Hikayesizleşme ve Tanıklık

Konuşma yetkisi edinmede ve anlatıların kamusalallaştırma sürecinde çeşitli zorluk ve engeller bulunmaktadır. Bu aşamada en zor durumlardan biri, anlatılabilir

olmayanı anlatabilir hale getirmektir. Bir hikayenin “anlatılabilir” olması, kişinin o hikayeyi(yani yaşantıyı) kendisi dışında anlatabilmesiyle ilgilidir. Anlatılabilirlik, anlatıcı ve dinleyici arasındaki yakınlık seviyesiyle önemli ölçüde ilişki olmasının yanı sıra, hikayenin anlatıldığı daha geniş bağlamla da ilişkilidir (Andrews, 2007, s. 33). Bazı deneyimleri kişi kendisine bile anlatamaz, hatta yaşadığını ifade edebilecek kelimeleri bulamayabilir. Yaşadığı deneyimi, yaşam hikayesine yerleştiremez, yerleştirmek istemez çünkü o güne kadar bildiği hiçbir anlatıyla uyumlu olmazlar. Örneğin Yahudi Soykırımı’ndan kurtulan Elie Wiesel, “Her şeyi hatırlasaydım aklımı kaybederdim” demiştir (Randall, 1999, s. 300). Bazen samimi olduğu kişiye anlatabilir ancak ailesiyle paylaşmaz, bazen de daha kamuya açık şekilde paylaşabilir. Birşeyin anlatılabilir olmasının sınırları, kişinin içinde yaşadığı topluma, kültüre, tarihsel arkaplana ve politik iklime oldukça bağlıdır.

Yaşanan deneyim, kişiye oldukça yabancıysa ve dile dökülemiyorsa anlatılması zordur. Arendt, örnek olarak bedende hissedilen büyük bir acının, en özel ve başkalarına en az iletilebilir duygu olduğunu ifade eder. Çünkü kamusal görünürlüğe uygun hale sokması zordur (Arendt, 2013, s. 93). Kişi deneyimi bir anlatıya çevirecek bir söz dağarcığına ihtiyaç duyar ve daha önce yaşanmamış bir olay veya şok edici, travmatik durumlar için varolan söz dağarcığı ve dil kapasitesi yetersiz kalabilir. Yeni bir deneyim için yeni bir dil üretilmesi gerekir. Ya da dil dışı farklı formlar (sanatsal vb.) kullanılabilir. Yabancı olan, aslında yaygın ve görünür olmadığı için yabancıdır. Bu sebeple bu tür deneyimler (işkence, tecavüz, hastalık vb.) yaşayanlar tarafından dile döküldükçe, aslında dile getiremeyenler için, bir anlatılabilirlik alanı açmış olurlar.

Toplumsal veya politik olarak tabu olan, konuşulamaz olarak görülen konuların ifade edilmesi ve görünür kılınması da zordur. Anlatılamaz olanın etrafına örülmüş olan korku, utanç ve kaygı gibi duygular suskunluğu getirir. Örnek olarak eşcinsel kişiler, hikayelerini anlatmada, dışlanmak veya toplumsal baskılardan korktukları için anlatılarını gizli tutmayı seçebilirler. Transeksüel bir birey, şiddete maruz kalmamak ve hatta hayatta kalmak adına sessiz kalabilir ve kendini görünmez kılmaya uğraşabilir. Tecavüz veya ensest gibi cinsel istismar konularında, fail kişinin tehdit unsuru olması suskunluğun bir başka sebebidir ya da toplumsal algıda mağdur olan kişi suçlanıyorsa yine saldırıya maruz kalan kişi sessiz kalmayı tercih edebilir.

Suçlu olan veya geçmişinde mahkumiyet geçirmiş kişiler, ikili hayat süren kişiler, okuma yazması olmayan veya bir hastalığı olanlar da yine dışlanmamak için susabilirler (Randall, 1999, s. 299).

Dinleyici olması elbette anlatılabilirlik için önemli bir koşuldur. Sesinin duyulmayacağını ve bir şey ifade etmeyeceğine inanmak, suskunluğu da beraberinde getirmektedir. Dinleyicinin güvenli sınırlarından çıkmayı göze alarak, dinlemeye istekli ve yeni deneyime açık olması gerekmektedir. Bu açıklığı yaratacak şey, kamusal alanda çoğulculuk ve anlatıların çeşitliliğe yönelik demokratik bir ortamın olmasıdır.

Önyargı korkusu suskunluğu getirmektedir. Bir kere hikayemizi anlattığımızda onun üzerindeki kontrolümüzü kaybetme riski oluşur. Bu yüzden güvenilir ve samimi bulduğumuz kişilerle paylaşırız ama bu bile kimi zaman korkutucu gelebilir. Çünkü hikayemizin, başkalarının hikaye kalıplarının çerçevelemesine gireceğinden, çarpıtılmasından, yanlış yorumlanması veya tersten okunmasından korkarız. İnsanların kendilerine anlatılandan ne anlam çıkaracağı, ne duyacağı, içinde buldukları toplumun karakteristiğinden etkilenmektedir (Andrews, 2007, s. 33). Anlatıcı ve dinleyicinin aynı kodlara sahip olması gerekir.

Yani hikaye üzerindeki gücü kaybetme korkusu suskunluğa yol açan sebeplerden biridir. Çünkü hikaye faili ifşa etmektedir. Birinin kim olduğunu anlatmak istediğimizde, hikaye anlatmaya da başlarız (Arendt, 2013, s. 266). Kendimizle ilgili anlattıklarımız da kim olduğumuza dair, tahminimizden fazla şeyi açığa çıkarabilir. Bu sebeple özne hiçbir zaman kendi yaşam hikayesinin tek yazarı olarak kalmaz çünkü hikaye, çoktan varolan insan ilişkileri ağı içerisinde vücut bulur (Jackson, 2002, s. 23).

Anlatılmak istenen mesele, önemsiz olduğu, toplumu ilgilendirmediği vb. bahanelerle gözardı edilmek istenebilir. Bu durum kamusal alanın, ortak yarar, ortak önem gibi yanlarıyla da ilişkilidir. Sorulması gereken soru kamusal olarak neyin önemli olduğuna nasıl karar verildiğidir. Örneğin eviçi şiddet uzun süre, özel alana ait aile veya çiftler arası bir mesele olarak görülmüştür. Feministlerin söylemsel mücadelesi sonucunda, bu konu kamusal ilgi alanına girmiştir.

Daha geniş bağlamla ilişkili olarak bakarsak, toplumdaki egemen anlatılar aslında anlatılabilirliğin sınırlarını çizmektedir. Bu sınırlar, iktidar anlatıyı ilk kurduğu zaman gerçekleşmeye başlar ve iktidarın kurduğu her anlatı, içinde belli suskunlukları barındırır (Trouillot, 2015, s. 54-55). Egemen anlatılar kendi tabularını yaratırlar. Örneğin İsrail'in Filistin politikalarını eleştirmek, antisemitizm ile özdeşleştirilmektedir. Bu özdeşleşmeyle eleştiriler engellenmek istenmektedir. Burada açıkça Holokost'un anlatısı, politik dokunulmazlık yaratılmak için kullanılmaktadır. Yine aynı şekilde 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'de savaş karşıtı söylem, terör anlatısıyla engellenmeye çalışılmıştır. Burada da savaş politikasını eleştirmek, saldırıyı yapanları savunmuş gibi bir imaj oluşturulmuştur. Birçok ülkede çeşitli meselelerle ilgili eleştiri yapılması, vatan hainliği, teröristlik, işbirlikçilik vb. yaftalarla engellenmeye çalışılmaktadır (Meşhur biz ve onlar anlatısı çerçevesine düşman tarafına eklenirler). Bu yaftalar, karşıt anlatıları ve anlatıcıları güvenilmez kılmak için kullanılmaktadır. Bir nevi konuşma yetkisini yok etme çabasıdır. Nitekim toplumsal yaşamda o yaftayla yaşamının zorluklarına katlanamayan, sessizleşir (Butler, 2016, s. 10-14).

Örneğin totaliter rejimlerin yarattığı şiddet ve terör, insanların konuşma ve kamusal ortamda açık bir şekilde eylemde bulunma kapasitesini yok eder ve insanları özel alanlara izole ederek hapseder. (Jackson, 2002, s. 34). Yine bu konuda en uç örneklerden biri Nazi kampı deneyimleridir. Konuşmanın hiçbir şey ifade etmediği, hiçbir şeyi değiştirmedeği ve kesinlikle anlaşılmadığı bir ortam olarak soykırım kampları konuşma yetkisinin, özneliğin, görünürlüğün yok edildiği yerlerdir. Devletteki kurumlar, bireysel ve kolektif deneyimleri, görüşleri kaydetmediğinde ve yok saydığına yine konuşma yetkisi yok sayılmaktadır. Ve daha yüksek bir değer veya rasyonelite baskın olduğunda, onun dışındaki ifadeler kendilerine alan bulamazlar. (Couldry, 2010, s. 1-10). Mülteciler ve göçmenler de benzer bir sorunu yaşarlar. Resmi bilgi üretiminden dışlanmış grupların anlatılarını görünür kılması önünde birçok engel bulunmaktadır. İktidar baskısı yoluyla hikayesizleştirmeye örnek, "sistemli unutturma" yöntemidir. Totaliter rejimlerin uyguladığı bu yöntem, baskı uyguladığı toplumda belleklerden başlayarak varolan anlatıları yok etme stratejisi izler. Bunun için yazarlar mahkum edilir, tarihçiler görevden alınır, tanıklık edecek kişiler susturular veya öldürülür (Connerton, 2014, s. 30). Böylece geçmişin

anlatısı zorla silinmeye çalışılırken, totaliter rejimin yarattığı deneyim anlatısı da oluşturulamaz ve hikayesizleşme oluşur.

Elisabeth Noelle-Neumann, Suskunluk Sarmalı araştırmasında, onaylanmama ve dışlanma korkusunun suskunluğu beraberinde getirdiğini ifade etmiştir. Yani toplumdaki genel kanıdan farklı görüşlere sahip olduğunu düşünen kişiler, fikirlerini yüksek sesle açıklamaktan kaçınır ve zamanla dilsizleşerek içine kapanırlar (Noelle-Neumann, 1998, s. 30-32). Bu durum kısırdöngü içinde, farklı görüşlerin veya eleştirilerin görünür olmasını engellemekte ve yine yaygın inançların beslenmesine yaramaktadır. Suskunluğa dair bir diğer teori Shirley Ardener ve Erwin Ardener'in Sessiz Grup Teorisidir(Muted Group Theory). Bu teoriye göre, toplumdaki egemen yapı, eril bir dünya konumundan belirlenmiştir ve eril dünya konumunda olmayanların sesi boğulmuştur. Kadınlar da eril yapı tarafından “kendini ifade edemez” hale getirilmişlerdir. Ardener'e göre toplumdaki egemen iletişimsel sistemin bir parçasını oluşturmadığı, egemen ideoloji ve üretimin o modu aracılığıyla ile ifade edilmediği için sadece kadınlar değil, kendini ifade edemeyen, dilsizleşmiş birçok grup bulunmaktadır (Ardener, 2006, s. 60-61).

Sistemik suskunluk (suskunlaştırma), travmaların iyileşmesinin önünde engel olduğu gibi, deneyimlerin kuşaklararası aktarımını engellemektedir. Önceki kuşak, hikayesini anlatmaması için ciddi tehditlerle karşı karşıya geldiyse, güvenlik için benimsediği suskunluk, çözülmeyen travmalarla birlikte sonraki kuşaklara aktarılır. Böyle bir durum hikayesizleşmeye yol açar. Hikayesizleşme, bir tarihe sahip olmamaktır. Yani bir kişinin, grubun veya topluluğun hikayesinin yok olması veya değişmesi(örneğin ulus anlatısı içinde asimile olma) yönünde bir baskıyla karşılaşmasıdır. Hikayesizleşme, köksüzleşmedir. Nereden geldiğini bilmemektir. Kimliğinin yok olmasıdır.

Hikayesizleşme doğal bir süreç olarak da işleyebilir, bir iktidarın baskısı ve politikaları sonucu da hikayesizleştirme gerçekleşebilir. Örneğin yaşlı bir kişinin, hikayesini paylaştığı kişilerin ölümü ve hikayesini anlatacak veya paylaşacak kimselerin(yani dinleyicilerin) olmayışı doğal bir hikayesizleşmeye örnektir (Randall, 1999, s. 301). Kuşaktan kuşağa aktarımın kesilmesi de, soya veya topluluğa ait anlatıların giderek yok olmasına ve o topluluğun veya ailenin

hikayesizleşmesine sebep olmaktadır. Aslında bu tür durumlar, yaşamın ilerleyişinde önemli geçişler, değişimler ve kırılmalar olduğunda gerçekleşir. Yani hikayesizleşme aslında geçmişin belleğinden kopuş gerçekleştiğinde, anlatı sürekliliğini kaybettiğinde olmaktadır.

Modernleşmenin kendisi hikayesizleşmeye sebep olan en büyük bir geçiştir. Yirminci yüzyılda kişinin şu anki deneyimlerini, önceki nesillere bağlayan toplumsal mekanizmaların yıkımı gerçekleşmiştir (Hobsbawm'dan aktaran Connerton, 2014, s. 12). Walter Benjamin, bunu deneyimin daha az aktarılabilir hale gelmesi olarak ifade etmiştir çünkü ağızdan ağıza anlatım azalmıştır (Benjamin, 2012). Modernitenin getirdiği, toplumsal yaşamın yerellikten, insani ölçeklerden ayrılması, hızlanması, büyük metropoller, emek süreciyle bağı kopmuş tüketicilik, kentsel yapıların hızlı dönüşümü vb. değişimler, unutkanlıkla beraber hikayesizleşmeyi de beraberinde getirmektedir (Connerton, 2014, s. 15). Bunun sebebi, bireysel ve toplumsal anlatıların mekanla ve maddi ortamla ilişkili olmasıdır. Ayrıca yaşanan hızlı değişimler sonucu, kuşaklararası deneyimlerin benzerliği de yok olmuştur. Yani önceki kuşakların deneyimi, sonrakiler için bir anlam ifade etmez hale gelmiştir.

Öte yandan modern dönemdeki büyük savaşlar, ayrı bir hikayesizleşme ve suskunlaşma yaratmıştır. Savaş dönemleri anlatıların en çok parçalandığı zamanlardır. Göçmen veya mülteci olma, ülkeden sürülme, hapsedilme, kaçırılma, beyni yıkanma vb. durumlarda kişi veya gruplar kendi iradesinin dışında anlatılarının parçalanması durumu yaşarlar (Randall, 1999, s. 248). Travma zaten bu tür durumlarda ortaya çıkmaktadır çünkü yaşanan deneyimler anlamlı ve bütün bir anlatı haline getirilemezler, eski anlatının bağlamına da oturtulamazlar ve kişinin ya da topluluğun anlatısının yeniden inşa edilmesi gerekmektedir. Benjamin, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra insanların bu savaş deneyimini aktaramadığını ve dilsizleştiğini ifade etmiştir (Benjamin, 2012, s. 78). Çünkü bu deneyim savaşa katılan milyonlarca kişinin zihninde hiçbir yere oturmamaktadır. Yaşananları anlatacak bir anlatım aracı yoktur, deneyim anlaşılabilir olmaktan çıkmıştır. Ve hikayesizleşme, deneyimin sadece geçmişten gelen anlatılar bağlamında anlamlandırılmaması değil, gelecek kuşaklara aktarılamamasıyla da ilgilidir. Traverso bu anlamda, yirminci yüzyıldaki savaşların, soykırım, etnik katliamların,

politik ve askeri baskıların, aktarılabilir bir deneyim sunmadığını ifade etmektedir. Ancak bu aktarılabilir deneyimin yerine “tanıklık” nosyonu ortaya çıkmıştır (Traverso, 2009, s. 4).

Tanıklık, yok olan dolayısıyla konuşamayan, temsil edilemeyenine yerine konuşmadır, yerine temsildir. İçinde iki özne barındırır: “(artık hayatta olmayan) söyleyecek çok şeyi olmasına rağmen konuşamayan ve (kurtulan) ise konuşabilen ama söyleyecek bir şeyi olmayandır, tanıklık ettiği şeyi tahrif etmeden aktaramayan (Kalaycı, 2014)”. Yani deneyimi birinci elden yaşayan hayatta olmadığı (veya konuşmadığı) için onun deneyimine tanık olanın, onun yerine deneyimi anlatması, temsil etmesidir. Elbette bu dolayimli temsil, esas deneyimin hakikatini tam olarak aktaramaz. Tanıklık, yaşananla ilgili somut kanıtlara sahip olmadan, okur ve dinleyicilerin göndergesel hakikatlerin doğruluğunun kabul edilmesini ister. Bunu da, “olaylara bizzat katlanmış öznenin bakış açısından ahlaki argümanlar öne sürerek gerçekleştirir”, kendi varlığını teminat olarak gösterir (Sarlo, 2012, s. 32). Tanıklığın anlamı, ölmüş olanlar adına konuşarak, insanlara onların deneyimini aktarabilmek ve sonucunda tanınma sağlayarak adaletin(hukuki bir telafinin) yerini bulmasını sağlamaktır. Nitekim Güney Amerika diktatörlüklerinin yaptığı suçlar, tanıklık söylemleriyle görünür kılınmış, tanıklık anlatıları kurbanların yaşadıklarının kanıtı olmuştur. Tanıklık anlatılarının dolaşıma girmesi ise bu ülkelerdeki demokrasiye geçiş sürecinin koşullarında gerçekleşmiştir, yani uygun ortamın oluşması dilsizleşmeyi önlemiştir (Sarlo, 2012, s. 42).

Konuşma yetkisi, öznellik, görünürlük, tanınma ve anlatılabilirlik konuları birbiriyle bağlantılı, ilişkili ve iktidarla ilgili konulardır. Özetlemek gerekirse, toplumda kişilerin bireysel olarak acılarının travmalarını iyileşmesi, toplumun travmasının iyileşerek, toplumdaki yarılmaların kapanması ve bütünleşmesinin gerçekleşmesi ve toplumsal adaletin yerini bulması için yaşanmış acı verici ve haksızlık içeren deneyimlerin kamusal olarak aktarılabilmesi, anlatılabilmesi gerekmektedir. Deneyimlerin kamusal aktarılabilirliği ise dilsizliği ve suskunluğu aşabilmek için gerekli demokratik ve güvenli ortamın yaratılması ve insanların cesaretlendirilmesiyle gerçekleşir.

Gerçekleşen olaylara dair anlam inşa edilirken, her zaman seçim yapılmaktadır. Kendi yaşamımızdaki bir olayı anlatırken de, toplumsal bir olay anlatılırken de her zaman bazı hikayeler ön planda olurken, bazıları unutulur veya bu bölümde bahsedilen sebeplerden ötürü sansürlenir, yok sayılır. Tek taraflı bir yorum oluşmasını engellemek için, alternatif anlatıların da görünür olması önemli olmaktadır.

Toplumdaki egemen kurumsal yapılar tarafından üretilen anlatılar, kolaylıkla görünür hale gelip, tekrar edilerek zaman içinde ortak akıl ve sağduyu haline gelirken, birçok deneyim anlatısı (özellikle de karşıt anlatılar) bu imkana sahip olamamaktadır. Çünkü karşıt anlatılara sahip gruplar, anlatılarını dolaşıma sokacak ve kamusallaştırarak kurumsal arka plana ve kaynaklar sahip değildir (Stone-Mediatore, 2004, s. 6). Bu durumda, ortaya çıkan diğer bir önemli sorun anlatıların kamusal anlamda görünür kılınması için, onları tekrar üretilip dolaşıma sokacak olan araçların ve bu araçların sahipliği ve egemenliği sorunudur. Anlatıların tarih boyunca hangi şekillerde üretilip yaygınlaştırıldığı ve kalıcılaştırıldığı ve bu biçimlerin günümüzde ne şekil aldığına anlaşılması, hikaye anlatıcılığının politik işlevlerini anlamada önemli bir noktadır. Bu sebeple ikinci bölüm hikayelerin üretim ve dolaşım koşullarının sözlü kültür döneminden yeni medya dönemine kadar geçirdiği süreci incelemektedir.

2. BÖLÜM

HİKAYELERİN ÜRETİMİ VE DAĞITIMI

İnsanlar, dünyayı anlamlandırmak için oluşturdukları hikayeleri iletişim yoluyla birbirlerine aktarırlar. Çünkü iletişim, insanlar arasındaki enformasyon ve sembolik içeriklerin değiş tokuşunu kolaylaştırmaktadır¹. Berger ve Luckmann'a göre "Gerçekliğin yeniden üretimi için en önemli şey iletişimdir. İnsanların gündelik dünyaları da onlara, sürekli işleyen bir iletişim makinesi gibi, öznel gerçekliğinin devamlılığını garantiler, onu düzenler ve yeniden üretir" (Hepp, 2015, s. 30). Ayrıca önceki bölümde söz edildiği gibi yaşanan bir olayın deneyim olması için anlatılabilmesi, iletilebilmesi gerekmektedir.

Hikayeler, insan zihninde üretilmekte ve iletilmesi, anlatıcı (kaynak) ve dinleyici (alıcı) arasında gerçekleşmektedir. Robert A. Georges'un hikaye anlatımı etkinliği (storytelling event) olarak isimlendirdiği hikaye anlatıcılığı, iletişimsel eylem ve sosyal deneyim türüdür (Georges, 1969, s. 317). Georges hikaye anlatımı etkinliğini, iletişim modelinden yola çıkarak tanımlamaktadır. Buna göre her hikaye anlatımı etkinliğinde, birçok sosyal kimliği arasından anlatıcı kimliğini seçen bir hikaye anlatıcısı ve yine sosyal kimlikleri arasından dinleyici kimliğini seçen hikaye dinleyicisi bulunmaktadır. Anlatıcı, aktaracağı mesajı, önceden belirli sosyal kurallarla uyumlu şekilde kodlayıp iletir. Dinleyici de aldığı mesajın kodunu çözümler. Devam eden bu alışveriş içerisinde mesaj şekillenmektedir. Georges'un tanımı, insani iletişiminin bir parçası olarak yüz yüze olan karşılıklı hikaye anlatımını açıklamaktadır.

Katie Elson Anderson, resmi ve gayriresmi olmak üzere iki tür hikaye anlatımı etkinliği tanımlamıştır (Anderson, 2011, s. 278). Resmi anlatıcılık, genelde

---

¹ "İnsan zihinleri birbiriyle sadece, paylaştıkları dans, ritm, ses, ton, imaj, sanat, teknik beceri, adet, gelenek, iş alışkanlığı, dilsel kaynak, mit, inanç, performans, ritüel, sağlık pratiği, doğum pratiği gibi karşılıklı anlaşılabilen sembolik araçlar yardımıyla çalışmaktadır." (Bel, Brouwer, Das, Parthasarathi, & Poitevin, 2007, s. 10)

“hikaye anlatıcılığı” adı altında tartışılan, bir ozanın epik bir şiir seslendirmesi, veya yaşlı bir aile bireyinin çocuklara yaratılış hikayesini anlatması gibi etkinliklerdir. Gayri resmi anlatıcılık ise, rutin bir etkinlik olarak insanların günlük yaşamları boyunca birbirine anlattıkları hikayelerdir. Yani bir akşam yemeğinde bir anıyı paylaşmak veya başından geçen bir olayı aktarmak gibi. Aralarındaki temel fark, resmi türdeki anlatımlarda, o hikayeyi dinlemek için bir araya gelen bir dinleyici topluluğunun olması ve hikaye anlatımının gösteri performansı olmasıdır.

Hikaye anlatımı etkinliği, insanlık tarihinin büyük kısmında sadece yüz yüze gerçekleşmiştir ve hikayeler anlatmak, insanların yakın çevrelerinin ötesindeki dünya ve geçmiş algısını oluşturmada merkezi bir rol oynamıştır (Thompson, 2008, s. 59). Aynı zamanda hikaye anlatıcılığı, kültürel kodları ve toplumsal anlamları taşıyarak aslında bir görünürlük alanının da yaratılmasına katkı sağlamaktadır. Görünürlük, hem duyulabilen hem görülebileni içermektedir. Görünürlük alanında yer almayanlar, görünmez ve duyulamazdır. Görünürlük alanının oluşturulması, hikaye anlatıcılığı etkinliğinin de içerisinde yer aldığı iletişim süreçleri üzerinde kontrolle ilişkilidir.

Sözlü hikaye anlatıcılığında, anlam ortaklaşa inşa edilmektedir. Bu süreç ise, karşılıklı diyalog ve müzakere üzerinden yürümektedir. Yani birisi bir olayı bize anlattığında, onu zihnimize çevirerek kendimiz de bir yorum katarız ve kendi yorumumuzla tekrar karşı tarafa iletiriz. Ya da daha sonra başka bir kişiye iletebiliriz. Yani yüz yüze hikaye anlatıcılığı, karşılıklı yoruma dayalı interaktif bir etkinliktir. Harvey Sacks, kişilerarası iletişimdeki bu süreci detaylandırmıştır. Buna göre, hikayenin anlatıcısı hikayeyi sırf eğlence olsun diye değil, bir sebep bir durumla ilgili diğer kişiden enformasyon almak için anlatmaktadır. Burada anlatma, hem anlatıcıya hem alıcıya bazı işler yükler. Dinleyici ise bilgisi varsa, anlatıcının anlattığı hikayedeki boşlukları doldurarak, hikayeyi tamamlar(ya da tamamlayamaz). Bu tür durumlar, insanın yaşanan olaylarla ilgili anlamlı ve tanıdık bir anlatı oluşturma çabasından kaynaklanmaktadır. Bir olayın anlatisını oluşturmak için diğer insanlara başvururuz(ya da medya, devlet kurumları gibi otoritelere). Kimi zaman da bir sohbet veya diyalog içerisinde birden fazla hikaye anlatılır. Sacks, ilk anlatılan hikayeden sonrakilere “ikinci hikaye” demektedir. Biri başından geçen bir olayı anlatırken, diğer kişide oluşan çağrışımla o da kendi yaşadığı benzer bir olayı anlatır

(Sacks, 1995). Bu örnekler, günlük yaşamdaki kişilerarası ilişkilerde sözlü olarak hikayelerin nasıl üretildiğini, kullandığını ve yayıldığını göstermektedir. Elbette bu süreçler daha fazla detaylandırılabilir. Ancak önemli nokta, anlatmanın hem üretim hem de yeniden üretim süreci olduğudur. Her tekrar da pekiştirici işlevini görür.

Dolayimli iletişimle, hikaye üretimi ve dağıtımını bu süreci biraz daha karmaşıklaştırmıştır. Joan W. Scott, görmenin bilmenin başlangıç noktası olduğundan hareketle, yazmanın ise yeniden üretim ve aktarım olduğunu, deneyim yoluyla kazanılan bilginin iletişimi olduğunu belirtmiştir (Scott, 2013, s. 144). Deneyim yazıya geçirildiğinde, somutlaşmakta, kalıcılaşmakta (yani hafızaya dönüşmekte) ve görünür hale gelmektedir. Yazının kopyalanması ise, deneyimin başkaları tarafından okunabilmesini, böylece içinde bilginin yeniden üretimine olanak sağlamaktadır. Bu sebeple yazı ve sonrasında matbaa teknolojisi, bilginin üretim ve dağıtımına dair otoriteyi büyük ölçüde etkilemiştir. Dolayimli iletişimde, dolayımı sağlayan aracın kontrolünü elinde bulunduran kişi üretilen ve yayılan anlamın da kontrolünü elinde tutmaktadır.

Teknolojik olarak iletişim araçları geliştirildikçe, aynı mekan ve anda gerçekleştirilen yüz yüze anlatım pratiğinin yanına, farklı biçimler eklenmiş ve buna bağlı olarak hikayelerin de üretim ve aktarım koşulları değişikliğe uğramıştır. Yüz yüze anlatım sürerken, teknik araçların kullandığı yazılı, basılı, işitsel, görsel, elektronik anlatım biçimleri ortaya çıkmıştır. Teknik bir medyanın (kağıt, elektrik telleri, elektromanyetik dalgaları gibi) kullanımı ile, mekan, zaman veya her ikisi bağlamında uzakta olan bireylere enformasyon veya sembolik içerik aktarılmasına dolayimli etkileşim (veya dolayimli iletişim) denilmektedir (Thompson, 2008, s. 132). Yani dolayım, bir mesajın dinleyiciye/izleyiciye aktarımının doğrudan değil bir aracı yoluyla gerçekleşmesidir. Ancak kişilerarası iletişimde bile dolayımdan söz edilebilir. Örneğin A kişinin B kişisine anlattığı birşeyi, B kişisi C kişisine iletmesi dolayım sürecidir ve mesaj üçüncü kişiye iletilirken değişikliğe uğrayabilir, bozulabilir, farklı bir yorum katılabilir. Yani dolayım bir yorum sürecidir aslında.

Birisi kendi yaşadığı deneyimi ilk elden bize anlatmadığı sürece edindiğimiz bilgiler genelde ikinci eldir. İletişim için teknik araçlar geliştirildikçe dolayım daha öne çıkan bir konu olmuştur çünkü bize gelen bilgi, onu kağıda geçiren, gazeteye

raporlayan veya televizyon için yayına hazırlayanlar tarafından (biçim verme, seçme, düzenleme, vurgulama) yorumlanır (Watson & Hill, 2012, s. 178).

Hikayelerin üretimi, Randall'ın "yazarlık otoritesi" olarak adlandırdığı, zihninde kendine ya da başkalarına ve dünyaya dair hikaye oluştururken sahip olduğun güçle bağlantılı olarak gerçekleşen yaratım sürecidir (Randall, 1999, s. 238). Bu otorite kısmen kendimizde bulunmakta ancak ailemiz, dini otoriteler, politikacılar, mesleğimiz, kültürümüz, geçmişimiz vb. birçok unsur, zihnimizdeki hikayeyi oluştururken bize etki etmektedir. Bu kurumlar, üzerimizde tarihsel bir otoriteye sahip olup bize paket olay örgüleri, hazır anlatı çerçeveleri ve mitler sunmaktadır. Kendi deneyimlerimizi veya başkalarının yorumlarken, bu hazır paketlerden yararlanırsınız. Yani etrafımız, daha büyük ve egemen olan anlatıların anlam perspektifiyle çevrilidir ve doğrudan itibaren bu çerçevelerle büyümek, farkında olmadan onları otomatik olarak sahiplenmeyi getirebilir. Otorite sahibi bu kurumların hepsinin hakim anlatısı vardır ve zaman zaman değişiklikler geçirse de sürekli anlatılmaya devam eder. Yazarlık otoritesine sahip olmak, otorite sahibi egemen kurumların "hikayelerimize nasıl yazarlık yaptıklarının ve olayları deneyimlere dönüştürme, sindirme ya da "oluşturma" tarzımızı nasıl etkilediklerinin farkına varmak ve eleştirmek anlamına gelir" (Randall, 1999, s. 240).

Toplumda yazarlık otoritesine sahip olup, hakim anlatıları üretenler her dönemde farklılıklar göstermiştir. Bu otoriteye sahip olmak, sadece ekonomik güce sahip olmakla değil, iletişim araçlarının kontrolüne sahip olmakla da ilintilidir. Dolayısıyla sözlü kültürün egemen olduğu bir toplulukta, sözlü yeteneği ve hafızası en güçlü olan topluluğun kıdemli bir kişisi bu otoriteye sahip iken, matbaa döneminde, yayın endüstrisini kontrolünde tutan burjuva seçkinleri otorite sahibidir. Kitle medyası geliştiğinde ise, hikayelerin yazarlığı otoritesi medya patronlarına geçmiştir.

2.1. Sözlü Kültür Dönemi

Yazının ve alfabenin keşfinden önce, insanların konuşma diliyle iletişim kurduğu kültürler sözlü kültür olarak adlandırılmıştır. Walter J. Ong, elektronik kültürün yerleştiği dönemin de sözlü niteliklerine dikkat çekerek, bu dönemi birincil sözlü kültür olarak nitelemektedir (Ong, 2010). Sözlü kültür, insanlar arasındaki en

temel iletişim türüne, yüz yüze iletişime dayanmaktadır. Yüz yüze iletişimi kurarken herhangi bir harici ve teknolojik bir araç kullanılmaz, insan bedeni iletişimi kurmaya aracı olur. Ses yoluyla konuşma ve beden dili yoluyla görsel ifadeler önemlidir. Sadece iki kişi arasında değil, grup arasında veya bir kalabalığa yönelik yapılan iletişim yüz yüze iletişimdir ve sözlü kültür dönemi bu iletişim türünün baskın olduğu dönemdir.

Topluluklarda egemen olan iletişim şekli, insanların zihninin işleyiş şeklini de etkilemektedir. Dolayısıyla her dönemin insanların kendine has anlayışı ve teknikleri vardır. Sözlü kültür, konuşmaya dayalı olduğu için ses ve işitme duyusu ön plandadır. Bu durumun en önemli sonucu sesin geçiciliği, dolayısıyla hafızanın önemidir.

Sözün kaydedileceği herhangi bir teknolojik araç yokken, bu görevi hafıza yerine getirmektedir. Dolayısıyla sözlü kültürün egemen olduğu toplumlarda, iletişim hafızada kalıcılığı sağlamaya yönelik teknikleri içerir. Bu teknikler; hazır düşünme biçimleri, ritmik, tekrar dayalı, kalıplar içeren, ses uyumları, sıfatlar vb. kullanılan ifadelerdir. Ritm, bedensel olup anımsamayı kolaylaştırmaktadır ve kulaktan kulağa aktarılan hazır deyişlerle birlikte belleğe destek olmaktadır (Ong, 2010, s. 49-50). “Kanun ilkeleri, yeminler, heceler, dualar, küfürler, soy ağaçları ve bir tanrıya, kahramana ya da bir yere yakıştırılan bir lakap çoğunlukla bu şekilde muhafaza edilir” (Illich & Sanders, 2015, s. 27) ya da destek için çeşitli nesnelere destek alınabilir. Bu sebeple; “Önceden belirlenmiş, buyurulmuş bir sırada yapılan düzenli davranış ve eylemler; bir potansiyel gücü, belirli bir eyleme yöneltmek için yapılan büyüsel davranışlar dizisi; kurallara ve göreneklere uygun, alışılmış, belirli bir modele uygun davranışlar” olarak tanımlanabilen ritüeller sözlü kültürdeki aktarımda çok önemlidir (Tecimer, 2006, s. 30). Bu şekilde, sözlü kültürde kuşaklararası aktarım ve bilgilerin kalıcılığı sağlanmaktadır.

Bilgiyi hafızada tutma ve aktarmayı kolaylaştırmada kolaylık sağlayan şiir, günümüzdeki yazın türlerinin atası olarak, sözlü kültür döneminde doğmuştur. Elbette günümüzdeki estetik kaygılarla yazılmış şiirlerden farklı şekilde, sözlü kültür geleneğinin sürdüğü tarih boyunca insanların ana iletişim biçimi olarak düşüncelerin, bilginin ve gözlemlerin aktarılmasında aracı olmuştur (Özdemir, 2002, s. 51).

Sözlü kültürün anlatılarından bir diğeri de kuşaktan kuşağa, anımsama ile aktarılan mitlerdir. Mitler de, sözlü kültüre ait şiire benzer şekilde sabit değildir, çeşitli versiyonları vardır. Ritüellerle mitler ilişki içindedir. Mitler törensel davranışları, sürekli hale getirip idealleştirirken, bu ideal durumlar, modeller de törenlerin içeriğine yansımaktadır. Böylece toplumsal yeniden üretim gerçekleşir ve ilk drama biçimleri ortaya çıkmıştır. Yani mit söz kısmını törensel davranışlar eylem kısmını temsil etmektedir (Tecimer, 2006, s. 44-45). Mitler daha toplumsal ve kutsal bilgileri saklayıp aktarırken, yine sözlü kültürden doğan diğeri bir anlatı türü halk masalları ise daha gündelik yaşama dair anlatılardır.

Bu aktarım şeklinin kendine has sonuçları vardır. Örneğin anlatılan hikayeler veya söylenen şarkılar hiçbir zaman bir öncekiyle tamamen aynı olmaz. Aynı zamanda sözlü kültürde insanlar arasındaki etkileşim çok önemlidir. Bilgi, soyut kavramlardan ziyade pratiğe, insanların deneyimlerine dayanmaktadır. Sözlü kültürde, hikaye anlatıcılığı hayati işlevlere sahiptir. Çünkü pratik bilgi toplulukların hayatta kalması için çok önemlidir. Hasat bilgilerinin saklanması, tehlikenin nerede olduğu, çevresel bilgiler, hastalıkların iyileştirilmesi, doğum bilgisi vb. birçok hayati bilginin akılda tutulması gerekmektedir ve bunun en kalıcı, pratik yolu hikayeleştirilmedir. Bu sebeple bilgi insani etkinlikte iç içedir ve yabancı ve nesnel dünya, insan etkileşimi çerçevesinde kavramlaştırılmıştır (Ong, 2010, s. 58).

Sözlü kültür döneminde, insanların bildiklerini saklamaları, düzenlemeleri, iletmeleri ve sonra hatırlamaları için hikayeler önemli bir araç olmuştur. İnsan deneyiminin sözel olarak işlenmesi ve aktarılması için, olayların zaman akışıyla anlatıldığı hikayeleştirilmeden yararlanılmıştır (Ong, 2010, s. 165). Çünkü hikaye yardımıyla insanlar zaman deneyimlerini yapılandırabilir ve hikayedeki olay örgüsü sayesinde olanları hatırlama ve özetlemeleri kolaylaşır (Randall, 1999, s. 94, s.126). Aynı zamanda “anlatı sayesinde geniş bir bilginin oldukça özlü, uzun ve uzun ömürlü biçimler (yani sözlü kültürde tekrara tabi olan biçimler) çerçevesinde birbirine bağlanabilmektedir (Ong, 2010, s. 166).”

Sözlü kültürlerde, tarih, gerçek, kahramanlık, din, felsefe, ahlak, sevgi gibi birçok konudaki hikayeler otorite konumunda olan anlatıcı tarafından topluluğa aktarılmaktadır (Sanders, 2013, s. 15). Günümüze kadar uzanan bu hikaye

anlatıcılığı geleneği, karşılıklı etkileşime dayanır. Walter Benjamin, hikaye dinleyenlerinin, hikayeyi anlatanın misafiri olduğunu belirtmektedir. “Anlatıcı hikayesini deneyimden çekip alır, kendi deneyiminden ya da aktarılanlardan ve o da bunu kendisini dinleyenlerin deneyimi haline getirir (Benjamin, 2012, s. 81)”. Sözlü kültürde akıcılık vardır. Hikayeler sabit değildir. Her anlatışta hikaye değişime uğramaktadır. Yani anlatıcı her olayı aktardığında, farklı biçimde anlatmaktadır. Kahraman birgün bir yoldan yürür, öbür gün başka yoldan ama kahraman hep aynı kahramandır ve kendisini bekleyen aynı insana kavuşur (Sanders, 2013, s. 29). Sözlü kültürde, analitik sorgulamalar olmadığından, hikayede farklılıklar bile olsa topluluk tarafından kabul edilmektedir. Gerçeğin tanımı ve niteliği farklı algılanmaktadır. Örneğin günümüzde insanın sözüne fazla güven duyulmamakta, sadece söze güvenerek hareket edilmemektedir. Oysa sözlü kültürde, anlatılanlar gerçek olarak kabul edilmektedir. Bunun bir örneği sözlü kültürden günümüze kadar kalan yemin pratiğidir. Yazılı kültürden sonra etkinliğini yitirse de hala toplumda yer almaktadır.

Sözlü anlatılan hikayeler sabit ve bitmiş değildir, sürekli aktarılır ve yayılır. Bu süreçte de değişime uğrarlar. Nitekim birçok hikayenin birbirine uzak kültürlerde, değişikliğe uğramış versiyonları bulunmaktadır. Ama her hikayede benzer temalar veya olaylar bulunmaktadır. Çünkü sözel kültürde tanıdık ve istikrarlı olan güven yaratmaktadır. Her hikaye, bulunduğu toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde oluşur ve aktarılır. Herkes adına konuşmaya, onların sözcüsü olmayan hak kazanmış olan anlatıcı, insanlara kim olduklarını hatırlatan, inandıkları şeyleri hatırlatan, onları birbirine bağlayacak hikayeler anlatmaktadır. Dolayısıyla topluluğun gerek duyduğu her tür temel bilgi, masalcı tarafından aktarılmaktadır, bu sebeple de kendisi saygı duyulan bir otorite konumundadır. Bilgi ise bireysel değil toplumsaldır ve paylaşılır. Sözlü kültürde, bilgi aktarma konusunda masalcının sahip olduğu bu otorite, yazılı ve elektronik kültürde, başkalarına(gerekli araçları ve konumları elinde bulunduranlara) geçecektir. Öte yandan, her çağda aile içinde ebeveynler, çocuğa bilgiyi ilk elden sözel biçimde aktaranlar olarak, aile topluluğunun hikaye otoritesi konumundadır. Çocuğa anlatılan hikaye ve masallar ise çocuğun korku ve kuşklarını açığa çıkararak bunları anlamlandırmasına yardımcı olur ve sözel kültürlerdeki gibi çocuklar da aynı hikayeleri tekrar tekrar dinlemek isterler (Sanders, 2013, s. 15-23).

Her ne kadar, yazının, matbaanın ve sonrasında elektronik cihazların keşfiyle iletişim şekilleri çeşitlenmişse de, sözlü iletişim insanın en eski, en içkin ve bedenini aracı olduğu en pratik iletişim şekillerinden biri olmaktadır. Bu sebeple de sürekliliğe sahiptir. Ong'a göre "Sözlü anlatım, yazısız da varolur, nitekim her sözlü dil yazılı değildir; ancak yazı sözlü anlatım olmaksızın hiçbir zaman varolamaz (Ong, 2010, s. 20)". Alfabe, yazı, matbaa ne kadar insanın düşünme şekillerinde büyük değişimler yaratsa da sözlü iletişim her zaman devam etmektedir. İnsanların günlük yaşamdaki iletişimlerinin sözlü hali her çağda vardır. Hatta sözlü kültürden gelip günümüzde hala güçlü şekilde süren hikaye anlatıcılığı etkinliği dedikodudur. Dedikodu, bilinenle bilinmeyenlerin arasındaki boşluğu doldurmaktadır (Connerton, 2014, s. 34). Yani dedikodu aslında bütün bilgisine sahip olmadığımız bir anlatıyı tamamlama çabasıdır. Ama bir yandan dedikodu, insanların birbirlerinin yaşam anlatısını oluşturma, dolayısıyla belirsizliği ve belirsizlikten doğan kaygıyı ortadan kaldırma çabasıdır. Aynı zamanda topluluğa dair ahlaki yargılar da içerir (Fulford, 2014, s. 15).

Çocuklar hala dili işiterek öğrenmektedir ve öğrenme sürecinde sözlü kültürdekine benzer şekilde ritüelleşmiş ve kalıplaşmış deyişler ve tekrarlar bulunmaktadır. Günümüze kadar gelen ve hala günlük yaşamda kullanılan atasözleri ve deyimler de aynı gelenektendir. Bunun dışında, sözlü kültürün izlerinin görülebileceği çeşitli sözlü iletişim etkinlikleri varlığını devam ettirmektedir. Politikacıların konuşmaları, spikerlik, masal anlatma etkinlikleri, terapi etkinlikleri, güzel konuşma eğitimleri vb. etkinlikler her ne kadar yazılı kültürün etkisiyle belli kalıplarla yapılırsa da, günümüzde sözlü aktarımın hala önemli yer tuttuğuna çeşitli örneklerdir.

Hikaye de bu sözlü etkinliklerin parçası olmaya devam etmektedir. Örneğin ABD'de yaygın olan "Adsız Alkolikler" ya da "Adsız Uyuşturucu Bağımlıları" gibi kendi kendine yardım gruplarının toplantıları, grubun üyelerinin yaşam hikayeleri ve sorunlarına dair deneyimlerinin anlatısının aktarımıyla gerçekleşmektedir. Kişisel hikaye paylaşımı, topluluk ruhu ve etkileşimin yaratılmasında etkili olmaktadır. Bu tip devamlılığı olan toplantıların içinde, sözel kültürdekine benzer şekilde, kalıplaşmış deyişler, tekrarlanan sözcükler, yeminler, kesin ifade belirten cümle ve söylenceler kullanılarak doktrinler katılımcılara aktarılmaktadır (Sanders, 2013, s.

16-17). Sözlü kültür topluluklarındaki masalcıya benzer ama çok daha az otoritesi olan bir kişi de bu tür toplantılarda kolaylaştırıcı rolünü üstlenmektedir.

2.2. Yazılı Kültür: Alfabe, Elyazısı ve Matbaanın Etkileri

İnsan zihnini değiştiren yazı teknolojisi, insanlık tarihinin tamamıyla karşılaştırılınca, yeni bir buluştur. Ancak yazının dayandığı temel yeti olan, “simgeleştirme yetisi”, insana içkin bir özelliktir (Poe, 2014, s. 105). Yazıdan önceki dönemlerde, insanlar aletlerle çeşitli simgeler ve resimler ortaya koymuşlardır. Ancak yazı resimden farklı olarak “birinin söylediği ya da söylediği tasavvur edilen sözcenin temsildir (Ong, 2010, s. 103).”

Onbinlerce yıl yazı teknolojisine ihtiyaç duymayan insanlar, bu ihtiyacı tarıma dayalı yerleşik topluluklar halinde yaşamaya başladıktan ve daha kalabalık ve hiyerarşik bir sosyal düzene geçtikten sonra hissetmişlerdir. Çünkü ekonomik artının dağıtılması için hesap gereklidir. Nitekim ilk yazı olan çivi yazısı M.Ö. 3500 yılında Sümerler tarafından hesap tutmak için geliştirilmiştir (Ong, 2010, s. 119). Ekonomik sebeplerle geliştirilen ilk yazı türlerinde, günümüzdeki gibi alfabe mantığı yoktur. Alfabe, daha ilerki zamanlarda geliştirilmiş ve “yeni ticaret yöntemleri, geliştirici ibadet hayatı ve adaletin dağıtılması, sözlerin yazılı kayıt altına alınması gibi yenilikler getirmiştir (Illich & Sanders, 2015, s. 51)”.

Yazının gelişimi, insanın zihin dünyasında değişimler yaratmıştır. Örneğin sözlü kültür döneminde işitme en önemli duyu iken, yazılı kültür yerleşmeye başladıktan sonra görme duyusu daha ön plana çıkmıştır. McLuhan’a göre “Fonetik alfabe, bütün duyuların aynı anda kullanımını, yani sözlü konuşmayı, yalnızca görsel bir koda indirgedi (McLuhan, 2001, s. 67)”. Yani duyuların arasında ayrışma olmuştur. Elbette bu değişim birden olmamıştır. Yazının gelişiminde, fonetik alfabe, el yazmaları ve matbaa gibi her geçiş dönemi ayrı etkiler getirmiştir. Örneğin el yazması kültüründe, duyuların ayrışması o kadar keskin değildir, basılı kültüre göre daha işitsel-dokunsaldır. McLuhan’a göre sadece el yazması dönemi değil, fonetik alfabe kullanmayan Çin gibi kültürlerde de işitme hala önemlidir, bu toplumlarda hala kabilesellik izleri bulunmaktadır (McLuhan, 2001, s. 41-43).

Yazı, konuşma gibi doğal değildir, sonradan öğrenilmektedir. Yazı yazma pratiğini geliştirmek zahmetli ve zor bir iştir. Yazı için gerekli araçlara erişmek ve gerekli eğitimi almak çok maliyetlidir. Matbaadan önceki dönemlerde yazı “kalem, fırça, özenle işlenmiş kağıt, hayvan derisi ve tahta gibi yüzeyler, boya, mürekkep” vb. araç gereçlerin kullanımıyla hayata geçmiştir (Ong, 2010, s. 101). Bu teknikleri öğrenen, toplumdaki ayrıcalıklı belli sınıflar(örneğin din adamları veya yönetici sınıf gibi) kullanmaktadır. Örneğin M.Ö. 7. ve 6. yüzyıllarda Eski Yunan şehirlerinde, okuma ve yazma, dar çevrelerle sınırlı olmaktadır ve kabul edilen eğitimin bir parçası değildir (Illich & Sanders, 2015, s. 44). Bu sebeple el yazmaları çağında okuryazarlık kitlesel bir pratik değildir. Bunun bir sebebi de, alfabenin keşfinden önceki yazılarda çok sayıda göstergenin öğrenilmesi gerekliliğidir(hiyeraloglifteki yüzlerce şekil gibi) ancak alfabe sayesinde 20-30 gösterge ile herşeyi yazıya geçirme imkanı doğmuştur (Jean, 2004, s. 52).

Yazı, sözü bedeninin dışında bir yüzeye sabitlemektedir. Böylece yazı, insanın dışında harici bir bellek görevi görmekte, bilginin kalıcı şekilde, değişmeden depolanmasını sağlamaktadır. Yazı, yüz yüze olmayı gerektirmeden ve doğrudan insan aracılığı olmaksızın konuşmanın, dolayısıyla kalıtımsal olmayan bilginin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlamıştır (Goody, 2013, s. 82). Bunun yanı sıra depolama sayesinde, bilgi biriktirilebilir ve kopyalanıp çoğaltılabilir.

Yazı, sabitliği ve kalıcılığı sebebiyle kesinlikler dünyasıdır ve hakikati gösteren bir nesne haline gelir (Yalçınkaya, 2005, s. 10-11). Örneğin kutsal kitaplar, Tanrı'nın sözünün günümüze kadar, etkililikle kalmasını sağlamıştır ve hala hakikatin göstericisi olarak görülmeye devam edilmiştir. Bunun sebebi, yazıyla beraber dilin konuşmacıdan ayrılması ve metnin bir olayın uzantısı değil, o olaydan ayrı bir gerçekliği varmış gibi algılanmasıdır (Illich & Sanders, 2015, s. 63). Yazı hem sözü hem de sözün içindeki bilgiyi nesneleştirmektedir. Bir kitaptaki bilgi çürütülse bile kitapta yazılı olarak yaşamaya devam etmektedir (Ong, 2010, s. 97). Yazılan şey yazarından bağımsız olarak var olmaya başlamakta ve binlerce yıl önce yazılmış bir söz günümüze kadar kalabilir. Yani yazarı öldükten sonra da var olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla bilgi, insan eyleminden ve yaşantısından kopar ve soyutlaşır. Aynı zamanda yazı, bu özelliği sebebiyle bürokrasinin de doğmasına yol açmıştır. Sözlü kültürde verilen söz ve yemin güven için yeterli sayılmaktadır. Ancak

yazılı kültürde, güven kişinin kendisinden yazının işlendiği nesneye geçmiştir. Dolayısıyla yazı insan ilişkilerinde de değişimler yaratmıştır. Borçlar yazılıp kayıt altına alınmaya başlanmış, sözleşmeler yaygınlaşmış, kişinin şahitliği yerine belgenin kendisi şahitlik aracına dönüşmüş ve güven kuru sözden mühürlü belge geçmiştir (Ong, 2010, s. 52-58).

Yazı, bilgiyi kişinin hafızası dışında bir yere sabitlediğinden, soyut düşünmeyi geliştirmiştir. Çünkü insanın dışında sabitlenen yazı sayesinde, insanlar konuları tekrar tekrar gözden geçirip, analiz edebilmekte, yeniden değerlendirebilmek ve üzerinde değişiklik yapabilmektedir (Sanders, 2013, s. 28). Böylece bir konu üzerine derinlemesine düşünme olanağı artmıştır. İletişimi, zamansal ve mekansal olarak daha bağımsız hale getirirken, soyutlama imkanı sayesinde felsefe, edebiyat ve bilimin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Hepp, 2015, s. 42; Ong, 2010, s. 27).

Yazının bilgiyi sabitlemesi ve taşınabilir kılması, bilginin uzak mekanlara iletilebilmesini sağlamıştır. Dolayısıyla yeni enformasyon ağları doğmuştur. Önemli bir diğer yenilik ise mektubun ortaya çıkmasıdır. İlk elle yazılı, daha sonra matbaayla birlikte basılı mektuplar haber taşınmasında kullanılmıştır. Mektuplaşma ilk dönemlerde daha çok haberleşmeye yönelik olup zaman içinde insanı duygu ve düşüncelerini sevdikleriyle paylaşma yolu olarak evrilmiştir (Özdemir, 2002, s. 196).

“Roman okuru ise, okurların en yalnızıdır” der Walter Benjamin (Benjamin, 2012, s. 92). Hem yazma hem de okuma eylemi tek başına gerçekleştirilmektedir. Özellikle matbaadan sonraki dönemlerde, sessiz okuma ve içe dönük bir okuma-yazma eylemi pekişmiştir. Yazar, tanımadığı hayali okurlara hitap eder, okur da yazarı hayalinde canlandırır (Ong, 2010, s. 123). Sözlü anlatımdaki gibi eşzamanlı ve karşılıklı bir iletişim kurulmamaktadır. Aynı zamanda yazıyla, yazarının kopukluğu, yazarı gittikçe ulaşılmaz hale getirmektedir.

Yazılı kültürün pekişmesi ve okur yazarlığın yaygınlaşması ise matbaanın geliştirilmesiyle olmuştur. Elyazmaları döneminde, kitapların üretimi ve dağıtımı kilise ve devlet altında çalışan uzmanların tekelinde bulunmakta ve herkes erişememektedir. Ancak matbaanın geliştirilmesi ve yaygınlaşması, bu durumu değiştirmiştir.

Baskı makinesi, ilk kez Çin’de icat edilip, yüzyıllardan beri varolsa ve kağıt parlatmak, kumaşlar üzerine baskı yapmak için kullanılsa da baskıyı mekanik hale getiren Johann Gutenberg olmuştur (Jean, 2004, s. 95). 1440 yılı dolaylarında basımcılıkla uğraşmaya başlayan Gutenberg, basımcılık işini ticari bir faaliyete dönüştürmeyi başarmıştır (Thompson, 2008, s. 95). Gutenberg’in ardından birçok matbaa açılmaya başlamıştır ve giderek büyüyen ve yayılan bir basım endüstrisi oluşmaya başlamıştır. Avrupa’ya yayılan basım endüstrisi, iktidar merkezlerini etkilemiştir. Elyazmaları döneminde bilgi üzerinde güçlü kontrole sahip Kilise, matbaa ile yayılan bilgi üzerinde yeterli denetimi kuramamıştır. Devlet yönetimleri de sansür gibi denetim mekanizmalarını uygulamaya koysa da gittikçe irili, ufaklı basımevleri, kaçak basım faaliyetleri, kaçak kitap ticareti artmıştır ve üzerlerindeki kontrol sınırlı kalmıştır. Matbaa ile basılan kitaplar daha pratik ve ufaktır ve daha kolay taşınabilir. Kitaplar, yasaklansa bile sınırları aşip yayılmayı sürdürmüştür.

Ticari bir örgütlenme olan basım endüstrisi, basılı bilgiyi meta haline getirmiştir. Bunun sebebi, bilgiyi yazıya aktarma ve yayma sürecinin mekanik hale gelmesidir. Elle yazılan metinlerde, zanaatkarlık vardır. Bu işte uzmanlaşmış yazıcılar bulunmaktadır. Oysa matbaa ile aynı metinden binlerce, hatta milyonlarca kopya yaratılabilir. McLuhan’a göre, “Tipografinin icadı, bir örnek yinelenebilir nitelikteki ilk metaı, ilk üretim bandını ve ilk kitlesel üretimi yaratarak, uygulamalı bilginin yeni görsel vurgusunu pekiştirdi ve genişletti” (McLuhan, 2001, s. 177). Metalaşmayı pekiştiren bir diğer unsur, matbaa aynı zamanda, yazının verdiği kapalılık ve değişmezlik hissini daha da arttırmasıdır. “Basılı yapıt, başka metinlerden ayrı, tek başına bir “kapalı” birim oluşturur” (Ong, 2010, s. 158). Bir metin basıldıktan sonra üzerinde değişiklik bile yapılsa, (imha edilmedikçe) kopyalarında ilk hali varolmaya devam etmektedir. Dolayısıyla basılmış bir metin bitmiş, nihai bir üründür. Stevenson’a göre “Yazılı iletişim biçimlerinin egemenliği doğrusal, tekbiçimli ve sonsuz kere tekrarlanabilir, rasyonelleşmiş bir kültürü beslemiştir (Stevenson, 2008, s. 203)”. Dolayısıyla yazılı kültürü pekiştiren matbaa, metinle yazarı arasındaki mesafeden ötürü nesnel bilginin gelişmesi için uygun ortam yaratmıştır.

Matbaa, geç Ortaçağ ve erken modern Avrupa’daki kapitalist ekonominin büyümesi, bilimsel gelişmeler, reform hareketleri, yeni siyasal kurumların doğuşu

gibi ekonomik ve toplumsal birçok değişime eklemlenmiş olarak gelişmiş ve bu hareketlerin güçlenmesinde etkili olmuştur (Thompson, 2008, s. 86-103). Matbaanın yaygınlaşmasının hem birey hem toplum için çeşitli sonuçları olmuştur. Matbaa ile basılan kitaplar daha pratik ve ufaktır ve daha kolay taşınabilir. Bu sayede oluşmaya başlayan kitapları tek başına, sessiz içten okuma alışkanlığı, bireyselliğin güçlenmesi ve özel hayat kavramını oluşmasına katkı sağlamıştır (Ong, 2010, s. 155). Sözlü kültürde hikayelerin bir kişiye ait olması gibi bir durum yoktur. Barthes'a göre ilkçağ toplumlarında, anlatı bir kişi tarafından üstlenilmemekte, dehası değil performansı takdir edilen bir aracı, şaman veya konuşmacı tarafından aktarılmaktadır (Barthes, 1977, s. 142). Oysa yazarla beraber, özgünlük düşüncesi ortaya çıkmıştır. Yazar daima diğer yazarlardan farklı olmaya, kendine has bir anlatım yaratmaya çalışmaktadır (Sanders, 2013, s. 22).

Matbaanın yaygınlaştığı ilk dönemde kitapların okuyucuları daha çok, ruhban sınıfı, bilim insanları olmayan aday öğrenciler, siyasal elitler, yükselen ticari sınıfı içeren eğitilmiş şehir seçkinlerinden oluşmaktadır (Thompson, 2008, s. 97). Kırsal kesimde okuryazarlık düşüktür. Avrupa'da on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda kitlesel okuryazarlık ortaya çıkmış ve yirminci yüzyılda dünyanın geri kalan büyük kısmına yayılmıştır (Poe, 2014, s. 184).

Gerbner'e göre basım teknolojisindeki gelişmeler, hikaye anlatıcılığının endüstrileşmesini başlatmıştır (Gerbner, 1998, s. 176). Basım ve sonra dağıtım hızlanmış ve basılanlar daha fazla sayıda insana ulaşır olmuştur. Dolayısıyla hikayelerin insanlara erişimi yerel mekanın ötesine geçmiştir. Basın endüstrisinin ve okuryazarlığın gelişmesiyle bilgi ve hakikatın aktarımıyla ilgili iki önemli gelişme yaşanmıştır. Birincisi yeni bir edebi tür ve kurgusal hikaye anlatıcılığı olarak roman türünün ortaya çıkmasıdır. İkincisi ise enformasyon aktarımı için gazetelerin ortaya çıkmasıdır. Hem "haber (news)" hem de "roman (novel)" sözün tazeliğinden kaynaklanır; ikisinin de kökenin Latince "nova" (yeni) kelimesine dayanmaktadır (Illich & Sanders, 2015, s. 115).

Romanın ortaya çıkışında, basım endüstrisinin oluşması, okur-yazarlığın artması, burjuva sınıfının yükselişi, milliyetçiliğin etkileri gibi birçok etken bulunmaktadır (Özdemir, 2002, s. 114). Matbaa, sınırsız örölü, sınırları kapalı sözel

sanat biçimlerini ve özellikle anlatı türünü mümkün kıldığı gibi bilim ve sanat alanındaki gelişmeler, yaşam tarzındaki değişimler, düzyazı anlatımı biçimini, şiirsel anlatım biçiminin önüne geçirmiştir (Ong, 2010, s. 157; Özdemir, 2002, s. 114). Otobiyografi ve biyografi gibi yaşam hikayesi ve geçmişin anlatımını içeren türler de bu dönem de ortaya çıkmıştır. Geleneksel hikayelerin araştırılıp toplanması ve yazılı ve basılı hale getirilmesi, sözlü kültüre ait hikayeleri edebileştirmiştir. Gazete ise, basılı haber mektuplarının zamanla bültene dönüşmesi ve periyodik olarak yayınlanmasıyla ortaya çıkmıştır. 18. yüzyıldan itibaren günlük gazeteler kurulmaya başlanmıştır. Sanayileşme ve kültürel, politik, toplumsal değişimlerle basım evleri de sanayi kurumlarına dönüşmüştür (Kars, 2010, s. 29-45).

2.3. Görsel İşitsel Medya Dönemi

Ondokuzuncu yüzyıl ve yirminci yüzyılın ilk yarısı, telekomünikasyon teknolojisindeki çok sayıda gerçekleşen gelişmelere tanıklık etmiştir. Teknolojik yenilikler ve icatların arttığı bu dönemde; telgraf, fotoğraf, telefon, kayıtlı ses, radyo, sinema ve televizyon gibi işitsel veya görsel ve hem işitsel hem görsel olarak ortaya çıkan yeni iletişim araçları, insan iletişimi ve etkileşimini önemli yönlerden etkilemiştir. Ses ve görüntü alanındaki elektrik desteğine bağlı gelişmeler, ulaşım ve iletişim ağlarının artması, enformasyon erişimi ve iletişimin sınırlarını ve kapsamını, matbaanın etkisinden daha öteye taşımıştır. Önceki dönemlerde iletişim iletilerinin taşınması, fiziksel olarak gerçekleşmekte iken, telgraf ve telefon gibi telekomünikasyonun ilk biçimlerinin gelişmesiyle, enformasyon ve sembolik içerik, ulaşımındaki zamansal gecikmeler yaşanmadan taşınabilmeye başlanmıştır (Thompson, 2008, s. 57).

Telgrafın icadı bu yöndeki ilk önemli gelişmedir. Bir yöredeki haberler, çoğunlukla orada yaşayan insanları ilgilendiren, yerel ağırlıklı haberler iken, telgraf teknolojisinin yerleşmesiyle, uzak yerlerdeki enformasyonun taşınmasıyla insanlar kendilerini özel olarak ilgilendirmeyen, başka yerlerde olmuş olaylardan haberdar olmaya başlamışlardır. Postman'a göre bu yenilik, haberlerin işlevselliğinin önemini azaltmış, ne kadar uzaklıktan geldiği ve ne kadar hızla iletildiği önem kazanmaya başlamıştır (Postman, 1994, s. 79). Ondokuzuncu yüzyılda icat edilen fotoğraf da telgrafa benzer şekilde bakış açımıza yenilik getirmiştir. Çünkü fotoğraf da

görüntüleri mekan ve zamandan bağımsız şekilde, bağlamından kopararak önümüze getirmektedir. Aynı zamanda fotoğraf, görselliğin egemen olduğu dönemin ilk habercisidir. Telefon ise, diğerlerinden farklı şekilde haber iletme özelliğinin ötesinde “sohbetin aynı mekanı paylaşma zorunluluğunu kırarak mahrem ilişkilerin modern hikayelerinin aktarılmasına olanak sağladı” (Köker, 2010, s. 44).

Radyo ve televizyon, telgraf ve fotoğrafın getirdiği değişimleri pekiştirmiştir. Gerbner’e göre ilk endüstriyel devrimde, insanlar evlerinden çıkıp çalışmak için fabrikalara ve fabrikaların olduğu şehirlere giderken, ikinci endüstriyel dönüşüm olan elektronik devrim, insanları evlerinin içinde taşımaktadır (Gerbner, 1998, s. 176). Yani ev ortamına giren gazete, radyo ve televizyon gibi araçlar, yerel ortamın ötesindeki bilgileri ileterek, insanları zihinsel olarak taşımaktadır. İnsanlar aile, okul, mahalle gibi yakın çevrenin ötesinden gelen hikayeleri dinlemeye başlamışlardır.

Hikaye anlatıcılığının birçok yönden değişim geçirdiği bir dönemdir. Geleneksel sözlü hikaye anlatıcılığı, toplumsal bir pratik olarak gerilemiş ve eski önemini kaybetmiştir. Ondokuzuncu yüzyıldan itibaren kırsaldan kentlere gerçekleşen insan göçü, büyük ailelerin parçalanmasına ve giderek oluşan çekirdek ailedeki bireylerin, ailenin hikaye anlatıcısı olan yaşlılarından uzakta büyümesine yol açmıştır. Böylece geleneksel hikaye anlatıcılığı gerilediği gibi, aile büyüklerinin aktardığı hafıza, geleneksel bilgi birikimi, aile anlatıları da aktarılamaz olmuştur. Benjamin enformasyon ağının hikaye anlatıcılığının yerini aldığını şöyle ifade etmektedir: “Her yeni günle birlikte yerküreyle ilgili haberler alıyoruz, ama artık dikkate değer hikayelerimiz pek yok. Bu böyle, çünkü artık bütün olaylar bize hazır bir açıklamayla ulaşıyor (Benjamin, 2012, s. 82).” Gelişen habercilik pratikleri, enformasyonun doğruluk iddası ve üstünlüğü, hikaye anlatıcılığından önemli hale gelmeye başlamıştır.

Hikaye anlatıcılığının özellikle sözlü biçimleri eski gücünü kaybederken, yeni iletişim araçları giderek, özellikle kentlerde yaşayan insanlar için, ana hikaye anlatıcısı konumuna yerleşmiştir. Bunun sebeplerinden biri, bu araçların, toplumdaki bireylerin rahatça ulaşabileceği konumda olması ve giderek daha pratik ve ucuz hale gelip her haneye girmesidir. Radyo ve televizyon, evlerin merkezine yerleşmiştir ve bir zamanlar ateşin etrafında hikaye dinlemek için oturan insanlar gibi, ev halkı da bu

araçların etrafına, onların anlatacaklarını dinlemek için oturmaktadırlar. Yani gündelik yaşamın bir parçası haline gelmişlerdir. Bu araçların ana hikaye anlatıcısı haline gelmesindeki bir diğer sebep, çok sayıda insana, eşzamanlı olarak aynı mesajı iletebilmesidir. Böylece aynı mesajlar, çok sayıda insan tarafından, bilgi olarak paylaşılmaktadır. Bunun sonucunda, gerçekleşen olayların anlatıları giderek tek çeşit üretilip çok sayıda insana ulaşır hale gelmiştir. Çok fazla hikaye var gibi görünmekte ancak hikaye çeşitliliği giderek azalmaktadır.

Özellikle ilk yıllarında iyimser bakış açısıyla bilgi edinmeyi demokratikleştirme potansiyeline sahip görünen kitle medyası, endüstriyel yapısıyla bu idealden giderek uzaklaşmıştır. Bunun sebebi kar amacı güden kurumlar oldukları için medya şirketlerinin, dinleyicilerini “tüketici” olarak konumlandırımlarıdır. Böylece dinleyicilere aktarılacak hikayeler de ticari amaçlarla üretilmektedir. Yani medyadaki anlatılar bir şey satmanın yolu haline gelmiştir (Funton, 2005, s. 3).

Medya her hikayeyi anlatmamaktadır, anlatacağı hikaye, kurumsal, merkezi ve hiyerarşik yapısı içerisindeki medya uzmanları yani “eşik bekçileri” tarafından seçilmekte ve yapılandırılmaktadır. Medya anlatılarının yazarlık otoritesi bu kurumların ve içerisindeki uzmanların üzerindedir. Bundan dolayı hikayelerin anlatıldığı dinleyici kitlesi, anlatıların üretim ve dağıtımında karar ve söz sahibi değildir. Dinleyiciler, ancak kendisine aktarılan anlatıların yorumlanma ve toplumsal yaşamda onları yeniden anlatma yani yeniden üretme aşamasında katılımcı olabilmektedir.

2.3.1. Medyada Kamusal, Deneyimlerin Temsiliyeti ve Dolayımli Tanıklık

Medyanın dolayımli iletişimi, Habermas’ın yüzyüze iletişimi, tartışmayı ve müzakereyi esas aldığı kamusal alan kavramından farklı bir kamusal kavramı ortaya çıkarmıştır. Politik tartışmaların, müzakerelerin, toplantıların yüz yüze sürdüğü ortamların dışında, dolayımli iletişimden doğan mekana ve biraradaliğe bağıli olmayan bir kamusal oluşmuştur. Richard Sennett olumsuz bir yaklaşımla elektronik iletişimin kamusal yaşamı yok ettiğini ifade etmiştir. Bunun bir sebebi, radyo ve özellikle televizyon gibi araçların evin içinde izlenen mahremiyet alanına ait araçlar olmasıdır. Böylece bilgi edinirken kamusal yaşamdan geri

çekilinmektedir. Diğer sebebi ise, medya izleyicileri çok yoğun bir bilgi bombardımanına tutarken, fiili bağ kurmayı gereksizleştirmiş, alınan bilginin politik eyleme dönüştürülmesini olanaksızlaştırmıştır. Çünkü bu araçların karşısında izleyici pasif kalmakta ve yanıt verememektedir. Verilen tepki, bir yere ulaşmamaktadır. Daha çok şey görülmesine rağmen, daha az ilişkiye girilmektedir (Sennett, 2013, s. 263-265). Thompson'ın açıklamasına göre bu durumun sebebi, yeni dolayimli kamusalığın biraradalık veya ortak mekanı paylaşmayı gerektirmemesi ve kimi zaman eşzamanlılığa bile gerek duymamasıdır (Thompson, 2008, s. 192-204). Çünkü gerçekleşen olaylar kayıt altına alınabilmekte ve olayın olduğu zamanda göremeyen daha sonra kayda alınmış görüntüyü izleyebilmekte/okuyabilmektedir. Böylece dünyanın çeşitli yerlerinde gerçekleşmiş herhangi bir olay, gerekli medya aracına sahip olana herkes tarafından görünebilir hale gelmiştir. Bu tür bir kamusalık, karşılıklı konuşma ve müzakereden ziyade aleniyet ve görünürlük özelliğinin ön plana çıktığı bir kamusalıktır.

Dolayimli kamusalık, bir olayın, ona tanık olmayan ve onu görmemiş olanlar için, kamusal hale gelmesidir. Kişilerin, eylemlerin, olayların kamusalılığı, başkaları tarafından görünebilir ve işitilebilir olmasına bağlanmıştır. Bu tür bir kamusalığın iyi tarafı, daha önceden görünür olmayan birçok şeyin görünür hale gelmesidir. İktidarların eylemleri de bu anlamda kamu tarafından gözetlenebilir bir niteliğe bürünmektedir. Dünyanın öbür ucunda gerçekleşen haksız bir olay, küresel çapta kamuoyu hatta eylemler yaratabilmektedir. Ancak medyanın tekelleşmesi ve yoğunlaşması arttıkça, bu tablo tersine dönmüştür. Azınlığın, çoğunluğun karşısında görünebilir olduğu ve hakkında enformasyon toplanabildiği, görünebilirlik gücünün iktidarı uygulayanların elinde olduğu bir yapıya dönüşmüştür (Thompson, 2008, s. 197-204).

Medya kamusalığı içerisinde, sosyal temsillerin görünürlüğü de bulunmaktadır. Medyada kamunun tartışma konularını içeren ve dolaşıma sokan alanlar aynı zamanda sosyal temsillerin de üretim ve tüketim sürecinin gerçekleştiği ve buna bağlı olarak kamu bakışının (public gaze) olduğu ortamlardır (Brighenti, 2010, s. 74). Medyada hem Goffman'ın "vitrin" olarak adlandırdığı dış görünüm özellikleri hem de insanların deneyimleri sergilenip temsil edilmektedir. Birinci tür temsil, örneğin kadın bedeninin ve kadın rollerinin medyada temsilidir. İkincisine

örnek ise, geçmiş olayların canlandırması olabilir. Thompson'a göre "özellikle Batı Dünyası'ndaki insanlar, geçmişteki, özellikle yirminci yüzyıl dönemindeki dünyayı etkileyen olayları(iki dünya savaşı, Rus Devrimi, Holokost gibi)esas olarak kitaplardan, gazetelerden, filmlerden ve televizyon programlarından algılamaktadır (Thompson, 2008, s. 60). Hem uzak geçmişte olmuş, hem de günümüzde her an olmakta olan olayları, eğer yakınında olup doğrudan yüz yüze gelmediyse, medyadaki temsilleri aracılığıyla öğrenmekte, deneyimlemekte ve tanıklık etmekteyiz. Trouillot, bu tür bir temsili örneklemek için, 90'lı yıllarda Disney Şirketi'nin ABD'nin Kuzey Virginia eyaletinde açmayı planladığı tarih temalı bir eğlence parkını anlatmıştır. Afrika kökenli Amerikalıların köleleştirilme anlatısının da bu parkın temalarından biri olması kararlaştırılmıştır. Proje fikri birçok siyahi aktivist ve çeşitli yazarlar, gazeteciler tarafından protesto edilmiştir. Eleştirilere karşılık Disney imaj şefi, serginin "can yakıcı, rahatsız edici ve kahır dolu" olacağı konusunda garanti veren bir ifadeye bulunmuştur (Trouillot, 2015, s. 169). Bu olay, tarihin ve tarihte yaşanmış birçok deneyimin(ve hala sürmekte olan deneyimlerin) tüketim merkezli kültür endüstrileri tarafından nasıl kullanıldığına bir örnektir.

Disney kölelik sergisi ya da Yahudi Soykırımı üzerine bir film, o dönem yaşamış insanların deneyimlerini temsil ettiği iddiasını taşımaktadır. Peki kitle iletişim araçlarında bu tarihsel olayların deneyimi ne kadar gerçekçi temsil edilebilir? Hala sürmekte olan ırkçılığın bir parçası olan ve tarihsel bağlamından koparılarak sunulan kölelik olgusu, turistlerin ellerinde yiyecek içecekleriyle, kısa sürede bakıp, tüketecekleri, önemsiz bir olay haline getirilmektedir. Temsilin bağlamı, hakikati yansıtmaya uygun değildir. Şiddet, acı dolu bir deneyim olmak yerine, heyecan verici bir aksiyon filmi gibi pornografikleşmiştir. Geçmişin simulasyonunun inşa edilmesi, deneyimin sahici bir temsili değildir. Sahicilik ve dürüstlük, bugün eyleme geçmeyi içerir. Yani Yahudi Soykırımı ile ilgili ne kadar müze veya anma yapılırsa yapılsın, varolan Nazilere karşı sokakta eylem yapmanın yerine geçemez (Trouillot, 2015, s. 176). Kitle medyası da olayları benzer bir şekilde vermektedir. Çünkü gündelik akış içerisinde, olaylar esas bağlamlarından koparılarak insanların evlerine getirilmektedir. Böylece savaşlar, cinayetler, katliamlar, afetler izlerken yemek yiyeceğiniz, bunaldığımızda kapatabileceğiniz film benzeri senaryolara dönüşmektedir. Daha fazla izlenmek için, izleyicide şok yaratılması ve heyecan gibi

duyguların uyandırması amaçlanır ve bu sebeple daha sansasyonel, şiddet ve kan içeren görüntüler ön plana çıkarılarak, şiddet dolu olayları tüketim malzemesine dönüştürmektedir.

Temsil konusu aynı zamanda, dolayimli deneyim ve tanıklık konusuyla da ilişkilidir. Kimi zaman iki kavram birbirinin yerine kullanılmaktadır. Medya ile uzakta yaşanan olayları, zaman ve mekandan bağımsız olduğu anda deneyimlemek olanaklı hale gelmiştir. Böylece insanların gündelik yaşamlarına ait deneyimlerin kapsamı genişlemekte, buldukları mekanın ötesini de içine almaktadır. Thompson, medya aracılığı ile deneyimi dolayımlanmış deneyim olarak adlandırmaktadır. Mekansal ve zamansal olarak uzakta olan olayların deneyimlenmesi dolayımlanmış ve belli bir düzeyde vurdumduymaz bir karaktere sahiptir. Çünkü uzakta olan olayları birey, eylemleriyle etkileyemeyeceği (ya da onlardan etkilenemeyeceği) kanısı taşımaktadır. Aynı zamanda temsil edilen olay, ortaya çıktığı bağlamdan farklı bir bağlamda deneyimlenmiş olunur. Bireyler bu tür olaylarla zayıf, geçici ve seçici bir ilişki kurarlar ve dolayımlanmış deneyim fiili eylem yaratmaz (Thompson, 2008, s. 342-346). Ancak deneyim yerine tanıklık ifadesi de kullanılmaktadır. Tanıklık, olay olurken orada olmayanların yararı için, deneyimin ifade edilmesinin söylemsel bir eylemidir. Uzakta, televizyon aracılığıyla tanıklık, inanılabilirliği azaltan bir konumdur. Öte yandan medya tanıklığının en kuvvetli hali, canlı yayınlarda gerçekleşmektedir çünkü o anda olana tanık olmak olayların gerçekliğini daha güçlü hale getirmektedir (Peters, 2009, s. 25-36).

Dolayimli bir tanıklık deneyimi, doğrudan yaşadıklarımızdan bazı farklar içermektedir. Başka yerlerde yaşanan deneyimler bize ulaşır ancak o deneyimleri yaşayan kişiler tarafından değil, medya çalışanları tarafından aktararak ulaşır. Susan Sontag'ın fotoğrafla ilgili ifadesi diğer medya ürünleri için de geçerlidir: "O, her zaman için, birinin seçtiği bir görüntüdür; fotoğraf çekmek bir çerçeve çizmek, çerçeve çizmek de bazı şeyleri dışarıda bırakmaktır" (Sontag, 2003, s. 46). Medyanın kurumsal yapısı, hangi görüntülerin seçileceğine, neyin/kim görünebilir olduğuna, yani kamusallaştırılacağına karar vermektedir. Bu seçim, aynı zamanda hangi acının, ölümün, mücadelenin, direnişin, hareketin kamusallaştırılacağına karar vermektir. Seçimden sonraki aşama ise görünür hale getirilecek şeyin anlamını inşa etmektir. Bu da gazetede fotoğraf altı yazıları, başlıklar, televizyonda sunucu konuşması, yayın

esnasında arkada konuşan ses, geçen altyazılar ve dizi, sinema gibi kurgusal yapılarda da belli bir bakış açısı, perspektifin seçilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Yani medyadaki gerçeklik kurgusaldır.

Modern toplumda taşıdığımız imajlar, “kafamızdaki resim”, doğrudan deneyimlerimizden değil, medya ile olan etkileşimimiz sonucu yaratılmaktadır (Lippmann ve Kessel’den aktaran Johnson-Cartee, 2005, s. 4). Çünkü bilginin iletildiği aracın yapısı hakikatin temsilini etkilemektedir ve mevcut bir kültürdeki iletişim araçları o kültürün entelektüel ve toplumsal meşguliyetlerinin şekillenmesinde önemli etkisi bulunmaktadır (Postman, 1994, s. 18-34). Sürekli akış halindeki kitle medyası, günlük yaşamın her anına ve mekanına yayılan ve yineleyen yapısıyla, modern toplumların doğal ve normal olanını belirlemektedir. Tüm dünya bir haber alanına dönüşürken, insanlarda etkili olabilme duygusu kaybolmuştur çünkü dünyanın her yerinden gelen birçok soruna karşılık, hepsi için eyleme geçmek imkansızlaşmıştır (Postman, 1994, s. 81).

Aslında dolayimli olan ile olmayan bir arada varolmaktadır. Ancak dolayimli olmayanın görünür olması için “dolayimli iletişimi” kullanması zorunludur, aksi halde bu deneyimler sadece yerel ölçekte kalmakta ve duyulmamaktadır. Politik anlamda hesaba katılmak için, mekansal açıdan uzakta olanlara kendini görünür kılmak(yani medyatikleşmek) önemli bir mesele haline gelmiştir. Deneyimin görünür kılınmasının yanında, bunun nasıl yapıldığı, hangi temsil teknolojileri ve geleneklerinin kullanıldığı, temsilin temsil edilenleri nasıl tanımlayıp konumlandırıldığı da önemlidir. Bu tür temsillerin hepsi aslında yerleşik ve kalıplaşmış imgelerden oluşan bir ikon düzenidir. Bu düzende “yaygın imgeler, mevcut düzende onlara ayrılmış yeri pekiştirirken, alternatif “gölge” imgeler sınıflandırmaları sarsacak olanakları göstermektedir” (Faulkner, 2015, s. 336-341).

2.3.2. Medyada Anlatı Türleri

Medya anlatıları, öncelikle “tür” olarak farklı kategorilere ayrılarak form ve içerik açısından ürünler olarak kodlanmaktadır. Tür olarak ayrılımlarındaki amaç medya kurumlarının ekonomik fonksiyonunu sürdürebilmesi için, hedef kitle olarak ayrıştırdığı izleyici kitlesine, kodlanmış medya ürünlerinin ve ona bağlı oyuncak, kitap gibi yan ürünlerinin satılmasının daha kolay olmasıdır. Böylece kendine has

anlatı yapısı ve içeriği olan farklı radyo ve televizyon program formatları yaratılmaktadır. Sinema filmi ve dizi gibi kurgusal anlatılar da aksiyon, romantik, komedi, korku vb. türlerle ayrılmaktadır. İzleyici kitleleri, varsayılan değer ve yaşam tarzlarına göre tanımlanıp ayrıldığı için, medya anlatıları da arzulanan izleyici kitlesinin değer ve yaşam tarzıyla aynı olacak şekilde üretilmektedir (Funton, 2005, s. 4). Bütün bu süreç aslında bir varsayım ve ona bağlı bir kurgudur ve yol açtığı sorun birbirine benzeyen standartlaşmış programlardır. Sonuçta medya ekonomik olarak risk almamak için hep aynı hikayeleri, anlatmak üzere seçmektedir.

2.3.2.1. Radyoda Hikaye Anlatıcılığı

Avrupa ve ABD’de telefon ve telgraftan sonra, radyo yeni bir kitle iletişim aracı olarak hızla yayılmıştır. Yazının ve okumanın hakimiyeti sürerken, radyo, sözü tekrar öne getirmiştir. Televizyonun yaygınlaşmasından önce en yaygın ve popüler kitle iletişim aracı olmuştur. Radyoyu popüler hale getiren pratik özellikleridir. Yani radyo dinlenirken, farklı bir iş yapabilme olanağı, hatta araba kullanabilme olanağı, taşınabilir olması, kurulumunun basit ve ucuz olması radyoyu yaygınlaştırmıştır. Radyo ilk güçlü kitlesel hikaye anlatıcılarından ve çeşitli formatta yayınlar yapmaktadır. Radyodan haberler aktarılmakta, radyo tiyatrosu yayınlanmakta, söyleşi programları ve müzik yayınları yapılmaktadır. Görüntü değil sese dayalı olduğundan, dinleyicinin hayalgücüne hitap etmektedir. Hatta Berger bu sebeple radyoyu “zihnin tiyatrosu” olarak adlandırmıştır (Berger, 1997, s. 135). Görüntüsüz insan sesi, özellikle tonu oldukça etkileyici olabilmektedir ve radyoda etkiyi vermek için çeşitli efektler de eklenebilmektedir. Kitaplardaki gibi hayalgücünü harekete geçirmesi, gerçek olan ile kurgu olan arasında geleneksel sınırları bulanıklaştırmaktadır (Crisell, 1994, s. 10). Gerçeklik sesin tonuna vurgusuna, yarattığı atmosfere göre zihnimizde yaratılmaktadır. Radyonun yarattığı gerçekliğin gücüne dair en güçlü örnek, 1938’de Dünyalar Savaşı filminin radyoya bir uyarlamasının yapılması ve Orson Welles ile bir grup aktör ve aktris tarafından radyoda canlandırılmasıdır. ABD’de gerçekten ülkeye Marslıların saldırdığını düşünen milyonlarca kişi panik yapmış ve yakınlarına koşmuş veya telefon açmıştır (Berger, 1997, s. 137-138). Radyo, kendine has ve özgün bir tür olarak, radyo tiyatrosunu doğurmuştur. Almanya’da 1926 yılında ilk radyo piyesi yayınlanmıştır ve sanatsal bir form olarak televizyonun egemenleştiği dönemlere kadar yaygın bir

anlatı türü olmuştur (Kang, 2015, s. 79). Yeni bir iletişim aracı olarak ortaya çıktığı dönemde radyo, uzak mesafelerdeki kitlelere erişebilirliği ve taşıdığı eğitsel ve sanatsal anlamdaki potansiyeli sebebiyle aydınlar ve entelektüeller arasında heyecan yaratmıştır. Çok sayıda oyun radyoya uyarlanmıştır.

Radyonun tarihinde güçlü bir araç olarak en dikkat çeken dönemi İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sırasında devletlerin propaganda aracı olmasıdır (Kuruoğlu, 2006). Radyo pratik özellikleri ve güçlü etkisi sebebiyle tarihi boyunca ve hala politik amaçlarla kullanılmaktadır. İlk dönemlerinde, devlet tekelinde olduğu zamanlarda, ailenin özel alanında, egemen sesin yankılanmasını sağlamıştır (Köker, 2010, s. 44). Savaş döneminde çok sayıda insan savaşa dair haberleri radyodan almıştır. Özellikle Nazilerin radyoyu propaganda amaçlı kullanması, bu yönde kullanılması açısından diğer devletlere örnek teşkil etmiş ve bu strateji yaygınlaşmış, Soğuk Savaş döneminde de kullanılmayı sürdürmüştür. Gazete üzerinden de anlatılabilecek birçok haber ve konu, milyonlarca kişiye aynı anda, görüntüsüz etkili bir insan sesi aracılığıyla verildiğinde oldukça etkili olmaktadır. Bu dönemlerde radyodaki anlatıcılık tek taraflı, devlet güdümünde ve ideolojik anlatılar aktaran bir yapıda olmaktadır. Güçlü devletler uluslararası yayınlar da yaparak, kendi hakim anlatılarını sınırlar ötesine taşımaya çabalamışlardır. İkinci Dünya Savaşı sonrası birçok ülkeler arası sorunlar, ideolojik çatışmalar ve kutuplaşmalarda radyodan yararlanılmıştır. Çünkü herkesin evinde televizyon yokken, radyo alım gücü düşük olan insanlarla beraber çok sayıda evde bulunmaktadır.

Radyonun gücünden sadece savaş amacıyla yararlanılmamaktadır elbette. Dünyada hala, sözlü ve sözlü kültürün güçlü olduğu, Afrika ülkeleri gibi çok çeşitli ülkede halkı bilgilendirmede radyodan faydaniılmaktadır (Kuruoğlu, 2006, s. 2). Sadece ideolojik değil, eğitim amaçlı yayınları da kapsamaktadır. Dünyada çok sayıda yerde, farklı kimliklere sahip topluluklar, egemen medyanın anlatılarına karşı, kendi yayınlarını yaparak kendi anlatılarını paylaşmaktadır. İnternet üzerinden radyo yayını yapılabilmesiyle, daha kişisel yayınlar yapma imkanı da doğmuştur. Dolayısıyla bir zamanlar egemen sınıfların ve devletlerin güdümündeki radyo, günümüzde karşıt anlatıların da sesini duyurabilmesi, toplulukları kendi iletişimini yapabilmesi açısından demokratik ve özgürlükçü bir konuma da sahip olmaktadır.

2.3.2.2. Anlatı Olarak Haber, Hikaye Anlatıcısı Olarak Basın

Haberler, giriş-gelişme-sonuç bölümlerine sahip olması ve belli bir zaman ve yerde gerçekleşen olayları anlatması sebebiyle “hikaye” olarak da tanımlanmaktadır. Gerçekleşmiş olayın aktarımı aslında gazetecinin hikayeleme işlemi yapmasıdır (Kars, 2010, s. 97). Allan Bell, gazetecilerin makale yazmadığını, hikaye yazdığını belirtir. Allan Bell’e göre gazeteciler hikaye anlatıcılarıdır ve haberler hikayelerin özelliklerini taşımaktadır. Bell, bu fikirden yola çıkarak haber anlatısının yapısıyla, kişisel anlatıların yapısını karşılaştırmıştır. Labov ve Waletzky’nin kişisel anlatıların 6 özelliği olarak belirlediği “öz, konum, eylem, değerlendirme, çözülme ve son söz” olan unsurları haber yapısına uyarlamış ve çözümlenmiştir (Özer, 2011, s. 102-105). Bu incelemesine göre haber anlatı yapısına sahiptir, sadece ufak farklılıklar içermektedir; sonuç kısmının girişte yer alması gibi.

George Herbert Mead, 1926’da gazeteciliğin iki modeli olduğunu belirtmiştir (Langer, 1992, s. 127). Birincisi, seçim sonuçları, finansal haberler gibi olgusal materyalleri raporlayan, haberlerin doğruluk değerine vurgu yapan enformasyonel modeldir. Diğeri ise, insanların kendi yaşamlarını yorumlamalarına yardım eden tatmin edici estetik deneyimler sağlama işlevi gören, haberlerin eğlenilebilirlik ve tamamlayıcılık değerini vurgulayan, hikaye modelidir.

Enformasyonel model, ciddi haber(hard news) olarak tabir edilen, siyaset, ekonomi, sanayi ilişkileri, kamu sektörü kurumları ve özel sektör kurumları dahil en son gerçekleşmiş olayların aktarım şekli olarak ifade edilmektedir (Funton, 2005, s. 226). Hikaye modeli ise daha yumuşak, domestik, eğlenceli haberlerin modeli olarak görülmektedir. Mead, ise ciddi haberleri üreten gazetecilerin de, kendileri kabul etmese de gerçeği değil iyi bir hikaye bulmaya çalıştıklarını ve onların da hikaye modelini uyguladıkları ifade etmiştir (Langer, 1992, s. 127). Kurulan ve düşünülen bu karşıtlık, modern paradigmadaki gerçek ile hikaye arasında konan keskin karşıtlıktan kaynaklanmaktadır. Yani gerçeğe ulaşmanın, pozitivist yaklaşımlarda olduğu gibi ancak nesnel bir şekilde yapılabileceği düşüncesidir. Gazetecilikte bunun karşılığı, olayların yorum katılmadan enformasyon olarak verilmesi ve objektif olunma etiğidir. Ancak objektiflik idealinin kendisi, felsefe ve göstergebilimdeki post-yapısalcı kuramlar tarafından eleştirilmiştir (Funton, 2005, s. 228). Çünkü objektiflik

ideali, gerçekiğin dışsal bir gerçeklik olduğu ve gazetecinin onu olduğu haliyle aktarabileceğini öne sürmektedir. Ve bu yaklaşım evrensel gerçekler olduğu düşüncesini de taşır. Ancak bu gerçekiğe ulaşırken, her zaman önceden ideolojik olarak konumlandırılmış görsel veya dilsel temsiller kullanılmaktadır (Funton, 2005, s. 28). “Objektif haber”in kendisi, ters piramit tarzıyla özdeşleşmiş, dilbilimsel uygulamalardan oluşmaktadır ve nesnel haberle özdeşleştiğinden, “Ters piramit metinler, adeta aktardığı olay ve olgularla özdeş kabul edilmektedir (Çığ, 2010, s. 77)”. Oysa ters piramit yapısı, gazetecilik ve haberciliğın endüstrileşmesiyle ortaya çıkan bir üretim kalıbıdır (Çığ, 2010, s. 72).

Haberin gerçekiğinin pekiştiricisi olarak, objektif dil dışında kullanılan bir araç da fotoğraftır. Fotoğraf gerçekleşmiş bir olayın tanığı olarak görülmekte ve haberde anlatılanların kanıtı konumunda bulunmaktadır. Sontag’a göre, “Hakkında bir şey işitip de şüpheyle karşılaştığımız bir şey, onun bir fotoğrafı bize gösterildiğinde kanıtlanmış sayılır (Sontag, 2003, s. 5)”. Bu sebeple, gazete ve dergiler hem fotoğrafın bu doğrulayıcı ve haklı çıkarıcı özelliğinden faydalanmak, hem de görsellikle daha fazla okuyucu kazanmak amacıyla, fotoğrafı içeriklerine eklemişlerdir. Hatta zamanla Life, Look, New York Daily Mirror ve Daily News gibi dergi ve gazeteler görselliği yorumdan daha ön plana almaya başlamışlardır (Postman, 1994, s. 87).

Fotoğraf tek başına hikaye anlatmamaktadır. Karşımıza gelen fotoğrafa bakarak biz bir hikaye kurgulayabiliriz ya da gazete ve dergilerde olduğu gibi fotoğraf, anlatılan hikayenin temsili olur. Bunun sebebi fotoğrafın bütünü göstermemesi, belli bir zamana ait bir kesiti sunmasıdır, başı, ortası, sonu yoktur (Postman, 1994, s. 86). Fotoğraflar, gazete ve dergilerde her zaman, altlarında yazılarla verilmekte veya haberin/makalenin bir parçası olarak yer almaktadır. Böylece fotoğrafın sunduğu gerçeklik aslında birlikte verildiği metinle beraber tekrar üretilmektedir. Yani fotoğraf her ne kadar gerçekiğın tanığı ve kanıtı olarak sunulsa da, fotoğrafçının sınırsız görünüm olasılıkları arasından o görünümü seçmesinden metne yerleştirilmesi, alt yazısının eklenmesine kadar her aşamasıyla aslında inşa edilmekte ve politik veya ticari amaçlarla kullanılabilir (Berger, 1997, s. 10).

Gerçeklik olarak sunulan objektif dil ve fotoğrafın kullanımıyla ilgili en iyi örneklerden biri National Geographic Dergisi'dir. Catherine A. Lutz ve Jane L. Collins, dergi üzerine yaptıkları araştırmada ortaya koydukları gibi, kendini bilimsel bir otorite gibi göstererek saygın bir konuma yerleştiren dergi, fotoğrafları da sunduğu gerçekliğin kanıtı olarak kullanmıştır. Bilimsellik, nesnellikle eşdeğer, fotoğraf ise gerçek bir kesit olarak görüldüğü için, derginin Batı dışındaki toplumları anlatırken sahip olduğu ideolojik söylem gizli kalmaktadır. Yani "Fotoğraflar Kızılderilileri 'vahşi' olarak görüntülediği zaman, Kızılderililerin 'vahşi' olduğu kanıtlanmış oluyordu"(Lyman'dan aktaran Lutz & Collins, 2005, s. 27).

Haberin bir anlatı olduğu düşüncesi aslında onun yapılandırılmış(kurgulanmış) bir gerçek olduğunu ifade etmektedir (Kars, 2010, s. 84). Yani ciddi veya yumuşak olsun, enformasyon habere çevrilirken, birçok filtreden geçmektedir. Kaynakların seçiminden, haber değerlerinin uygulanışına, eşik bekçiliğinden, medya kurumunun ekonomik yapısına kadar birçok etken haberin üretimini etkilemektedir (Funton, 2005). Bu sebeple haber, gerçeği olduğu gibi yansıtmaktan ziyade, "inşa edilmekte", "gerçeğin bir temsili"ni sunmaktadır. Bu inşa ve temsilin şekli değişik haber kuruluşlarında birbirinden farklılaşabilmektedir. Dolayısıyla nesnel bir enformasyon imajı çizse de haber bir anlatıdır ve bize çeşitli hikayeler anlatmaktadır.

2.3.2.3. Televizyonda Hikaye Anlatıcılığı

Televizyon, kendisinden önce gelen iletişim araçlarının her birinin çeşitli özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Örneğin radyo programları televizyonda da yayınlanmaktadır veya radyonun program türleri televizyona da taşınmıştır. Sinema özelliği de televizyona taşınmış ve televizyonda filmler gösterilmeye başlanmıştır. Benzer şekilde tiyatrunun da anlatım özellikleri televizyon programlarında görülebilmektedir. Dolayısıyla televizyon aslında çok çeşitli program türlerinin birleşimidir. Televizyon kar etmek zorunda olan bir endüstridir. Kendini idame ettirmek için reklam yayınlamakta ve ekonomik olarak varlığını sürdürmek için yayınladığı programların ulaşabildiği kadar çok kişiye ulaşması ve onlar tarafından izlenmesi gerekmektedir. Bu sebeple televizyon için üretilen programlar, en fazla sayıda izleyiciyi garantileyecek şekilde, risk yaratmadan hazırlanmaktadır.

Yani doğaçlama içermeyen, planlı, standart, hafif ve eğlendirici içerikler üretilir ve “gündelik yaşamın taklidini eğlence olarak kitlelere aktarır” (Çoban, 2011, s. 65). Televizyondaki programların daimi bir akış halinde olması, sürekli hemen tüketilecek türde mesajlar üretilmesini ve yayılmasını zorunlu kılmaktadır (Mutlu, 2008, s. 42).

Televizyonda anlatılan hikayeler paketlenmiş, standart, genelde birbirine benzer olmaktadır ve aynı anda çok sayıda kişiye yayın aktarabilme özelliği sebebiyle milyonlarca insan aynı hikayeleri izlemektedir. ABD veya Avrupa’dan tüm dünyaya televizyon programları ve formatları sürekli ihraç edildiğinden, aynı tip hikayeler tüm dünyaya yayılmaktadır. Sorun televizyonun her tür söylemi kapsamı ve temel amacı öğretmek olmadığı halde, hükümetin politikasının ne olduğunu, bilimsel gelişmeleri, hava durumunu, spor maçlarının sonuçlarını, yerel veya küresel ne olup bittiğini öğrenmek için televizyondan yararlanırsınız (Postman, 1994, s. 104). Bu sebeple yirminci yüzyılda televizyon bilgi edinmenin temel araçlarından biri haline gelmiştir. Ancak bu bilgi, daha önceden oluşturulmuş belli çerçeveler ile önümüze gelmektedir.

Televizyonun teknik ve kurumsal özellikleri, içindeki program formatını ve buna bağlı olarak hikaye anlatıcılığını etkilemektedir. Televizyon hem ses hem görüntü iletse de aslında görselliğin ağır bastığı bir mecradır. Bu sebeple görsel imajlar her zaman daha önemli olmakta ve söylenen sözün önüne geçmektedir. Televizyonda hikaye anlatıcılığı, görsel temsil aracılığıyla yapılmaktadır, yani aktarılan hikaye bir nevi sahnelenmektedir ve bu yüzden dramatik özellikler taşımaktadır.

Televizyon sinema gibi dramatik bir araçtır ve dili de drama dilidir (Esslin, 2001, s. 17). Drama kurgudur. Televizyondaki, film, dizi gibi bazı programların kurgu olduğu açıktır. Ancak sohbet programları, realite programları veya haber programları gerçek olma iddiasındadır. Ancak bu programlarda da hazırlanış ve yayınlanma tarzlarından ötürü gerçeklik ile kurgu arasında ince bir sınır bulunmaktadır. Bunun sebeplerinden biri, yayınlanan her şeyin her zaman daha önceden planlanmış, prova edilmiş, yani belirlenmiş olmasıdır. Buna haber programları da dahildir. Hatta doğal görünen iki politikacı arasındaki sohbet bile

önceden hazırlanıp, prova edilmiştir (Sanders, 2013, s. 55). Sadece konuşmalar değil, kıyafetler, kameraların açısı, ışık, ortam, süre vb. herşey önceden belirlenmiştir. Bir diğer dramatik öge, tiyatronun temel özelliklerinden biri olan tekrarlanabilirliktir. Gerçek olan olaylar bir kere olur ancak televizyon kayıt etme özelliği sayesinde olaylar tekrar tekrar gösterilebilmektedir. “Televizyonda görünen herşeyin çerçevesi ve çoğu şeylerin tekrarlanabilir oluşu, televizyonu bir bütün olarak kaçınılmaz biçimde, “gösteri”ye çevirmektedir (Esslin, 2001, s. 22)”. Sonuçta, televizyondaki anlatım gerçeğe benzese de dramatik yapısıyla aslında gerçeğin bir taklididir.

Televizyon hikayeleri imajlara dayanarak anlattığı için, duyguları uyarma kapasitesine sahiptir çünkü haber programı, reality şov, pembe dizi veya yarışma olsun, hepsinde yer alan karakterlerin tepkileri görülebilmektedir. Yani televizyonda dramatik bir özellik olarak karakterler güçlü bir şekilde aktarılmaktadır. Televizyondan aktarılan fikirler ise onları ileten karakterlere yönelik tepkilerle değerlendirilmektedir. Televizyon karakterleri, mitsel kahramanlara benzer şekilde sonsuz kere tekrar görünmektedir ve evimizin içinde yaşayan varlıklara dönüşürler (Esslin, 2001, s. 39-56).

Televizyondaki en “gerçek” olduğu iddiasındaki programlar haber programlarıdır. Bu programlar, dünyada gerçekleşmiş olayları aktarmakta ve izleyiciler tarafından da gerçek olarak algılanmaktadır. Ancak gerçek olaylar aktarılsa bile, televizyonun dramatik yapısı sonucu kurgusallık içermektedir. Televizyonda zaman kısıtlamaları, görsel estetik kaygısı, eğlendirme amacı ve ekonomik kaygılar, olayların haber olarak aktarımını şekillendiren unsurlardır (Kars, 2010, s. 162). Reklamverenleri memnun etme ve bu amaçla çok sayıda izleyiciyi ekrana bağlı tutma arzusu, haber programların süresinin kısalmaya, daha basit, görsel açıdan çarpıcı ve eğlendirici hale gelmesine sebep olmaktadır. Bu unsurlar, dramatik yapıyı pekiştirmekte ve haberlerin sunumunu gösteriye çevirmektedir.

Haber programları da dramatik yapıya sahiptir. Örneğin müzik ile başlamakta ve sonlanmaktadır. Tıpkı bir tiyatronun veya sinema filminin başlayışı ve bitişinde olduğu gibi bir ruh hali yaratma çalışılmaktadır (Postman, 1994, s. 115). Haber programlarında sunum önceden planlanarak kontrollü bir şekilde gerçekleştirilir.

Aktarılan olaylar nadiren canlı bir şekilde aktarılmaktadır. Çoğu zaman kaydedilir ve belli yerlere vurgu yapılacak şekilde düzenlenip sunulur. Verilen olaylar, siyasetçilerin konuşmaları, tanınmış bir kişinin basın toplantısı çerçevelenerek aktarılmaktadır. Programa çıkartılan kişilere makyaj yapılmakta, arkaplan ve mekan özel olarak seçilip düzenlenmekte, kıyafetler seçilmekte ve yayınlanan bölümler düzenlenerek verilmekte, eğer canlı aktarılacaksa kamera ve çekim açıları dramatik biçimde düzenlenmektedir (Esslin, 2001, s. 20). Aynı şekilde sunucular da hazırlanmaktadır, hatta izleyicinin gözüne hitap edecek kişiler sunucu olarak seçilmektedir. Çünkü aslında sunucu da teatral bir temsil gerçekleştirmektedir, güvenilir ve inandırıcılığı yüksek bir karakteri oynamaktadır (Postman, 1994, s. 113). Çünkü gazetede haber dili, fikirleri onları yazan kişiden soyutlayarak bağımsız hakikatlermiş algısı yaratırken, televizyonda sözü söyleyen kişinin görüntüsü, imajı önem kazanmaktadır. Yani gerçeklik algısını, görsel imajların verdiği güvenilirlik sağlamaktadır. Drama zaten fikir ve soyut düşüncelerden ziyade insan karakterinin aktarılmasında daha etkilidir, dolayısıyla televizyonda da düşüncelerden çok karakterler ön plana geçmektedir (Esslin, 2001, s. 34-39).

Televizyon haberleri, tarihsel ve resmi olarak “doğruları söylemek” ile özdeşleşmiştir ve toplumsal gerçekliğin bir parçasıdır (Dunn, 2005, s. 141) Bu noktada haber programları bir çatışma içindedir. Hem güvenilir ve inandırıcı görünmek zorundadırlar ve bu sebeple görüntülerine bu algıyı yaratacak şekilde inşa etmeleri gerekmektedir. Ama aynı zamanda eğlendirici olmaları gerekmektedir. Eğlendirme amacının baskısıyla, bir taraftan ciddiyetin dozunu da dengelemek zorunda kalırlar. Bu sebeple güvenilir olduğu imajı yansıtılsa bile, haberde olaylar bütün yönleriyle derinlemesine ele alınmamaktadır. Arka arkaya verilen olaylar, tarihsellikten uzak, birbiriyle arasında bağlantı kurulamayan, derinlemesine araştırılmadan verilen görüntüler haline gelmektedir (Kars, 2010, s. 168). Televizyonun sürekli akış haline olması, gösterilen bir olay veya durum üzerine düşünmemizi de zorlaştırmaktadır. Çünkü akış halinde, kısa biçimde anlatılıp, başkasına geçilmekte veya program arasında duraksanmadan reklamlar verilmektedir. Böylece izleyiciler tek bir habere odaklanamaz, dikkatleri sürekli akışta öne gelen yeni unsura kaymaktadır. Yaşanan olayların, tekrar gösterimi dramatik özelliği pekiştirmektedir. O an gerçekleşmiş bir olay bile, kaydedilip

defalarca gösterildikçe, dramatik gösterinin özelliklerini kazanıp, dramatik bir gerçeklik haline gelmektedir (Esslin, 2001, s. 21). Tarafsız ve nesnel bir haber anlatısı imajı verilmek için, sunucunun duruşu, ses tonu, haber verilirkenki anlatıcı sesin özellikleriyle ilgili ayarlamalar yapılsa da, haberlerin önem sırasına göre hiyerarşik olarak sıralanıp verilmesi, verilirken haber görüntüsünü çerçeveleyen yazılar, verildiği süre ve sonrasında programda yapılan yorumlar, aktarılan anlatının kaçınılmaz olarak belli bir yönde çerçevelenmesine yol açmaktadır.

Bütün bu kurgusal yapısına rağmen televizyon, olayları doğrudan verme kapasitesiyle izleyiciyi bir “görgü tanıklığı” konumuna yerleştirmekte ve gerçeklik iddiasını pekiştirmektedir. Çünkü gözün görmesi, inancı pekiştirmektedir. Ancak yayınlanan görüntüler her zaman montajdan geçmiş ve sahneler dramatik öğeleri güçlendirecek şekilde düzenlenmiştir.

Televizyondaki dramaların büyük çoğunluğunu diziler oluşturmaktadır. Diziler, aynı ana karakterlerin, bazen sürekli aynı bir mekanı paylaşarak, birbirinden farklı olaylar yaşadığı, dramatik bir anlatılar bütünüdür. Televizyonda iki şekilde dizi anlatısı mevcuttur: her bölümü farklı bir sorunu ele alıp, bölüm bitişine sorunun çözüme kavuştuğu diziler ve her bölümün en heyecanlı yerinde kesildiği ve birbirinin devamı olduğu diziler (Mutlu, 2008, s. 155). Diziler, televizyonun ekonomik yapısının koşullarıyla üretilmektedir. Mümkün olduğunca çok izleyiciye hitap etmesi gerekir, bu sebeple karakterleri, mekanı, hikayesi, kurgusu eğlendirici, ilginç ve çekici olmalıdır. Dizinin beğenilip beğenilmediğinin anlaşılması için örnek bir pilot bölüm çekilmekte ve başarılı olduğu takdirde gelecekteki bütün bölümlerin model alacağı bir kalıp haline gelmektedir (Esslin, 2001, s. 53).

Dizi mantığı, yani bir hikayenin zamana yayılarak anlatılması tekniği kitle iletişim araçlarından önce de bulunmaktadır (Mutlu, 2008, s. 159). 18. ve 19. yüzyıl boyunca gazete ve dergilerde yayınlanan romanlar dizi halindedir. Dizinin önemli özelliği, okuyucuda/izleyicide beklenti ve merak yaratarak, kendisine bağlaması ve daha sonraki bölümlerinin takip edilmesini garantilemesidir. Bu özelliği, radyo ve televizyonda da benimsenmesinde etkili olmuştur. Diziler, karakterlerin önemli ve ön planda olduğu dramatik anlatılardır. Günlü veya haftalık yayınlanan dizilerin sürekli aynı kalan karakterleri bir süre sonra izleyici tarafından ailesinin bir üyesi kadar

tanınmaktadır. Bu tanıdıklık hissi, uzun süre boyunca devamlı o karakterlerin tüm yaşam hikayesine ortak olmaları sonucu oluşmaktadır. Böylece zamanla izleyiciler bu karakterlerle özdeşleşirler (Esslin, 2001, s. 50-55).

Televizyonda sohbet programları(Talk Show), bir ya da birden fazla kişinin belirli konuları konuşup tartıştığı, programlardır. Sohbet programlarının farklı türleri vardır. Politikacıların ağırlandığı, gazetecilerin haberleri yorumlayıp tartıştığı, ünlü kişilerin konuk olarak çağrıldığı türlerden, sıradan insanların çıktığı sohbet programları bulunmaktadır. Kamuya mal olmamış, sıradan olarak adlandırılan insanların çıkıp konuştuğu, farklı formattaki programlar, son 20 yılda oldukça yaygınlaşmıştır. Bu tür programlar, sıradan yurttaşa konuşma yetkisi vermekte ve kişisel hikayelerini anlatarak kamusallaştırma imkanı sağlamaktadır. İzleyiciler programın formatına göre telefonla da katılıp konuşabilmektedir. ABD’de Oprah Winfrey’in sohbet programı bu türün en popülerlerinden biridir. Illouz, bu tür programların özel yaşamı konuşma ve itiraf biçimlerini içeren teröpatik anlatı tarzını kullandıklarını ifade etmektedir. Oprah Winfrey kendini geliştirme söylemiyle birlikte bu tarzı programında kullanmaktadır (Illouz, 2011, s. 79).

Bu tür sohbet programlarının popülerleşmesinin sebebi, terapötik anlatıların piyasa talebi yaratmasıdır. İzleyiciler bu programlarda sadece programın tüketicisi değil aynı zamanda (örneğin) potansiyel hasta olarak da konumlandırılmaktadır(80). Çünkü katılımcı olan izleyicinin sorunu, adeta bir psikologla seanstaymış gibi masaya yatırılmakta ve duyguları üzerinde konuşulup tartışılacak kamusal nesnelere haline getirilmektedir. Ülkemizde benzer şekilde, doktorların çıkarıldığı sağlık odaklı programlar olduğu gibi, polis merkezi ya da mahkemede gibi adli suçları çözümlenen programlar da mevcuttur. Bu programlarda da katılımcı olan izleyiciler kişisel meselelerini ve duygularını anlatarak açığa vurmaktadır. Acı deneyim anlatıları ve sansasyonel hikayeler, bu programların tutulması ve yaygınlaşmasındaki diğer sebeplerdir. Hatta medya kurumları, daha fazla reyting almak için, bu tip hikayeleri özellikle seçebilmektedir.

Kendi hikayesini anlatma ve duyurma arzusu duyan birey, görünürlüğü, tanınmayı ve kabul görmeyi istemektedir. Ancak bu tür programlar, bireylere konuşma yetkisi vermiş görünse de, onların konuşmalarını “boğan üst sesi güçlü bir

editorial denetim”le bunu yapmakta, böylece “çoğu kez söylenenlerin birbiriyle diyalog içine girmesine engel oluşturmakta, konuşmanın karşılıklılığı ilkesini etkisizleştirmekte, monologlardan oluşan suni bir görüş alışverişi yaratmakta”dır (Köker, 2010, s. 46).

Reality TV şovları, insanların gerçek yaşamlarından kesitler sunup ekrana getiren bir televizyon programı türüdür. Yazılı bir metne bağlı olmayan, dramatik veya komik durumlar sunan, gerçek olayları belgeleyen ve profesyonel oyuncuların karşısına sıradan insanı koyan televizyon şovlarıdır (Kaya, 2011, s. 116). Reality Şovlar, sıradan insanların gündelik performanslarına eşzamanlı bir tanıklık sunduğu iddiasıyla gerçeklik söylemi üretmektedir. Bu tür şovlar, hem katılımcılar hem izleyicilere yeterince çabalarsa ünlü olabileceği algısını vermektedir. Çoban reality şovları şöyle tanımlamıştır:

Bunun yanında tüm dünyadaki müzik, dans türü sözde yetenek yarışmalarında jürilerin iktidarı karşısında sahtelikle, duygusallıkla başarılı olmayan çalışan ağlayan, bireysel tarihlerindeki dramatik olaylar üzerinden sempati toplamaya çalışan ve izleyicilerin katılımını sağlayan oylamalarla kitleleri de bu dramanın içerisinde çeken bir mantık söz konusudur. Bu tür yarışmalarda asıl yetenek en acıklı yaşam öyküsüne sahip olup bunu abartarak kitlelere satabilme yeteneğidir (Çoban, 2011, s. 67).

Reality şovlar insanların hikayelerini iyimser bir havada, eğlence ve gösteri haline getirerek sunmaktadır. Bazılarında haberlerle sınırlar bulanıklaşmıştır. Gazetenin 3. sayfa haberlerindeki tecavüz, cinayet, çocuk kaçırma vs. gibi olaylar polis veya avukat gibi ele alınıp çözümlenmesi yapılmaktadır. Bu tür programların temel özelliği, sansasyonelleştirme, kurbanlaştırma, gizemleştirme, geciktirim, kişileştirme vb. anlatı özelliklerini barındırır ve kurban ve saldırgan ikiliğine dayanan bir söylem yapısına sahiptir. Big Brother, aynı evin içinde yaşayan yarışmacıların 24 saat boyunca günlük aktivitelerinin sergilenmesi. Gerçeklik programı içinde oluşmuştur. Yarışmacılar arasında geçen tartışmalar ya da olaylar kurgulanarak, öykülendirilerek ve yorumlanarak yeni bir üslupla seyirci karşısına getirilip, grupların ya da fanların tartışmasına açık hale getirilmiştir. Gündelik hayat deneyimlerini stüdyo ortamında yaratmak ya da yaşanmış olanları stüdyoda gündeme getirmek suretiyle kamusal anlamda tartışmaya açmak (Kaya, 2011, s. 116-130)

Reklamlar, televizyonda yayınlanan bir başka anlatı türüdür. Kapitalist toplumda üretim yapan şirketler, ürünlerinin satışı için tanıtımını yapmak zorundadırlar ve reklam da bu tanıtımın en yaygın yöntemlerinden biridir. Yirminci yüzyıl başında reklamlar yeni yaygınlaşırken daha çok ürünlerin özelliklerine vurgu yapan “açıklama” ve “tanımlama” özellikleri taşıyan tanıtımlarken. ürün çeşitliliği, kurumlar, markalar çoğalıp rekabet arttıkça kurumların satış stratejileri de değişmiştir. Birbirine benzer ürünlerin özelliklerini tanıtmak bir fark yaratmayacağı için, ürünlere dair bir hikaye yaratmak ve anlatmak giderek yaygın bir strateji haline gelmiştir. Ruisman, reklamda iki tip hikaye anlatıldığına dikkat çekmiştir; tanıtılan ürünle ilgili enfomasyona odaklanan nesne yönelimli hikaye ve tüketicinin tutumuna yönelik özne yönelimli hikaye (Huisman, 2005, s. 287). Nesne yönelimli hikaye, anlatının merkezine ürün yerleştirirken, özne yönelimli hikayede, hedef kitle ve tüketici olarak konumlandırılan izleyici anlatının merkezindedir. Bu şekilde amaçlanan, izleyicinin reklam anlatısının başrolündeki kahraman ve onun hikayesiyle özdeşleşmesi ve buna bağlı olarak da tanıtılan ürünle ve markayla özdeşleşmesidir. Reklam anlatılarındaki tipik olay örgüsü, karakterin yaşadığı bir sorunun anlatılması ve bu sorunun tanıtılan ürünle çözülmesidir. Böylece bir sorun veya çatışmayla karşılaşan ve onu yenen, çözümleyen kahraman miti tekrarlanmaktadır.

2.3.2.4. Sinema Anlatısı

Görsel ve işitsel teknolojileri bir araya getiren sinema filmi, tarihte görülmemiş yeni bir anlatı formudur ve diğer medya formlarından bazı özellikleriyle farklıdır. Radyo ve televizyondaki sürekli akışın ve zaman kısıtlamasının yarattığı baskının aksine sinema, mekan olarak sadece film gösterimi için ayrılmıştır. Tiyatro seyretmeye benzer şekilde, sinema filmi için de özel bir zaman ayrılır ve sinema mekanı da (özellikle teknolojik anlamda) film anlatısına odaklanılması üzerine inşa edilmiştir. Böylece sinema filmleri, diğer medyaya oranla daha uzun bir sürede hikayelerini anlatma imkanına sahiptir. Sinema filminde, imajlar çok güçlüdür, ses ve görüntü efektleri, ekranın büyüklüğü ve anlatının uzunluğu sayesinde, özellikle çeşitli duyguları uyandırmada daha başarılıdır.

Sinema filmleri, dünyadaki belli gerçeklikleri aynen yansıtmazlar. Ryan ve Kellner’a göre filmler, “herhangi bir durumu yansıtmaktan çok, o durumun

tasarlanan belli bir biçimini oluşturmak üzere seçilmiş ve birleştirilmiş temsili öğeler yoluyla birtakım tezler ileri sürer, bunu yaparken, seyirciye belli bir konumu ya da bakış açısını telkin ederler” (Ryan & Kellner, 1997, s. 18). Yani sinema filmleri kültürel temsiller yansıtmaktadır. Bu kültürel temsiller, toplumsal akımlardan, hareketlerden ve değişimlerden etkilenecek dönem dönem farklılaşabilmektedir. Örneğin altmışlı yıllarda öğrenci, feminist, sivil haklar vb. hareketler güçlü olduğunda, Amerikan sinemasındaki bazı filmlerin anlatı stratejileri de daha eleştirel bir tutum içermektedir. Muhafazakarlık yükseldiğinde, feminizm karşıtı, daha düzen ve ataerkillik savunusu yapan filmler yaygınlaşırken, güvensizliğin yaygınlaştığı ekonomik ve siyasi bunalım dönemlerinde kriz ve felaket filmleri popülerleşmiştir. Dolayısıyla sinema filmleri tarih boyunca sabit bir anlatı stratejisine sahip olmamakla beraber, anlattığı hikayeler toplumdaki egemen ideolojileri temsil etmekte ve yeniden üretmektedir.

Tecimer sinemayı “modern mitoloji” olarak tanımlamakta ve filmlerin aynı mitoslar gibi “yaratıcısının kişisel etkisini farklı insanların zihnine yaşayan kolektif, toplumsal ürünler” olduğunu ifade etmektedir (Tecimer, 2006, s. 11). Çünkü filmler hem tarihteki mitlerin evrensel olay dizilimlerini kullanmaktadır hem de içinde üretildiği toplumun mitlerini aktarmaktadır. Örneğin Amerikan filmlerinde, “bireyci erkek kahraman, haklı Amerikan savaşı, ABD tarihinin dürüst ve haktanır bir görüntüsü ve en ön safta yer alan, başarı ve zenginlik fırsatlarının herkese açık olduğu miti” yaygın olarak yer almaktadır (Ryan & Kellner, 1997, s. 46). Ve kahraman çoğunlukla beyaz ve erkektir. Ya da Western filmlerinin teması, Avrupa medeniyetinin Amerika topraklarına yayılması ve oranın yerlilerini fethetmesi ve oraya medeniyet ve düzen götürmesidir (Esslin, 2001, s. 59).

Filmlerde iyi/kötü gibi ikilikler sıkça kullanılmaktadır. Bu stratejilerle sorunların çözümü basite indirgenerek verilmekte ve olaylar toplumsal ve tarihsel bağlamlardan koparılarak temsil edilmektedir. Bu anlamda filmler egemen ideolojiyi temsil ederler. Örneğin feminist harekete karşı, Hollywood’da bağımsızlığa yeltenen ama başarısız olan kadın portrelerinin olduğu filmler çekilmiştir (Ryan & Kellner, 1997, s. 59).

Hollywood sineması, küresel bir endüstri olup sınırlarının ötesinde çok fazla sayıda insana ulaştığı için, bu tür temsil üretiminde egemen bir konumdadır. Dünyaya, anlatı formatları, kalıp hikayeler ve yıldızlar ihraç eder durumdadır.

2.3.2.5. Televizyon Filmi

Televizyon filmi, sinemadan uyarlanmış olan ve Amerikan televizyonculuğunun ürünü olan bir türdür ve Hollywood endüstrisi ile ilişkiler sonucu üretimi ve yayını yaygınlaşmıştır. Film aslında sinemaya has bir formattır. Televizyonda ise 1950-60'lı yıllara kadar, tiyatrodan adapte edilen canlı oyunlar yayınlanmaktadır. Ancak kayıt teknolojisinin gelişmesiyle canlı oyunlara gerek kalmamıştır ve tek bölümlük drama filmler çekilmeye başlanmıştır. Televizyonun yaygınlaşması, Hollywood endüstrisini ekonomik olarak bunalıma soktuğu için, zamanla televizyon şirketleriyle işbirliği içinde projeler geliştirmek zorunda kalmışlardır. Günümüzde sinemada oynayan filmler, daha sonra televizyonda gösterilmektedir ancak televizyon filmi, özel olarak televizyon için üretilen, sinemada gösterilmeyen filmlerdir.

2.4. Yeni Medya Dönemi

Elektronik devrim, toplumları yeni iletişim araçlarıyla tanıştırmıştır. Bu araçlar kültürel, toplumsal, ekonomik, politik her tür ilişkinin dönüşüme uğramasında etkili olurken, ikinci büyük bir teknolojik yenilik, dijitalleşme gerçekleşmiştir. Dijitalleşmenin getirdiği yenilikler ve hala gözlemlenmeye devam edilen etkileri, medyayla ilgili yeni tanımlar getirmiştir. Medyanın önüne gelen “yeni” sıfatı da, iletişim araçlarının bugüne kadarki özelliklerinden farklı bir medyanın gelişimini ifade etmek için kullanılmaktadır. “Yeni”, yakın zamanda ortaya çıkanı ifade etmekle beraber kavramla ilgili hala tartışılan ve muğlak olan bir şey çok vardır. Her iletişim aracı ilk ortaya çıktığında yenidir. Yeni medya ne zaman “yeniliği”ni kaybeder veya “yeni” sadece aracı mı ifade etmektedir yoksa kültürel değişimleri ve davranışlar biçimlerini de içerir mi gibi çeşitli sorular ortaya çıkmıştır. Hatta “yeni” kavramının kendisinin ideolojik bir söylem olduğu ifade edilmiştir (Fuery, 2009, s. 4-24).

Lev Manovich, dijitalleşmenin tek başına yeni medyayı tanımlayamayacağını ifade etmektedir çünkü televizyon, radyo gibi iletişim araçları varlıklarını

sürdürmekte ve giderek dijital teknolojiye entegre olmaktadır (Manovich, 2001). Manovich, kültürümüzün üretimi, dağıtımı ve iletişiminin bilgisayar dolayımı yeni bir forma dönüştüğünü belirterek, yeni medyanın tanımının çerçevesini çizebilecek belli özelliklerini belirleyip açıklamıştır. Bu özellikler şöyledir:

Sayısal Temsil (Numerical Representation): Sayısal temsil, dijital kodu ifade etmektedir. Yeni medyada nesnelere, bilgisayarda yaratılırlar veya analog medya kaynaklarından dönüştürülseler bile dijital koddan oluşmaktadır ve sürekli akış halindeki verinin sayısal temsile dönüştürülmesine dijitalleşme denmektedir. Yeni medya, bilgisayar altyapısının, yayıncılığın ve iletişim ağlarının birleşmesiyle oluşan sayısal temsile dayalı bir medyadır.

Modülerlik (Modularity): Medyanın imaj, ses, şekil, davranış gibi bileşenleri birbirinden ayrık örneklerdir. Bu bileşenler daha büyük nesnelere haline gelecek şekilde bir araya gelebilirler ve yine bağımsızlıklarını kaybetmezler. Örneğin bir HTML belgesi veya World Wide Web de aynı şekilde, birbirinden bağımsız birçok unsurdan oluşmaktadır. Her unsurun kendisine ayrı olarak erişilebilmektedir.

Otomasyon (Automation): Medyanın sayısal kodlanması ve modüler yapısı medya yaratımında birçok operasyonu otomatik yapmaya izin vermektedir. Örneğin Photoshop gibi programlarda veya son yıllarda akıllı telefonlardaki fotoğraf uygulamalarında resimlerin bir filtreyle saniyeler içinde ünlü bir ressamın tarzına dönüştürülmesi veya değiştirilip oynanması, otomasyona örnektir. Yani önceden kodlanmış görevler sayesinde, normalde çok emek isteyen birçok işlem otomatik yapılmaktadır.

Değişkenlik (Variability): Eski medya nesnesini, düzenleyip belli bir kompozisyon haline getiren yaratıcı çalışmada insanlar aktiftir. Oluşturulan ürün ise nihaidir, kapalıdır, bir materyalde saklanır ve sonsuz sayıda kopyası yapılabilir ama bu kopyalar aslıyla bir olur. Yeni medyada ise nesnelere kapalı, bitmiş bir ürün değildir, üzerinde değişiklik yapılabilir ve bu özellik, aynı nesnenin değişik versiyonlarına yol açar. Ve tamamen insan yazar tarafından yaratılmaktan ziyade bu versiyonlar çoğunlukla bir bilgisayar tarafından otomatik olarak oluşturulmaktadır.

Kodçevrimi (Transcoding): Bilgisayarlaşma medyayı bilgisayar verilerine dönüştürmektedir, yani bilgisayarlaşmış medyanın yapısı, bilgisayarın veri organizasyonu düzenlerini takip etmektedir. Örnek olarak bir bilgisayar imgesi, temsil boyutuyla insan kültürüne aittir, diğer imgelerle ve kültürel anlam birimleriyle diyalog kurmaktadır. Ancak aynı zamanda bir bilgisayar dosyasıdır ve diğer bilgisayar dosyalarıyla diyaloga girmekte ve içerik, anlam gibi özelliklerden çok dosyanın türü, büyüklüğü vb. boyutlardadır bu ilişki. Manovich'e göre yeni medya genel olarak kültürel tabaka ve bilgisayar tabakası olmak üzere iki ayrı katmandan oluşmaktadır. Kültürel tabakaya örnek ansiklopedi ve kısa bir hikayedir; hikaye ve olay örgüsü; kompozisyon ve bakış açısı; mimesis ve katharsis, komedi ve trajedi. Bilgisayar tabakası ise süreç ve veri paketi; sıralama ve eşleştirme; fonksiyon ve değişken; bir bilgisayar dili ve bir veri yapısı. Ve bu iki tabaka birbiriyle ilişki içindedir. Kodçevrimi, birşeyi başka bir formata çevirmektedir. Kültürün bilgisayarlaşması tüm kültürel kategori ve kavramlarla ilişkili olarak benzer bir kodçevrimini yavaş yavaş başarmaktadır. Yani kültürel kategori ve kavramlar, anlam ve/veya dil seviyesinde, bilgisayarın ontolojisi, epistemolojisi ve kullanım bilgisinden türetilen yenileriyle yer değiştirmektedir. Yeni medya da, kültürel yeniden kavramlaşmanın genel sürecinin önde geleni olarak hareket etmektedir. (Manovich, 2001, s. 49-65).

Manovich bu şekilde, 5 temel teknik ve kültürel özelliklerle yeni medyanın kavramlaştırılmasına katkıda bulunmuştur. Ancak yeni medyanın, "eski" olanlardan ayrılması sadece teknik özelliklerin farklılaşması değil, bu teknik özelliklerle içerik, izleyici, örgütlenme vb. açısından da farklılaşmasıdır. Leah Lievrouw'a göre yeni medyayı ayıran dört faktör bulunmaktadır: hibrid teknolojiler olarak gelişmesi ve eski, varolan sistemlerin birleşiminin bir sonucu olarak, istikrarlı olmaktan ziyade sürekli değişim halinde olması; ağların ağı olması, yani teknolojilerin, organizasyonların ve kullanıcıların ağları olarak tasarlanıp geliştirilmesi; aynı anda birçok yerde bulunma özelliği ve interaktifliktir (Lievrouw, 2011, s. 8-13). Manovich'in tanımı daha teknik özellikler ve bu tekniği yarattığı kültürellikle ilişkilirken, Lievrouw yeni medyanın doğası sonucu oluşmuş iletişim ve üretim süreçlerini de katmıştır. Çünkü yeni medyanın, eski olarak tanımlanan geleneksel medyadan farklılaşan yapısı, iletişim, üretim, dağıtım, tüketim gibi alanlarda farklı

sonuçlar getirmiştir. Henry Jenkins ise yakınsama (convergence) olarak adlandırılan başka bir duruma dikkat çekmiştir (Jenkins, 2016, s. 29). Yeni iletişim teknolojileri ile içerik, birden fazla kanaldan akabilmekte ve aliş noktasında da pek çok farklı biçime dönüşebilmektedir. Aynı zamanda iletişim araçları da giderek birbirini kapsamaya başlamıştır. Bilgisayardan kitap okunabilmekte, mobil telefondan film izlenebilmektedir. Medya holdinglerinin ticari anlamda oldukça yararlandığı iletişim araçlarının yakınsaması durumu, aynı zamanda gündelik iletişimin niteliklerini de etkilemektedir. Manuel Castells ise internet ve kablosuz ağıların dijital iletişim platformu olarak kullanılmasını kitlesel ziletişim olarak adlandırmaktadır. Çünkü mesajlar birçok kişiiden birçok kişiye iletilerek çok sayıda kişiye ulaşmakta ve aynı zamanda gönderici mesajın üretimine ve hangi alıcıya göndereceğine özerk olarak karar vermekte, alıcı da hangi mesajları alacağını kendisi seçmektedir (Castells, 2013, s. 21).

Dijitalleşme ile medya metinleri, basılı fotoğraf, kitap, film gibi fiziksel formlardan ayrılmış, ufak alanlara sığıabilir hale gelmiş, doğrusal olmayan yollarla çok hızlı şekilde erişilebilir ve analog formlara göre daha kolay yönlendirilebilir olmuştur (Lister, Dovey, Giddings, Grant, & Kelly, 2009, s. 18). Geleneksel medyada üretim ve dağıtım yapmak, pahalı ekipman, stüdyo kurma, eğitimli çalışanlar alıştırma vb. Çok sayıda masraf ve sermaye gerektirmektedir. Yeni medyada bu masraflar oldukça azalmıştır. Bilgisayar, modem vb. donanımı aldıktan sonra, ücretsiz veya ucuz yazılımlarla, programlarla kolay şekilde üretim yapmak mümkün hale gelmiştir. Elbette otomasyonun da kolaylıkta etkisi vardır. Önceden kodlanmış yazılımlar, birçok işlemi otomatik gerçekleştirerek, kullanıcının işini kolaylaştırmaktadır. Örneğin dijital kameralar ve akıllı telefonlardaki fotoğraf-kamera özellikleri sayesinde, çok sayıda insan fotoğraflık bilgisi olmadan, iyi kalitede ve farklı özelliklerde görüntü çekebilmektedir.

2.4.1. Sosyal Medyanın Tanımı

Sosyal medya veya daha teknik bir ifadeyle Web 2.0, yeni medyanın içinde, kullanıcıların daha fazla bağlantılı, etkileşimli ve merkezde olduğu uygulamaları ifade etmektedir. Web 2.0, daha internet odaklı bir terim olarak world wide web'in kullanıcıların daha pasif olduğu, daha statik, tek taraflı olduğu döneminden sonra

gelişen, daha etkileşimli dönemi tanımlamaktadır. Webdeki teknik değişimler, aşama aşama ilerledikçe daha sosyal bir yapı oluşturmuştur.

Tıpkı “yeni” kavramının çok anlamlı ve birçok çağrışıma sahip olması gibi “sosyal” de çeşitli çağrışımlar yapmaktadır. Christian Fuchs, farklı sosyal kavrayışlar olduğu ifade etmektedir. Yani sosyalin farklı biçimleri vardır. En geniş kavrayış, Durkheim’ın toplumsal her eyleyiş biçiminin sosyal bir olgu olduğu düşüncesidir (Fuchs, 2016, s. 59). Bu bakış açısıyla tek başına bilgisayarda bir metin yazmak da sosyaldır ve tüm diğer medya da sosyal süreçlerin ürünleri oldukları için sosyaldır. İnsanlar arasındaki karşılıklı iletişime vurgu yapan sosyallik kavrayışı ise buna izin vermeyen medyayı sosyal olarak tanımlamaz. Fuchs burada Weber’in sosyal ilişkiler terimine gönderme yapar. Topluluk oluşturucu, arkadaşlık ve bağlılık hissi daha dar bir sosyallik içerirken, Wikipedia gibi platformlarda olduğu gibi ortak çalışma ve işbirliği de sosyal olarak tanımlanabilir (Fuchs, 2016, s. 12-14). Bu tür bir sosyallik ise Tönnies ve Marx’ın topluluk ve ortaklaşa kavramlarından yola çıkmaktadır. Fuchs ise farklı sosyallik anlayışlarını bir araya getirmeye çalışmaktadır. Örneğin biliş olmadan iletişim olmamakta ve işbirliği ortaya çıkmamaktadır (Fuchs, 2016, s. 60-63).

Van Dijk ise sosyalin, insan işbirliğine vurgu yapan katılımcı terimi gibi kullanıcı merkezli, komünal faaliyetleri kolaylaştıran platformları içeren medya ile ilişkili olduğunu belirtmiştir (Dijk, 2013). Yani sosyal medya, yeni medyanın içerisindeki katılımcı kültürü, paylaşımı, içerik üretimini, etkileşimli iletişimi kolaylaştıran ve teşvik eden uygulamalar, programlar, web siteleridir denebilir. Ruth E. Page de sosyal medyayı katılımcılar arasında sosyal etkileşimi destekleyen Internet-tabanlı uygulamalar olarak tanımlamıştır (Page, 2013, s. 5). Sosyal medyanın ilk örnekleri, kullanıcılar arasında diyaloga izin veren ilan tahtası sistemi, e-posta listeleri, metin mesajları, IRC olmaktadır. Zaman içerisinde sosyal medyada etkileşim artmış, katılımcılar arasındaki özel diyalogların yerini daha kamusal veya yarı-kamusal sohbetler almıştır. Page, sosyal medyayı diğer bilgisayar dolayımı iletişimden ayıran beş özellik tanımlamıştır. Sosyal medya insanların birbirine bağlanarak katılım ve işbirliğinde bulunmasını sağlamaktadır. Yani sosyal medyada yayınlanan içerikler statik ve izole olarak durmamakta, diğer kullanıcıların katkılarıyla dinamik bir yapıya sahip olmaktadır. Yorumlar, tartışma sayfaları,

oylama ve etiketlerle diyalog farklı biçimlerde bu medyada bulunmaktadır, yani diyalojik bir yapıya sahiptir. Bu diyaloglar eş zamanlı değildir. Yani sosyal etkileşim süresiz biçimde, mesaj dizimlerinin zaman içinde büyümesiyle bir süreç olarak gerçekleşmektedir. Sosyal medyadaki içerikler, genelde kullanıcıların kişisel paylaşımlarını ve yorumlarını içerdiğinden türdeşik değil kişiselleştirilmiştir (Page, 2013, s. 8).

Bloglar, Facebook, LinkedIn gibi sosyal paylaşım siteleri, Twitter gibi mikro bloglar, çevrimiçi yayın yapmaya olanak sağlayan podcastler, Wikipedia gibi vikiler, Whatsupp, Instagram gibi mobil uygulamalar, YouTube, Flickr gibi fotoğraf ve video paylaşım siteleri, Second Life gibi sanal dünyalar sosyal medya türleridir. Sosyal medyanın kullanımının yaygınlaşması ve özellikle politik anlamda kullanım biçimleri sosyal medyanın özgürlük alanı olduğu, devrimlere aracı olduğu ya da kamusal alan olup olmadığı üzerine tartışmalara yol açmıştır. İyimser yaklaşımlar, sosyal medyayı ifade ve iletişim özgürlüğü alanı olarak görmektedir.

2.4.2. Katılımcı Kültür ve Kullanıcı Tarafından Oluşturulan İçerik

Yeni medyanın, geleneksel medyayla karşılaştırıldığında en büyük farkı, kullanıcıların içerik üretip yayabilmesi ve varolan içerik üzerinde düzenleme yapabilmesidir. Bu içerik, ses, fotoğraf, video, resim, program gibi çok çeşitli türde olabilir. Oysa radyo, televizyon, gazete vb. geleneksel araçlarda, izleyici daha pasif olup, içeriğe müdahalesi yoktur. En fazla telefonla bağlanma, mail yazma, sms atma vb. özelliklerle katılımcı olabilirler. Yeni medya bu anlamda, kullanıcıları sadece “izleyici” olma rolünden çıkarmış ve içerik üretimine dahil olmalarını sağlamıştır. Üretimin yanı sıra paylaşım yeni medya kültürünün önemli bir parçasıdır. Paylaşım, hem üretilen eserlerin (fotoğraf, video vb.) paylaşımını hem de kullanıcılar tarafından yapılan karşılıklı yorumları içermektedir. Paylaşım, içerik üretimini de anlamlı kıldığı için teşvik etmekte ve ikisi birlikte katılımcı kültürün temelini oluşturmaktadır. Henry Jenkins ve arkadaşlarının 2006’da yürüttükleri araştırmaya göre, yeni medyadaki bu katılımcı kültür şu özelliklerle tanımlanabilir: Yaratıcı ifade ve sivil katılım için görece düşük bariyere sahip, kişinin eser yaratması ve onları diğerleriyle paylaşması için yüksek destek içeren, en deneyimli olan tarafından bilinenin acemilere iletildiği bir tür gayri resmi akıl hocalığı bulunan, üyelerin,

katkılarının değerli olduğuna inandıkları, üyelerin birbirleriyle belli bir seviyede sosyal bağ hissettiği (en azından diğer insanların yarattıklarıyla ilgili ne düşündüğünü önemsiyorlar) bir kültürdür (Jenkins, Clinton, Purushotma, Robison, & Weigel, 2009, s. 5-6).

Bu 5 özellik geleneksel medyanın izleyicisinde yaratamayacağı çeşitli eylemleri teşvik etmekte ve varolan üretim-tüketim ilişkilerine yeni bir üretim-tüketim ilişkisi eklemektedir. Yeni medyada çok sayıda kişi, kimi zaman oldukça emek ve zaman harcayarak ürettiklerini diğer kullanıcılarla ücretsiz olarak paylaşmaktadır. Bu sebeple, yeni medya dönemi aynı zamanda geleneksel telif hakkı yasalarını da oldukça zora sokmuş bir süreçtir. Çünkü kullanıcılar, kendi ürettiklerinin yanı sıra, medya şirketleri tarafından üretilen birçok ürünü de ücretsiz olarak internet üzerinden dağıtmakta, kendi üretimlerinde onlardan yararlanmakta ve üzerlerinde değişiklik yapmaktadır. Böylece kültür ürünlerinin özellikle dağıtımında, medya endüstrisinin kontrolü sarsılmıştır.

Yeni medyada araçlar ucuzlayıp, kullanım kolaylığı arttıkça, içerik üretimi ve paylaşım olanakları ve bu olanaklardan yararlanan kullanıcılar da artmıştır. İlk kişisel bilgisayarların kullanılmaya başladığı dönemlerde, hayran kültürü, özgür yazılım hareketi, hackerlar ve ilk çevrimiçi ilan panoları ile başlayan katılımcı kültür, e-ticaret siteleri, arama motorlarının gelişmesi ile gelişmeye devam etmiş ve 90'lı yılların sonunda Napster gibi müzik paylaşımı siteleri, BitTorrent protokolü, çevrimiçi günlükler, sanal dünya Second Life, ve MySpace, Facebook gibi sosyal paylaşım ağlarıyla internete yayılmıştır (Delwiche & Henderson, 2013). Bu dönüşümle birlikte çok sayıda yazar ve araştırmacı bu yeni fenomeni tanımlamak için kavramlar geliştirmiştir: Collective Intelligence/Kolektif Akıl (Lévy, 2001), Commons-Based Peer Production/Müştereklere Dayalı Kolektif Üretim (Benkler, 2006), Crowdsourcing/Kitle Kaynaklı Çalışma (Howe, 2010), Produsage/Üretken Kullanıcı (Bruns, 2007). Bütün bu kavramlar, internetteki üretimin, işbirliği içinde, kaynakları ortak kullanarak, kolektif olarak yapıldığını vurgulamakta ve bu tür bir üretimin endüstriyel üretimden farklı olduğunu ifade etmektedir. Çünkü Christian Fuchs'un ifadesiyle "bilgisayar ağları sadece enformasyondan ve iletişimden oluşmaz, aynı zamanda enformasyonun ortak üretimini de meydana getirir" (Fuchs, 2016, s. 64). Bu yönüyle yeni medya, önceki medya teknolojilerinden

farklılaşmaktadır. Yeni medyanın mantığı, kitle medyasından ziyade, ağ yapılanmasına sahip telgraf, telefon, bilgisayar vb. teknolojilere yakındır. Yani yeni medya, bilgisayar teknolojisi ile medya mantığının iç içe geçmiş halidir.

2.4.3. Yeni Medyada Kamusal Alan ve Görünürlük

Yeni medyayla ilgili en çok tartışılan konulardan birisi internetin kamusal alan olup olmadığıdır. İnternet, vatandaşların denetime tabi kılınmadan özgürce üretip, paylaşımında bulunduğu ve aynı zamanda toplumsal konuları tartışabildiği, fikir alışverişi yapabildiği bir ortam olarak görüldüğünden, iyimser yaklaşımla katılımcı demokrasisinin gelişeceği, yeni bir kamusal alan olduğu düşünülmektedir. Öte yandan kamusal alanı kavramsallaştıran Habermas, Arendt gibi yazarların belirttiği özellikler açısından incelenirse, bu sonuca o kadar basit ulaşılmamaktadır. İnternetin kamusal alan olup olmadığı tartışması, kamusal alana atfedilen bilgiye erişim, akılcı tartışma, müzakere, konsensus ve uzlaşma varma kavramları etrafında gelişmektedir.

İnternet bir araç olmasının ötesinde, Yunanca'da topos kavramı gibi ortak olarak sahip olunan bir yer, bir alan olmaktadır (Papacharissi, 2010, s. 112). Ancak internet herkesin bir araya geldiği tek bir alan gibi değildir. Daha çok birbiriyle bağlantılı, geçişken ve parçalı ortamlardan oluşmaktadır. Bu sebeple kamusal alan olarak internetin içerisindeki farklı ortamlara bakmak gerekmektedir. Peter Dahlgren, 2005 tarihinde internette kamusal alan olabilecek etkinlik alanlarını şöyle sıralamıştır:

Hükümet temsilcilerinin yurttaşlarla etkileşime girdiği ve hükümet yönetimi ve servislerinin erişilebilir yapıldığı, tepeden aşağı bir karaktere sahip e-hükümetin versiyonları

Tartışmanın ve genel olarak paylaşılan algılar, değerler ve hedefleri olan organizasyonlar tarafından çerçvelendiği savunuculuk/aktivist etkinlik alanı

Yurttaşlar arasında görüşlerin değiş tokuş edildiği ve müzakerenin yer alabileceği çeşitli sivil forumlar.

Ortak ilgiler ve/veya kolektif kimliklerle ilgili toplumsal ve kültürel konuları yayımlayan politik öncesi veya politik ötesi etkinlik ortamları. Bu ortamlarda politika açık değildir ama her zaman bir potansiyel olarak kalır.

Geleneksel medya organlarının çevrimiçi sitelerinden, internet tabanlı haber sitelerine ve bloglara kadar gazetecilik ortamı(Dahlgren, 2005, s.153).

İnternette politik olan ve olmayan arasındaki sınır belirsizdir. Özel bir ilgi alanına ait bir forumda aniden politik bir tartışma alevlenebilmektedir. Ya da sosyal paylaşım ağlarında kişisel ilgiler ve deneyimler paylaşılırken, gündemin etkisiyle paylaşımlar birden politik ve tartışmacı hale gelebilmektedir. Hatta belli konulara özel açılmış forumlar veya gruplarda, moderasyonun görevi politik tartışmaları silmektir çünkü bu tür tartışmalar uzlaşmacı ve müzakereci olmaktan ziyade kutuplaştırıcı ve sohbeti bitirici bir niteliğe bürünebilmektedir. Bundan dolayı Habermas'ın kamusal alan idealindeki rasyonel müzakere ve karar alma süreci internette işlememektedir². Sosyal medyayı demokratik müzakere açısından değerlendiren Kasap'a göre, her sosyal medya uygulaması farklı özelliklere ve teknolojik yapılanmalara sahip olduğundan müzakere potansiyeli karmaşıktır. Ancak sonuçta bu ortamlardaki müzakerelerin belirleyicisi kullanıcı olan birey olmaktadır. Yani katılan bireylerin nasıl kullandığı önemlidir. "Katılımcıların ileri sürdükleri iddialarını gerekçelendirmemesi, yarışmacı tarzda ve saygı ilkesini zedeleyen etkileşimleri, nitelikli tartışmaların önündeki temel sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır (Kasap, 2014, s. 138)". Çevrimiçi sohbetlerin demokratikleştirmesi için, iki yönlü iletişimi içermesi, ortak ilgi konularını kapsamaması ve rasyonel ve odaklanılmış bir söylem için karşılıklı paylaşılan bir bağlılıkla motive edilmesi gerekmektedir. Ancak yine Kasap'ın belirttiği müzakere amaçlı kurulmuş çevrimiçi projelere bakılırsa, bu yöndeki niyet ve amaçlarla yola çıkılıp, uygun bir teknolojik araç kullanıldığını başarılı örnekler ortaya çıkabilmektedir (Papacharissi, 2010, s. 122).

İnternette kimliğin anonim olması, yüz yüze iletişimde ifade edilemeyen birçok konunun ifade edilmesine olanak tanımaktadır. Bu anlamda bir özgürleşme getirmektedir. Toplumsal yaşam içerisinde, tabular, korkular veya tehditler sebebiyle suskun kalınan birçok konu internette tartışmaya açılabilir. Yüz yüze

---

² Müzakerenin demokrasi için şart olduğu düşüncesine eleştirel yaklaşımlar bulunmaktadır. Chantal Mouffe, "agonistik demokrasi" olarak liberal demokrasi ve müzakereci modelden farklı olarak "çoğulculuğun uzlaşma yoluyla "aynılaştırılarak" değil, farklılıkların yani antagonistik ilişkilerin tanınmasıyla bir anlam bulacağını ileri sürer" (Kanatlı, 2014, s. 123).

karşılaşmada olabilecek önyargılar engellenebilmektedir. Ancak ortak mekanda üretilen sözün üreticisinin belirsizliği, internetin gerçek bir kamusal alan olması önünde bir engeldir (Timisi, 2003, s. 26). Anonimlik güveni zedeleyebilmekte, aynı zamanda kişinin ifade ettiği sözün sorumluluğundan kaçınmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple anonimlik, zorbalık, taciz, nefret söylemi vb. olumsuz davranışlar için de potansiyel yaratmaktadır.

Yine internetteki tartışma ortamını sınırlayıcı başka bir sorun kişiselleştirmedir. Kişiselleştirme özellikleri sayesinde kullanıcılar takip etmek istedikleri kişi, grup, ve sayfaları seçip sınırlayabilmektedirler. Sunstein'a göre kamusal alan ve ortak mekanların özelliğinin insanların önemli meselelerle ve kendi seçmedikleri şeylerle karşı karşıya gelmesidir. Bu tür karşılaşmalar, insanların daha önce ilgilenmedikleri bir konuyu merak etmeleri ve araştırmaya yönelmelerini sağlayabilmekte ve insanların fikir ve görüşlerini değiştirebilmektedir (Sunstein, 2002, s. 179-180). Ancak internette enformasyon erişimi için yapılan filtreleme, bu tür bir erişimi engellemektedir. Benzer bir filtreleme kurulan ilişkilerde de geçerli olmaktadır. Yani kullanıcılar çevrimdışı olarak tanıdıklarıyla daha çok iletişim kurmaktadır veya kendi görüşlerine benzer kişilerle etkileşimde bulunmaktadır. Aslında varolan toplumsal ilişkiler, internet ortamına taşınmaktadır ve kurulan ilişkiler varolan toplumsal ilişki yapılarının çerçevesinde gelişmektedir. Yine de internet, erişim anlamında önemli bir potansiyel sunmaktadır.

Yeni medyada özel ve kamusal alanın sınırları bulanıklaşmıştır. Özel alana ait birçok konu, kamusal hale getirilip tartışılabilmektedir. Mahrem konular görünür hale getirilebilmektedir. Kullanıcılar özel alanlarını kamusal hale getirebilmektedir. Papacharissi, interneti kamusal alan olarak nitelendirmekten ziyade bireyin bu teknolojiyle kurduğu ilişkiyi özel/kamusal ekseninde tanımlamaktadır. Buna göre yurttaş politik olarak, bireyin kişisel ve özel alanında bulunan özel bir medya çevresi aracılığıyla politik olarak dahil olmaktadır (Papacharissi, 2010, s. 131). Yani evde yalnız olan birey, rahat ve güvenli ortamında, yeni medyayı kullanarak izole halinden çıkıp, politik dünyaya katılabilmektedir. Kendisi özel alanda bulunmaya devam ederek kamusallaşmaktadır. Çevrimiçi teknolojiler bize kamusal alandan ziyade, özel ve kamusal ilgilerin birleşimi aracılığıyla yeni bir kamusalılık ve mahremiyet türü açan mekanlar sağlamaktadır (Papacharissi, 2010, s. 127). Bu özel ve kamusalın iç

içe geçmesi sebebiyle, özellikle sosyal ağlar “kişisel kamu” olarak da adlandırılmaktadır. Kişisel kamu, enformasyonun; söz konusu kişi açısından geçerli olma kriterlerine göre seçilip sergilendiği ve belirginleştirilmiş ağ bağlarından oluşan bir izleyiciye gönderildiği, iletişimin temel olarak etkileşimli bir modda yapıldığı iletişimsel bir alandır (Schmidt, 2016, s. 48).

Yerel ve küresel tartışmalara, ana akım medyada yer almayan hikayelere ve temsillere erişim her an olanaklıdır. Julian Assange tarafından kurulan ve 2006 yılından beri çevrimiçi olan Wikileaks, hükümetlerin ve şirketlerin uygunsuz davranışları ve suçlarını sitesine belgeler yükleyerek ifşa etmektedir. Böylece kamudan gizlenen, savaş suçu vb. durumları içeren gizli belgeleri kamuya görünür hale getirmektedir. Bu eylemleriyle dünya çapında politik arenanın bir öznesi haline gelmiştir (Fuchs, 2016, s. 291).

Çevrimdışı olarak erişilmesi güç olan, kamusal gündemi inşa eden politik elitlere erişim sağlanabilmekte, aynı zamanda bu elitler de seçmenleriyle doğrudan iletişim kurabilmektedir (Papacharissi, 2010, s. 121). Geleneksel medyada ve kamusal alanda görünür olmayan, temsil edilmeyen, söz yetkisi verilmeyen, azınlık, dezavantajlı veya marjinalleştirilmiş grup ve topluluklar, dijital medyayı kullanarak, hikayelerini iletme şansı elde edebilmekte ve sanal topluluklar oluşturabilmektedir.

Sosyal ağlarda kullanıcı filtreleme yapsa bile, dolaşıma giren enformasyon karşısına çıkabilmektedir, arkadaşın arkadaşı bağlantıları günlük yaşamında karşılaşmayacağı insanlara ve onların paylaştıklarına erişmesini sağlamaktadır.

Ancak hikayelerin kamusallaşması, büyük oranda internetteki sosyal ağların yapısı ve işleyişiyle alakalıdır. Her ne kadar erişim serbest ve sınırsız görünse de milyonlarca enformasyon her gün aktığı bir ortamda kaçınılmaz olarak bazı şeyler daha görünür olurken, diğerleri karanlıkta kalacaktır. Dolayısıyla internet de her hikaye eşit şekilde görünür hale gelmemektedir.

Görünürlüğü ve erişilebilirliği belirlemede önemli olan arama motorları, enformasyona erişimin yaygın kullanılan bir aracıdır. PageRank algoritması, arama motorlarının teknolojik olarak işleyen yapısını oluşturmakta ve kullanıcının aradığı içerikle ilgili binlerce web sitesi içerisinden hangilerine ve hangi öncelik sırasıyla

erişilebileceğinin hesabını yapan matematiksel bir yapıdır (Kavaklı, 2015, s. 134). Bu algoritmayı ilk kullanan Google, en büyük ve en çok kullanılan arama motoru olup internet içerisinde, hatta jargonunda(İnternette enformasyon aramak=Google'lamak) bile baskın bir role sahiptir. 1998 yılında kurulan Google, 2006 yılında YouTube'u, 2008 yılında çevrimiçi reklamcılık hizmeti şirketi DoubleClick'i satın alacak kadar büyüüp, 2012'de IBM'den sonra dünyanın en büyük ikinci bilgisayar hizmeti şirketi haline gelmiştir. Yüksek karı ile Google, kapitalist bir kurumdur ve kullanıcıların verileri ile ürettikleri içeriği kontrol ederek ve satarak sermaye birikimini sağlamaktadır (Fuchs, 2016, s. 175). Google AdWords ve Google AdSense gibi uygulamalar da, internetin, geleneksel medyada olduğu gibi giderek daha fazla reklam dolaşımının yer aldığı, ticari bir mecra haline gelmesine sebep olmaktadır. Benzer şekilde ilk açıldıkları dönemde reklam içermeyen Twitter, Facebook vb. birçok sosyal ağ, zaman içinde ticari şirketlerin kullanımına ve reklamlara açılmıştır.

2.4.4. Yeni Medyada Metin ve Anlatı

Lev Manovich, bilgisayarın esas mantığının veritabanı olduğunu ifade etmekte ve veritabanı ile anlatıyı karşıt mantıklar olarak konumlandırmaktadır. Örneğin bir çoklu ortam ansiklopedisi, CD-Romlar, sanal müzeler ve web sayfasının anlatsal bir biçim değil veritabanı olduğunu belirtmektedir. Çünkü yeni medyada bir sürü ayrı unsur, anlatsal bir bütünlük oluşturmaktan çok, sıralı bir liste görünümünde bulunmaktadır. Manovich, aynı zamanda, internetin açık, hiçbir zaman tamamlanmayan, sürekli değişim içindeki yapısını, anlatıya karşıt görmektedir (Manovich, 2001, s. 195-196).

Yeni medyada veritabanı hakim mantık gibi görünse de, insanlar verileri anlamlandırmak için hikayeleştirmeden yararlandığı için, kaçınılmaz olarak anlatı yeni medyada da yaygın olarak bulunmaktadır. Bu açıdan, veri koleksiyonlarının bilgiye dönüşmesi, kullanıcılar için anlamlı hale gelmesi için anlatı yapısından yararlanılmaktadır. Yani tam olarak bir veri-anlatı karşıtlığından söz etmek zordur. Ancak insanın tamamını kavrayamayacağı ölçüde büyük bir veritabanı ve hergün devam eden veri akışı bulunmaktadır. Beynimiz bilinçsizce günde 10 milyar duyuşal girdiyi, 40 bin ayrı bilinçli düşüneyi işleme yeteneğine sahip olsa bile, sonunda

öğrenebilmek için zihnimiz bir eleme yapmakta ve bazı şeyleri dışarıda bırakmaktadır (Lambert, 2013, s. 16). Hafızamızda kalanlar ise, bizim için önemli görünen ve deneyimimizin parçası haline gelenlerdir. Burada Manovich'in yaklaşımı şöyle anlam bulabilir: internet üzerinden paylaşılan, farklı formatlarda çok sayıda anlatı bulunmaktadır ancak bu anlatıların çok hızlı bir şekilde devam akıp gitmesi veya koleksiyonlar halinde depolanması onları da veri haline getirmektedir, aynı zamanda akan ve biriken verilerin çokluğu sebebiyle her veri anlatıya dönüştürülmemektedir.

Geleneksel basılı metinlerle karşılaştırıldığında, bilgisayar dolayımı metinler, yazılı belgenin sonlu sınırlarını aşmakta, devam eden doğrusal bir yapının tersine daha parçalanmış yapıda kendini göstermektedir. Hiper metin terim olarak 1960'lerde bilgisayar programcısı Ted Nelson tarafından yaratılmıştır ve bu yeni elektronik metin biçimini ifade etmektedir. Hipermetin, bilgisayar ve diğer elektronik cihazlarda görülebilen, yazı, imaj, fotoğraf, video vb. birçok biçimi içeren, hiper bağlantılar ile başka metin ve kaynaklara bağlanan yeni bir metin türüdür (Çelik, 2016). Hipermetin içerisinde anlatılar, bir yazar bilinçli olarak anlatı kurallarını uygulamadıkça, anlatı bütünlüğü kavramına karşıt şekilde var olmaktadır. Böylece hipermetin mantığı, geleneksel anlatı mantığına zıt görünmektedir (Alleyne, 2015, s. 92).

Hipermetin, yeni medyadaki metinlerin genel bir çerçevesi olarak tanımlanırken, çeşitli alt türleri tanımlanabilmektedir. Örneğin Andreas H. Jucker'ın canlı metin yorumları (live text commentaries) adı verdiği metinler, internette paylaşılan gerçek zamanlı anlatıları ifade etmektedir. Yakın zamana kadar sözlü iletişim dışında, bir mesajın yazılması ve okunması arasında her zaman zamansal bir boşluk bulunmaktadır. Ancak yeni teknolojilerle bu boşluk giderek kapanmakta ve okuyucu bir metni aşama aşama yazılırken okuyabilmektedir (Jucker, 2010, s. 58). Canlı metin yorumları, terim olarak internet sitelerinden verilen spor müsabakalarında kullanılmaktadır. Jucker'in incelemesi de bir maçla ilgilidir. Ancak terim, başka olayların Twitter vb. sosyal medyadan metin yoluyla anlık aktarımını tanımlamak için, ya da kullanıcıların o andaki hala yapıyor oldukları etkinlikleri yine metin yoluyla paylaşmaları için de kullanılabilir. Marie -Laure Ryan, bu tür anlatıları günlük ve haber raporlarına benzetmiştir (Ryan, 2006, s. 79). Günlük ve haber

raporlarının yazımında yine geriye dönük bir çalışma vardır ama yeni medya bu aralığı iyice kısaltmış ve yaşarken anlatmaya olanak tanımıştır.

2.4.5. Dijital Hikaye Anlatıcılığı

Dijital Hikaye Anlatıcılığı, en geniş tanımıyla dijital teknolojiler ve medya aracılığıyla izleyici kitlesine ulaşan bir anlatı eğlencesidir. Bu tanım, video oyunlarından, internetteki içeriğe, mobil uygulamalara, hatta akıllı oyunculara kadar birçok alanı kapsamaktadır (Miller, 2014, s. 3). Dijital hikaye anlatıcılığının bu tanımı, daha çok interaktif eğlenceye yönelik oyun gibi dijital uygulamaları içermektedir. Ancak hikayeler çevrimiçi olarak birçok farklı alanda kullanılmaktadır. Nick Couldry, dijital medya kaynakları kullanarak, potansiyel olarak kamusal formda anlatılan tüm kişisel hikayeleri, dijital hikaye anlatıcılığı olarak tanımlamıştır (Couldry, 2008, s. 3). Ama dijital hikaye anlatıcılığı, sadece kişisel hikayelerden oluşmamakta, medya, reklamcılık, kurumsal iletişim vb. birçok alanda kişisel olmayan hikayeler de üretilmektedir.

Dijital hikaye anlatıcılığının gelişimini, 2 ayrı döneme ayırmak mümkündür. İlk dönem, dijital teknolojilerin yeni gelişip yayılmaya başladığı 2000'li yıllara kadar olan dönemdir. Bu dönem 1960'larda ilk video oyunu Spacewar'un yaratılmasından başlamakta, video oyunlarının gelişimi, hipermetin kurgu, interaktif kurgu türlerinin gelişimiyle sürmektedir. Aynı zamanda e-posta üzerinden anlatıcılık, ilan tahtası panoları, ilk web tabanlı günlükler internetin gelişimiyle paralel olarak ortaya çıkmıştır. Çevrimiçi olarak bu tip dijital anlatılar bulunurken, 90'lı yıllarda kişisel anlatılara vurgu artmış ve ilk dijital hikaye anlatıcılığı atölyeleri yapılmaya başlanmıştır (Alexander, 2011, s. 17-28).

Dijital hikaye anlatıcılığı atölyesi, katılımcı olan kişilerin bir araya gelip, dijital araçlar kullanarak, kendi sesleriyle anlatılar yaratması ve birbiriyle paylaşmasıdır. Atölyede, kolaylaştırıcıların yardımıyla, katılımcılar iMovie, Windows Movie Maker, Final Cut Pro gibi dijital video hazırlama, düzenleme programlarını nasıl kullanacaklarını öğrenmekte ve bu programlar aracılığıyla, anlatmak istedikleri, çoğunlukla kendilerine ait bir deneyimi, fotoğraf, müzik ve kendi seslerini kullanarak bir araya getirip bir video yaratmaktadırlar. Bu atölyelerin amacı da katılımcıların özne konumunda, kendi seslerini kullanarak kendi

hikayelerini anlatabilmesidir. Daha sonra katılımcılar hikayelerini birbiriyle paylaşır. Geleneksel kültürlerdeki, ateş başında oluşturulan hikaye çemberine benzer şekilde, dijital hikayelerini paylaşır ve üzerine konuşurlar. 1993 yılında ABD’de San Francisco’da kurulan Center for Digital Storytelling (Dijital Hikaye Anlatıcılığı Merkezi), bu atölyeyi ilk uygulayanlar olmuştur. Sonraki yıllarda dünyanın çeşitli ülkelerinde bu tür merkezler açılmış veya uygulamalar yapılmıştır. Atölye olarak dijital hikaye anlatıcılığı, özellikle sosyal değişim ve güçlendirme amacıyla çalışan birçok sivil toplum kuruluşu ve grubun kullandığı bir çalışma haline gelmiştir.

Dijital hikaye anlatıcılığının ikinci dönemi, sosyal medyanın geliştiği dönemdir. Etkileşimi ve paylaşımı daha kolaylaştıran ve pratik hale getiren web uygulamalarının yanı sıra, mobil telefonların daha fazla gelişip video-fotoğraf çekimi anlamında güçlenmesi, sosyal medyayla daha entegre hale gelmesi, hikaye anlatıcılığını da farklı şekillerde geliştirmiştir. Bu dönemde hikayeye yönelik vurgu artmıştır. İş dünyasında, reklamcılık, halkla ilişkiler faaliyetlerinde, eğitim alanında, sivil toplumda ve basında hikayeler önemli hale gelmiş ve dijital teknolojilerle hikayelerin nasıl kullanılabileceği konusu üzerinde çok sayıda çalışmalar, ifadeler, projeler vb. yapılmıştır. Başka bir tarafta, izleyicinin deneyimi daha da arttıracak şekilde tasarlanan interaktif sinema ve interaktif televizyon gibi alanlar gelişmiştir. E-kitaplar yaygınlaşmış, e-kitap okuyucular ortaya çıkmıştır. Web serileri(webisode), mobil uygulama serileri(appisode), mobil oyunlar, alternatif gerçeklik oyunları gibi çok sayıda hikaye anlatıcılığı içeren dijital anlatı türleri ve bunun için geliştirilmiş dijital ortamlar ve uygulamalar türemiştir.

Örneğin geleneksel basın, giderek daha fazla şekilde çevrimiçi sayfalarında dijital olarak farklı biçimlerden ve bu biçimlerle oluşturulmuş hikayelerden yararlanmaktadır. Bu tür sayfalarda, öznel bir yaklaşım, kişisel bakış açısı ve birinci tekil şahıs anlatısı yer almaktadır. Habere yönelik bu deneyimsel yaklaşım, okuyucuların bir enformasyonun pasif alıcıları olmasındansa, onunla etkileşim kurması, katılması ve yönlendirmesine izin vermektedir (Miller, 2014, s. 256). Bu tür bir yaklaşım, örneğin, msnbc’nin Katrina Kasırgası kurbanları için hazırladığı Rising From Ruin isimli sayfada bulunmaktadır. Rising from Ruin, kasırgadan yıkılmış iki kasabanın, yıkıldığı zamandan yeniden inşasına kadar geçen sürede olanları çok modlu bir anlatıyla sunmaktadır. Yaşananların metinsel anlatımı, yurttaşların isimleri

ve hikayeleri, ses dosyaları, günlükler, sanal tur ve slide şovlarla aslında kasırmanın yaşadığı günden bugüne, orada yaşayanların ve kasabaların kendilerinin yaşam hikayesi anlatılmaktadır (Rising From Ruin).

Couldry'ye göre dijital hikaye anlatıcılığı medya kaynaklarının demokratikleşmesine ve demokrasinin koşullarının genişlemesine katkıda bulunmaktadır çünkü insanlar dijital hikaye anlatıcılığı ile kamusal alanda kayıtlı bir yolla kendileriyle ilgili önemli hikayelerini daha geniş boyutta dağıtabilmekte ve kendilerini toplumsal ve potansiyel olarak politik bir özne olarak temsil edebilmektedir (Couldry, 2008, s. 22).

2.4.6. Sosyal Medyada Hikaye Anlatıcılığı

İnternette, paylaşım, karşılıklı diyaloga ve etkileşime izin veren uygulamalar çoğaldıkça dünyanın her yerinden insanlar, bu uygulamaları kişisel deneyimlerini ve başkalarının deneyimlerini paylaşmak için kullanmaya başlamışlardır. Forum, blog, sosyal paylaşım ağları vb. diğer platformlar ortaya çıktıkça katılımcı insanların sayısı ve paylaşımlar da artmıştır. Bir nevi insanların günlük yaşamının ve tüm yaşamlarının hikayesi çevrimiçi olarak akmaya başlamıştır. Sosyal medyada, her bir web sitesinin altyapısı ve sunduğu ortam, anlatıların ve etkileşimin şeklini etkilemektedir. Dolayısıyla tek bir hikaye anlatıcılığı biçimi yoktur. Ruth E. Page, sosyal medya anlatılarının özelliklerini ortaya koyarken Ochs ve Capps'ın belirlediği anlatı boyutlarından yararlanmıştır. Bu anlatı boyutları, anlatıcılık (tellership), anlatılabilirlik (tellability), yerleşiklik (embeddedness), doğrusallık (linearity) ve ahlaki duruştur (moral stance) (Page, 2013, s. 11).

Anlatıcılık, aslında yazarlık otoritesini içeren bir kavramdır. Sosyal medya, kullanıcıların kendi deneyimlerinin anlatıcısı olabileceği, yani yazarlık otoritesine sahip olma imkanlarının olduğu bir ortamlardır. Böylece anlamı kurma anlamında kullanıcı daha güçlüdür. Herhangi bir filtre veya eşik bekçiliği olmadan anlatıcı olabilmektedir. Elbette bu sınırsız bir özgürlük değildir. Hikayenin anlatılabilirliği, açık veya örtük sosyal medyada da belirlenmiştir. Örneğin forumlarda, gönderileri moderatörler kontrol etmekte ve forumun alanıyla ilgisiz gönderiler silinebilmektedir. Blog gibi sitelerde yapılan yorumları, yazar isterse yayınlamama hakkına sahiptir. Genel anlamda küfür, hakaret ve pornografik paylaşımlar

kısıtlamaya maruz kalmaktadır. Ya da kullanıcı, takipçileri, arkadaş listesi ya da hayali okuyucuları düşünerek paylaşımlarında otosansür uygulayabilmektedir. Toplumsal yaşamda hikayelerin anlatılabilirliğini belirleyen kurallar, çevrimiçi olarak da geçerlidir ancak kimliğin anonim olması, bu kuralları yıkmakta ve anlatıcılığın sınırlarını genişletmektedir. Nitekim günlük yaşamdaki ilişkilerde konuşması tabu olan veya gizlenen konular sosyal medyada konuşulabilmektedir.

Sosyal medya ortaklaşa çalışma ve etkileşime dayalı özellikleriyle kolektif yazarlığı desteklemektedir. Kolektif yazarlık çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir. Sosyal medyada gönderilere yapılan yorumlarda, gönderideki anlatıyı genişleten, tamamlayan veya bozan ifadeler bulunabilmektedir. Yani yorum kısmı, anlatının devamı şeklinde çalışabilmektedir. Ya da yorumlarda başka anlatılar paylaşılabilir. Bu tür durumlarda anlatılar karşılıklı diyalog veya tartışma şeklinde inşa edilmektedir.

Sosyal medya anlatıları her zaman çeşitli bağlamların içinde yerleşik bulunmaktadır. Dolayısıyla bu anlatılar değerlendirilirken, içinde bulunduğu bağlamla birlikte ele alınmalıdır. Bağlamlar, kullanıcının fiziksel olarak bulunduğu ortam, etkileşimde bulunduğu insanlar, grup içi iletişim, dahil olduğu çevrimdışı toplumsal pratikler, kullanıcının zihnindeki bilişsel bağlam, metinsel bağlam (söylemler) ve sosyal medya sitesinin genel bağlamı olarak sıralanmaktadır. Bunların her biri paylaşılan anlatıyı ve anlamını etkileyen unsurlardır ve sosyal medyada her bağlam iç içe geçmiştir, yani bağlantılar, alıntılar ve parodiler aracılığıyla farklı platformlara taşınmaktadır.

Sosyal medyadaki hikayeler, anlatı teorileri içerisinde ufak hikayeler (small stories) adı verilen, insanların günlük yaşamları içerisinde, özellikle birbirleriyle sohbet ederken kendi kimlikleri konumlandırmak için yararlandıkları hikayelerle benzeşmektedir. Ufak hikayeler, devam eden olayların, geleceğe yönelik ve varsayıma dayanan olayların, paylaşılmış (bilinen) olayların anlatımı, daha önceden anlatılmış olanlara yönelik imalar, anlatılmanın gecikmesi ya da anlatmayı reddetme gibi durumlar için kullanılmaktadır (Bamberg & Georgakopoulou, 2008). Bu tip hikayeler geleneksel anlatı biçimine tam uymayabilmektedir. Son dakika olmuş ya da hala olmakta olan olayların ya da daha önce olmuş bir olayın sohbet sırasında

paylaşılması şeklindeki ufak hikayeler, birçok sosyal medya platformunda kullanıcıların gündelik paylaşımlarında bulunmaktadır.

Georgakopolus, ufak hikayelere örnek olarak “son dakika haberleri (breaking news)”adını verdiği bir tür tanımlamıştır. Bu tip hikayelerin iki temel özelliği vardır; olayların son dakika olması ve anlatımların devam etmesi ile bu durumun anlatımların birlikte inşası için olanak yaratması. Bu tür hikayeler dün gibi çok yakın zamanda olmuştur ya da hala olmaktadır ve sürekli güncellenebilir. Bu sebeple geleneksel anlatıdaki başlangıç-gelişme-sonuç bölümlerini tespit etmek zordur çünkü anlatılan olaylar gerçekleşmeye devam etmektedir. Yani anlatı bir son ile kapanmamış, devam etmektedir. Hikaye, olaylar olurken anlatıldığı için anlamı hemen netleşmeyebilir (Georgakopoulou, 2015, s. 260-266).

Twitter’daki hikaye anlatıcılığı, Georgakopolus’un son dakika haberleri adını verdiği hikayelere birçok örnek barındırmaktadır. Çünkü 140 karakterle sınırlı bir ileti oluşturmaya ve paylaşmaya izin verdiği için kısa iletiler sürekli ve hızlı şekilde paylaşılmaktadır. Aynı zamanda Twitter’daki anlatıların yapısı, geleneksel anlatıdan farklıdır çünkü çünkü en son paylaşılan ileti en başta gösterilmektedir yani ters kronolojik bir sıralama vardır. Aynı zamanda, aynı olaya dair, farklı tarihlerde ileti gönderilebildiği için o olayın anlatısı, farklı tweetlerle parçalara ayrılmış biçimde bulunabilmektedir. Yani Twitter’daki anlatı kapalı bir bütün değildir. Çünkü iletilerin paylaşılması devamlı sürmektedir ve farklı hikayelerin anlatısı üst üste binmiş şekilde akmaktadır.

Twitter gibi sürekli akışın olduğu ve anlatılan hikayeye, birden fazla kullanıcı tarafından katkıların (ekleme-yalanlama-yorum gibi) yapılabildiği bir mecrada, anlam daha sonra ortaya çıkabilmekte ve kolektif olarak inşa edilebilmektedir. Özellikle etiket aracılığı ile paylaşılan olay ve olayla ilgili yorumlarla, o olayın anlatısı kullanıcıların işbirliği ile oluşturulmaktadır. Twitter’da hikayeleştirme, günlük rutinin bir parçası olarak gerçekleşen ve devam eden bir süreçtir (Georgakopoulou, 2015, s. 260-266).

Sosyal medya platformlarının, kullanıcılarının gündelik deneyimlerini paylaşmasıyla otobiyografik bir yanı vardır. Bu otobiyografik özellik, kullanıcıların

an be an ne yaptığını paylaştığı Twitter’da görülebildiği gibi bloglar ve sosyal paylaşım siteleri, bir yaşam anlatısı oluşturmaya daha uygun uygulamalardır.

Bloglar 1990’lı yıllarda ortaya çıkıp yaygınlaşmış en eski sosyal medya türlerinden biridir. Kod bilgisi gereksizdir, herkes kolayca blog açabilmektedir. Belirli aralıklarla yayınlanan metinler, blogda ters kronolojik sırayla düzenlenmektedir. Bloglar hem kurgu-dışı hem de kurgusal anlatılar içermektedir. Kurgusal anlatılar, dijital edebiyat biçimi olarak işlerken, kurgu dışı bloglar çok çeşitli konularda olabilmektedir: kişisel yaşamı paylaşma, gezi, politika, hobi, reklamcılık vb. Blog, kişinin tamamen kendi yaşamını ve deneyimlerini anlattığı ve kişisel anlatısı ve yaşam öyküsü mekanı olabildiği gibi, başkalarının hikayelerinin anlatıldığı bir mecra da olabilmektedir. Nitekim bloglar yurttaş gazeteciliğinin bir parçası olarak, ana akım medyaya alternatif ve karşıt hikayeler üretebilmektedir.

Blogger yani blog yazarı, ayrıca bir karakterdir. Yazdıkları ile kendisi hakkında fikir sahibi olduğumuz bir karakter ve kişisel yaşantı yazıyorsa, hikayenin kahramanıdır. Kişisel bloglar, günlüklere benzemektedir. Kişisel günlük yazımı oldukça mahrem, içedönük ve özel bir aktivitedir. Blog, günlük yazımını kamusallaştıran bir web uygulamasıdır. Elbette herkese veya belli kişilere açık bir blog, kişisel günlükle aynı içeriğe sahip olmayacaktır çünkü blog yazarı zihninde hayali bir okuyucu kitlesi varsayarak yazmaktadır. Blog yazarı kamuya açık ortamda hikayeleştirilmiş bir benlik inşa etmektedir ve okuyucuların yorumları postalanmış kayıtların içeriğinin geçmişi anmasının bir parçası haline gelmektedir (Alleyne, 2015, s. 105).

Yurttaş gazeteciliği pratiği olarak anılan bloglar ise bireysel olabildiği gibi kolektif yazarlı da olabilmektedir. Bu tür bloglar, aktedite gazeteciliğin karşısında, gerçekleri sansürsüz şekilde yayınlatabilmektedir. Irak Savaşı, blogların savaşın alternatif temsillerini üretip dolaşıma soktuğu ilk örneklerdendir. Yerel blog yazarı, yaşadığı yerde olanları “tanık” kimliği ile aktarmakta ve gerçekliği bu şekilde içeriden üretmektedir. Örneğin blog yazarı Salam Pax, Irak Savaşı’nda Bağdat’ta yaşadıklarını anlattığı bloguyla, Irak’ı özgürleştirici bir söyleme sahip ABD ve onu destekleyen medyaya karşı bir anlatı inşa etmiştir. Bir diğer örnek, askerlerin kendileri ve ailelerine dait kişisel hikayeleri anlattığı asker bloglarıdır.

Kahraman/Şehit söyleminin ötesindeki hikayelere yer verilmeyen, medya ve devletin soyut savaş anlatısına karşı, bu tür bloglar askerlerin deneyimleri aktararak savaşın gerçekliğini karşı-hegemonik biçimde yeniden üretmektedir (Bailey, Cammaerts, & Carpentier, 2015, s. 122-125). Bu tür hikayeler, kişisel deneyimler ve onların birikimiyle alternatif temsili ve gerçekliği üretirken, aynı zamanda savaş dönemlerine ait dost-düşman ikiliklerini yıkmaktadır.

Sosyal paylaşım siteleri ise, kullanıcılara kişisel profil oluşturma, ilgi alanlarına göre grup oluşturma/gruba katılma, arkadaş listesi yaratma, onlarla ileti paylaşma ve ortak bir sayfada onların iletilerini görmeye izin veren etkileşimli web siteleridir. MySpace ve Facebook, sosyal paylaşım ağlarının en popüler ve yaygın olanlarıdır. Sosyal paylaşım siteleri, kullanıcıların kendi kişisel hikayelerini paylaşmalarına ve başkalarının hikayelerine erişmelerine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda bu ağlar, kullanıcıları, günlük aktivitelerini kaydetmelerini ve paylaşmalarını teşvik edecek özelliklere sahiptir. Yani sosyal paylaşım ağında, kişisel yaşantıların anlatılması teşvik edilmektedir. Örneğin Facebook kullanıcıları şu anda ne yapmakta olduklarını sormaktadır. Böylece kullanıcıların günlük yaşam akışı, eşzamanlı bir biçimde, kullanıcının kişisel kamusuna açık hale gelmiş olur.

Facebook, içerdiği özelliklerle hikaye anlatıcılığının iki geleneksel formu olan albüm çalışması(scrapbook)³ ve günlüğün özelliklerini, anlık paylaşım/yayınlama özelliği ile birleştirip bünyesinde toplamaktadır (Alleyn, 2015, s. 95). Kullanıcılar, blog veya günlüklerde olduğu gibi, Facebook zaman tüneline önceden hazırlanmış olay verisi yüklemektedir. Olay verilerinin birleşimi bir anlatıdır aslında. Örnek olarak 9 Aralık 2010 tarihinde Washington Post, “A Facebook story: A mother’s joy and a family’s sorrow” başlıklı, 35 yaşındaki Shana Greatman Swers’in doğum yapması ve sonradan vefat etmesi üzerine bir haber yayınlamıştır. Haberin özelliği gazetecilerin Swers’in Facebook sayfasındaki yayınladığı olayları birleştirip bir anlatı inşa etmesidir (Alleyn, 2015, s. 109). Böylece Swers’in hikayesinin parçaları aslında Facebook’a postaladığı iletiler, olay kayıtları ve fotoğraflardır. Facebook, kişinin geçmişteki paylaşımlarını da yıllara

---

³ Albüm çalışması(scrapbook) metin, çizim, fotoğraf, basılı medyadan kupür ve hatta fiziksel nesnelere içerebilen bir tür hatıra defteridir (Alleyn, 2015, s. 94).

ayırarak gösterdiği için, aslında kişinin kayıt olduktan itibaren süren yaşamının hikayesi görülebilmektedir. Bu hikaye bir inşadır. Çünkü kullanıcı, kimliğini nasıl yansıtmak istiyorsa paylaşımlarını ona göre filtreleyerek yapmaktadır. Yani göstermek istediklerini ifşa etmektedir.

Facebook tek bir kamusal mekandan ziyade, birçok kişisel kamudan oluşmaktadır. Çünkü mahremiyet kısıtlamalarıyla, kullanıcılar çoğunlukla paylaştıklarını ya arkadaşı olarak ekli olan ya da arkadaşının arkadaşını da kapsayacak kadar genişleyen bir topluluğa açık tutmaktadır. Ancak tamamen açık bir hesap, grup ya da sayfa olursa, paylaşımlar herkes tarafından görülebilmektedir. Facebook'ta kullanıcılar, günlük yaşamda yüz yüze tanıdıkları yakın çevrelerinden insanlar, yani aile, akraba, arkadaş gibi tanıdıkları ya da arkadaşın arkadaşını gibi düşük seviyede bağlı oldukları insanları eklemektedir. Ekli arkadaşlar, kişinin yaptığı paylaşımları etkilemektedir. Statü güncellemelerindeki kullanıcının kendi raporladığı hikayelerin (Page'in deyimiyile küçük hikayelerin) anlatı boyutları, Facebook'un genel bağlamı ve Facebook arkadaş listelerindeki parçalı bağlamların içindeki katılımcılar arasındaki ilişkiler tarafından şekillenmektedir (Page, 2013, s. 69). Bu da anlatılabilirliği etkileyen bir durumdur.

2.4.7. Hikaye Anlatıcılığına Dayalı Sosyal Ağlar

2.4.7.1. Wattpad

Wattpad, yeni medyada hikaye yazmak ve okumak için kullanılan bir uygulamadır. 2006'da Kanada'da kurulan ama çeşitli ülkelerden 40 milyonun üzerinde üyeye sahip olan sitenin sloganı "Tam olarak aradığın şeyi bulamıyorsan, onu kendin yaratmak için güce sahipsin" olarak görünmektedir (About, 2016). Wattpad'de hem milyonlarca hikaye, roman ve e-kitaba erişilebilmekte hem de kullanıcılar kendi hikaye ve romanlarını yaratıp paylaşabilmektedir. Ancak önemli tarafı bu deneyimleri sosyal hale getirmesi, yazarlar için bir okuyucu topluluğu oluşturma imkanı sunmasıdır. Yazarlar, hikayelerine yorumlar alabilmektedir. Aynı zamanda yeni medyanın yapısına uygun şekilde, hikaye parça parça yayınlanabilmektedir. Okur ise aktif bir konumdadır.

Wattpad'de bazı yazarlar, özellikle milyonlarca kez okunmuş olup popülerleşenler, yayınevlerinden teklifler alabiliyor ve hikayelerini basılı hale

getirme şansı bulabiliyorlar. Yaş ortalaması 18 ve altı olan sitedeki eserlerin niteliği ise tartışılmaktadır. Üretilen içeriklerde çevrimdışı edebiyat ortamının da etkisiyle çeşitli moda akımları oluşmaktadır. Örneğin “sert-umursamaz-gizemli-tehlikeli-erkek ve masum-saf-kız” ilişkisi çerçevesinde yazılmış, kadını değersizleştiren, erkek egemen metinler çoğalmış, hatta bu yönde isim ve kapaklarla birçok yayınevinden basılmıştır (Özgün, 2016). Milyonlarca kullanıcısı olunca bir sosyal ağ, şirketlerin de dikkatini çekmektedir. Nitekim birçok Wattpad hikayesi diziye çevrilirken, Wattpad’in kendisi “Marka Hikayeleri” uygulamasını açarak, Samsung gibi şirketlerin reklam yapmasına olanak tanımıştır (Bayındır, 2016).

2.4.8. Transmedya Hikaye Anlatıcılığı

Transmedya Hikaye Anlatıcılığı kavramı Henry Jenkins tarafından, “MIT Technology Review Dergisi”nin Ocak 2003 sayısında yayımlanan makalesinde ve daha sonra yayımlanan “Convergence Culture” isimli kitabında tanıtılmıştır. Jenkins’e göre transmedya hikaye anlatıcılığı medya yakınsamasına karşılık olarak ortaya çıkan yeni bir estetiği ifade etmektedir. Örneğin Matrix filmi, içinde birden fazla metni içeren ve tek bir medyuma sığmayan bir anlatıdır ve filmin ardından Web çizgi romanları, animasyon film, bilgisayar oyunu gibi farklı ortamlarda hikayesi devam ettirilmiştir (Jenkins, 2006, s. 94). Yani transmedya hikaye anlatıcılığı aslında hikayenin birden fazla ortama yayılmasını ifade etmektedir.

Jenkins’in tanıttığı kavram, daha çok kurgusal anlatıları ve dijital ortamları kapsamakla birlikte, aslında transmedya hikaye anlatıcılığına internet öncesi dönemde de rastlanabilmektedir. Çizgi romanın veya romanların sinema filminin yapılması, o hikayenin farklı bir medya ortamına yayılması anlamına gelmektedir. Öte yandan gazetecilerin yaptığı hikaye anlatıcılığı da dergi, gazete, televizyon gibi birçok mecraaya yayılıp, genişleyebilmektedir. Ancak transmedya hikaye anlatıcılığını günümüzde yeni bir kavram olarak ön plana getiren unsurlar, dijitalleşme ve onunla beraber medya yakınsamasının artması ve kullanıcıların içerik üretimine katılmasıdır.

2.4.9. Video Oyunlarında Hikayeler

Video oyunlarının tarihçesi bilgisayar oyunlarından çok önceye, 1960’lı yıllarda bir MIT öğrencisi olan Steve Russell’ın geliştirdiği Spacewar oyununa

dayanmaktadır (Miller, 2014, s. 25). Günümüzde oyunlar egemen bir eğlence türü haline gelmiştir. Eskiye oranla dijital oyunlar giderek daha fazla sinema unsurları taşımaya başlamıştır.

Oyunların hikaye olup olmadığı devam eden bir tartışmadır. Hikayeler odaklanma dışında bir şey istemezken, oyunlar aktivite ve beceri gerektirmektedir, aynı zamanda bir hedefe odaklanmaktadır. Janet H. Murray'e göre oyunlar, ortak deneyim dünyasını andıran ama ilgiyi yükseltmek için onu bastıran soyut bir hikaye anlatıcılığıdır. Elektronik veya değil, her türlü oyun, içinde kahraman rolünü aldığımız ve sembolik eylemlerde bulunduğumuz sembolik dramaya benzemektedir. Murray, Tetris gibi bir oyunun bile dramatik bir yönü olduğu ifade etmiştir. Buna göre Tetris, 90'lı yıllarda Amerikalıların fazla iş yükü altındaki yaşamlarını temsil etmekte ve sembolik olarak yaşamları üzerinde kontrolü deneyimlemelerine izin vermektedir (Murray, 1997, s. 142-144). Yani oyunlar, yaşam benzeri olarak veya yaşamı sembolik olarak taklit ederek anlatıya benzemektedir. Oyun araştırmacıları ise, oyunun içinde anlatı unsurları olduğunu kabul etmekle beraber oyunun hikaye değil ayrı bir yapı olduğunu ifade etmektedirler (Miller, 2014, s. 273). Başka bir bakış açısıyla, hikayelerle oyunlar kahramanlarının hedefi olma ve hedefine ulaşmak için engeller aşma anlamında benzer unsurlara sahiptir ve bu süreçte yaşanan çatışma dramının kalbindedir (Miller, 2014, s. 75). Bu kahraman hikayelerinde çok belirgin olsa da her hikayede bu tip bir olay örgüsü bulunmamaktadır.

Oyunlar, içeriğindeki gelişmiş karakterler, olay örgüsü, çatışmalar ve hedef gibi unsurlarla anlatı özellikleri barındırmaktadır. İçinde hiç hikaye bulunmayan oyunlar da bulunabilmektedir. Tasarımcı Greg Roach, oyunun anlatı işlevini şöyle özetlemiştir: “Romanlar anlatır; filmler gösterir; oyunlar yapar” (Miller, 2014, s. 274). Bu ifadeden anlaşılacağı üzere oyunlar eylemle ilişkilidir bu sebeple performans deneyimleridir. Hikaye ise, oyunun işlevini yerine getirmede araç haline gelmektedir. Hikayenin etkisi bilindiği için, oyunlar gittikçe daha dramatik yapıda ve daha karmaşık olay örgüleri içermeye başlamıştır.

2.4.10. Dijital Kurgu: Elektronik Edebiyat

Dijital çevrede büyüyen ilk anlatı türü 1980'lerde ortaya çıkan oyun ve edebiyatın birleşimi olan interaktif kurgudur. İnteraktif kurgu kullanıcının bir

karakteri(avatar) manipüle ettiği, makineyle sabit bir menüden bir birim seçme değil, görece metnin serbest üretimi aracılığıyla etkileşim kurduğu bir diyalog sistemidir. İnteraktif kurguyu işleyen sistem, görünür bir metin üzerinde bir dünya harekete geçirmekte ve bilgisayar-dil önermeleri aracılığıyla bu dünyanın üretken bir modelini inşa etmektedir. Bu önermeler avatarın seçeneklerini belirleyen genel yasalarını ve eylemlerinin sonuçlarını belirtmektedir (Ryan, 2006, s. 127-128). Michael Joyce, Jay David Bolter ve John B. Smith tarafından 1987’de yaratılan hipermetinsel bir yazma programı olan Storyspace, hipermetinsel kurmaca yaratmak, kurgulamak ve okumak için tasarlanan ilk yazılımlardandır ve ilk hipermetinsel edebiyat örnekleri bu yazılım aracılığıyla yaratılmıştır (Hayles, 2014, s. 328). David Ciccoricco ise bu tür edebi metinleri açıklamak ve diğer hipermetin ve sibermetin formlarından ayırabilmek için “ağ kurgu (network fiction)” kategorisini oluşturmuştur (Baetens, 2008). Ağ kurgular, yeni anlatılar yaratmak için hipermetin teknolojisini kullanan dijital olarak ağ bağlantılı çevrelerdeki anlatı metinleridir.

Sosyal medya dijital kurgu için çeşitli şekillerde kullanılmaktadır. Örneğin 2009’da Sarah Schmelling tarafından Shakespeare’in Hamlet’i komedi şekliiden tamamen Facebook gönderileri üzerinden tekrar yazılmıştır. Lauren Merchling ve Laura Moser, 2010 yılında birlikte My Darklyng isimli sosyal medyaya entegre ilk dijital romanı yazmışlardır. Slate isimli günlük bir çevrimiçi dergide seri halinde yazdıkları romanı sadece çevrimiçi yayınlamış ve Facebook, Twitter ve Youtube’da romandaki kahraman ve olaylar gerçekmiş gibi yer almıştır (Miller, 2014, s. 151). Örneğin romandaki ana kahraman için sahte bir Facebook sayfası açmışlardır. Bu karakteri canlandırması için tuttıkları kişi, romandaki karaktermiş gibi sosyal medya paylaşımları yapmıştır.

Web drama, ayrı bir hikaye anlatıcılığı türüdür. Hikayedeki kahramanın web kamerasını kendine odakladığı ve o anda yaşamlarında ne olduğuyla ilişkili çevrimiçi günlük benzeri anlatılardır. Sony’nin yayın girişimi Sony Screenblast tarafından geliştirilen “Rachel’s Room” bir web drama örneğidir. Filmde 16 yaşındaki Rachel Reed babasını kaybetmiştir ve alkolik annesiyle yaşamaktadır. Yaşamında bir kriz döneminde olan Rachel radikal bir karar alıp yaşamını diğer yabancılara açmaya karar verir. Böylece gerçekten kim olduğunu görebileceklerdir. Bu amaçla yatak odasının çevresine web kameraları yerleştirir. Böylece çevrimiçi bir günlük tutmuş

olur ve her akşam siber destek grubuyla sohbet etmek için sohbet odasına girer. Rachel'ın hikayesi video bölümleri, yazılı günlük, sohbet oturumları aracılığıyla paylaşılmakta ve izleyenler de kendilerini mesaj tahtaları, e-postalar, sohbetlerde ifade edebilmektedir (Miller, 2014, s. 318-319).

Bir diğer dijital kurgu çeşidi, hayran kurgusudur (fan fiction). Hayran kurgusu, basılı ya da üretilmiş bir hikaye veya dramaya dayanan ancak orijinal yazar yerine hayranlar tarafından yazılan bir anlatı türüdür. Bu tür anlatılar, orijinal hikayedeki olay örgüsünü sürdürebilmekte, belli bir karaktere odaklanabilmekte veya genel bağlamı koruyarak yeni bir hikaye üretmektedir (Miller, 2014, s. 38). Bu tür yeniden yazma pratikleri internetten çok önce varolsa da internette oldukça yaygın ve dünyanın her yerinden insanların topluluk oluşturduğu bir alan haline gelmiştir. Kendin Yap(DIY) ve amatör kültürün birleşimiyle, aktif hayranlar dijital araçlarla daha kolay üretim yapar hale gelmişlerdir. Örneğin Yıldız Savaşları filminin hayranları filmin bugüne kadar çok sayıda versiyonlarını üretmişlerdir. Öyle ki en sonunda 2003 yılında hayranlar için bir film yarışması başlatılmış ve 250'den fazla başvuru almıştır. Bir diğer fenomen Harry Potter kitabının, en geniş arşivi olan www.fictionalley.org kısmen veya tamamen bitmiş 30 binin üzerinde hayran hikayesine sahiptir (Jenkins, 2016, s. 199, 274).

3. BÖLÜM

TOPLUMSAL HAREKETLER ve FEMİNİST HAREKET

“Toplumsal Hareketler” kavramı, tarih boyunca halkların değişim için yaptığı mücadeleleri ifade etmektedir. Bu mücadeleler, yönetenler arasındaki çatışmalar, yönetilenlerin (ezilenlerin) toplumsal durumlarından kaynaklanan farklı direniş biçimleri, başkaldırıları, isyanlar olup insanların yaşamlarında büyük değişimlere neden olmuştur (Çetinkaya, 2008, s. 15). İşçi Sınıfı Hareketleri, sömürge konumundaki ülkelerdeki bağımsızlık mücadeleleri, sivil haklar hareketleri, kadın hakları hareketi, çevre hakları hareketi vb. birçok mücadele toplumsal hareket olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan bir başkaldırı veya direnişin toplumsal hareket olarak sayılabilmesi için bazı koşullar gereklidir. Belli bir derecede yapı ve organizasyon, toplumsal hoşnutsuzluk ve şikayeti bir rasyonel veya mantıkla bağlayacak bir anlayış, kurumsallaşmamış eylem stratejileri ve görece uzun bir süreç, toplumsal hareket tanımlaması için gerekli özelliklerdir (Kuumba, 2001, s. 4). Amaçlanan sonuca ulaşılması için, birçok kolektif eylemin aksine toplumsal hareketler uzun zamana yayılan bir mücadelelerdir.

3.1. Toplumsal Hareketlere Yaklaşımlar

18. ve 19. yüzyıl süresince özellikle Batı Devletlerinde gerçekleşen sanayileşme devrimi, toplumsal yapılarında çeşitli değişikliklere yol açmıştır. Önceden kırsal kesimde yaşayan çok sayıda aile, daha iyi bir yaşam ve iş umuduyla kentlere fabrikalarda çalışmak için göç etmiştir. Bu durumun sonucunda, geniş aile yapıları parçalanmış, kentlerde nüfus artmış ve fabrikalarda çalışan çok sayıda işçiyle birlikte yeni toplumsal sınıflar oluşmaya başlamıştır. Kentte benzer koşullarda yaşayan ve çalışan yüzbinlerce işçinin haklarını genişletmek üzere başlattığı işçi mücadeleleri, sınıf mücadelesi olarak toplumsal hareketlerin ilk dalgasını oluşturmaktadır (Atvur, 2014, s. 16). 19. yüzyıl işçi hareketleri, kendilerini sömürü düzenine hapseden kapitalist sistemi yıkmayı hedeflemişlerdir. Yani mücadelerin amacı, devrim yoluyla mevcut sistemi yıkmak ve gücü ele geçirmektir. Ekonomik çıkarlar üzerine yoğunlaşan ve sınıf odaklı olan hareketler, gücü ele geçirmek için

merkezi şekilde örgütlenme stratejisini benimsemiştir. Merkezi ve hiyerarşik bir yapı olan siyasi örgüt veya parti altında birlik içinde ve örgütlü olmak amacıyla hareket edilmiştir (Çayır, 1999, s. 16). Gelişen iletişim ve ulaşım imkanları da farklı yerlerdeki benzer sınıf mücadelelerinin birliğinin sağlanmasında önemli olmuştur. Başlıca yöntemleri, grev ve toplu gösteriler düzenlemek, gerekli durumlarda şiddete başvurmak ve silahlı mücadeleye girişmektir (Atvur, 2014, s. 16).

Bu hareketlere yönelik ilk kuramsal yaklaşımlar ise, seçkin bir bakış açısı içeren ve mücadeledeki insanları aktör ve özne olarak görmeyen, kitle ve kalabalık yaklaşımları olmuştur. Kentteki artan nüfusun kitle olarak tanımlanması yaklaşımının en önemli temsilcisi, Gustave Le Bon'dur. Le Bon, kitleleri psikolojik açıdan içindeki bireylerin kendi karakterinin silindiği, yeni bir karaktere büründüğü kolektif bir şuur olarak tanımlamıştır. (Bon, 2011). Kitle yaklaşımları, kentteki insanları korkutucu ve kontrol edilmesi gereken cahil insan yığınları olarak görmektedir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan faşist yönetimler, propaganda yöntemleri ve halkların bu yönetimlere verdiği destek kitlelerin irrasyonel, kontrol edilemez, yıkıcı ve tehlikeli olabileceği düşüncesinin pekiştirilmesine yol açmıştır. Nitekim, aynı dönem Freud başta olmak üzere psikanaliz çevresi de, kitlelerin irrasyonel güçler tarafından yönlendirildiğini yani kontrol edemeyecekleri bilinçaltıları tarafından harekete geçirildiğini düşünmektedir (Curtis, 2002).

1960'lı yıllara kadar hakim paradigma konumundaki kitle toplumu yaklaşımı, toplumsal hareketlerin dinamiğini irrasyonel ilan ederken, ona karşıt bir yaklaşım olarak ortaya çıkan Kolektif eylem, tam tersi bu hareketlerin bireylerin rasyonel eylemlerinin bir sonucu olduğunu ifade etmektedir. Kolektif eylem yaklaşımı, ekonomik yaklaşımlardaki rasyonel seçim geleneğinden etkilenerek geliştirilmiştir. Ekonomist Mancur Olson, bu yaklaşımın öncüsü olarak, insanların kolektif bir eyleme katılmadan öncede kar-zarar hesabı yaparak karar verdiği, farklı toplumsal bağlamlara göre değişmeyen, kesin ve ölçülebilir olduğu rasyonel bireyler olduklarını açıklamaktadır (Jasper, 2002, s. 56). Bu yaklaşımda insanlar bilinçli ama çıkarıcı olarak tanımlanmaktadır. Yani Olson'un düşüncesine göre insanlar kişisel çıkarlarını maksimize etmek için harekete geçerler (Çetinkaya, 2008, s. 21). İnsanların hareketlere katılmasının salt bu şekilde açıklanmasının birçok eksik yönü bulunmaktadır. Örneğin kültürün, toplumsal bağlamların etkisi yok sayılmaktadır.

Yani eyleme geçmenin nedenlerini, birçok koşulu dışarıda bırakarak dar bir kategoriye sıkıştırmaktadır.

Toplumsal hareketler, 1960'lı yıllardan itibaren değişmeye başladığında, yaklaşımlar da değişmeye başlamıştır. Öncelikle bu hareketlere tepeden bakan yaklaşım değişmeye başlamıştır çünkü hareketleri inceleyenler bu hareketlere bizzat dahil olan veya sempati besleyen kişilerdir (Çetinkaya, 2008, s. 23). Ayrıca eski paradigmlar, yeni hareketlerin niteliklerini açıklamakta yetersiz kalmıştır. Toplumsal değişim için, devrim yoluyla sistemi değiştirme düşüncesinin yerini siyasal ve demokratik bir zeminde reform için mücadele etme fikrini ön plana getirmiştir. Bunun sebebi, Batıdaki refah devleti politikalarıyla işçi sınıfının çeşitli kazanımlar elde etmesi (eğitim, sağlık hizmetleri, çalışma güvenliği gibi) ve devrim amacından uzaklaşmasıdır (Atvur, 2014, s. 19). Düzeni yıkmak ve gücü ele geçirme yerine müzakere ve uzlaşma düşüncesi ön plana çıkmıştır.

1960'lı yıllardaki toplumsal hareketler, siyasi bir aktör olarak tanınma, kimliklerin inşası ve tanınması, kültürel değişim ve yaşam tarzlarının tanınması gibi birçok soruna vurgu yapan mücadeleleri ve birbirinden farklı grupları içermektedir. Kadın hakları, LGBTİ hakları, azınlık hakları, insan hakları, çevre mücadeleleri, savaş karşıtı hareket bu mücadelelerden bazılarıdır. Ayrıca, barış, ekoloji, alternatif yaşam tarzı hareketleri, kadın hareketleri, azınlık hakları hareketleri, sosyal demokrat ve komünist partilerin değişim için öne sürdükleri tarihsel politik stratejiyi eleştirmektedir (Arrighi, Hopkins, & Wallerstein, 2004, s. 87). Aynı zamanda eski sol, dünyadaki ekonomi-politik gelişmelere karşı zayıf ve yetersiz kaldığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Bunun yanı sıra sınıfın önemsizleştiği düşüncesi vardır ve sınıfın karşısına, toplumsal cinsiyet, ırk, etnik kimlik, yaşam tarzı gibi olgular konmaktadır (Çetinkaya, 2008, s. 38). Mobilizasyon için ise, daha çok sivil itaatsizliğe dayanan, şiddet içermeyen oturma eylemleri, imza kampanyaları, kitlesel yürüyüşler gibi barışçıl yöntemleri uygulamaktadır (Atvur, 2014, s. 18-20). Özellikle 68 hareketi farklı örgütlenme anlayışı, farklı konular, ilkeler ve değerleri gündeme getirmiştir.

Kaynak mobilizasyonu teorisi yaklaşımı, yeni toplumsal hareketleri, organizasyon teorilerinin bakış açısıyla, örgütlülük ve kaynakların seferberliği

yönünden incelemektedir. Yani rasyonel birey yerine rasyonel örgütlülük düşüncesi merkeze alınmıştır. McCarthy ve Mayer Zald'ın temellerini attığı bu yaklaşıma göre, toplumda varolan tepkileri örgütler seferberlik aracılığıyla harekete geçirmektedir. Yani örgütler, kaynak toplamakta, personal oluşturmakta ve fikirlerini potansiyel alıcılara aktarmaktadır (Çetinkaya, 2008, s. 24). Toplumsal harekete iktisat metaforlarıyla yaklaşan bu bakış açısı, örgütlenme, çıkarlar, kaynaklar, fırsatlar ve stratejiler gibi nesnel değişkenlere odaklanmaktadır (Cohen, 1999, s. 114).

Yeni toplumsal hareketler kavramı, 60'lı yıllardan günümüze gelişen hareketlerin karakteristiklerini tanımlamak için yararlanılan bir diğer yaklaşımdır. "yeni" denmesinin sebebi de önceki toplumsal hareketlerden farklı özelliklere sahip olmasıdır. Yeni toplumsal hareketler, sınıf yerine, paylaşılan kimlikler, meslekler, ilgili, değerler ve deneyimlerin etrafında organize olmaktadır ve katılımcılar daha çok bilgi/enformasyon işçileri, profesyoneller, iyi eğitilmiş yaratıcı işçilerdir. Bilgi ve yaratıcılık daha ön plandadır. Tek bir ideoloji, lider ve kurumun arkasında yekvücut olmak yerine, kurumsal yapı ve kategorilerden bağımsız, öznel deneyim ve kimliklerin inşası ve paylaşımına odaklanmaktadır. Anlam üretimi, enformasyonun, sembolik kaynakların ve temsillerin kontrolü temel amaçlardandır. Bu anlamda kültürel değişim daha ön plandadır denilebilir. Organizasyon biçimleri "sosyal ağ" mantığıyla açıklanmaktadır. Yani gevşek bağlı, gayri resmi, hiyerarşik olmayan kişilerarası ilişkilerin ağlarının ağları şeklinde, birbirine bağlı ve coğrafik olarak toplumsal ve kültürel ağlara dağılmış şekilde bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla ulusötesi bağlantıları vardır ve küresel kampanyaları içermektedir. Tek bir zaman eylem patlaması şeklinde sürmekten ziyade, katılımcıların gündelik yaşamına eklemlenmiş ve harekete geçirilmektedir. Medya ve enformasyon teknolojileri, katılımcılara veya daha geniş kamuya enformasyon aktarmak için kullanılan bir araç veya kanal olmanın ötesinde esas eylem alanı olarak kullanılmaktadır. Son olarak merkezi olmayan ufak çaplı, dışavurum ve yaratıcılık odaklı spontan bir eylem niteliğine sahiptir (Lievrouw, 2011, s. 47-58). Yeni toplumsal hareketlerin bütün bu özellikleri, 90'lı yıllardan itibaren gelişen küreselleşme karşıtı hareketlerde ve 2010'lardaki işgal hareketlerinde gözlenebilmektedir.

1990'lardan itibaren, çeşitli gelişmelerin sonucunda küreselleşme-karşıtı hareketler ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler, Berlin duvarının ve Sovyet rejiminin

yıkılması, kapitalist sistemin tek egemen sistem haline gelmesi, 80 sonrasında neoliberal politikalar sonucunda, çok uluslu şirketlerin egemenliğinin artması, ulus-devletin küresel sermaye karşısında gücünün azalması, IMF, DTÖ gibi örgütlerin özellikle 3. Dünya olarak adlandırılan ülkelere yönelik ekonomik baskısı, sosyal refah devletinin çöküşü, merkez ve çevre ülkeler arasındaki ekonomik eşitsizliğin artması, ekolojik yıkım vb. olarak sıralanmaktadır. Küreselleşme karşıtı harekette sorun olarak, kapitalizmin ilk dönemlerindeki gibi, ortak alanların ve ortak mülkiyetin (commons) metalaşması ve piyasa koşullarına tabi tutulması, özelleştirilmesi gibi konular ön plandadır. Küreselleşme karşıtı hareketlerin 68 hareketlerini hatırlatan yönleri vardır. Özellikle de mobilizasyon yöntemleri, örgütlenme şekilleri, katılımcıların konsensusa varmasıyla karar alma, festival havasında geçen eylemler, sanat, dans ve benzeri ritüellerin kullanımı, çeşitlilik ve çoğulculuk vurgusu ile iki dönemin karakteristikleri birbirine benzemektedir (Çetinkaya, 2008, s. 52-53). Küreselleşme karşıtı hareketlerin örgütlenme, mobilizasyon ve iletişim şeklindeki değişiklikler ve yeni iletişim teknolojilerini kullanma şekilleri, “ağ mantığı” üzerine kurulu yeni kavramlaştırmalar getirmiştir. Kuramcılar, bu hareketlerin heterojen, ademi merkezîyetçi veya kümelenen ağ yapılarına; yeni iletişim teknolojilerinin gevşek bağlı hareket katılımcılarının ağ bağlarını yaratma, sürdürme ve yeniden organize etmek için kullanımına; hareket katılımcıları ve toplumu birleştiren normlar ve dayanışmalara ve hareketlerin temelindeki kültürel ve öznel niteliklere odaklanmışlardır (Lievrouw, 2011, s. 153).

Küreselleşme karşıtı hareketlerden yaklaşık 10 yıl sonra, bu sefer, İran’daki genel seçim protestolarında ve arkasından 2010 ve 2011 yıllarında arka arkaya harekete geçen Arap Ayaklanmaları, sonrasında Yunanistan, İspanya, ABD, Türkiye gibi ülkelerdeki toplumsal eylemlerde, protestocuların sosyal medyayı stratejik olarak kullanımı, toplumsal hareketlerde iletişim teknolojilerinin kullanımını tekrar yoğun bir şekilde tartışmaya açmıştır. Bu hareketler genelde, hareketin işgal ettiği veya ele geçirdiği kamusal mekanlarla anılmaktadır. Yani dijital uzam ile kent uzamı arasında ağlar oluşturarak ve bu ağlara dayanarak özerk bir iletişim alanı yaratılmıştır. Castells, bunu yeni bir kamusal alan olarak tanımlamıştır (Castells, 2013, s. 25).

3.2. Dijital Aktivizm

Toplumsal hareketler, hedeflerini ve stratejilerini hayata geçirmek için her zaman kurumsal iktidara sahip olanların denetiminden özerk olacak iletişim süreçleri yaratmaya ve bu sayede kendi karşı iktidarlarını icra etmeye çabalamışlardır (Castells, 2013, s. 23). Büyük şirketlerin denetimindeki geleneksel medyanın toplumsal hareketleri ve protestoları sunuş şekli her zaman sorunlu olmuştur. Temsil edilmeme, yanlış temsil, ancak bir şiddet veya polis saldırısıyla medya gündemine girebilme, misinformasyon vb. birçok sorun, toplumsal hareketleri, tarih boyunca kendi iletişim ağlarını kurmaya yönlendirmiştir. Dijital teknolojilerin erişilebilir hale gelmesinden önce, bu iletişim ağları, hareketin, bağımsız radyo, televizyon, gazete, bültenler, afişler vb. araçlarla kendi medyasını oluşturmak aracılığıyla gerçekleşmiştir. Ancak araçların kurulumu, teknik bilgi/ekip, dağıtım, basım gibi konular, masraflı olmakta ve herkese erişilebilir olmakta sıkıntılıdır. Dijital teknolojilerin ucuzlaması, basitleşmesi, bu teknolojiye sahip daha ufak ve pratik araçların ortaya çıkması, bir iletişim ağı oluşturma anlamında kolaylık sağlamaktadır. Nitekim, bilgisayarların, mobil araçların ve internetin yaygınlaşmasıyla toplumsal hareketler, kendi medyasını oluşturmak ve iletişim ağları kurmak anlamında yeni teknolojilerden yararlanmaya başlamışlardır. Yani 1990'lı yıllara gelindiğinde dijital araçlar ve internet, giderek artan şekilde eylemciliğin bir parçası haline gelmeye başlamıştır.

Dijital eylemciliğin kültürel kökeni, 1960'larda dijital bir karşı kültür olarak ortaya çıkan serbest yazılım hareketine dayanmaktadır. O dönemde, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT) Yapay Zeka (AI) laboratuvarında çalışan hackerlar tarafından, ARPANET protokolünün çoğunu tasarlanmış olan, mezun öğrencileri de içeren, kaynak kod paylaşımına dayalı bir öğrenci kültürü doğmuştur. Bu kültür, ortak iyiye ulaşmak için işbirliğine dayalı çalışma ve bilginin serbestçe erişilebilir olması prensiplerine dayanmaktadır. Ancak bilgisayar teknolojileri ticarileştikçe ve mülk haline geldikçe, farklı fikirde olanlar (Richard Stallman gibi) ayrılıp 1984'te serbest yazılım hareketini kurmuştur. Bu hareketin etiğinin dayandığı ilkeler; "program çalıştırma özgürlüğü; program modifiye etme özgürlüğü; kopya dağıtma özgürlüğü (bedava ya da ücret karşılığı); ve programın modifiye edilmiş versiyonlarının dağıtılması özgürlüğü" olup teknolojide tekelleşmeye karşı

çıkılmaktadır (Milberry, 2010, s. 58-59). Neoliberal politikalara karşı mücadele cephesi oluşturan küreselleşme karşıtı hareketlerde de benzer bir vurgu vardır. Yani aynı teknoloji ve bilginin “ortak mülk(common)” olarak herkese açık olması fikrine benzer şekilde doğal alanlar, gıda, su, hava, ortak alanlar vb. şeylerin ortak mülk olduğu ve metalaşmaması gerektiği düşüncesi vardır. Nitekim küresel adalet hareketinde, serbest yazılımcılarla aktivistler işbirliği yapmıştır. Toplumsal hareketlerdeki bağımsız medya yaratma çabası ile özgür yazılım taraftarlarının bilgi teknolojilerinin mülkleşmesine karşı mücadelesi aynı noktada buluşmaktadır: bilginin özgür ve serbest dolaşımı ve herkes tarafından erişilebilir olması ideali.

İnternetin bir eylem aracı ve alanı olarak dikkat çekmesi, 1994 yılında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA)’nın kuruluşuna karşı Meksika’da silahlı mücadele veren Ulusal Zapatista Özgürlük Ordusu’nun (EZLN) kendini geleneksel gerilla mücadelesinden, enformasyonel bir gerilla hareketine dönüştürmesi, yani taktiksel olarak internet desteğine başvurması ile olmuştur. Medyanın, askeri kordon sebebiyle ulaşamadığı bölgeden enformasyon, internet aracılığı ile dünyaya yayılmış ve uluslararası haber merkezleri, haberi bu şekilde yaymışlardır. Çatışmalara dair bilgiler küresel olarak yayılınca, savaşın 9. gününde Meksika Hükümeti, yatırımcı kaybetmemek için ateşkes yapmak zorunda kalmıştır (Martinez-Torres, 2001, s. 347-349). Zapatistaların başarısında silahlı mücadelenin yanı sıra iletişim ağını kullanma stratejileri ve bu ağ aracılığıyla kendi hikayelerini kendi ağızlarından anlatma şansını elde etmiş olmaları yatmaktadır. Özerk iletişim, 1990’larda Meksika ve Chiapas’ta alternatif bir bilgisayarlı iletişim ağı olan La Neta’nın kurulması sayesinde gerçekleşmiştir.

Zapatistaların interneti kullanarak elde ettiği görünürlük ve başarının verdiği ilhamlar küresel adalet hareketi ve 99 Seattle protestolarında daha etkili kullanılmasını sağlamıştır. 30 Kasım 1999’da, Seattle’daki Dünya Ticaret Örgütü’nün toplantısını protesto etmek için sendikacılar, anarşistler, çevreciler vb. birçok örgütten oluşan on binlerce insan bir araya gelmiş ve protestolar sonucunda toplantı başarıya ulaşmadan bitmiştir. Neoliberal ve kurumlara ve küreselleşme politikalarına karşı çıkan, buna karşı demokrasi, sosyal adalet ve daha iyi bir dünya talep eden uluslararası bir hareket oluşmuştur (Kahn & Kellner, 2016, s. 246). Eylemciler, cep telefonları, diz üstü bilgisayarlar, cep bilgisayarları ve internet

sitelerini kullanmışlardır ve küresel hale gelmesi de yine internet ağının kullanımıyla gerçekleşmiştir. Küreselleşme karşıtı hareket, 2000’de Prag ve Melbourne’da, 2001’de Cenova’daki gösterilerle, çoğunlukla küresel ekonomi toplantılarını hedefleyerek devam etmiştir.

2003’te Bush’un Irak’a yönelik savaş politikalarına karşı örgütlenen savaş karşıtı hareket de, savaş karşıtı bilgileri yaymak, gösteriler düzenlemek ve savaş karşıtı faaliyetleri desteklemek için interneti kullanmıştır ve 15 Şubat 2003’te barış için tüm dünyadan milyonlarca insanın katıldığı halk gösterisi yapılmıştır (Kahn & Kellner, 2016, s. 246).

İnternet, organizasyon, mobilizasyon ve ulusötesicilik anlamında geleneksel çevrimiçi kolektif eylemi desteklemektedir ve aynı zamanda yeni kolektif eylem modları yaratmaktadır (Laer & Aelst, 2010, s. 1147). Yeni örgütlenme ve mobilizasyon stilleri, özellikle “iletişim ağı” metaforuyla açıklanmaktadır. Farklı kuramcılar tarafından öne sürülen düğüm ve bağlantı modeli(hubs and spokes model), bulut protesto (cloud protesting), bağlantısal eylem(connective action) gibi kavramların hepsi, birbirinden ayrı grupların aynı eylem amacı için, farklılıklarını koruyarak, özerk ama birbiriyle bağlantılı şekilde örgütlenip harekete geçme biçimlerini tanımlamaktadır. Castells, ağ bazında örgütlenmeyi şöyle açıklamıştır:

Ağlar oluşturma, özellikle de internete dayalı ağlar oluşturma, küreselleşme karşıtı hareketin özünü oluşturur. 1990'lardaki neoliberal politikalara karşı çıkan birçok mücadele, eylemlilik ve örgütlenme, elektronik iletişim sayesinde bir ağlar ağıyla birleşmiştir. Seattle'a giden yolda, girişimlerin ve tartışmaların koordinasyonunda, İnternet kullanımının büyük katkısı oldu; daha sonra düzenli olarak gerçekleştirilen küresel etkinliklerin her birinin düzenlenmesinde, insanların bu etkinlikler için bir araya getirilmesinde olduğu gibi. Farklı gruplar İnternet aracılığıyla herkese mesajlarını, görüşlerini ve tartışmalarını iletebildi(...) (Castells, 2006, s. 200).

İnternetin yanı sıra, yaygınlaşan ve cep telefonlarıyla kısa mesaj üzerinden çok sayıda insan kolektif olarak harekete geçmeye başlamıştır. Rheingold’un “akıllı kalabalık”(smart mobs) adını verdiği insanlar, birbirini tanımadan aynı amaç için toplanabilmektedir (Rheingold, 2002). Bunun bir örneği 2001 yılında Manila, Filipinler’de yaşanmıştır. 16 Ocak 2001 tarihinde, çok sayıda insan cep telefonundan birbirine “EDSA’ya Gir, Siyah Giyin” mesajını yaymıştır. Böylece Edsa adı verilen

Manila'nın Epifanio de los Santos Caddesi'nde bir saat içinde on binlerce kişi toplanıp Devlet Başkanı Joseph Estrada'nın istifasını istemiştir. Sonraki günlerde daha fazla insanın toplanması üzerine Estrada 20'sinde istifa etmiştir (Tilly, 2008, s. 143).

İnternet sadece harekete geçme değil örgütlenme anlamında da aktivizme kolaylık sağlamaktadır. Aktivistlerin dağınık iletişim ağları internet sayesinde birbiriyle ilişkiye geçmekte, birbirine bağlanmak ve yerel ya da sınır ötesinde örgütlenmeye yardımcı olmaktadır (Bailey, Cammaerts, & Carpentier, 2015, s. 154).

Laer ve Aelst, internetin kullanıldığı eylemleri, birbiriyle ilişkili iki boyut ve iki eşikle kategorilendirerek bir eylem tipolojisi oluşturmuştur. Tablo 3.1' te verilen tipolojiye göre internet aktivizmi ikiye ayrılmaktadır (Laer & Aelst, 2010, s. 1149). İnternet destekli eylemcilik, internetin, çevrimdışı mobilizasyon için araç olarak kullanıldığı eylem türleridir. İnternet tabanlı eylemcilik ise, tamamen çevrimiçi ortamda gerçekleştirilen eylemlerdir. Tipolojide diğer ayrım olan düşük ve yüksek eşik ise, eylemlerin içerdiği tehlike boyutunu belirtmektedir.

Tablo 3.1 Yeni Dijitalleşmiş Eylem Repertuarının Bir Tipolojisi

	İnternet destekli	İnternet tabanlı
Yüksek eşik	<p>Şiddet içeren eylemler/mülk tahribatı</p> <p>Oturma eylemleri/işgaller</p> <p>2</p> <p>Ulusötesi gösteri/toplantı</p>	<p>Hack eylemciliği</p> <p>4</p> <p>Kültür bozumu</p> <p>Protesto siteleri/alternatif medya</p>
Düşük eşik	<p>Yasal gösteriler</p> <p>1</p> <p>Tüketici davranışı</p> <p>Para bağışlama</p>	<p>E-posta bombardmanı/sanal oturma eylemi</p> <p>3</p> <p>Çevrimiçi imza kampanyası</p>

Kaynak: (Laer & Aelst, 2010, s. 1149)

3.2.1. İnternet Destekli Düşük Eşikli Eylemler

Para bağı, tüketici boykotları, yasal gösteriler, internet öncesi dönemde de varolan, geleneksel ve risk içermeyen eylemlerdir. Dijital teknolojilerin gelişimiyle bu eylemlerde internet de pratik bir araç olarak kullanılmaktadır. İnternet üzerinden para bağı yapmak çok kolaydır. Üstelik, sadece yerel değil uluslararası yardım kuruluşlarına bu yolla destek verilebilmektedir. Tüketici eylemleri eskiden beri varolmakta ve internetle birlikte daha da gelişmiştir. İnternette, belli bir sebepten ötürü bir kuruma ya da markaya yönelik boykot başlatılabilir. Örneğin ABD’de MissRepresentation’ın, SuperBowl’un cinsiyetçi reklamlarına karşı Twitter’da başlattığı #NotBuyingIt kampanyası bu tür bir boykot eylemine örnektir. Zaman zaman Türkiye’de de, özellikle dış politikada sorun yaşanan ülkelerle ilgili, oradan gelen ürünleri ve markaları satın almamaya yönelik boykotlar yapılmaktadır. Yasal sokak gösterileri ise artık eylemlere dair bilgilendirme ve iletişim süreçlerini interneti aracılığıyla yönetmektedir. Yani internetin enformasyonu yaymada sağladığı faydalar, sokakta yapılacak eylemlerin örgütlenmesinde aracı olarak kullanımını getirmiştir.

3.2.2. İnternet Destekli Yüksek Eşikli Eylemler

“Yüksek eşik”li eylem derken kastedilen, yapılacak eylemin gözaltına alınma, tutuklanma, fiziksel zarar görme, öldürülme vb. yüksek riskleri içermesidir. İşgal eylemleri, oturma eylemleri, şiddet içeren eylemler bu kategoriye girmektedir. Zapatista hareketi, Seattle DTÖ Protestoları, İran’daki seçim protestoları, Arap ülkelerindeki isyanlar ve Yunanistan, İspanya, ABD, Türkiye’de gerçekleşen kamusal alan işgaliyle başlayan kitlesel eylemler, internet destekli yüksek eşikli eylemlerdir. Bu eylemlerin hepsinde, internet ve dijital ağlardan yararlanılmıştır. Ancak esas olarak eylemler kamusal uzamda, sokakta gerçekleşmiştir. Bu eylemlerde, eylemciler açısından ülkelerin politik ve toplumsal konularına göre değişen derecede riskler ve sonuçlar yaşanmıştır. Kimi ülkede bu risk ve sonuçlar, gözaltına alınma ve tutuklanma iken, kimi ülkede yaşamını yitiren insanlar olmuştur.

3.2.3. İnternet Tabanlı Düşük Eşikli Eylemler

Tablo 3’te üçüncü boyut olarak yer alan bu tür eylemler, tamamen dijital uzamda yapılan, çevrimiçi eylemlerdir. Çevrimiçi imza kampanyaları bu türdeki en yaygın eylemlerdir. Twitter’deki etiket aktivizmi de bu tür bir eyleme örnektir. Bu tür eylemler, clicktivism ya da slacktivism adı verilerek eleştirilmektedir. Eleştirilerde, herhangi bir risk almadan, güvenli alanından çıkmadan gerçekleştirilen bu eylemlerin insanlara katkıda bulunuyor ilüzyonunu vererek iyi hissetmelerini sağlayarak, daha fazlasına yönelmemelerine sebep olduğu ve politik veya toplumsal etkilerinin olmadığı dile getirilmektedir (Morozov, 2009).

Çevrimiçi imza kampanyası gibi eylemler, farkındalık ve kamuyou yaratmada daha başarılıdır. Milyonlarca kişinin bir kampanyayı imzalaması, o kadar insanın soruna dair bilgi edindiğini göstermektedir. Ancak sadece kampanya açmak veya bir kampanyaya imza atmak başarıyı getirmemektedir. Çünkü örneğin Change.org gibi bir imza kampanyası sitesine girildiğinde, çok sayıda kampanya olduğu görülmekte ancak bu kampanyalar hepsi görünür hale gelmemektedir. Bir imza kampanyasının başarıya ulaşması, karar mercilerinde bulunan kişilere ulaşması ve onları etkilemesi için kamuoyu oluşturacak iletişim süreçleri ve taktiklerini içeren ek eylemler gerekmektedir. Nitekim bazen, kampanya ya da etiket eylemleri, sokağa yansımakta ve kamusal uzamdaki eylemlerle desteklenmektedir.

3.2.4. İnternet Tabanlı Yüksek Eşikli Eylemler

Çevrimiçi olarak işleyen, daha fazla kaynak ve kimi zaman risk alma gerektirdiği için yüksek eşikli olarak anılan eylemler, alternatif medya, kültür bozumu, protesto siteleri ve hack aktivizmidir. Birçok hükümetin gizli belgelerini yayımlayan Wikileaks, küresel eylemlerde bulunan Anonymous ve Türkiye’den RedHack gibi grupların eylemleri internet tabanlı yüksek eşikli eylemlerdir.

3.3. Politik Eylem Olarak Hikaye Anlatıcılığı

Toplumsal hareketlerin içerisindeki eylemciler, amaçlanan toplumsal değişime ulaşma yolunda çok çeşitli stratejiler ve taktikler kullanmaktadır. Hikaye anlatıcılığı, bu strateji ve taktiklerin içindeki amaçlara erişim için kullanılan yöntemlerden biridir ve özellikle son yıllarda toplumsal hareketler içerisinde önemi giderek daha çok vurgulanmaktadır. Bunun sebeplerinden biri, gerçeğin temsili olarak kabul edilen egemen anlatıların artık insanların yaşamındaki gerçeklikle uyumaması, yani giderek çelişkili ve tutarsız hale gelmesidir. Bir egemen anlatı çelişkili ve tutarsız hale geldikçe, inanılabilirliği da azalmaktadır. Bunun bir örneğini, tüketim kültürünü sorgulayan ve satın alınan eşyaların arka planını insanlara anlatmak için çevrimiçi bir belgesel serisi yaratan “Story of Stuff Projesi’nden (Eşyaların Hikayesi)” Annie Leonard’ın ifadeleri özetlemektedir:

Toplum olarak kendimize anlattığımız hikayeler bizi yanıltıyor. İnsanlar bu hikayeleri duyuyor ve etraflarına bakıyorlar ve uyumuyor. Örneğin, geçen yüzyılın egemen bir hikayesi tüketiciliğin hiper bireyselci bir türüyle ilgiliydi: “Daha çok eşya sizi daha mutlu yapacak. Başarımın ölçüsü sahip olduğun eşya sayısıdır. Eğer finansal olarak başarılıysam, bunu kendim yaptım ve kimseye – ya da toplumun kendisine – hiçbir şey borçlu değilim”. Bu anlatılar insanların onları hikayeler değil gerçekler olduğunu düşündükleri derecede modern yaşama hakim oldular. Bu hikayeleri takip eden gizli ekolojik, sağlıkla ilgili ve toplumsal bedelleri öğrendikçe, inanılabilirlikleri sarsılıyor(...) (Leonard, 2014).

Toplumsal hareketler içinde eylemciler anlatılara dair iki tür stratejik taktik uygulamaktadır. Birincisi Leonard’ın çevrimiçi belgeseli gibi varolan egemen anlatıyı sarsmak amacıyla, o anlatının içinde gizli kalan anlamları ifşa etmek veya yapıbozumuna uğratmaktır. Böylece egemen anlatının çelişkileri ve tutarsızlıkları ortaya çıkartılır. İkincisi ise yeni anlatılar üretip yaygınlaştırarak, alternatif tahayyül

imkanlarını görünür kılmaktır. Bunun yanı sıra hikaye anlatıcılığı, kolektif kimlik inşası, üye toplamak gibi çok çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır.

Toplumsal hareket organizasyonlarının bu stratejileri hikaye anlatıcılığı aracılığıyla nasıl gerçekleştirdiğini görebilmek için bu stratejileri daha derinlemesine ele alan kolektif eylem çerçevelerine bakmak gerekmektedir.

3.3.1. Kolektif Eylem Çerçeveleri

Toplumsal değişim yaratmak için gerekli eylemlerden biri de varolan, kabul edilmiş kültürel anlamların değişmesini sağlamaktadır. Çünkü kimi zaman, istenilen yasal değişiklikler gerçekleşse bile, kültürel anlamlar değişmediği için, toplumda istenilen değişim tutum ve davranış düzeyinde karşılığını bulmamaktadır. Bunun yanı sıra kültürel anlamlar ve onlara bağlı varsayımlar, insanların bir harekete katılıp katılmama tercihini de etkilemektedir.

Bu sebeple sosyal hareketlerin içerisinde her zaman, varolan kültürel kodları değiştirmek üzerine yapılan “anlam çalışması (meaning work)” etkinlikleri bulunmaktadır. Anlam çalışması, insanların (gruplar, bireyler ve potansiyel eylemciler; hem izole hem de birbiriyle etkileşim halinde) evrenleri ve eylemleri hakkında bir kavrayış geliştirdiği yorumsal süreçleri, bir başka deyişle anlam inşasının etkileşimli sürecini ifade etmektedir. Anlam çalışmasına rol oynayan içerikler; duygular ve ahlaki prensipler, algılanan adaletsizlik, ideoloji ve anlatılardır. Bu içerikler hem anlam çalışmasının ham materyalleridir hem de kolektif kimlik gibi bilişsel yorumun diğer nesnelere oluşturulmasında etkili unsurlardır. Analitik olarak anlam çalışması iki ayrı ama birbiriyle bağlantılı aşamaya ayrılmaktadır. Birincisi anlamlandırma yani yorum sürecidir. İkincisi anlam yükleme ya da etiketleme, yani paylaşılan anlamların nitelendirme süreci, paylaşılan inançların yaratımı ve yeni üretilen anlamların aktif kullanımınıdır. Yeni anlam paketleri, insanların varolan dünya görüşleri ve önceki deneyimlere dayanan eski anlamların devamlı yeniden müzakere edildiği bir tür spiral süreçte yapılmaktadır. Bu yapılandırma ve tartışma süreçleri çatışmacıdır çünkü potansiyel izleyiciler, rakip ve karşı hareketlerin başarı şansları ve varlıkları, ve kurumsal düzenlemeler gibi bağlamlarda sürmektedir (Milan, 2013, s. 15-17).

Sosyal hareket araştırmacıları anlam inşası çalışmasını “ereveleme” kavramıyla açıklamaktadır. Sosyoloji alanında⁴, ilk ereve kuramcılarında olan Erving Goffman’a göre bir durum hakkındaki tanımlar, olaylara (en azından toplumsal olaylara) hükmeden düzen ilkeleriyle ve bizim söz konusu olaylara öznel alkamızla uyum halinde inşa edilmekte ve “yorum kalıbı” da denilebilen çerçeveler; insanların, kendi çevrelerinde akan bilgiyi “bulmalarına, anlamalarına, tanımlamalarına ve etiketlemelerine (yaftalama)” yardım etmektedir (zarslan & Güran, 2015, s. 34). ereve teorisine göre gerçeklik, çerçevelemenin aktörlerin fiili durumlardaki gerçekliğe dair yorumlarıyla ilgili olduğu bir “yorum şemasıdır” (Ihle, 2014, s. 1).

Bu kavram gerçeklik inşası seviyesinde aktörlük ifade eden aktif ve süreçsel bir fenomene işaret etmektedir. Bir şeyin yapıldığı anlamında aktif; dinamik ve evrimleşen bir süreç anlamında sreseldir. Aktörlük, sosyal hareket organizasyonları veya hareket aktivistlerinin çalışması sonucu gelişen bir şey olduğu için vardır ve varolan yorumsal çerçevelerden farklılaşan ve onlara meydan okuyan yorumsal çerçevelerin oluşturulmasını içeren anlamında mcadelecidir. Bu ereveleme aktivitesinin sonucu olan ürünler kolektif eylem çerçeveleri olarak adlandırılmaktadır. Kolektif eylem çerçeveleri, bir toplumsal hareket organizasyonunun aktiviteleri ve kampanyalarını meşrulaştıran ve onlara ilham veren eyleme yönelik inanç ve anlam takımlarıdır (Benford & Snow, 2000, s. 614).

ereve retimi, medya vb. birçok toplumsal kurum tarafından yapılmaktadır. “Toplumdaki iktidar seçkinlerinin gücü kamuoyu tarafından kabul edilen, kamusal tartışmalara hkim olan çerçeveleri büyük oranda belirlemektedir” (Güran & zarslan, 2015, s. 38). Ancak aktivistler medyanın ve diğer kurumların ürettiği söylemleri takip etmektedir. Aktivistlerin stratejilerinden biri kamu söylemi ve insanların deneyimsel bilgisi arasında köprü kurarak ikisini, kolektif eylemi destekleyecek ve sürdürecek tutarlı bir çerçevede birleştirmektir (Gamson, 1995, s. 85). Benford ve Snow, bu stratejileri ana çerçeveleme görevleri (core framing tasks)

---

⁴ Kuramsal olarak çerçeveleme, toplumbilim ve psikoloji disiplinlerinden doğmuş olup, yönetim ve organizasyon bilimleri, sosyal hareketler araştırmaları ve medya çalışmalarında gelişme göstermiştir (zarslan & Güran, 2015, s. 34).

olarak tanımlamışlardır. Bir sosyal hareket içerisindeki eylemcilerin temel çerçeveleme görevleri üç adettir: teşhis çerçevesi, çare çerçevesi ve güdüleyici çerçeveleme (Benford & Snow, 2000, s. 615-617; Güran & Özarlan, 2015, s. 41).

3.3.1.1. Teşhis Çerçevesi(Diagnostic Framing)

Toplumsal sorun kavramı, birşeylerin yanlış gittiğine işaret etmekte, bu yanlış giden durumun çok sayıda insanı etkilediğini ama aynı zamanda insanlar tarafından değiştirilebilir olduğunu ifade etmektedir. Örnek vermek gerekirse, ölüm toplumsal bir sorun değildir ancak ölümle ilişkili birçok değiştirilebilir koşul vardır ve bunlar toplumsal sorunlar olarak konuşulabilir. Toplumsal sorunlar nesnel durum(yani gerçek, ölçülebilir ve somut şeyler) ve insanlarla(fiziksel dünyada bulunan) ilgiliyken, onları tanımlamama şeklimiz öznelidir. Yani nesnel olarak bir durum ortaya konsa da, bu insanların endişelenmesine yol açmayabilmektedir. Aynı zamanda insanlar ahlaki değerlendirmelerle harekete geçmektedirler. Yani nesnel olarak ortaya konan şeyin doğru veya yanlış olarak tanımlanmasına göre. Böylece nesnel bir duruma dair herkesin değerlendirmesi, yargısı ve algısı aynı olmamaktadır (Loseke, 2010, s. 6-11). Çerçeveleme çalışması bu noktaya devreye girmekte ve bir durumun “toplumsal sorun” olarak algılanması için stratejiler içermektedir.

Toplumsal koşulların toplumsal sorun olarak tanımlanmasının bir yolu, toplumsal hareketlerin yaptığı çalışmalardır. Yani daha önce toplumsal bir sorun olarak görülmeyen bir durum, toplumsal hareketlerin sonucu olarak sorun olarak inşa edilmektedir (Jeness, 1995, s. 146). Teşhise yönelik çerçeveleme, sorunun tanımını yapma ve kaynağını tespit etme sürecini belirtmektedir. Bir toplumsal hareket içerisinde, sorunun tanımı ve kaynağının belirlenmesi, katılımcıların uzlaşmaya varmasıyla gerçekleşebilir. Örnek olarak Gamson'ın ifade ettiği “haksızlıks çerçevesi”, birçok toplumsal hareket tarafından kullanılan en yaygın kolektif eylem çerçevelerinden biridir (Gamson, 1995, s. 90). Adaletsizlik sorunun kendisi olurken, sosyal adalet birçok toplumsal hareketin amaç çerçevesi olmuştur. Bu tip birçok hareketi kapsayan çerçevelere ana çerçeveler (master frames) adı verilmektedir.

Sorunun kaynağının tespiti ise, tanımdan daha zor uzlaşılabilen bir süreçtir. Kaynağın tespiti bir nevi soruna dair sorumluluğun bir aktör veya kuruma atfedilmesidir. Anlatıdaki rakibi inşa etmektedir. Bu tür tanımlamalar aynı zamanda

hareketin kimlik inşasının bir parçasıdır. Çünkü “biz ve onlar” ayrımı ve iki tarafında rollerinin tanımlanması ile kimlikler de oluşturulmaktadır. Böylece “biz” değişimi yaratacak kişiler olarak konumlandırılmaktadır (Gamson, 1995, s. 90).

Ama hareket katılımcılarının her biri sorunun kaynağını farklı tanımlayabilmektedir. Örnek vermek gerekirse, feminist hareket içerisindeki yaklaşım farklılıklarının sebeplerinden biri, kadınların ezilmesi sorununun kaynağının, farklı tespitleridir (sınıfsal, dilsel vb.). Bir sorunun kaynağı olarak sınıf sorunu, açlık, afet vb. gibi tanımlamalar soyut kalmaktadır. Kolektif eylem, yasaları ve uygulamaları değişmesi gereken insan aktörler gerektirmektedir. Soyut kavramlar zayıf bir çerçeve oluşturmaktadır (Gamson, 1995, s. 91). Örneğin depremde ölen insanların ölümün sorumlusu olarak doğal afet çerçevelemesi çözüm getirmeyecek soyut bir çerçevedir. Ancak insanların oturduğu evlerin sağlamlığı, yapım şekli veya binaların yapımına dair yönetmelikler kaynağa oturtulduğunda sorumluluk atfedilebilecek kişi veya kurumlara dair somut ve net kaynak tanımı yapılmış olmaktadır. Ancak ideal olan çerçeve tarafından belirlenen hedeflerin başarılı şekilde, insan aktörlerle daha geniş sosyo-kültürel güçleri yani somut ve soyut olanı birleştirmesidir (Gamson, 1995, s. 92).

Jeness, teşhis çerçevesine örnek olarak ABD’deki eşcinsel ve lezbiyenlere yönelik şiddetin, “nefret suçu” adı altında toplumsal bir sorun olarak görülmeye başlanmasını vermektedir. Eşcinsel ve lezbiyenlere yönelik şiddet, daha önce toplumun önemli bir sorunu olarak görülmemekte ve genel şiddetin bir parçası olarak algılanmaktadır. Ancak bu tip cinayet ve şiddet eylemlerinin, mağdur kişilerin cinsel tercihine yönelik yapıldığına dair tartışmalar arttıkça ve görünürlük kazandıkça, soruna dair farklı bir çerçeve oluşmaya başlamıştır.

Bir toplumsal sorun çerçevesinin inşa sürecinde en başta, yeni çerçeveyi bir iddia olarak sunan organizasyonlar, gruplar ve onların oluşturduğu projeler bulunmaktadır. Bu çalışmalar, konuya dair gündemi genişletmektedir. Bu tür çalışmalar, soruna dair çarpıcı bir örnek oluşturan belirli bir olaydan sonra da oluşabilmektedir. Böyle bir olay, sorunu kuran bir hikaye olarak (problem-setting story), temsil olarak işlemektedir (Ihle, 2014, s. 2). Harekete geçirici olarak, genelde

en korkutucu ve şok edici olaylar seçilmektedir, “benim başıma da gelebilir” duygusunu uyandırmak için (Jeness, 1995, s. 157).

İddiada bulunanlar, soruna yeni tanımlar getirme sürecinde, belgeleme yaparak soruna dair tipik özellikleri ve durumları belirlemektedir. Yani sorunla ilişkili olaylar takip edilmekte, biriktirilmekte, belgelenmekte ve istatistikler oluşturulmaktadır. Bunun için ihbar hatları kurulabilmektedir. Çünkü olayların belgelenebilmesi için deneyimleyenlerin bildirim yapması, konuşması, haber vermesi gerekmektedir. Bu belgeleme süreci, soruna dair yeni bir görünürlük yaratmaktadır. Aynı zamanda bu süreçte, daha önce tanımlanmayan yeni kategoriler de ortaya çıkabilmektedir (farklı şiddet türleri gibi). Daha sonra bu belgeler, toplanan örnekler ve istatistikler yasal mercilerle, hükümet yetkilileriyle, hareket paydaşlarıyla ve genel olarak toplumla paylaşılmakta, kamusal yapılmaktadır. Bu kamusal yapıma süreci, sorunu yaşayan diğer insanların cesaretlenip deneyimlerini kamusal olarak paylaşmasına yardımcı olmakta, sorunun parçası olan daha fazla koşul ve durum belirlenip yaygınlaştırmakta, böylece tanınabilir hale getirilmesini sağlamakta ve son olarak sorunun yeni çerçevesiyle adlandırılıp tanımlanmasını sağlamaktadır (Jeness, 1995, s. 154-157).

Sıradan bir şiddet olayı, ayrımcılık çerçevesiyle tekrar inşa edildiğinde, ayrımcılığın yarattığı toplumsal bir sorun olarak algılanmaya başlanmaktadır. Bu tür yeniden inşanın önemi, sorunun gerçekten çözümü için sorunun kaynağının doğru tespit edilmesine yardımcı olmasıdır. Çünkü bir cinayet nefret suçu olarak tanımlandığında, nefret suçunu üreten politikalar, uygulamalar ve söylemler sorunun kaynağı ve mücadelenin odağı haline gelmektedir.

Teşhis çerçeveleri Loseke'nin tanımıyla “toplumsal sorun formül hikayeleri (social problem formula stories)” içermektedir. Bu formül hikayeler, çerçevelenmiş toplumsal sorunu en iyi yansıtan, dolayısıyla da sorunu insanlara anlatmak ve onları ikna etmek için kullanılan kalıp hikayelerdir. Genelde en çarpıcı, şok edici, medyanın da ilgisini çeken karakterler ve rahatsız edici olay örgüleri içermektedir. Bu hikayelerin başarılı olanları ve kamuoyu tarafından toplumsal sorunlarla ilgili diğer iddiaların önemi ve inanılabilirliğini değerlendirmeleri için kullanılan bir kaynak haline gelebilmekte ve kamuoyu bilgisinin bir parçası olarak kalabilmektedir

(Loseke, 2010, s. 93). Bir toplumsal sorunu düşündüğünüzde aklınıza gelen, onunla özdeşleşmiş hikayeler, bu türdendir.

3.3.1.2. Çare Çerçevesi (Prognostic Framing)

Çare çerçevesi, teşhis çerçevesinde belirlenmiş sorunun çözümünü ve çözümüne yönelik planları, stratejileri içermektedir ve uygulaması da sorunun anlaşılma şekline dayanmaktadır. Çare oluşturmaya yönelik çerçeveleme, bir soruna önerilen bir çözümün telaffuzunu ya da bir saldırı planı, planı yürütmek için gerekli stratejileri içermektedir. Örneğin engelli insanlar için ulaşım eksikliği sorunun çözümü, bu sorunun teşhis çerçevesine dayanmaktadır. Eğer teşhis çerçevesi bu sorunu sadece bir ulaşım problemi olarak inşa ettiyse, çözüm engelli insanların ulaşımı için özel otobüsler olabilir. Ama ulaşım sorunu, engelli insanların sivil haklarından biri olarak çerçeveselendiye, çözüm kamu ulaşım sistemini tüm yurttaşlara erişilebilir yapacak şekilde modifiye etmeyi talep etmektedir. Bir sivil haklar çerçevesinden, engelli insanlar için özel ulaşım, eşitsiz olduğu için kabul edilemezdir (Loseke, 2010, s. 83).

Dolayısıyla, çözüm için rekabet halinde olan birden fazla çerçeve olabilmektedir. Çare çerçeveleri, taraftarların savunduğu çözümlerin mantığı ve tesirinin çürütülmesini de içermekte, bunlara karşı çerçeveleme denilebilmektedir. Aynı soruna, farklı sosyal hareketler farklı çare çerçevelemesi yapabilmektedir. Aynı zamanda çare çerçevesi, karşıt düşüncede olan çerçeveleri de çürütmeye çalışmaktadır. Örnek olarak tecavüz suçunun azalmasını sağlamak için önerilen idam, hadım, hapis cezalarının arttırılması gibi toplumdaki farklı organizasyonlardan gelen farklı çözüm önerileri verilmektedir.

Çare çerçeveleri, izleyicilerin ne yapılması gerektiğine dair sorularını yanıtlayan savlardır. Bu çerçeveye ne yapılması gerektiğine dair genel bir eylem çizgisi ve bu eylemi kimin yapması gerektiğine dair sorumluluğu inşa etmektedir. Bu savlar önemlidir çünkü belli çözümleri meşrulaştırmaktadır ve koşulları değiştirmek için belli insanlara sorumluluk atamaktadır (Loseke, 2010, s. 93).

3.3.1.3. Güdüleyici ereveleme (Motivational Framing)

Güdüleyici ereveleme, kolektif eyleme katılım ve katılımı sürdürme için toplumsal olarak inŒa edilen söz dağarcıkları sağlamaktadır. Bu, katılımcıların eyleme geçme sebebini, grubun kendisine karŒı ifade eden bir terminoloji yaratmaktır. Bu tür terminolojiler, aktivistler, destekçiler ve yeni katılımcılar arasındaki etkileŒimde kullanılan ciddiye, aciliyet, yarar ve doğruluk gibi vurguları yapan çerçevelerdir ve bu Œekilde eyleme katılmak ve sürdürmek için gerekli motivasyon sağlanmaktadır. Güdüleyici ereveleme, kolektif eylem çerçevelerinin aktörlük (agency) bileŒeniyle iliŒkilidir. Aktörlük, koŒulları ve uygulamaları kolektif eylem aracılığıyla deėiŒtirebilmenin olası olduğu bilincini ifade etmektedir. Güdüleyici ereveleme, insanları kendi tarihlerinin potansiyel aktörleri olarak tanımlayarak güçlendirmektedir (Gamson, 1995, s. 90).

Güdüleyici ereveler, kamuoyunu harekete geçirecek motivasyonları yaratmaktadır. Ahlaki değerlendirmeler, bu motivasyonlardan biridir. TeŒhis çerçevesinde oluŒturulan kurban-zalim karakterleri bu yönde etkili olabilir. Ancak bu yapılandırma çok da kolay olmamaktadır çünkü insanlar kimin suçlu olduğuna karar verme aŒamasında değerlendirme yapmaktadır ve genelde zarar verenin kastı varsa suçlamaktadır. Aksi takdirde zarar verme eylemi basitçe “kaza” ya da “istemeden” olmuŒ olarak algılanabilmektedir. BaŒka bir sorun ise, iyi bir sebep olduğu takdirde, zararın göz ardı edilebilmesidir. Kapitalist ekonominin iyiliğini savunan kültürel temada olduğu gibi, zararın iyi bir sebeple verildiği fikri, insanların harekete geçmesini engellemektedir. Yani insanlar sebepsiz zarara veya saldırıya daha çok ama iyi bir sebepten ötürü yapıldıysa, daha az fkelenmektedir (Loseke, 2010, s. 83).

Bir rnek de toplumsal endiŒeyi harekete geçirecek çerçevelerdir. Bir toplumsal sorun varolabilir ancak kamuoyunda harekete geçecek endiŒeyi yaratmaz. Örneğin sanayi tipi çiftçiliğin tolere edilemeyecek bir durum olduğuna kamuoyunu ikna etmek için sadece hayvan hakları teması, et ağırlıklı beslenen bir nüfusta yaygın bir destek bulmayacaktır. Ama sağlık teması, egemen bir tema olduğundan daha fazla destek alabilir (Loseke, 2010, s. 67).

3.3.2. Hikaye Anlatıcılığı ile Toplumsal Hareketlerde Çerçeveleme Stratejileri

Çerçeveler de anlatılar da, bir hedef kitleyi ikna etmek için toplumsal hareketler tarafından kullanılan söylemsel stratejilerdir (Olsen, 2014, s. 249). Toplumsal hareket organizasyonları, Benford ve Snow'un kavramlaştırdığı ana çerçeveleme görevlerini yaparken, anlatılardan yararlanmaktadır. Çünkü deneyimsel bilgi, kolektif eylem çerçevelerinin inşasında önemli bir bileşendir. Çünkü insanlar, özellikle olaylara medya aracılığı ile tanıklık ettiklerinde, onları günlük yaşamlarıyla bağdaştırmakta güçlük yaşamaktadırlar. Olaylar soyut kalmakta ve duygusal olarak da uzaklaşmaktadır. Böyle bir durumda deneyimleri içeren anlatılar, bir bağlama oturtularak aktarıldığında insanların özdeşleşmesini, anlamasını ve duygusal olarak harekete geçmesini sağlayabilmektedir (Gamson, 1995, s. 104).

Toplumsal hareketler, katılımcıları tarafından etkileşimsel bir alan içinde ifade edildiğinde üyelerin paylaşılan organizasyonel hedeflerine ve statüye dayanan kimliklerine bağlılıklarını güçlendiren “anlatı demetleri” içermektedir (Fine, 1995, s. 128). Yani hikaye anlatıcılığı, varolan üye ve taraftarların bağlılığını pekiştirmek, sürdürmek, bu yolla grup kültürü ve kimliği inşa etmek ve yeni üyeleri ikna etmek için de kullanılmaktadır. Güdüleyici çerçeveleme denilebilecek bir süreçte grup üyelerinin kişisel hikayelerini paylaşması, deneyimin paylaşılmasını sağlamakta ve grup bağlılığını pekiştirmektedir. Toplumsal bir harekete katılan her bireyin katılma kararı vermesini etkileyen bir anlatısı vardır. Bu anlatılar harekete katılımı haklı kılarak meşrulaştırır. Aynı zamanda, benzer deneyimleri yaşamış olma durumu, kolektif kimlikte önemli bir unsur olan özdeşlemenin sağlanmasına yardımcı olur, grup üyelerini birbirine bağlar. Fine'ın savaş hikayeleri dediği, eylemlerde yaşanan deneyimlerin hikayeleri de paylaşılmakta ve grubun birbirine bağlılığını güçlendirmektedir. Grup hikayeleri, paylaşılan deneyimin inşasıyla grup kültürünün oluşmasında önemli rol oynarlar. Paylaşılan bir anlatı geleneği olan bir grup, hikayeler uygun davranışlar için modeller sağladığı ve özdeşleşmeyi kolaylaştırdığı için, üyelerini harekete geçirmeyi daha kolay başaracaktır. Örnek davranış modeli olarak grup anlatıları, üyelerinin dünyayı algılayış biçimini şekillendiren çerçeveleri sağlamlaştırmaktadır (Fine, 1995, s. 128-136).

Mücadelenin sonunda kazanılan zaferler de mutlu son hikayeleri olarak hem grupiçi hem de grup dışında paylaşılmaktadır. Bu tür hikayeler üyelere büyük motivasyon sağlarken, hareketin dışındaki potansiyel katılımcılara ikna edici bir çerçeve sunmaktadır. Harekete dahil olan ve kazanç sağlamış, destek görmüş kişilerin kişisel deneyim anlatıları, hareketin dışarıdan algılanışını ve destek görmesini etkilemektedir. Feminist ve LGBTİ Hareketleri kapsamlarını bu şekilde genişletmişlerdir. Kişisel hikayeler, günlük yaşamla hareketin iddia ettiği toplumsal sorunun birbirine bağlanması sağlamaktadır.

Öte yandan toplumsal hareketler, katılımı arttırmak için kahramanlaştırmadan da yararlanmaktadır. Kahraman, insanların özdeşleşeceği bir modeldir. İnsanlar kahramanla özdeşleşerek, hikayeye dahil olmakta, hikayeyi onun gözlerinden görmektedir (Vogler, 2014, s. 72). Mitik bir figür olark kahraman, insanları kendi deneyimine çağırır. Toplumsal hareketlerde de kimi zaman Gandhi veya Martin Luther King gibi kahraman figürleriyle karşılaşırız. Özellikle liderlerin ön planda olduğu hareketlerde bu daha belirgindir. Lidersiz görünen hareketlerde ise kahraman, medyada en fazla görünen veya en fazla konuşan kişi olabilmektedir. Planlı bir şekilde kahraman figürü oluşturulabilmekte ya da bir kişi gerçekleştirdiği eylemleriyle kahraman halini alabilmektedir. Ancak kahramanı, “kahraman” haline getiren, hareketin temel amaçlarıyla ilişkili olarak gerçekleştirdiği eylemlerdir. Her türlü kahraman genelde kötü özelliklerinin görülmediği, ideal bir insan modeli haline gelmekte, aynı zamanda insani özelliklerinden sıyrılıp sembol olmaktadır.

Örnek olarak Zapatista Hareketi’nde, liderlerden Subcomandante Marcos, hareketin küresel izleyiciye yönelik medyatik yüzü, kahraman figürü(zamanla anti kapitalist hareketin sembolü haline gelerek) olarak ortaya çıkmıştır. Kendisi kimliğini gizlese veya farklı bir isim de kullansa, verdiği beyanların içeriği ve özellikle şiirsel karakteriyle kahraman imgesi yaratmaktadır. Castells, Zapatistaların başarısını kısmen Marcos’un iyi kurgulanmış yazılarıyla, mizansenleriyle (devrimcilerin imajını popülerleştirmede rol oynayan maskesi, piposu, söyleşi yapılan ortamlar) medyayla iletişim köprüsü kuran performansına bağlamaktadır (Castells, 2006, s. 110-111). Marcos’un küreselleşme karşıtı hareketin simgesi

haline gelmesi, kendisinin eşcinsel olup olmadığı sorusu üzerine verdiği yanıtta, tüm ezilenleri birleştiren ve eşitleyen anlatısında görülmektedir:

Marcos, San Francisco’da bir eşcinseldir, Güney Afrika’da bir siyahidir. Avrupa’da bir Afrikalı’dır, San Ysidro’da bir Chicano’dur, İspanya’da bir anarşisttir, İsrail’de bir Filistinli’dir, San Cristobal sokaklarında bir Mayalıdır, Neza’da bir çete üyesidir, Ulusal Üniversite’de bir rockçıdır, Nazi Almanya’sında bir Yahudi’dir, Savunma Bakanlığı’nda bir kamu hakemidir, Soğuk Savaş sonrası dönemde bir komünisttir, galerisi ya da portfolyosu olmayan bir sanatçıdır... Bosna’da bir pasifisttir, Meksika’da herhangi bir şehrin herhangi bir mahallesinde Cumartesi gecesi yalnız olan bir ev kadınıdır, CTM’de(Communications Technician Maintenance) bir grevçidir, arka sayfalar için doldurma hikayeler yazan bir gazetecidir, gece 10’da metroda yalnız bir kadındır, toprağı olmayan bir çiftçidir, işsiz bir işçidir... mutsuz bir öğrencidir, muhalif bir serbest piyasa ekonomistidir, kitabı ya da okuru olmayan bir yazardır ve elbette Güneydoğu Meksika’nın dağlarındaki bir Zapatista’dır. Yani Marcos bir insandır, bu dünya üzerindeki herhangi bir insan. Marcos, direnen ve “Yeter artık!” diyen tüm sömürülmüş, dışlanmış ve bastırılmış azınlıklardır (Gilbert, 2012, s. 116).

Marcos’un anlatısı, Zapatista Hareketini, dünyanın çeşitli yerlerinde farklı sebeplerden ötürü ezilen herkesle özdeşleştirmekte ve aslında hepimizin amacı aynıdır demektir. Dolayısıyla adaletsizliği kullanarak hem teşhis çerçevesini kurmakta hem de özdeşleşme yaratacak ortak kimlik inşasına yönelik güdüleyici bir çerçeveleme yapmaktadır. Yaşanan farklı deneyimlerin, özündeki adaletsizlikle aslında aynı olduğunu ifade etmektedir.

Benzer deneyim ve duyguların paylaşılmasını sağlama, birçok toplumsal hareketin kendini genişletmek için başvurduğu stratejilerden biridir. Çünkü toplumsal hareketler duygunun eyleme dönüşmesiyle başlamaktadır (Castells, 2013, s. 27). İnsanlar, birçok eylemlerinde, birbiriyle kurdukları iletişimde, aldıkları kararlarda yaptıkları gibi politik tutum ve davranışlarında da duygularıyla harekete geçmektedirler. En kişisel duygu bile toplumsaldır ve toplumsal ilişkiler içerisinde stratejik bir konuma sahip olmaktadır (Solomon, 2016, s. 44). Çünkü duygular, daima bir şey hakkındadır, yani bir nesnesi vardır, birine ya da birşeye yönelmiştir.

Duyguların insanları harekete geçirmesi için bir iletişim süreciyle müzakere yapılması gerekmektedir. Çünkü her duygu harekete geçirmez, tersine kaygı ve korku gibi duygular kaçınma davranışına yol açarak harekete geçmeyi

engellemektedir. İnsanların harekete geçebilmesi için umut hissetmesi gerekmektedir. Umut, geleceğin daha iyi olabileceğini hayal edebilmeyle gelmektedir. Umut, insanların bir eylemi desteklemesi için önemli bir unsurdur. İnsanlar, onları mutlu eden bir hedefe doğru seferber olduklarında ve özellikle diğer bireylerle bağlantıya geçip beraber hareket ettiklerinde şevk hissederler. Bunlar insanları motive eden ve harekete geçiren duygulardır. Kaygı ve korku gibi insanları tehdit eden ve engelleyen duygular ise risk almayı sağlayan öfke duygusu ile aşılmaktadır. Aşağılanmışlık, sömürülmüşlük, görmezden gelinme, yanlış temsil edilme gibi durumlar öfkeyi tetiklemektedir. Örneğin adaletsizlik çerçevesi haklı öfkeye odaklanmakta ve insanları ahlaki yargı ile harekete geçirmektedir (Gamson, 1995, s. 91). İnsanlar bu duyguları her zaman hissetmektedirler ancak harekete geçebilmeleri için farkındalık yaratacak bir iletişim süreci gereklidir. Empati yaratılması, örneğin özdeşlik kurulan birinin başına geleni öğrenmek, harekete geçirebilir, hatta patlama halinde isyan dalgası yaratabilmektedir (Castells, 2013, s. 27-28). Hikaye anlatıcılığı, bu duyguları harekete geçirme potansiyeline sahiptir. Empati kurmamız, diğer insanların yaşadıklarını dinlememizle gerçekleşir ve haksızlığı yaşayanla özdeşlik kurmamız da anlatının nasıl kurulduğuyla ilişkilidir.

Duyguların arkasında, onu inşa eden yargılar, dünyayı algılama, anlama ve değerlendirme biçimleri bulunmaktadır (Solomon, 2016, s. 45). Örneğin korku bir şey ya da kişi hakkında olurken, aslında arkasında bir temasın veya ilişkinin (tehlikeli olarak) yorumlanmasını içermektedir (Ahmed, 2014, s. 17). Başka bir örnek olarak öfke duygusu, arkasında bir yargılama ve suçlama barındırmaktadır. Her türlü, duygular arka planda önceden öğrenilmiş bilgileri, dolayısıyla bilgileri aktaran hikayeleri içermektedir.

Acı ve yaralanma içeren deneyimlerin kamusal olarak paylaşılması, özellikle tanıklık kültüründe oldukça yaygınlaşmış olup, tanınma, kabul edilme ve telafi talebi için kullanılmaktadır. Bu tür anlatılar, yüzleşmesi zor gerçekleri ifşa ederek, diğer insanlara (harekete geçmezse rahatsızlık hissedeceği türden) ahlaki bir şok yaşatmayı amaçlamaktadır. Acı deneyimlerin anlatıları, aynı zamanda bu deneyimleri yaşayanın kimlik inşasında da rol oynamaktadır. Aynı zamanda kişisel alana ait varsayılan acıyı, kamusal hale getirip toplumsallaştırmaya yaramaktadır. Olumsuz deneyimleri (örneğin tecavüz, ensest gibi) içeren korkutucu hikayeler, toplumsal hareketin

haklılığını ve meşruluğunu güçlendirmekte ve insanlarda “benim başıma da gelebilir” düşüncesini harekete geçirmektedir. Bu tür hikayelerde yaşanmış kötü deneyimin üstesinden, hareket içindeki çalışma arkadaşlarının yardımıyla gelinmiştir (Fine, 1995, s. 136). Dolayısıyla korku duygusuna karşılık, hareketin verdiği umut çözüm olarak yer almaktadır. Hareket burada “kurtarıcı” rolünü üstlenmektedir.

Velcrow Ripper, 2013 yılında Wall Street’i İşgal Et (Occupy Wall Street) Hareketinin belgeselini çekip, hareketi sevgi ve aşk duygusuyla çerçevelemiştir. Sevgiyi İşgal Et (Occupy Love) isimli film, aynı dönemdeki toplumsal hareketleri aynı çerçevede değerlendirmiştir. Bu çerçeveye göre bu hareketlerin kökeninde “finansal kazanıma baskın çıkan çevreye, insanlığa ve gezegene duyulan sevgi” yer almaktadır (Devaney, 2013). Benzer bir çerçevelemeyi aşk temasını sık sık kullanan Onur Haftası ve Onur Yürüyüşlerinde görmek mümkündür. John Foran, aşkı “zamanlar ve mekanlar boyunca sıradan insanları sıra dışı eylemlere iten yaşam gücün altında yatan en önemli duygu olarak” tanımlamıştır. Çünkü içinde yaşam sevgisi, umut ve iyimserlik barındırmaktadır (Çetinkaya, 2008, s. 104-105).

Anlatılardan, eylemlerin içerisinde yararlanmanın yanı sıra eylemlerin kendisi de bir “anlatı” olabilmektedir. Politik eylemlerle, normalin dışına çıkan etkileşimlerin meydana geldiği, bir nevi ezber bozan, sahneler yaratılmaktadır. Bu sahnelerde, neyin görünebilir olduğu, neyin düşünülmesi gerektiği, ne hakkında konuşulacağı ve neyin hesaba katılacağına dair sınırların tekrar belirlenmesine dair performanslar ve gösteriler yer almaktadır (Faulkner, 2015, s. 328). Performans olarak politik eylemler, “gösterme” yoluyla egemen olan anlatılara alternatif anlatıların olabilirliğini ortaya koymakta, anlatılabilirliğin de sınırlarını genişletmektedir.

Örnek olarak İsrail/Filistin bölgesinde, İsrailiilerle Filistinliler arasında sınırlar ve ayrımlar bulunmaktadır. Bu ayrımlar, dolaşım ve ikamet mekanlarının fiziksel olarak ayrılmasının ötesinde sembolik ayrımları da ifade etmektedir. Yani İsrail egemen anlatısına göre, iki halk nüfusun özü gereği bir arada varolamaz, Filistinliler İsraili Yahudiler için varoluşsal birer tehdittir ve Yahudiler ile İsrail topraklar arasında derin bir yurt bağı bulunmaktadır. İsraili eylemci Michel Warschawski ise 1987’de, tutuklanana kadar, Kudüs’teki amacı İsraili Yahudiler ile

işgal altındaki Filistinlileri bölen dilsel ve ideolojik sınırı aşarak bilgi paylaşımı sağlamak üzere kurulmuş olan Alternatif Bilgi Merkezi'nde (AIC) Filistinlilerle birlikte çalışmaktadır. Tutuklanma sebebi de burada çalışmasıdır. Warschawski'nin eylemlerinin suç olarak görünmesinin sebebi, egemen anlatıdaki iki halkın “bir arada varolamayağı” varsayımını çürütmesidir. Warschawski, Filistinlilerle, barışçıl şekilde bir arada çalışarak ve bilgi paylaşımında bulunarak, onlarla eşiti olarak etkileşim kurmuştur. Bu da yine egemen anlatıdaki Filistinlilerin “tehdit” olduğu varsayımına bir meydan okumadır. Dolayısıyla bu tür bir eylem, yeni bir bağlamın, yeni bir anlatı olanağının varlığını göstermekte, varolan düzenin ötesindeki olanakları görünür kılmaktadır (Faulkner, 2015, s. 329-331).

Arjantin'de 1995'te diktatörlük döneminde kaybolanların çocukları tarafından kurulan HIJOS (Unutmaya ve Sessizliğe karşı Kimlik ve Adalet için Çocuklar), failer yargılanmadığı için yeni bir taktik denemeye karar vermiş ve *escrache*⁵ yöntemini uygulamaya koymuştur. *Escrache*, suskunluk ve unutmaya karşı toplumsal farkındalık yaratmak için doğrudan eylem, tiyatro ve eğitimin kullanıldığı bir eylem sürecidir. Bu süreçte ilk önce geçmişteki failer araştırılmakta ve tespit edilmektedir. Bunun için hem kayıtlara bakılır hem de tanıklarla görüşülür. Fail kesinleştikten sonra, yaşadığı mahallede eğitim süreci başlamaktadır. Eğitim süreci, faili orada yaşayanlara ifşa etmektir. Bunun için de şehir haritası veya metro haritası kullanılarak failin yaşadığı yer, “Burada bir soykırıma katılmış bir insan yaşamaktadır” yazılarak işaretlenmektedir. Failin yaptıklarıyla ilgili daha detay bilgileri de içeren bu haritalar her yere yapıştırılmaktadır. Aynı zamanda eylemciler mahalle sakinlerine, orada bir soykırımcının yaşadığını bilip bilmediklerini sorar. Sonrasında HIJOS eylemcileri, failin evinin önünde tiyatro eylemi yaparlar. Tiyatro eylemi ise, failin yaptıklarının performans yoluyla canlandırılmasıdır (Sitrin, 2012, s. 15-23). Böylece eylemciler, sessizliği bozmaktadır. Bu eylemler, failere dava açılıncaya kadar sürmüştür.

Bu tür performans eylemleri, olmuş olanı ya da olmakta olanı sözle ifade etmek yerine(kimi koşullarda sözle ifade yetersiz kalmaktadır), bedensel temsille

---

⁵ *Escrache* Arjantin argosunda birinin ipliğini pazara çıkarmak anlamına gelmektedir (Arslanalp, 2012).

anlatmaktadır. Böylece sessiz olanın anlatılabilmesi için bir alan yaratmaktadırlar. Bu tür eylemler tarihte bir yarık açmaktadır. Ancak bu yarık, bir devrim anında değil, yeni toplumsal ilişkilerin ve toplulukların yaratımıyla oluşmaktadır. Yani farklı bir deneyimin mümkün olabileceğine dair bir fikrin oluşmasıyla gerçekleşmektedir (Sitirin, 2012, s. 39-40).

3.4. FEMİNİST HAREKET

Kelime olarak feminizm, 1880'lerde Fransa'da "féminisme" olarak ortaya çıkmış olup, 1890'larda Avrupa ülkelerine, 1910'larda Kuzey ve Güney Amerika'ya yayılmıştır (Freedman, 2002, s. 3). Ancak kadın hareketi tarafından sahiplenilmesi sonraki tarihlerde olmuştur. İlk kadın hareketlerinde çeşitli sebeplerden ötürü bu kavram reddedilmiştir. 1960'larda ise tekrar yoğunlaşan kadın hareketi "kadın özgürlüğü" adı altında etiketlenmiştir. 1980'lerde feminizm terimi, toplumsal cinsiyet rollerine karşı çıkan ve eleştiren herkes için kullanılmaya başlanmıştır (Freedman, 2002, s. 5).

Feminizm genel anlamda, erkeklerle kadınların eşit olması gerektiği iddiasına dayanmakta, bu nedenle eşitsizliği yaratan eril tahakkümü ortadan kaldırmayı amaçlamakta ve diğer toplumsal eşitsizliklerin (sınıfsal, etnik, bölgesel vb.) ortadan kaldırılması için, bu eşitsizliklerle iç içe geçmiş olan cinsiyet eşitsizliklerinin de ortadan kaldırılması gerektiğini savunmaktadır (Sancar S. , 2011, s. 63). Feministlerin, kadın-erkek eşitsizliğini açıklamak için başvurduğu bazı temel argümanlar vardır. Bunlardan biri cinsiyete doğacı ve özcü bakan argümana karşı cinsiyetin toplumsal olarak inşa edildiği düşüncesidir. Doğacı argümanda, kadın ve erkek arasında, biyolojik farklılıklardan gelen doğal farklılıklar olduğu ve toplumsal rollerin de buna göre dağıldığı (ve dağılması gerektiği) inancı bulunmaktadır. Bu düşünceye göre erkekler fiziksel olarak daha güçlü olduğu için toplumu organize eden, kadınlar ise çocuk doğurdukları için annelik içgüdüüne sahip, pasif, kırılğan ve bağımlı yapıya sahip varlıklardır. Bu düşünce, aslında bir ana anlatıdır. Feministler bu ana anlatıyı kadın-erkek arasındaki eşitsizliği meşrulaştıran bir mit olarak görmektedir. Bunun yerine, cinsiyet rollerinin biyolojik olarak değil, kültürel olarak belirlenip, toplumsal olarak inşa edildiğini savunmaktadırlar. Birçok araştırmayla da bu gelişmeci argüman desteklenmiştir (Slattery, 2007, s. 342-344).

Ataerkillik ise feministlerin eşitsizliği açıklamada başvurduğu bir diğer kavramdır. Ataerkilliğin tam karşılığı “babanın (veya aile reisinin) yönetimi” olmakla beraber, feminist kullanımda “erkeklerin kadınlar üzerinde her tür fiziksel, politik ve ideolojik hakimiyeti” anlamına gelmektedir (Slattery, 2007, s. 139). Feminizmin amacı ataerkil düzeni yıkarak, kadınlara özgürlük getirmektir.

Feministlerin içindeki görüş, yaklaşım ve odak ayrımları sonucu, feminizm kavramının altında çok sayıda farklı etiketler oluşmuştur: liberal, radikal, Marksist/sosyalist, psikoanalitik, hizmet-odaklı, çok kültürlü/küresel/kolonyal, ekofeminist, postmodern gibi. Bu farklı etiketler, feminist düşüncenin monolitik bir ideoloji olmadığını ve feministlerin hepsinin aynı şekilde düşünmediğini göstermektedir (Tong, 2008, s. 1). Öte yandan feminizmin tarihi, genellikle dalga metaforundan yararlanılarak, dönemlere ayrılarak anlatılmaktadır. Iris van der Tuin’e göre her zaman hareket halinde, başlangıcı ve bitişi olmayan, tepesi dip akıntısında kaybolan dalga, metafor olarak feminizmdeki gelişmeleri karakterize etmek için çok uygundur (Tuin, 2009, s. 10).

3.4.1. Birinci Dalga Feminizmi

Birinci dalga adı verilen feminist hareketin ortaya çıkış sebebi, düşünsel olarak Aydınlanma Dönemi ve onun getirdiği fikirlere dayanmaktadır. Bir diğer sebebi ise sanayileşmeyle birlikte toplumsal yapının ve yaşam tarzının değişime uğramasıdır. Aydınlanma Dönemi’nin fikirselsel ortamı, Amerikan Bağımsızlık Bildirisi(1776) ve Fransa’nın İnsan Hakları Bildirisi(1789)’nin de en can alıcı noktalarını oluşturan “insanların hükümetlerin müdahale edemeyecekleri vazgeçilmez ya da doğal hakları olduğu fikri”ne dayanmaktadır (Donovan, 2014, s. 22). Ancak doğal haklara sahip olan kişiler liberal erkek kuramcılar tarafından “ailelerin efendileri olan mal sahibi erkekler” varsayılmıştır (Donovan, 2014, s. 28). Ayrıca Fransız Devrimi’ne aktif olarak katılan kadınlar, devrimin açtığı siyasi alandan sonraki yıllarda dışlanmışlardır. Bunun sebebi, cinsiyetler arasında tarihten beri kök salmış olan ayrımcı düşüncenin şekil değiştirse de devam etmesidir. 1800’lü yıllarda, kadını eksik erkek olarak gören Aristotelesçi düşünce geleneğinin değişmesiyle beraber, anatomi, jinekoloji ve antropoloji gibi alanlarda kadın, erkeği tamamlayan ama erkekten farklı olarak görülmeye başlanmıştır. Bu farklılığa

yaslanarak kadın ve erkek alanları ayrı görülmüştür. Bunun sebebi birbirine hem zıt olan hem de birbirini tamamlayan cinsiyet özelliklerinin “ontolojik temelde” kutuplaştırılmasıdır (Bock, 2004, s. 99).

Eski Yunan Dönemi’nden beri Batı kültürü, rasyonel bilgi arayışında olup, bu bilgiyi doğa güçlerinin bir tür aşılması, dönüştürülmesi veya kontrol altına alınması olarak anlamaktadır (Llyod, 1996, s. 22). Newton’un ortaya koyduğu fiziksel evrenin basit ve akılcı kurallara göre işlediği fikri, Aydınlanma Çağı’nın temel paradigması olmuştur. Buna göre gerçeğe ve bilgiye ulaşmak için akıl temel alınmalıdır. Descartes da bilgiye ulaşmak için anlaşılacak açık ve belirgin düşüncelere akıl ile ulaşılacağı düşüncesini savunmaktadır. Ancak dönem kuramcılarının savunduğu ve siyaset teorisyenlerini de etkileyen aklın üstünlüğü yaklaşımı, “duygusal ilişkileri, kişiye özgü tutumları, inançla, ahlaki yargı ve estetikle ilgili” konuları akıl dışı olarak nitelendirmekte ve kadını da bu alana ait görmektedir (Donovan, 2014, s. 24). Bu yaklaşımla birlikte özel ve kamusal alan ayrı alanlar olarak görülmüştür ve kadın, özellikleri itibariyle özel alana, yani ev alanına, erkek ise kamusal alana, yani çalışma alanına ait görülmüştür.

Bu ayrımın bu şekilde keskinleşmesinin bir diğer sebebi, Aydınlanma fikirlerinin geliştiği süreçte, sanayileşme sebebiyle toplumsal yaşamın da değişime uğramasıdır. Fabrikalarda çalışmak için aileler kırsaldan şehirlere göç etmeye başlamıştır. Sanayileşme dönemine kadar geniş aile yapısı içinde yaşayan insanların yaptığı işler, cinsiyet farketmeden toplumsal olarak üretken sayılmaktadır. Ancak sanayi kapitalizminde, dengeler değişmiştir. Erkekler çalışmaya giderken, ev içinde kalan kadının yaptığı üretim kar getirmediği için “üretim” olarak sayılmamaktadır. İşi ve çalışmanın anlamı değişmiştir. İş ve çalışma ev ortamından çıkıp, kamusal alana ait bir pratik olarak görülmeye başlanmıştır. Bu ayrımla kadının yer aldığı ev alanı ise özel alan olarak kalıp, akıl dışılık ve kadınla özdeşleşmiştir (Donovan, 2014, s. 25). Bu keskin ayrışma 20. yüzyılın ortalarına kadar etkisini sürdürmüştür.

Kadın hareketinin temellerinin atıldığı 18.-20. yüzyıl başları arasındaki dönem, başta Batı’da olmak üzere toplumsal cinsiyet rollerinin hem kadınlar hem erkekler tarafından çokça tartışıldığı, kadınların kamusal alanda istedikleri kadar hareket alanına sahip olamamasalar da, seslerini çıkardıkları, örgütlendikleri ve varolan

anlayışları sorguladıkları bir dönem olmuştur. Bu dönem aynı zamanda kadınların oy hakkı için kitlesel örgütlenmeler kurup mücadele ettiği ve başta liberalizm ve işçi hareketlerinin eylemleriyle başarıya ulaştığı bir dönemdir.

3.4.1.1. Liberal Feminizm

Aydınlanma düşüncesiyle gelen eşit haklar düşüncesi, kadın hakları mücadelesinin başlamasında etkili olmuştur. Evrensel olarak sunulan haklardan kadınlar da erkekler gibi yararlanmayı beklemektedir. Liberal feministler, Aydınlanma Hareketi'yle gelen aklın üstünlüğü ve rasyonel birey düşüncesini savunmakla birlikte rasyonel akla sadece erkeklerin sahip olduğu fikrine, dolayısıyla kadın-erkek arasında kurulan, dualizme karşı çıkmaktadır. Kadının akıl-dışı olduğu görüşüne karşı mücadele eden liberal feministler, kadınıla erkeğin akıl bakımından farklı olmadığını savunmuşlardır. Dolayısıyla liberal feministlerin ilk mücadelesi, erkekler gibi doğal hakları sahip birer insan olduklarının kabul edilmesidir (Donovan, 2014, s. 29). Orta sınıf burjuva kadınlarının ağırlıkta olduğu liberal feministler, liberal felsefenin ve liberal siyasal düşüncenin savunucularıdır. Liberal söylemin bireycilik ve özgürlük düşüncesinin kadınlar için de geçerli olmasını savunmaktadırlar. Bu doğrultuda kanun önünde eşitlik, mülkiyet hakkı ve oy kullanma hakkı, liberal feministlerin mücadele ettiği temel konulardır.

Kamusal alanda erkeklerin sahip olduğu rollere sahip olmak henüz mümkün değilken, kadınlar ev dışına çıkabilmek için, özel-kamusal ayrımından yararlanmıştır. Ancak tersine, “kadınsal” görülen alanları ev alanından çıkararak, kamusal alana taşıyarak, ev dışında varolmayı meşrulaştırmışlardır. Bunu, kadınlara ait görülen, hayırseverlik, yoksullara yardım, dini dernekler vb. konularda örgütler kurarak yapmışlardır. Yani ahlaki bir misyona sahip, daha toplumsal bir annelik rolüyle alana çıkmışlardır (Bock, 2004, s. 106). Ekonomik kriz, 1832 Kolera salgını gibi salgın hastalıklar, tüberküloz, savaş, alkolizm ve fahişelik gibi kentsel sorunlar, bu rolün geniş bir tabana yayılmasında etkili olmuştur. Yardımseverlik faaliyetleri, “kadınların dünyayı algılamalarını, kendileriyle ilgili anlayışlarını ve bir ölçüde kamusal rollerini değiştiren, önemli deneyim sağladı” (Perrot, 2005, s. 420-421). Öte yandan bu tür çalışmalar kadınların kamusal alana girmesine yardımcı olsa da, kadınların erkeklerden farklı ve ayrı işlerle uğraşıp ayrı dünyalarda yaşamalarına

dayalı bir cinsiyetçilik içermektedir (Sancar, 2011, s. 63). Ancak siyasal haklara odaklanan Süfrajete Hareketi, farklı bir siyasal tarz içermektedir.

Oy verme (geniş anlamda seçme-seçilme) hakkı anlamına gelen Süfrajete Hareketi, oy hakkı için yapılan kadın mücadelesinin örgütlü, kitlesel hale gelmesi ve ulus ötesi bir niteliğe dönüşmesidir. Bu mücadelede birçok ülkede kadınlar örgütler kurmuş ve eylemlerde bulunmuşlardır. Bu süreci, farklı ülkelerde farklı dinamiklere sahip bir uyanış ve sorgulama dönemi olarak adlandırmak mümkündür. Dünyada kadınların oy hakkı için ilk örgütlü mücadelesi, 1840'da Amerika Seneca Falls'da başlamıştır. Ancak örgütlü mücadeleden önce fikirsel olarak ifade edilmektedir. Mary Wollstonecraft'ın "A Vindication of the Rights of Woman (Kadın Haklarının Savunusu)" adlı 1792 tarihli kitabı, John Stuart Mill'in "The Subjection of Women" isimli kitabı ve süfrajete hareketleri liberal feminizm yaklaşımının perspektifini içeren temel metinlerdir (Tong, 2008, s. 1). Aynı dönemde Amerika'da kadınlar, kadın hakları üzerine konuşmakta ve yazmaktadır. Örneğin Judith Sargent Murrey, "On the Equality of the Sexes (Cinsiyetler arasındaki eşitlik üzerine)" isimi eserini yayımlamıştır (Donovan, 2014, s. 21). 1910-1920 yılları arasında Batılı Devletlerde, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise, sömürge imparatorluklarının sona ermesiyle Batı'nın dışındaki ülkelerde, kadınlara sınırlı ve aşamalı da olsa siyasal hakları tanınmıştır. Liberal feminizm, kadınlar için fırsat eşitliği ve eşitlik için mücadele etmiştir(hala etmektedir) ve özellikle Batı ülkelerinde yasal olarak ayrımcılığa karşı ve fırsat eşitliğine yönelik haklar elde edilmesini sağlamışlardır. Ancak hukuk sistemlerine ayrımcılığa karşı prosedürler ve yaptırımlar girse de, cinsel ayrımcılık hala devam etmektedir (Slattery, 2007, s. 141).

3.4.1.2. Marksist Feminizm

Marksist Feminizm, Karl Marx ve Friedrich Engels'in görüşleriyle gelişen, tarihsel materyalizme ve sınıf çözümlemesine dayanan Marksizm düşüncesine dayanmaktadır. Bu düşünceler; Karl Marx'ın kültür ve toplumun kökünde maddi ve ekonomik görüşlerin yattığı düşüncesi, sınıf bilinci, yabancılaşma, şeyleşme gibi kavramlar ile Engels'in yine Marx'ın düşüncelerine paralel şekilde, aile yapısı ve kadının ailedeki rolü üzerine ürettiği düşüncelerden oluşmaktadır (Donovan, 2014, s. 135-176).

Marksist feministlere göre, kapitalizmin getirdiği yabancılaşmayı kadınlar erkeklerden daha yoğun yaşamaktadır. Çünkü erkekler, iş dışında toplumsal yaşamla bütünleşebilecek farklı imkanlara sahip iken, kadınlar bu imkanlardan yoksun kalmaktadır (Demir, 2014, s. 58). Kadının yaşamı, çalışma ortamı ve evdeki işler ile çocuk bakımından ibaret hale gelmektedir. Dolayısıyla ev işlerinin, toplumsal bir üretim sayılması, Marksist feministler için önemli konulardandır. Ev işlerinin toplumsallaştırılması bu soruna bulunan çözümlerden biridir ve Engels'in görüşlerine dayanmaktadır.

Engels, antropolojik araştırmalara, özellikle yerli kabilelerin komünal yaşantılarından yola çıkarak, kadının baskı altına alınışını incelemiştir. Marksizmin ilk dalgasında üretilip, feminist teoriyle ilişkili tek parçası olan Ailenin Kökeni(1884) adlı eserinde temel tezi, geçmişte anaerkil olan toplulukların, ataerkilliğe geçişinde ekonomik gelişmelerin, özel mülkiyetin, değişim ve kar için kullanılan metallerin ortaya çıkışının etkili olduğunu öne sürmektedir (Donovan, 2014, s. 146). Bu sorunun çözümü Engels'e göre ev içi üretimin toplumsallaşmasıdır. Marksist feministler tarafından önerilen bir diğer çözüm ise ev işlerinin ücretlendirilmesidir. Bu fikirler arasında ayrışmalar olsa da genel anlamda Marksist feministler, "Marksist çözümlemenin toplumsal sorunlara ilişkin kategorilerinin kadın sorunlarına da uygulanacağı noktasında yoğunlaşmaktadırlar" (Demir, 2014, s. 62). Yani kadın sorununu kapitalizmin getirdiği sınıf eşitsizliğine dayandırmaktadır. Liberal kadınlardan ayrı düşmelerinin sebebi, liberal kadınların burjuva ve sınıf düşmanı oldukları düşüncesidir (Bock, 2004, s. 138). Onlara göre, kadın sorunu sınıf sorunundan ayrı ele alınmamalıdır. Marksist feminizme göre sosyalist sisteme geçince, kadınlar ekonomik bağımlılıklarından kurtulacak ve özgür olacaklardır (Demir, 2014, s. 56).

3.4.2. İkinci Dalga Feminizmi

1960'lı yıllar, Batı'da "İkinci Dalga" olarak adlandırılan feminist hareketin oluştuğu ve sonraki yıllarda dünyanın başka yerlerine yayıldığı dönemdir. Bu dönem özellikle Batı'da, 68 öğrenci olayları, nükleer karşıtı hareket, çevreci protesto hareketleri, Vietnam Savaşı sonucu oluşan savaş karşıtı hareketler gibi genel olarak radikal ve tepkisel hareketlerin geliştiği bir dönemdir (Demir, 2014, s. 63-64). İkinci

dalga feministlerinin öncüleri bu dönemin yeni sol hareketlerinden çıkmıştır ve dönemin sivil haklar hareketi gibi diğer mücadeleleriyle ilişki içindedir. Öte yandan yeni bir feminist anlayışın filizlenmesinde, birinci dalga feministlerinin yaklaşımlarının, toplumsal ilişkilerin ve yapıların içine yerleşmiş eşitsizliği ve cinsiyetçiliği göstermek ve mücadele etmekte yetersiz kaldığı düşüncesi etkilidir. Yani yeni sosyal hareketlerin, eski hareketlere yönelik eleştirileri, feminist hareketin kendi içerisinde de bulunmaktadır.

“Kişisel olan politiktir” ifadesi, ikinci dalga feminizminin simgeleştirdiği, gündelik rutinlerin de politik olanı içermesiyle ilişkili bir söylemdir. Bu söylemin ortaya çıkışının arkasında, kadınların hala özel alana ait, ev işleriyle özdeş görülmesi ve özel alana ait sorunların da politik değil kişisel sayılması yer almaktadır. Çünkü hem orta sınıf meslek sahibi kadınlar hem de işçi sınıfı kadınları, evde ve işte çift vardiya çalışmaktadır. Dolayısıyla ev alanı ve ev işi hala kadına ait görülmektedir. Ancak bu durum kadınların aile-evlilik-annelik üçgeninde kısıtlanmışlığına yol açmaktadır (Sancar S. , 2011, s. 66). Öte yandan yeni sol hareketin içerisinde de kadınlar aynı şekilde görülmektedir. Örneğin sivil haklar hareketindeki gibi bu topluluklar içerisinde eylemci olan beyaz kadınlara, geleneksel olarak kadınlıkla özdeşleştirilen, temizlik, yemek, ofis düzenleme, kahve yapma vb. görevler verilmektedir. Kadınların talepleri politik olarak kabul edilmemektedir. Sonuç olarak kadınlar, bu hareketlerin dışında ayrı buluşmalar düzenlemeye başlamıştır.

Böylece ikinci dalga feministleri, politik olanın sınırlarını tartışmaya açmıştır. Özellikle kadınları, gündelik etkileşimlerin içinde ahlaki sorunlar(seks) veya önemsiz saldırılar(seksizm) olarak düşünülen şeylerin baskıcı normlar ve yapısal güçlerin semptomları olduğunda ısrar etmeleri için uyandırmaktadır (Heberle, 2016, s. 596). Cinsel şiddet, ikinci dalga feministlerinin politikleştirdiği önemli konulardan biridir. 1970’lerde, feministler tartışmaya açana kadar cinsel şiddet, bireysel bir sorun, birkaç çürük elmanın yaptığı bir şey olarak görülmektedir. Feministler, cinsel şiddeti politik bir sorun olarak, erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliklerini sürdürmek için kullandığı yapısal bir araç olarak tanımlamışlardır. Bu sorunu kamusalılaştırmak için stratejik eylemler düzenlemişlerdir. “Take Back the Night (Geceleri Geri Al)” etkinliği, ilk kez 1975’te Philadelphia’da Susan Speeth’in gece evine yürürken bıçaklanarak öldürülmesi üzerine düzenlenmiştir. Temel fikri sokakların kadınlar için

güvenli hale getirilmesiyle ilgili olan bu etkinlik, 2 yıl sonra İngiltere’de Leeds’te “Reclaim the Streets (Sokakları Talep Et)” adıyla düzenlenmiş ve sonraki yıllarda, özellikle üniversite kampüslerinde yaygın bir eylem haline gelmiştir. Cinsel şiddete karşı hareket, tecavüzün yaygın bir problem olarak tanınması, kişiselden ziyade politik olarak tanımlanması, yasal değişimler, kriz merkezleri ve yardım hatları kurulması, tecavüzün ciddi bir suç olarak tanımlanması, yasal ve polis süreçlerine meydan okuma vb. çeşitli başarılar getirmiştir (Mendes, 2014, s. 16-19).

İkinci dalga feministleri, özellikle beyaz kadınların deneyimlerini toplumsallaştırmalarıyla eleştirilmiştir. Çünkü hem siyah kadınlar hem Batılı olmayan kadınlar, sadece kadın oluşlarından değil, ırka, etnisiteye yönelik baskı ve dışlama pratikleriyle karşı karşıya olmakta ya da sömürgeci rejimler tarafından ezilmektedir. Yani dünyada farklı kadınlık deneyimleri var olmakta ve bu deneyimleri Batılı beyaz kadınlar tarafından görülmemektedir. Dolayısıyla ikinci dalga sonrasında feminizm, kültürel çoğulculuk, farklılık ve kimlik siyasetinden etkilenmiştir (Sancar S. , 2011, s. 67).

3.4.2.1. Radikal Feminizm

Radikal feminizm, temel hakların adaletli hale gelmesiyle ilgilenen reformcu liberal feministler ile 1960’lı yıllarda Yeni Sol hareketinin içindeki erkek radikallerin kendilerine yönelik aşağılayıcı tavrına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Radikal feministlere göre reformcu değil devrimci değişimler gerekmektedir. Çünkü esas sorun güç, egemenlik, hiyerarşi ve rekabet ile nitelendirilen ataerkil sistemdir (Tong, 2008, s. 2). Yasalarda reform yapılabilir ve kadınlar politik kurumlara girebilirler ancak bu reformlar kadının baskılanışını değiştirmeyecektir çünkü esas sorun ataerkil yapının, aile ve din gibi kültürel ve toplumsal kurumların özünde de olmasıdır. Bu yapıların tersine çevrilmesi ve kökünden yok edilmesi gerekmektedir.

Radikal feministlerin odaklandığı konular, toplumsal cinsiyet, beden, cinsellik ve yeniden üreme konularıdır. Radikal feministler, kadınların ayrımcılığa uğraması ve baskılanmasının kökenlerini, cinsiyet rollerinde bulurlar. Bu yaklaşıma göre, kadın biyolojisi veya kadınlık rolleri, kadınları sömürüye ve baskıya açık hale getirmektedir. Dolayısıyla birçok radikal feminist düşünür bu alanları sorgulamaya açmıştır. Örneğin “Cinselliğin Diyalektiği” kitabının yazarı Shulamith Firestone’a

göre esas sınıf ayrımı kadın ve erkek arasındadır ve bu cinsel bir ayrımdır (Kaylı, 2013, s. 131). Bu nedenle öncelikle cinsiyet ayrımı ortadan kalkmalı, cinsiyetsiz bir toplum olmalıdır. Firestone sorunun temelini biyolojik koşullara bağlamakta ve kadınların yeniden üretim araçlarının denetimini ellerine almaları gerektiğini savunmaktadır. Aynı zamanda biyolojinin yarattığı kısıtlamalardan kurtulmak için teknolojiye, yapay üreme teknolojilerine bel bağlamaktadır. Bir diğer radikal feminist Joreen Freeman, eril ve dişi olanın birleşmesini, androjenliği savunmaktadır. Ancak kadının erkek gibi olmaması gerektiği, kültürel olarak kadınla özdeşleştirilen özellikleri koruması gerektiğini savunan yaklaşımlar da vardır (Tong, 2008, s. 50). Radikal feministler, erkek egemen sistemin cinsiyet rollerinde ve cinsellikte nasıl tahakküm kurmuş olduğunu açıklamışlardır. Örneğin Kate Millett'e göre cinsel kimlikler, çocukluktan itibaren, aile, devlet, kilise, okul gibi kurumların yönlendirilmesi sonucu oluşmaktadır (Kaylı, 2013, s. 139). Bu şekilde erkeklerde saldırganlık, cesaret gibi yönler pekiştirilirken, kız çocukları daha içedönük ve pasif hale getirilmektedir.

Özetle radikal feminizme göre, erkeğin kadın üzerinde kurduğu egemenlik, insan tahakkümünün diğer sistemlerine yol açmaktadır (Tong, 2008, s. 56). Aile ve evlilik kurumu, kadının egemenlik altına alma yoludur ve kaldırılması gerekir. Pornografi, kadınları nesneleştirmekte, suistimal etmektedir ve güç kullanımını meşrulaştırmaktadır (Kaylı, 2013, s. 147). Pornografi ve fahişelik, tecavüzle aynı ölçüde, erkeğin cinselliğine hizmet eden araçlar olarak görülmektedir.

3.4.2.2. Sosyalist Feminizm

Sosyalist Feminizm 1970'lerde ortaya çıkmış olup, Marksizm ve radikal feminizmi sentezleme çabası içermektedir. Sosyalist feministler, Marksistlerle kapitalizmin kadınların baskılanmasının kaynağı olduğunu konusunda, radikal feministlerle ise ataerkilliğin aynı baskılanmaya yol açtığı konusunda hemfikirdirler (Tong, 2008, s. 4). Dolayısıyla yok edilmesi gereken ataerkil kapitalizmdir.

Sosyalist feministlere göre kadın sorunu sınıf ayrımının çözümüyle anlaşılıp halledilemez. Dolayısıyla Marksist feministlerin görüşleri yetersizdir. Ataerkil ilişkiler, sınıf sorununda olduğu gibi köklü ve topluma nüfuz etmiş durumdadır (Demir, 2014, s. 73). Toplum sadece sınıf açısından incelendiğinde, cinslerin farklı

toplumsal deneyimleri gözardı edilmekte ve kadınların ortak deneyimleri görülmemektedir (MacKinnon, 2003, s. 23). Öte yandan radikal feminizmin, kadınların baskı altına alınışının tek sebebi olarak ataerkil sistemi göstermesi de aynı şekilde yetersiz ve eksik bulunur. Sosyalist feministler iki düşünceyi sentezleme çabasına girmişlerdir.

3.4.3. Post Feminizm ve Üçüncü Dalga

Feminist düşünce, Batı dünyasındaki Aydınlanmacı inanç ve felsefeleri ve büyük anlatıları eleştiren ve tartışmaya açan postmodernizm akımından da etkilenmiştir. Feminizm de modern bir hareket olduğundan, postmodernist bir yaklaşım feminizmin temel anlatılarının da sorgulanması anlamına gelmektedir. Bu sebeple postmodernizmle feminizmin birlikteliği tartışma konusu olmuştur. Postmodern feminizm denmesinin bir sebebi, bu kategori içinde değerlendirilen çeşitli feminist teorisyenlerin Foucault, Derrida, Lacan gibi postmodern kuramcılardan etkilenmeleridir. Bu kategoride, dilbilim çalışmaları yapmış olan Fransız feministleri, Julia Kristeva, Luce Irigaray ve Helene Cixous bulunmaktadır. Fransız feministler ataerkil ideolojinin temelini dilde olduğunu düşünmekte ve dil aracılığıyla kadın ikincilleştirilmektedir (Demir, 2014, s. 104). Hatta geleneksel feminizmin kullandığı ifadeler de eleştirel yaklaşmaktadır. Örneğin Helene Cixous, lezbiyen ve feminist kelimelerinin fallus merkezli düşünceyle ilişkili olduğunu çünkü “özgür bir cinsel tercih ya da kadınlarla dayanışma mekanı yerine bir normdan sapma” anlamına geldiği belirtmektedir (Tong, 2009, s. 270) Dilin sosyal gerçekliği yarattığı düşüncesinden yola çıkan postfeminist kuramcılara göre dil erkek merkezlidir ve dilin içindeki kelimelerin hiyerarşisi de buna göre kurulmuştur. İngilizce’de erkek anlamına gelen “man” kelimesi insanı tanımlamak için kullanılırken, Türkçe’de de “adam olmak”, “bilim adamı”, “devlet baba” vb. yaygın kelimeler ve kavramlar, erkek merkezli dil tarafından oluşturulmuştur (Demir, 2014, s. 107).

Post feminizm ifadesi, post yapısalcılıktan etkilenen feministlerin dışında, 1990’larda ortaya çıkan “Girl Power(Kız Gücü)” akımı için de kullanılmaktadır. Burada post daha çok feminizm sonrasını belirtmektedir çünkü 90’lardan itibaren feminizmi küçümseyen, artık yapabileceği bir şey kalmadığına inanan, buna karşılık

kadınsılık ve seksapeli güçlendirici olarak gören bir bakış açısı gelişmiştir. Bu bakış açısı, tüketimi özgürleşme ve güçlenmeyle eşleştiren ve bireyselleşmeye dayanan neoliberal söylemlere dayanmaktadır. Bu akım kadınların başarısını feminizme değil “kadın bireyselliğine,” yani feminist politikaya rağmen ortaya çıkan yeni meritokrasiye mal etmekte ve politik doğruluktan vazgeçme, feminist püritenliğin katılığına tepki gösterme ve ticarileşmiş cinsellik hiper-kültürü gibi yaklaşımları benimsemektedir (Mendes, 2014, s. 22-23). Ancak 90’larda, Üçüncü Dalga adı verilen, feminizmin işinin bittiğini savunmayan, eski sorunların çözümü için mücadeleye devam eden feminist eylemciliği sürdüren kadınlar da bulunmaktadır.

Üçüncü dalga feministleri eski mücadeleleri farklı şekillerde sürdürmektedir. Tek tip yaklaşımları ve açıklamaları reddederek üçüncü dalga feminizm, çeşitlilik, farklılık ve çoğulculuğu savunmaktadır. Tek tip, özellikle orta sınıf, beyaz ve heteroseksüel, feminist tanımlarına karşı çıkmaktadırlar. Hem kadınlar hem feministler, birçok renkte, etnisitede, milliyette, dinde ve kültürel geçmişle varılmaktadır. Üçüncü dalga feministleri toplumsal cinsiyete dayalı baskı ve baskının diğer şekillerinin nasıl birlikte yarattığı ve birbirini sürdürdüğünü anlamakla ilgilenmişlerdir. Çok kültürlülük ve kimlik politikalarını da çalışmalarına dahil edip, farklılıklara ve farklılıkların doğru temsiline önem vermişlerdir. Yani üçüncü dalga feminizmi aslında farklılıkları ihmal eden tekilci anlayışa bir karşı çıkıştır (Donovan, 2014, s. 350).

Üçüncü dalganın bir diğer önemli özelliği ise dijital kendin-yap medyası ile ilişkili oluşlarıdır. Daha çok kültürel aktivizmi benimseyen üçüncü dalga feministlerinin eylemleri, kültür bozumu, elektronik fanzin yapma, bloglama vb. metinsel ve kültürel üretime yöneliktir. Dolayısıyla bu feministler, kendilerinden öncekilerin tecavüz kültürüne meydan okuma, kadın ve erkek eşitliği için mücadele etme, erkek egemen hegemonik söylemlere müdahale etme vb. söylemleri sürdürmekte ama amaçlarını gerçekleştirmek için çoğunlukla dijital medyayı kullanmaktadır (Mendes, 2014, s. 24-25).

3.4.4. Feminizm ve Hikaye Anlatıcılığı

Virginia Woolf, “Kendine Ait Bir Oda” adlı eserinde, hem tarihte kadınların eksikliğinden, onların hiç anlatılmayışından hem de 19. yüzyıla kadar kadınların yazdığı hiçbir eserin olmayışından söz etmektedir:

Kadın, hiçbir zaman kendi yaşamını yazmaz ve nadiren günlük tutar; varolan yalnız bir deste mektuptur. Onu değerlendirmemizi sağlayacak hiçbir oyun ya da şiir bırakmamıştır” (Woolf, 1987, s. 54).

Kadınların tarih boyunca eser üretmemesiyle ilgili, buna vakıf olmadıkları yönünde düşünceler ve inançlar üretilmiştir. Ancak Woolf, eser üretebilen erkeklerin ve kadınların durumunu karşılaştırarak kadınların neden üretmemiş olduğuna dair koşulları yazmıştır. Eğitim alabilme şansına sahip olmak, yoksul olmamak, kendine ait bir mekan ve zamana sahip olmak, sanatsal üretim yapabilmek için gerekli koşullardır. Tarih boyunca kadınlar bu imkanlardan yoksun kalmışlardır ve kadınlar bu koşulları elde ettiğinde bile çeşitli engeller karşlarına çıkmaktadır. Değerlendirmelerde erkeklere özgü değer ölçütleri önemli görülmekte ve kadınlar bu değer ölçütlerine göre yazmazsa, yazdıkları “önemsiz” görülmektedir (Woolf, 1987, s. 88). Bugüne kadar bilgi, hakikat ve gerçeklik, insan olmak erkek olmakmış gibi, erkeğin deneyimleri örnek oluşturanmış gibi inşa edilmiştir (Group, 1989, s. 3). Aynı zamanda kamusal konuşma biçimleri de erkekler tarafından belirlenmiştir. Örneğin öğrenci hareketlerinin içindeki kadınlar, “somut, pratik nedenlere bağlanan, birinci tekil şahısla başlayan söz demetlerinin” anlaşılmadığını ve kendi söz söyleme biçimlerinin kamusal konuşma içerisinde yer almadığını ifade etmekteydiler (Köker, 2010, s. 52). Yani kamusal alandaki kendini ifade etme kuralları da erkek egemen kültürel kodlarla kurulmuştur.

Kadınların konuşma yetkisine sahip olması ve kendi deneyimlerinin anlatısını aktarabilmesi insana ve yaşama dair daha doğru ve daha bütüncül bir bilgi, hakikat ve gerçeklik tanımlaması yapabilmek için çok önemlidir. Çünkü kadınların anlatıları olmadığında, kadın deneyimleri, evrensel varsayılan erkek deneyimi ve bilgisi çerçevesinde yorumlanmaktadır. Bu da hem kadının kendi deneyimi, özgürlüğü, hakları hem de toplumsal cinsiyetin sınırlarının aşılması bakımından kadının, erkek egemen zihniyetin belirlediği dar bir alana hapsolmesi anlamına gelmektedir. Aynı

zamanda kadınların deneyimlerini anlatması, adaletsizliğin ve bu adaletsizliğin toplumsal çerçevesini göstermesi açısından da önemlidir. Politik ve toplumsal değişim için, yasal yaptırımlar oluşturulabilmesi için, yaşanan adaletsizliğin kabul edilmesi, tanınması gerekmektedir. Bunun için de adaletsizliği içeren yaşantılar görünür hale gelmelidir. Kadınların kendini özgürce ifade edebilmesi, hem kendilerinin özgüven ve güç kazanmaları, haklarına sahip çıkabilmeleri ve yaşadıklarını farklı çerçevelerden değerlendirebilmeleri hem de politik ve toplumsal değişimin sağlanabilmesi için çok önemli bir koşuldur.

Kadın anlatılarının paylaşılması ve yaygınlaştırılması adına feminist hareket içerisinde çeşitli çabalar sarfedilmiştir. Örneğin tarihin feminist yeniden yazımı, kadınları da tarihin bir parçası haline getirmek için yapılan çalışmalardan biridir. Yine dünyanın birçok yerinde üniversitelerde kadın araştırmaları bölümleri kurularak, kadınların ürettiklerini incelemeye başlamıştır. Kadınların yazdığı, mektup, günlük, anı defteri, yaşam anlatısı, otobiyografi, biyografi gibi çeşitli metinler, feminist araştırmalar için kullanılmaktadır. Bu belgeler ve yazılı veya basılı olmayan ama derinlemesine görüşmeler yoluyla kayda geçirilen sözlü tarih anlatıları aynı zamanda kadınların belleğini de somutlaştırmaktadır (Parmaksız, 2011, s. 571). Bu çalışmalar, kadının tarihteki varlığını görünür kılmaya yardımcı olmaktadır.

Bir yaşam anlatısını inşa etme eylemi, yazarı, belirli deneyim kayıtlarından yaşamın neden ve nasıl o şekilde ilerlediğinin bir kaydını oluşturmaya yönlendirmektedir. Kadınların kişisel deneyim anlatıları, toplumsal cinsiyete dayalı benlik kimliğinin inşası, toplumsal cinsiyet normlarının yaratımında birey ve toplum arasındaki ilişki, kadınlar ve erkekler arasında güç ilişkilerinin dinamikleri ve erkek egemen hegemonyayı anlamak için yararlı kaynaklardır. Aynı zamanda bazı kadın anlatıları da egemen anlatılara meydan okuyan, erkek egemen normları yıkan söylemiyle karşıt anlatılardır. Bu tür anlatılar, tahakkümün temelini oluşturan iddiaları çürütmeye yarar ya da durumun alternatif bir anlayışını sağlar. Böylece egemen ideolojinin içindeki bakış açılarının evrensel olmadığını ve kuralların karşıtı olan bir yaşam gerçekliğinin var olduğunu açığa çıkarmaktadır (Group, 1989, s. 4-7).

Öte yandan kadınlar Fransız Devrimi'nden itibaren, sadece kişisel deneyimlerini değil, fikirlerini, itirazlarını, şikayetlerini ve hak taleplerini

erişebildikleri araçlarla dile getirmek için her zaman uğraşmışlardır. Devrim’de ön sahalarda yer alan kadınlar, sonrasında siyasal alana kabul edilmemişlerdir. Buna rağmen kadınlar, kendilerini ifade etmek için birçok yol denemişlerdir. Örneğin 1791 yılında, Paris’te “Olympe de Gouges Les Droits de la femme(Kadın Hakları)” adlı bir el broşürü yayınlanmıştır. Devrimle ilgili tartışmak ve fikir alışverişi yapmak, yasaları ve gazeteleri değerlendirmek için en az 30 kentte kendi siyasal kulüplerini kurmuşlardır Siyasetle ilişkili akrabalara, eşlere, dostlara mektup yazmak, düşüncelerini ve taleplerini ifade etmenin yollarındandır. Zaman zaman basılı ve el yazması metinler, kamuyoyu konuşmaları ile tanıdıkların ötesinde kalan insanlara erişmeye çalışılmaktaydı. Broşürler ve dilekçelerle de reform umutlarını, taleplerini ve umutlarını sunmuşlardır (Godineau, 2005, s. 27-31).

Eva Illouz, feministlerin, psikolojiden ve teröpatik anlatıdan oldukça yararlandığını belirtmiştir. Çünkü kadınların bilinçlerini değiştirmesi ve özgürleşmesi, psikolojik terapide olduğu gibi özdüşünümelliği gerektirmektedir. Illouz terapiye benzer şekilde, feminizmin de kişisel deneyimi kamusal konuşmaya dönüştürme görüşü ve uygulamasını paylaştığını ve bilinç yükseltme gruplarının bunun en belirgin örneği olduğunu ifade etmiştir (Illouz, 2011, s. 46). 1960’ların sonu ve 1970’lerde ABD’de, ikinci dalga feministleri, çoğunlukla orta sınıf ve beyaz olan kadınların dahil olduğu bilinç yükseltme grupları oluşturmuşlardır. Bu gruplar, kadınların evhanımı olarak günlük yaşamlarıyla ilgili hoşnutsuzluk deneyimleri, erkeklerin aşağılayıcı muamelerine duydukları öfkeleri ve görünüşte doğal olarak rolleriyle ilgili hoşnutsuzluklarına dair kafa karışıklığını birbirleriyle paylaşmaları sağlayan destek gruplarıdır (Stone-Mediatoire, 2016, s. 935). Bilinç yükseltme grupları, aslında kadınların kendilerine yönelerek kendilerini sorgulamaları ve kendilerini ve birbirlerini güçlendirmeleri üzerine kuruludur. Bu konuşma gruplarındaki sohbetler, gündelik yaşamın politikleştirilmesi için bir kapı aralamıştır (Köker, 2010, s. 53).

Feministler, başta cinsel şiddet olmak üzere, birçok konuyu toplumsal ve politik olarak “anlatılabilir” hale getirmiştir. Kadınlar, 1960 sonu ve 1970 başlarındaki kadınların özgürlük hareketinin kamusal ifadelerinde tecavüz, kürtaj ve eviçi istismar hikayeleri anlattıklarında bu eylemlerin etrafındaki sessizliği kırmışlardır (Polletta, 2006, s. 115). Bu kolay bir süreç değildir. Çünkü bir acı

deneyimini, üstelik tabu sayılan bir acıyı kamusallaştırma ve gizliliğin, sessizliğin yıkımı sürecini içermektedir. Eşcinsel ve lezbiyenlerin de deneyimlediği bu süreç, itiraf niteliğinde bir “coming out” yani toplum önünde açılma anlamını taşımaktadır. Toplum önünde açılma, acı deneyimlerini görünür hale getirme, bir dönüşüm sürecidir. Çünkü dayanışmayla gerçekleştirilen bu açılma, güçlendirme ve farkındalık için deneyimi yeniden çerçevlendirmekte ve yeni bir kimlik anlatısı ortaya koymaktadır. Negatif bir deneyim pozitif bir kimliğe, “hayatta kalan (survivor)” kimliğine, kişisel bir acı da politik bir dilin parçasına dönüşür (Plummer, 1995, s. 50).

Medya çoğunlukla, özellikle şiddete maruz kalmış kadınları “kurban” olarak karakterize etmektedir. Kurban çerçevesi, deneyimi yaşayan kişiyi pasif ve acınası olarak temsil ederek, güçlü olan tarafından korunması gereken imajını tekrar üreterek, onun öznellik anlayışını parçalamaktadır. Oysa , “hayatta kalan” kavramı öznelliğe vurgu yapmaktadır Kurban, burada değişmezliğe işaret ederken, hayatta kalma ise değişim olanağına işaret etmektedir. Hayatta kalan çerçevesi, hayatta kalanların yaralandığı ve birçok şekilde travmatize olduğu ama yok edilemediğidir (Polletta, 2006, s. 111-116).

Kadınların acı deneyimleri, acıyı yapısal bir şiddet olarak değerlendirme yoluyla feminist öznelerin oluşumunda ve bu şiddetin yarattığı adaletsizliğin gösterilmesi, giderilmesi ve tazmini için mücadele eden feminist kolektiflerin oluşumunda önemli role sahiptir (Ahmed, 2014, s. 216).

Feministler, daha çok kadın konuşursa, daha fazla kadının kendi deneyimlerini, istismar olarak farkedip, cesaretlenip, yükselen koroya daha çok katılacaklarına inanmışlardır. Bu kamusal hikaye anlatıcılığı tarafından verilen gözdağı, tüm kadınların dile geleceğiydi. Böylece sorunu çok büyük, gürültülü ve ısrarcı hale getireceklerdi. Kadınların sesli konuşmaları, eşcinsel açılma hikayeleri için örnek oluşturmuştur. Bu hikayeler sadece eşcinsel ve lezbiyenleri kendi eşcinselliklerini itiraf etmek için cesaretlendirmemekte, aynı zamanda heteroseksüel insanların bazı iş arkadaşları, cemaat üyeleri, arkadaşları ve akrabalarının eşcinsel olduğu gerçeğiyle yüzleşmeye zorlamayı amaçlamaktadır. Anlatılan bu hikayelerde,

kişiler kendilerini kurban olarak ama aynı zamanda bu kurbanlaşmayı anlattıkları hikayeler aracılığıyla aşan insanlar olarak inşa etmektedir (Polletta, 2006, s. 116).

3.4.5. Yazarlık Otoritesi ve Medya Temsilleriyle Mücadele

Kadınların, konuşma yetkisine sahip olması, bir özne olarak konuşabilmesi, kadın mücadelesinin önemli bir parçasıdır. Kadınların, hem kendi aralarındaki toplantılarla kendi hikayelerini anlatmaları, hem de yazın alanındaki kurgusal veya kurgu dışı anlatıları, kendine adına konuşan bir özne olma sürecindeki adımların bir kısmıdır. Sembolik biçimlerin üretiminde yer almak, anlam üretiminin de kontrolünü getirdiği için, yazarlık otoritesine sahip olmak, kadına dair varolan anlamları değiştirmek için önemli bir koşuldur. Ancak basım endüstrisi ve medya endüstrisi erkeğin kontrolünde olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Tarihsel olarak sermayenin sahibi ağırlıklı olarak erkekte olduğu için, kadınların iletişim süreçlerinde kontrol sahibi olması henüz mümkün olamamıştır.

Sembolik üretimin erkeklerin kontrolünde olmasıyla, topluma dağıtılan ve yeniden üretilen söylemler ataerkil nitelikte olmaktadır. Kadınlar, bu üretimde söz sahibi olmak için çeşitli yöntemlere başvurmuştur. Feministler, 1970’li yıllardan itibaren medya temsillerini tartışmaya ve eleştirmeye başlamışlardır. Buna göre medya sunumları, geleneksel ataerkil kültürün basmaklıp yargı ve kabullerini içermekte, “kadının müşfikliği-erkeğin saldırganlığı” ikiliğini yeniden üretmekte, bireysel farklılıkları da yok ederek, kadını tek tip bir ev kadını temsiliyeti ile sınırlamaktadır (Köker, 2007, s. 119). Kadınlar, medyanın aktardığı anlatılarda ya tektip ve yanlış temsil edilmekte ya da yeterince temsil edilmemektedir. Örneğin televizyonda ağırlıklı olarak pembe dizilerde ön planda olmakta ya da bir erkekle(eş, baba, patron gibi) ilişkili olarak tanımlanmaktadır (Zoonen, 2004, s. 17). Kadın hareketine dair haberler de ya önemsiz gösterilmekte, ya alay edilmektedir. Medyada kadınlar konuşan öznel olarak değil eril bir anlatımın içerisindeki göstergeler olarak yer almaktadır (Rakow & Kranich, 2002, s. 517). Kadınlara zarar veren, ataerkiye hizmet eden hegemonik söylemlerden bazıları şöyledir:

Biyomedikal anlatı, sıkıntıyı özelleştirerek kadınların sıkıntılarının kaynağı olan paylaşılan durumların aydınlanması ve buna karşı kolektif eylem yapılmasını engellemektedir. Depresyonun kadın hastalığı olarak görülmesi, kadınların doğal

döngülerinin(menstrüel, doğum, menopoz) hastalık gibi ele alınması, kadınların bu tür dönemine yönelik basmakalıp kadın kişilikleri (öfkeli kadın gibi) yaratılması biyomedikal anlatıya örnektir. İyi anne (ya da kutsal anne) anlatısı, bakım konusunu kadınların alanı olarak konumlandırmakta ve bu rolün oynanmasında yüksek standartlar koymaktadır ve kendini anneliğin tüm kadınların doğal bir parçası, görevi olduğu söylemine dayandırmaktadır. Erkeğin cinsel dürtüsü söylemi, erkeğin cinsel agresifliği, failliği ve sorumluluğunu, onun üzerinden alıp suçu erkeğin kontrol edilemeyeceği cinsel dürtülerine yüklemektedir. Bu biyolojik olarak özcü olan söylemde, kadınlar sürekli kendilerini denetlemeli ve erkeğin dürtülerini harekete geçirmemek için uygun davranmalıdır. Yani cinsel taciz ve saldırının sorumluluğu kadına yüklenmektedir. Güzellik ideali, kadınların kabul edilebileceği fiziksel standartları belirleyerek, onların bu ideale ulaşmak ya da onu korumak için sürekli kendini gözleme ve kontrol etmeye mahkum etmektedir (Lafrance & McKenzie-Mohr, 2014, s. 4-5). Gerçekleşen olaylar medyada bu anlatı çerçevelerinden filtrelenerek verilebilmekte ya da doğrudan medyada görünen çeşitli kişilerin bu anlatıları içeren ifadeleri yayılabilmektedir. Böylece kadınları kısıtlayan, sınırlayan, onlara psikolojik olarak zarar veren söylemler yeniden üretilmiş olmaktadır.

Kadınlar medyada daha fazla söz sahibi olmak için medya ve iletişim alanında eğitim görerek, sektörde çalışmaya başlamışlardır. Kadınlar giderek daha fazla medya sektöründe çalışmaya başlasalar da, liberal ekonomik ortamında da etkisiyle daha çok geçici işler, güvencesiz veya serbest işlerde çalışmakta, yönetim kadrolarına çıkamamakta, sunuculuk gibi görsel görünüşün ön planda olduğu ya da magazinsel, hafif görünen işlerde tercih edilmektedir (Köker, 2007, s. 121-126). Medyanın organizasyonel yapısından ötürü üst düzey seviyeye gelen kadınlar da yayın politikalarını etkilemede yetersiz kalmışlardır. Yani kadınlar, medyada kendi sesine yeterince sahip değildir. Dolayısıyla feminist mücadele hem bu imgelerle mücadele etmekte hem de kadınların kendisi ifade edebilmesi için alternatif medya arayışında olmuştur.

3.4.6. Feminist Dijital Aktivizm

Kadınların internet ile ilişkisi, kuramsal olarak farklı perspektiflerden ele alınmıştır. Teknolojiye toplumsal cinsiyet perspektifinden bakan bu tartışmalarda,

teknoloji kapitalizm ve ataerkilliğin bir parçası olarak görülmüş veya teknolojinin kadını yabancılaştıran eril bir ortam olduğu düşünülmektedir. Pozitif bir yaklaşım ise internetin eril değil tam tersine ademi merkezîyetçi yapısı ve kas gücüne değil beyne dayanmasıyla dişil olarak nitelendirilmiştir (Varol, 2014, s. 220). Bu tür yaklaşımlar özcülük tehlikesine düşmekle birlikte, 1990ların başlarında VSN Matrix adını kullanan bir grup eylemci ve sanatçı “teknolojik kültürü çevreleyen egemenlik ve kontrol anlatılarını çözümlmek ve siberortamdaki toplum, kimlik ve cinsiyet ilişkilerini incelemek” amacıyla ilk siberfeminist manifestoyu oluşturmuşlardır (Erek, 2009). VSN Matrix ekibi, “kadınların dijital teknolojilerin üreticileri ve kullanıcıları olarak eksik temsil edildiği ve gerek internette, gerekse de dijital görüntülerde daha çok kalıp yargılar üzerinden, nesneleştirilerek gösterildiği” fikriyle sanatsal siberfeminist eylemler düzenlemiştir. Daha sonra siberfeminist konferanslar düzenlenmiştir. Siberfeminizm, fazla iyimser görüşleri için eleştirilmektedir. Çünkü internet, iddia edildiği gibi toplumsal cinsiyet ikiliklerinin ortadan kalkmadığı, tamamen özgürlükçü bir ortam değildir. Tam tersine toplumda varolan sorunlar, cinsiyetçilik internet ortamına da yansımaktadır. Üretilen yazılımlar cinsiyetçi sınırlılıklar içermekte, sanal taciz, pornografî, sanal zorbalık, pedofili, bilgisayar korsanlığı gibi sorunlar, kadınları olumsuz etkileyen unsurlar olmakla birlikte, dijital bölünme yani kadınların bilgisayar ve mobil teknolojilere erişimi de ayrı bir problem olarak bulunmaktadır (Varol, 2014, s. 225-230). Dolayısıyla internet tamamen özgür ve cinsiyetçilikten arınmış ve tüm kadınların erişebildiği bir iletişim ortamı değildir. Geleneksel medyadaki gibi internet de bir mücadele alanıdır ancak onun aksine kadınlara eylemlilik ve sesini duyurma adına daha fazla imkan tanımaktadır.

Byerly ve Ross, feminist hareketlerin içinde, toplumda kadınların sesini arttırmak ve toplumsal yükselişini sağlamak için varolan medya girişimlerinde değişim yaratmak veya yeni medya yapıları yaratmak için gösterilen organize çabaları “Kadınların Medya Aktivizmi” olarak adlandırmaktadır. Kadınların medya aktivizmi kadınların eylemliliğinin hem feminist bir kamusal alan hem de egemen kamusal alan içerisinde feminist bir unsur yaratmak için çalıştığı bir araç olmuştur (Byerly & Ross, 2006, s. 100-101). Barbara Marshall da içsel ve dışsal olmak üzere feminist medyanın iki işlevi olduğunu belirtmiştir. İç işlev, kadınların kendi içerisine yönelik bilgi akışı ve iletişimi sağlamak için, dışsal işlev ise daha geniş toplumsal

kesimlerde, feminist yaklaşımların geçerliliğine dair bir algı oluşturmaktır Köker'den aktaran (İlhan, 2014, s. 4).

Feministler, internetteki birçok aracı kullanmaktadır. Bloglar feministlerin potansiyel aktivizm alanlarından biridir. Örneğin üçüncü dalga feministleri, Feministing, The F-Word, The Vagenda, Hoyden Around Town, Feminist Current, The F-Bomb gibi çok sayıda okuyucusu olan blogları yürütmektedir. Hatta bu blogların bazıları, başarılı kitaplara da dönüştürülmüştür (Mendes, 2014, s. 26).

Hollaback 2005 yılında, kadınların sokak taciziyle ilgili hikayelerini paylaşımları için kurulmuş bir blogdur. 2010 yılında fonlama platformu Kickstarter'da \$15,000 toplayarak, bu hikayelerin paylaşılması için iPhone ve Android uygulaması geliştirmiştir. The City 2.0 ödülü alan uygulama harita üzerinde, kadınların tacize uğradığı yerleri işaretli olarak göstermekte ve bu işaretlere tıklanınca yaşadıkları deneyimler de okunabilmektedir. Kadınlar ve LGBTI üyeleri, sokakta hem deneyimledikleri hem de tanık oldukları tacizlerin hikayesini konumlarını işaretleyerek paylaşabilmektedir. 2013 tarihinde 18 ülke, 50 şehir ve 9 dilde yerel Hollaback organizasyonları bulunmaktaydı ve dünya çapında 3000 hikaye biriktirmişlerdi. 2013 yılında, ayrıca HeartMob isimli, internet tacizine karşı dayanışma oluşturma amacıyla bir web sayfası açmışlardır. HeartMob'da çevrimiçi tacizi deneyimleyenler yaşadıklarını raporlayabilmekte ve kayıtlı gönüllülerden destek alabilmektedir. Hollaback, iki uygulamasıyla da taciz sorununa dair farkındalık ve dayanışma yaratmak için kolektif hikaye anlatıcılığından yararlanmaktadır. 2013 yılında hikayelerini paylaşan kullanıcılar üzerine yapılmış bir araştırmaya göre, hikayelerini yazıp paylaşmak, katılımcıların yaşadıkları deneyimle ilgili hislerini ve düşüncelerini değiştirerek, sokak tacizi deneyimlerini değişikliğe uğratmıştır. Bunun sebebi, deneyimleriyle ilgili çerçevelerin değişmesidir. Kendi deneyimini yazmak ve yazılmış diğer hikayeleri okumak, sokak tacizi deneyimine dair bakış açılarını değiştirmiş, onu daha büyük bir fenomene bağlamalarına (yaygın toplumsal bir sorun olarak) olanak tanımıştır. Bu çerçeve değişimi, kendilerini suçlamayı bırakmalarını sağlamıştır. Organizasyonun çeşitli ülkelere yayılması, her ülkenin dinamiğinde farklılaşabilen hikayelerin birikmesini ve görünür olmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda, örneğin Buenos Aires'te, yenisyetme kızlar tarafından çok sayıda cinsel taciz hikayesi paylaşıldığını gören site yöneticisi, gençleri

hedefleyerek okullarda workshoplar düzenlemeye karar vermiştir (Dimond, Dye, LaRose, & Bruckman, 2013).

Mısır'da 2010 yılında açılmış olan HarassMap de benzer şekilde kadınların yaşadığı cinsel taciz olayları raporlamayı amaçlamaktadır. HarassMap'a mobil telefonda kısa mesaj göndererek, e-posta yoluyla ya da Twitter ve Facebook aracılığıyla raporlama yapılabilmektedir. Bu tür uygulamalar, tacizin yaygınlığını göstererek, ciddi bir sorun olarak gerçekliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca Mısır örneğinde olduğu gibi (raporlarda kırsal ya da kent bölgeleri arasında fark yoktur), tacizin belli koşullara bağlı olarak oluştuğu yerine, tüm toplumda görülen yaygın bir problem olduğu ortaya çıkmaktadır. 2012'de Laura Bates tarafından başlatılan Everyday Sexism (Günlük Cinsiyetçilik) projesi de, (aynı zamanda kitaplaştırılan) web sayfasında cinsiyetçiliğe maruz kalan kadınların hikayelerini yayınlamaktadır. İşyerinde, okulda, medyada, kamusal alanda, toplu taşımada gerçekleşen yüzbinlerce hikaye hala paylaşılmaya devam edilmektedir. Açılış sayfasında amacını şu cümleyle özetlemektedir: “(...)Hikayeni paylaşarak dünyaya cinsiyetçiliğin var olduğunu gösteriyorsun, cinsiyetçilik kadınların hergün karşı karşıya geldiği ve tartışmak için geçerli olan bir sorundur” (The Everyday Sexism Project).

Her ne kadar somut olarak bir kazanım elde edip etmediği ya da bir fark yaratıp yaratmadığı belirsiz olsa da bu tür çevrimiçi projeler, kadınların yaşadığı ama günlük yaşamda konuşulmayan, hatta bazı yerlerde konuşulması tabu olan, sessiz kalmak zorunda oldukları sorunları ifade edebilmeleri için bir alan sağlamaktadır. Kadınlar, birbirlerinin paylaşımlarını okuyarak, yaşadıkları sorunların ne kadar yaygın (hatta küresel çapta) olduğuna dair bir farkındalık geliştirebilmekte ve toplumdaki kurbanı suçlayan eğilimlerin dışına çıkma imkanı bulma şansı elde etmektedir.

3.4.6.1. Etiket Feminizmi (Hashtag Feminism)

OECD Development Centre⁶, 8 Mart 2008 yılında toplumsal cinsiyete dayalı sorunlar üzerine çevrimiçi tartışma, ampirik araştırma ve bilgi paylaşımı için viki

---

⁶ Organisation for Economic Co-operation and Development: Ekonomik İşbirliği ve Gelişim Organizasyonu

teknolojisiyle WikiGender'ı açmıştır. WikiGender'daki çevrimiçi tartışma ve araştırmalardan sosyal medyanın kadınlara yarar sağladığı alanlar belirlenmiştir. Bunlardan biri etiket aktivizmidir (Loiseau & Nowacka, 2015). Sosyal hareketler ve aktivizm çerçevesinde Twitter etiketi, bir sorun hakkında farkındalık yaratmak, onu geliştirmek, destek vermek ve kamuoyu yaratmak amacıyla Alexah Konnelly'in deyiimiyle “mesele etiketi(cause hashtag)” haline gelmektedir. Belirli bir bakış açısını benimsemek yoluyla güç ve dayanışma inşa etme, mesela etiketlerinin temel işlevlerinden biridir (Konnelly, 2015, s. 2-4). Twitter başta olmak üzere yeni medyada mesele etiketi aracılığıyla yapılan aktivizm “etiket aktivizmi” olarak adlandırılmaktadır ve yeni bir direniş biçimidir.

Etiket aktivizmi, ana akım medyada yeterince raporlanmamış sorunların görünürlüğü arttırmakta ve kadın hakları üzerinde kamusal dikkati harekete geçirmeye yardımcı olmaktadır. İkincisi sosyal medya araçları kadın kurbanların hakları, yasal süreçler ve destek hizmetlerine dair enformasyon ve bilgi değiş tokuşu için alan yaratarak yaşadıkları şiddet deneyimlerini diğer kurbanlarla paylaşmalarına yardımcı olmaktadır. Üçüncüsü kadınların taban örgütleri tarafından cinsiyet eşitliğine yönelik daha fazla kamusal sorumluluğa çağrısı amacıyla sosyal medya araçları gittikçe daha fazla kullanılmaktadır (Loiseau & Nowacka, 2015, s. 2). Feministlerin aktivizm için giderek daha fazla Twitter ve etiket kullanmalarıyla, bu tür eylemciliğe etiket feminizmi de denmektedir.

Etiket feminizmi, dijital medyanın artan kullanımının, değişen iletişim modları, farklı tür sohbetler yaratma ve aktivizmin çevrimiçi ve çevrimdışı küresel olarak örgütlenmesini sağlayarak, yirmibirinci yüzyılda feminizmi etkilediğinin ve şekillendirdiğinin bir örneğidir. (Baer, 2016, s. 18). Etiket, bir baskı unsuru olarak kullanılmaktadır. Nijerya'da kaçırılan kızlar konusuna dikkatleri çekmek için başlatılan ve dünya üzerinde 4.5 milyondan fazla tweetin postalandığı #BringBackOurGirls, #YesAllWomen, #YouOkSis, #WhyIStayed, #changetheratio, #NotBuyingIt, etiket aktivizminin bazı örnekleridir (Feminizm Tweetleri, 2015).

Etiket feminizmi, feministlerin internet öncesi dönemlerde yaptıkları gibi, özellikle kişisel deneyimleri politize etmek için konuşmayı genişletme taktiğidir. Bu tür bir eylem, kendini feminist olarak tanımlayan veya tanımlayıp örgütsel bir

bağlantısı olmayan çok sayıda kadının, basit bir paylaşım, rahatsızlıklarını ve düşüncelerini iletmesini ve görünür kılınmasını sağlamaktadır.

3.4.7. Türkiyede Feminist Hareketin Gelişimi

Feminist hareket, Avrupa’da Aydınlanma ve Modernleşme süreciyle ortaya çıkıp gelişen bir hareket olduğundan, Osmanlı’da kadın hakları hareketi, Ortadoğu’nun başka ülkelerinde olduğu gibi reform ve modernleşme hareketleriyle ortaya çıkmıştır. Osmanlı’da kadın hareketi, II. Meşrutiyet döneminde, 1908 yılında doruk noktasına ulaşmıştır. Osmanlı kadınları, çok sayıda dernek kurmuş, yayın çıkarmıştır. Bu çabalar, kadınların Osmanlı toplumunda sadece aile içindeki zevcelik ve annelik rolleriyle sınırlandırılmalarını eleştirmekte, eğitim, çalışma ve toplumsal yaşama katılma talepleri içermektedir (Tekeli, 2010, s. 28). Cumhuriyet öncesinde, hem Müslüman hem de gayrimüslim kadınlar tarafından, dergi ve gazeteler çıkarılmıştır. Bu yayınlarda, yazarların makaleleri ve okuyuculardan gelen mektuplar bulunmaktadır. Yanıkkaya’ya göre, kadınların bu yayınlarda birinci tekil şahıs kullanarak yazıya döktükleri kişisel deneyimleri ve gündelik yaşamda karşılaştıkları sorunlara dair gözlemleri, düşünceleri, değerlendirmeler ve eleştirileri bir karşı kamusal dilin alternatif bir noktadan kurulmasının izlerini taşımaktadır (Yanıkkaya, 2014, s. 63). Dolayısıyla Türkiye’de kadınlar, kamusal alana girebilme ve seslerini duyurma yönünde 19. yüzyıldan itibaren mücadele etmişlerdir.

Türkiyeli kadınların Osmanlı’dan başlayarak Cumhuriyet dönemine uzanan mücadele süreci, birinci dalga feminizme denk bir biçimde temel haklar çerçevesinde ilerlemiştir. Ancak her toplumun sosyolojik ve tarihsel bağlamları farklı olduğundan, kadın hareketi her toplumda farklı şekilde ve farklı aşamalarla gelişmiştir. Türkiye’de ulus-devlet olma sürecinde, milliyetçilikle birlikte ülke sorunlarına eklenen bir kadın hareketi oluşmuştur (Kandiyoti, 2011, s. 47). Yani Batılı kadın hareketinden farklı olarak, endüstrileşme olmadan oluşturulan ulusal modernleşme projesi, kadını işgücü olarak değil, modern aileler yaratacak, ulusun eğiticisi, güçlü anne olarak görmüştür. Yani kadının durumunun iyileştirilmesi, toplumsal yarar çerçevesinde ele alınmıştır. Bu durum, kadın haklarının ne olduğuna dair tartışmaları gölgelenmesi ve cinsiyet eşitliği fikrini yeterince egemen zihniyete nüfus edememesiyle sonuçlanmıştır (Sancar, 2011, s. 77). Toplumun bireyselleşmemiş

olması da, kadının bir birey olarak görülüp, haklarının bu çerçevede tartışılmasını engellemiştir. Batıdaki radikal feminizm akımının tartıştığı kadınların birey olarak kendi bedenleri üzerinde deneyim sahibi olmaları gerektiği düşüncesi, bu sebeple Türkiye’de karşılığını bulmada daha fazla zorluklarla karşılaşmıştır (Çağatay & Soysal, 2010, s. 295). Sonuç olarak, Türkiye’de kadınlar siyasi haklarını aldıktan, 1970’lere kadar kadın hareketi bir durgunluk dönemi geçirmiştir.

Öte yandan, resmi bakış açısında Cumhuriyet Devrimi’yle birlikte kadınlara haklarının verildiği ve sorunların çözüldüğü imajı yansıtılmaktadır. Bunun sebebi, Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi arasında oluşturulan keskin ayırmadır. Böylece 1980’li yıllarda yapılan araştırmalarla ortaya konmadan önce Osmanlı kadınlarının, hak mücadelesi gölgede kalmıştır. 1980’lerde ise verilen haklar feministler tarafından tartışmaya açılmış, Kemalist modernleşmenin kadın hakları açısından eksik yönlerini eleştirilmiş ve kadınların erkeklerle gerçek anlamda eşit yurttaşlık statüsüne kavuşamamış olduklarını açığa çıkarılmıştır (Durakbaşı, 2011, s. 466).

Avrupa’nın aksine Türkiye’de ikinci dalga feminizmi, 1980 darbesi sonucu sol hareketin bastırılmasıyla ortaya çıkmıştır. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Darbe öncesinde sol hareket içerisinde kadınlar yer alsada, kadın sorunu öncelikli bir sorun olarak görülmemektedir. Aynı zamanda ezilen kadınların sorunlarının sosyalist devrim başarıldığında çözüleceği söylemi bulunmaktadır. Bu söyleme göre ayrı bir kadın sorunu yoktur, kadınların ezilmişliği de kapitalist düzenden kaynaklanmaktadır. Erkek egemen bir söylemin bu şekilde bastırılmasıyla, sol hareket içerisinde feminist bir hareket gelişmemiştir. 1975 yılında İşçi Partisi altında “İlerici Kadınlar Derneği” kurulmuş ve dernek tarafından “Kadınların Sesi” isimli bir gazete çıkarılmış olsa da sol hareketin söylemleri kapsamındadır, feminist bir söyleme sahip değillerdir. 1980 darbesinden sonra sol harekete darbe vurulmuş, politika yapma alanı sürekli daralmakta iken, kadınlar baskıcı ortama karşı ilk demokratik muhalefeti oluşturmaya başlamışlardır. Bu imkanın bir sebebi de, bu dönemde feminist kadın gruplarının küçük ölçekli, yüz yüze, bilinç yükseltme ağırlıklı gelişimi askeri rejim tarafından “siyasi” olarak algılanmaması ve dolayısıyla baskı görmemesidir (Sancar, 2011, s. 78).

1980'li yıllarda, Türkiye'de feminist hareketin tohumlarının serpilip büyüdüğü dönemdir. Kadınlar bu hareketi, farklı şekillerde beslemişlerdir. Ayrıca, Türkiyeli kadınların bu süreçteki eylemlerinde, anlatılardan nasıl yararlandığını görmek mümkündür. Öncelik, Avrupalı hemcinslerinin 60'lı ve 70'li yıllarda yaptığı gibi bilinç yükseltme grupları oluşturmak olmuştur. İstanbul ve Ankara'da kadınların düzenli yapmaya başladığı ev toplantılarının amacı, kişisel yaşam deneyimlerini birbirleriyle paylaşmaktır. Kişisel deneyim anlatılarının paylaşılması, kadınlara deneyimlerindeki ortaklığı, benzerliği göstererek, bu deneyimler üzerinden oluşan ayırt edici bir kadınlık kimliği ve bilinci oluşturulmasını sağlamıştır (Timisi & Gevrek, 2002, s. 17). Yani kadınlar, yaşam deneyimlerini anlatarak ve paylaşarak aslında bu deneyimleri yeniden inşa etmeye ve yeni bir çerçeveden yazmaya başlamışlardır. Bu, kadın deneyimlerinin feminist bir anlatıya dönüşmesinde önemli bir süreçtir.

Ev toplantıları, Türkiye'deki kadınların kadınlık deneyimlerini anlamlandırmak ve feminist bir kimlik geliştirme yönünde önemli bir süreç olurken, bu sürecin kamusallaşmasında, basılı yayınlardan yararlanılmıştır. Yazarlar Kooperatifi'nin(YAZKO) düzenlediği "Kadın ve Sorunları" başlıklı bir toplantı sonrasında, feminist yazarların kitapları çevrilmeye başlanmış ve yine YAZKO'nun çıkarttığı Somut Dergisi'nde 4 Şubat 1983 itibariyle kadın sorunlarına bir sayfa ayrılmıştır (Timisi & Gevrek, 2002, s. 15). Böylece hareketin düşünsel ve kuramsal yanı da gelişmeye başlamış ve ev toplantılarında bu konular da tartışılmaya başlanmıştır. Zaman içinde katılım sayısı arttıkça, ev toplantıları, kadınlara kamusal çağrılarda bulunularak kamusal toplantılara dönüşmüştür. İdeolojik ayrışmalarla farklı, kamusal tartışma grupları oluşturulmuştur. Yeter isimli bir bülten de çıkarmaya başlayan Perşembe Grubu, Kadın Dayanışma Grubu, Tartışma Grubu olarak bilinen Bağımsız ve Demokratik Kadın Tartışma Grubu, bu dönemde oluşan, kamusal tartışma gruplarıdır. Öte yandan 1987'de Feminist Dergisi, 1988'de sosyalist feminist Kaktüs Dergisi yayınlanmaya başlanmış ve 1989'da Ankara'da 1. Feminist Haftasonu düzenlenmiştir. 1987'de feminist kadınlar, baskıcı ve toplumun apolitikleştirilmeye uğraşıldığı bir ortamda, 80 sonrasında ilk kitlesel eylemi olarak, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin uygulanması için dilekçe hazırlayıp 7000 imza toplayarak Meclis'e vermişlerdir. Sonrasında Dayağa

Karşı Dayanışma Kampanyası'nı desteklemek amacı ile binlerce kadın yürüyüş yapmıştır. 1988'de kampanya sırasında dinlenen kadınların deneyimlerinin yer aldığı "Bağır Herkes Duysun" kitabı basılmıştır (Timisi & Gevrek, 2002).

Feminist Hareket, Türkiye'de 1990'lı yıllardan itibaren, hem siyasi hem toplumsal anlamda somut sonuçlar yaratmak amacıyla kurumsallaşma sürecine girmiştir. Kurumsallaşma aynı zamanda, başlatılan kampanyaların ve amaçların sürekli olabilmesi gerekli görülmüştür. Bunun sonucunda 1990 yılında, "Dayağa Hayır!" kampanyasını oluşturan ve gerçekleştiren kadınlar tarafından Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Ankara'da Kadın Dayanışma Vakfı ve Vakfın Altındağ Kadın Danışma Merkezi ve Sığınmaevi kurulmuştur (Işık, 2002, s. 48-49). Bunlar ilk açılan sığınaklardır. Bu tür girişimler, belediyelerle işbirlikleri veya proje fonları alabilmek için feminist grupların bir kısmı kendilerini tüzel kişiliklere dönüştürmüş ve dernek ya da vakıf gibi oluşumlar açmışlardır. Bunun yanı sıra, üniversitelerde ilk kadın araştırmaları bölümleri kurulmaya başlamıştır. Aynı zamanda bir kadın belleği ve kadın tarihi oluşturmak amacıyla Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı (KEKBMV) kurulmuştur. Bu dönemde kurumsallaşma, yasal anlamda somut kazanımlar elde edilmiş, kadın sorunu kamu politikalarına girmiş, dünya çapında yapılan düzenlenen uluslar arası toplantılarda yer alınmış ve fonlarla çok sayıda proje gerçekleştirilmiştir. Öte yandan Mavi Çorap, Eksik Etek, Rosa, Pazartesi, Roza, Jujin, Kadın Bülteni, Kadın Postası, Emekçi Kadınlar Bülteni gibi çeşitli feminist dergiler yayınlanmıştır. Uzun soluklu olmayan bu dergiler, "profesyonel ilgiler aracılığıyla değil, grup aidiyetinin sözünün kurulması için" varolmaktadır (İlhan, 2014, s. 6). 1996'da kurulan Uçan Süpürge, kadınlar arasında iletişim ağı oluşturmak üzere kurulmuştur ve her yıl Uluslararası Kadın Filmleri Festivali düzenlemektedir. Uçan Süpürge, 2003 yılında Yerel Kadın Muhabirler Ağı oluşturmuştur. Bu ağ ile "yereldeki kadın haberlerinin gündeme taşınması, kadınların kendi haberlerini yaparak taleplerini ve önceliklerini görünür kılması" amaçlanmıştır (Yanikkaya, 2014, s. 83). 90'lı yıllarda, önceden sesini duyuramayan Kürt kadınları ve İslami kesimden kadınlar da görünür olmaya başlamış ve kendi yayınları aracılığıyla fikirlerini ve deneyimlerini dile getirmeye başlamıştır. Kürt kadınları, Dicle Kadın Kültür Merkezi, Bağımsız Kürt Kadın Grubu, Ulusal Demokratik Kürt Kadın Derneği gibi kendi örgütlenmelerini oluşturmuş ve Roza, Jujin, Jin u Jiyan,

Yaşamda Özgür Kadın gibi dergiler yayınlamıştır (Terkan, 2010, s. 41). Batı’da olduğu gibi feminizm, Türkiye’de de çoğulculuk ve kimlik politikalarından etkilenmiştir.

2000’li yıllarda, yeni feminist yayınlar ve oluşumlar ortaya çıkmıştır. 2001’de bir kadın kooperatifi olarak kurulan Amargi, 2011’de Amargi Kadın Akademisi’ne dönüşmüştür. Amargi, “farklı konularda tartışma alanları açarak, kendi dil ve ifade şeklimizle bilgi ve yaşam arasındaki kopukluğu yenmek” için kurulmuş ve çeşitli konularda birçok seminer ve atölyeler düzenlemiştir (Gözke, 2003). Amargi Kadın Akademisi, 2007’de Beyoğlu’nda sonradan kapanan, Türkiye’nin ilk feminist kitabevini açmış ve burada bir sürü etkinlik düzenlemiştir. 2006-2016 yılları arasında 3 ayda bir çıkan Amargi Dergi’yi çıkarmışlardır. Sosyalist feministler ise Feminist Politika dergisini çıkarmışlardır.

3.4.8. Türkiye’de Politik Gündem ve Dijital Feminist Aktivizm

Türkiye’de internet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte, feminist kadınlar da çeşitli amaçlar için dijital ortamları kullanmayı başlamışlardır. Basılı yayınların ve kurumsal örgütlerin web sayfaları açılmıştır. Bağımsız İletişim Ağı (Bianet) web sitesinde Kadının Penceresi(Bugün Kadın-LGBTİ olarak geçmekte) bölümünde kadın odaklı haberler yayınlanmaya başlamıştır. Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar gibi elektronik hakemli dergiler yayınlanmaktadır. Grup içi iletişim için e-posta grupları kurulmuştur. Kadın Kurultayı e-grubu, 1998 yılından bu yana düzenlenen Kadın Sığınakları ve Danışma/Dayanışma Merkezleri Kurultayı’nın örgütleyicisi olan bir grup kadın tarafından kurulmuştur. Kadın Kurultayı e-grubu, aktif olduğu dönemde, farklı ideolojik düşünceye sahip kadınlar için, tartışma ortamı olmuş, katılımcı demokrasi pratikleri deneyimlenmiş, gündemdeki olaylara tepki ve eylemler geliştirilmiş, organizasyonların ve eylemlerin düzenlenme aşamaları yürütülmüş ve bu anlamda faydalı olmuştur. Göker e-grup aracılığıyla başarıya ulaşan çalışmaları şöyle sıralamıştır:

Medeni Kanun ve Ceza Kanunu’nda kadınları ilgilendiren maddelerin kadınların lehine değiştirilmesi, 8 Mart 2006’da çeşitli basın yayın organlarında yayımlanan ve 60’tan fazla kadın grubunun imzasıyla çıkan 8 Mart bildirisi, TİSK tarafından düzenlenen kadın istihdamıyla ilgili konferansa katılan bir grup kadın tarafından kaleme alınan “kadın ve istihdam” konulu eleştirel bir metin ortak imzaya açılması ve bu imzalarla

beraber gerekli tüm yerlere iletilmesi, AB'nin kadınlarla ilgili projelere daha çok ve kolay başvuru süreçleri ile fon aktarmasını talep eden metnin imzaya açılması ve AB'nin Brüksel ve Türkiye ofislerine iletilmesi. (Göker, 2007, s. 270)

2006'da 23 kadın örgütünün desteği ile kurulan Kadınların Medya İzleme Grubu'nun (MEDİZ), kadınların medyada uğradığı ayrımcılık ve hak ihlallerini anında birbirleriyle paylaşmak ve bu ihlaller karşısında yapılacakları tartışmak için kapalı ama geniş katılımlı ve 10 kişilik kapalı olmak üzere iki elektronik posta grubu kurmuşlardır (Terkan, 2010, s. 43). Yine aynı dönemde, bazısı uzun süreli veya yayımlandığı sürede sürekli güncellenmiş olmasa da feminist bloglar açılmıştır; Mor Blogcu (2006), Feminist (2007-2008), Feministbiz (2009-2013), Feminist Anneler (2008-2014), Feminist Annenin Günlüğü (2008-2013), Koko Evli Bir Feministin Gizli Güncesi (2012-2014), Feminist Medya (2015), Lilith'in Günlüğü (2015-2016), Mor Kadın (2015-2016), Kızıl Feminist (2014-2016), F Tipi Feminist (2016), Vegan Feministler (2014-2016), Feminizme Kimin İhtiyacı Var? (2016), Feminist Mutfak (2010-2016).

Bireysel blogların yanı sıra, sürekli güncellenen ve alternatif medya gibi işleyen kolektif bloglar da açılmıştır. 2012 yılında açılan ve çok sayıda takipçisi bulunan 5Harfliler çok tutulmuş, hatta röportajlar vermiş ve hala yayında olan kolektif yazarlı bir blogdur. 5Harfliler ekibi, kadınların gündeminin, onlara sunulandan farklı olabileceği düşüncesinden yola çıkarak, erkeklerin belirlediği gündeme ortak olmak yerine, onların gündemlerine asla almayacakları konulardan alternatif bir gündem yaratmayı amaçlamışlardır (Cantek & Bora, 2015). Tartışma yaratan bir başka blog ise daha muhafazakar ve dindar bir söyleme sahip olan, 2014 yılında açılan Reçel Blog'dur. Reçel Blog, Müslüman kadınların, kendilerini temsil etme arzusundan yola çıkan kolektif bir blog ve Türkiye'deki farklı politik kesimlerin kendileri üzerinden politika yapmasına tepkili ve eleştirel bir duruşları bulunmaktadır. Eylül 2016'da kendi deyimleriyle "feminist bağlarımızı tazelemek; kadınlardan yola çıkarak feminist söylemi, feminist söylemden yola çıkarak kadınları güçlendirmek için bir araya" gelen kadınların oluşturduğu Çatlak Zemin, kolektif blog olarak açılmıştır (Çatlak Zemin, 2016). Kırmızı Elma Kadın Sözlüğü ve Feminist Sözlük, dijital ortamda kadınların kendilerine ait bir konuşma/tartışma alanı olarak açtıkları iki sözlüktür. 2013 yılında medyadaki cinsiyetçiliği takip etmek, ifşa

etmek ve müdahale etmek amacıyla medya takip sitesi CinsöMedya kurulmuştur. Hollaback oluşumunun, Türkiye ayağı açılmış ve 2015'te oluşturulan web sayfasından, taciz hikayeleri paylaşılmıştır. Yine 2015 yılında cinsiyetçi dil söylemine karşı erktolia sitesi kurulmuştur. Erktolia ekibi, medyada yer alan cinsiyetçi reklamlara karşı ya da cinsiyetçi söylemlerde bulunanlara karşı kampanyalar düzenlemektedir. Erktolia sayfasından, düzenlenen kampanya mesajın doğrudan Twitter ve Facebook'ta paylaşmak da mümkündür.

Feministler bloglar ve sözlükler gibi dijital platformlarla kendi karşı kamularını oluşturmaya çalışırken, 2010'lu yıllarda, Twitter, sanal ortamın gündem yaratma ve politika yapma alanı olarak giderek daha fazla öne çıkmıştır. Blog, sözlük, gazete, fanzin her türlü yayın, takipçi toplamak ve takipçileriyle iletişim için Twitter ve Facebook gibi sosyal medyada hesaplar açmaya başlamıştır. Örneğin Türkiye'de Twitter'daki feminist hesapların hepsi 2010 sonrasında, büyük çoğunluğu ise 2013 sonrasında açılmıştır. Bunun sebeplerinden biri, 2010 ve sonrasında, toplumsal hareketlerde, sosyal medyanın, özellikle Twitter kullanımının stratejik olarak öne çıkması ve aktivistler tarafından daha çok kullanılmaya başlanmasıdır. 2013 ise Türkiye'de muhalif bir hareket olarak Gezi Hareketi'nin gerçekleştiği ve yine sosyal medyanın çok aktif kullanıldığı ve toplumsal olarak politikleşmenin arttığı bir yıl olduğu için stratejik öneme sahiptir. Bu iki tarihten sonra, sosyal medyada varolmanın, aktivizm taktikleri açısından daha önem hale geldiği sonucu çıkarılabilir. Öte yandan Türkiye'de son yıllarda kadınlarla ilgili çok sayıda kamusal tartışma yaratan, geniş kamuoyu tepkisinin olduğu ve dijital medyada da karşılığını bulan çeşitli olaylar yaşanmıştır.

Türkiye'deki politik gündemin bağlamının anlaşılması, kadınların dijital aktivizmini anlayabilmek için önemli olmaktadır. Türkiye'de 2002 yılındaki seçimlerle iktidar olan Adalet ve Kalkınma Partisi(AK Parti), 14 yıldır Türkiye'de hükümeti yöneten iktidar partisidir. AK Parti, Milli Görüş Hareketi'nin içindeki yenilikçiler tarafından kurulmuş muhafazakar bir partidir. Türkiye'de muhafazakarlık, Cumhuriyet'in ilanından sonra gerçekleşen laik modernleşme ideolojisine tepkisel yaklaşan, politik olarak İslami değerleri referans alan, modernleşme yerine gelenekten yana olan bir düşünce tarzı olarak gelişmiştir ve 1970'lerden beri bu politik düşüncede çalışan siyasal partiler(Milli Selamet Partisi

(MSP), Refah Partisi (RP), Fazilet Partisi (FP) ve Saadet Partisi'dir (Özdemir & Demirkanoğlu, 2015, s. 227). AK Parti, aynı politik düşüncenin devam olarak, ama kendini daha yenilikçi, demokratik ve liberal bir söylemle konumlandıran bir parti olarak kurulmuştur. Muhafazakar politik görüşte, kadınlar bağımsız bir bireyden ziyade, daha geleneksel bir bakış açısıyla anne ve eş olarak değer görmektedir. Nitekim AK Parti'ye kadar varolan muhafazakar partilerin program ve tüzüklerinde kadın siyasi, toplumsal ve ekonomik bir aktör olarak yer almamaktadır. Öte yandan Refah Partisi ve sonrasında AK Parti'de kadınlara dair birimler bulunmakta ve kadınlar özellikle seçmene ulaşmak gibi politik amaçlar için siyasal alanda yer almaktadır. Ancak kadınlar bu muhafazakar partilerde erkeklerin belirlediği bir sınır içerisinde, belli bir yere kadar siyasallaşabilmektedir.

AK Parti, 2002-2007 yılları arasını kapsayan dönemde, kendini liberal ve demokratik olarak konumlandırmasıyla paralel olacak şekilde, İslami kimliğini daha geri planda tutup, Avrupa Birliği ile uyum çerçevesinde kadın-erkek eşitliği anlamında bazı adımlar atmıştır. 9 Ocak 2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren "Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun", işgücü piyasalarında kadın-erkek eşitliğini destekleyen "4857 sayılı İş Kanunu", "Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik", 2004'te Anayasa'nın 10. maddesine eklenen "kadın ve erkek eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür" ibaresi vb. şekillerde kadınların durumuna dair hukuksal düzenlemeler yapılmıştır (Özdemir & Demirkanoğlu, 2015, s. 238). Öte yandan AK Parti'nin temelindeki kadına yönelik muhafazakar bakış, hükümet ve parti yetkililerinin çeşitli söylemleri ve eylemleri ile giderek daha görünür hale gelmiştir. 2011'de Kadın ve Aileden Sorumlu Bakanlığı'nın adı ise "kadın" kelimesi silinerek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı haline getirilmiştir. Kadınlar tarafından eleştirilen bu değişiklik, partinin kadına, geleneksel "aile" çerçevesinden baktığını gösteren unsurlardan biridir. 2010 yılı Temmuz ayında dönemin Başbakanı, kadın örgütü temsilcileriyle Dolmabahçe'de yaptığı toplantıda kadın-erkek eşitliğine dair bakış açısını şu cümlesiyle ortaya koymuştur: "Ben zaten kadın erkek eşitliğine inanmıyorum. Kadınlar ve erkekler farklıdır, birbirinin mütemmimidir" (Yükselbaba, 2015).

Kadınlara yönelik muhafazakar bakışı içeren söylemler, giderek hem hükümet ve parti yetkilileri, hem de toplumda başka kişiler tarafından giderek daha fazla dile getirilmeye başlanmıştır. Etiket feminizminin en aktif olduğu durumlardan biri, bu tür söylemlere karşı tepkisel etiket eylemi gerçekleştirmektir. Örneğin 2011’de dönemin Başbakanın, Konya mitinginde, Hopa’daki olayları protesto etmek için tank üzerine çıkan ve polis müdahalesi sonucu kalçası kırılan Halkevleri Merkez Yürütme Kurulu üyesi Dilşat Aktaş için "O kadın, kız mıdır kadın mıdır?" sözü üzerine Twitter’da bu söze gösterilen tepkilerle #kadinmidirkizmidir etiketi en çok konuşulan konularda birinci sıraya yerleşmiştir (Kız mı kadın mı? diyen Erdoğan'a büyük tepki, 2011). 2012’de yine Başbakan’ın kürtaajın cinayet olduğuna dair sözleri üzerine Kürtaaj Yasaklanamaz ve Benim Bedenim Benim Kararım Kampanyaları başlatılmıştır. 2014 yılında Bülent Arınç’ın “Kadın herkesin içerisinde kahkaha atmayacak” demesi üzerine yapılan #direnkahkaha eylemi uluslararası yankı bulmuş ve İngiltere’de aktris Emma Watson, aynı etikette kahkaha attığı bir fotoğrafını paylaşmıştır (Merkezi B. H., Emma Watson'dan #direnkahkaha Fotoğrafi, 2014). 2015’te Trabzonspor Başkanı Hacıosmanoğlu’nun “Öleceksek de adam gibi öleceğiz, kadın gibi yaşamayacağız” sözüne karşılık #kadıngibiyaşamak ve #kadınlardanözürdile etiketleriyle eylem yapılmıştır (Merkezi B. H., Trabzonspor Başkanına Tepkiler: #kadıngibiyaşamak, 2015). Bu arada İstanbul Feminist Kolektif’ten (İFK) kadınlar, metrobüs ve otobüste yaşadıkları rahatsızlıkları konuşurken ortaya çıkan bir eylem fikrini sosyal medyada hayata geçirmişlerdir. Erkeklerin toplu taşımada kadına yer bırakmayacak şekilde kaykılarak oturmasına karşı “Bacaklarını topla” ve “Yerimi İşgal Etme” etiketleriyle başlatılan eylem sosyal medyada çok ilgi görmüştür.

Cinsiyetçi söylemlerin yaygınlaşmasının yanında önemli bir sorun, kadına yönelik şiddetin boyutunun giderek artmasıdır. 2002-2013 yılları arasında cinayete kurban giden kadın sayısı 13 bin 381’dir (Kadın Cinayetlerinin Vahim Tablosu, 2015). 2010 yılında, Emekçi Hareket Partisi’nden kadınlar, giderek artan kadına yönelik şiddete karşı, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nu kurmuştur. Web sayfalarında Bianet gibi aylık erkek şiddeti verilerini yayınlanmakta ve Anıt Sayaç isimli yan sitelerinde öldürülen kadınların isimlerini dijital bir sayaç şeklinde listelemektedir. Platform, mağdur ve ailelerine hukuki destek konusunda yardım

etmekte, yasaların uygulanması için çalışmakta, davalara müdahil olmakta ve takip etmekte, kamuoyu oluşturmak ve faillerin indirim almaması, caydırıcı cezaların uygulanması için mücadele etmektedir. Bir başka proje, Objective Araştırmacı Gazetecilik Programı desteğiyle yürütülen araştırmaya dayanarak hazırlanan kadincinayetleri.org sitesi, Bianet'in Erkek Şiddeti Çetelesi'ndeki verileri baz alarak 2010-2015 yılları arasını kapsayan 5 yıllık dönemde işlenen kadın cinayetlerini veritabanı oluşturma amacıyla haritalandırma yapmıştır. Bu dönemde öldürülen yaklaşık 1134 kadının 608'inin faili kocası veya eski kocası, 213'ünün faili ailedeki erkekler (babası, oğlu, erkek kardeşi, damadı, kayınpederi) veya akrabası, 161'inin faili erkek arkadaşı veya eski erkek arkadaşıdır (Ulukaya, 2015).

11 Şubat 2015 tarihinde Mersin'de evine gitmek için bindiği minibüs şoförü tarafından tecavüze direndiği için öldürülen Özgecan Aslan cinayeti, Türkiye'de büyük kamuoyu tepkisi ve çok sayıda protestoya yol açmıştır. Twitter'da Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. İdil Elveriş tarafından açılan #sendeanlat etiketi altında kadınlar yaşadıkları taciz olaylarını anlatarak, kamusallaştırmışlardır. #sendeanlat, Beren Saat gibi ünlü kişiliklerin de deneyimlerini paylaştığı, 1 milyonu aşkın deneyimin biriktiği kolektif bir anlatı haline gelmiştir. Hatta <http://susmasendeanlat.tumblr.com/> ve www.sendeanlat.com adıyla bu hikayeleri biriktirmek için kısa süreli bir blog ve web sitesi de açılmıştır. Change.org sitesinde #ÖzgecanYasası çıksın, yasalar kadınları korusun!" isimli bir imza kampanyası başlatılmış ve 1.173.665 kişi tarafından imzalanmıştır. Daha sonra Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) İstanbul Milletvekili Gülay Yedekçi, #ÖzgecanYasası olarak bilinen, cinsel saldırı suçlarını içeren 102'nci maddede yer alan 'iyi hal ve haksız tahrik' indirimlerinin kaldırılmasını öngören kanun teklifini imzalarla birlikte Meclise sunmuştur (Yılmaz, 2015). Teklif kabul edilmemiş ama Özgecan Arslan'ın katili, indirimsiz müebbet hapis cezası almıştır.

Hükümet, giderek daha fazla toplumsal sorun olarak görünen kadına yönelik şiddet sorunuyla mücadelede çeşitli adımlar atmıştır. Bunlardan biri "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)"dir. Türkiye'nin 2011 Mayıs ayında imza attığı sözleşme, 1 Ağustos 2014'te yürürlüğe girmiştir ve Türkiye sözleşmedeki maddeleri hayata geçirmekle yükümlüdür. Aynı zamanda Aile Sosyal Politikalar

Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2015 yılında “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2019)” hazırlamıştır. Bu girişimlere rağmen kadına yönelik şiddet olayları ve kadın cinayetleri sürmektedir. Kadın örgütlerinin zaman zaman sosyal medyada da kampanyalarla öne çıkan eylemleri ve tepkileri de devam etmektedir.

4. BÖLÜM

TWİTTER'DA HİKAYE ANLATICILIĞI: FEMİNİST HESAPLARIN ANLATI POLİTİKASI

Tez Çalışmasının bu bölümünde, Twitter'ın kamusal bir hikaye anlatıcılığına uygun bir mecra olup olmadığının tespit edilmesi için, feminist örgütlerin Twitter hesaplarından paylaştıkları tweetler çerçeve analiziyle kategorize edilip yorumlanmış, sonrasında seçilen bir olayın Twitter anlatısı ortaya çıkarılarak Twitter'da anlatıların nasıl kurulduğu incelenmiştir. Bu doğrultuda, öncelikle araştırmanın amacı ortaya konmuştur. Sonrasında araştırmada izlenen yöntem, metodoloji, örneklemin seçimi, veri toplama araçları ve işlem üzerinden açıklanmıştır. Sonrasında araştırma bulguları ortaya konulup, değerlendirilmesi yapılmıştır. Bulguların değerlendirmesinden çıkan sonuçlarla tezin sonucu ve öneriler açıklanmıştır.

4.1. Araştırmanın Amacı

Twitter, günümüzde toplumdaki egemen anlatılara karşı, kullanıcılarını kendi hikayelerini anlatabildiği popüler bir kamusal mecra haline gelmiştir. Bu araştırmanın amacı da Twitter'da, hikaye anlatıcılığı pratiğinin nasıl yapıldığının incelenmesidir. Bu doğrultuda ana amaç sorusu ve alt amaç soruları şöyledir:

Kamusal bir mekan olarak Twitter, hikaye anlatıcılığı için uygun bir mecra oluşturmakta mıdır?

- Twitter'da anlatılar nasıl oluşmaktadır?
- Twitter'daki hikaye anlatıcılığında toplumsal sorunlar nasıl inşa edilmektedir?
- Twitter'daki hikaye anlatıcılığının, “anlatının politik işlevleri”ni gerçekleştirmesi bakımından taşıdığı imkan ve sınırlılıklar nelerdir?

4.2. Yöntem

“Twitter’da Hikaye Anlatıcılığı: Feminist Hesapların Anlatı Politikası” araştırmasında yöntem olarak, nitel bir araştırma yöntemi olan anlatsal sorgulama (narrative inquiry) seçilmiştir. Anlatsal sorgulama, insan deneyimlerinin hikaye ve anlatılarının incelendiği bir hikaye anlatıcılığı metodolojisidir. Araştırmacının görevi, topladığı verileri, onları en iyi şekilde temsil edecek bir anlatı oluşturacak şekilde bir araya getirmektir. Anlatsal sorgulayıcının görevlerinden biri hikayelerin, ontolojik, epistemolojik ve metodolojik anlamda temellendirilmiş şekilde ortaya çıkmasına aracılık etmektir (Kim, 2016, s. 117-119).

Anlatı, onu oluşturanın toplumsal ve tarihsel arka planını ve bakış açısını taşıdığı için anlatı araştırmalarında nesnellik ve evrensellik iddiası bulunmamaktadır. Bu araştırmada da, anlatının bireysel ve toplumsal olarak yapılandırıldığı düşüncesinden yola çıkıldığı için yorumlayıcı teorik konum sosyal inşacılıktır. Sosyal inşacı yaklaşıma göre, gerçeklik insanların dışında ve ondan bağımsız bulunmamakta, bizzat insanlar tarafından tarafından, sosyal etkileşim içerisinde dilsel/söylemsel pratiklerle inşa edilmekte, üretilmekte ve anlamlandırılmaktadır (Şah, 2016). Bu sebeple, gerçeğin ne olduğu görecilidir, tarihsel ve kültürel konuma göre değişmektedir. Dünyaya tek bir bakma ve onu tek bir anlamlandırma şekli bulunmamaktadır. Tek bir bilme yolu olduğuna karşı çıkan sosyal inşacılık, bilim insanının deneysel yöntemlerle, insana ve dünyaya dair tarafsız ve nesnel bir bilgiye ulaşabileceği fikrine eleştirel yaklaşmaktadır. Çünkü her ne kadar nesnellik adına bir sürü ilkeyi ve kuralı uygulasa da, bilim insanı sahip olduğu dünya görüşü ve bakış açısı çerçevesinde olay ve durumları yorumlamaktadır. Sosyal inşacılık bu yüzden bilgiye erişimde kesin olarak addedilen yollara temkinli yaklaşmayı önermektedir. İçerdiği bu bakış açısıyla sosyal inşacı yaklaşım, özcülük karşıtıdır ve nesnel olarak sunulan gerçekliği sorgulamakta ve evrensellik iddiasına karşı çıkmaktadır (Burr, 2012).

4.2.1. Anlatsal Sorgulama (Narrative Inquiry)

Anlatsal sorgulama, nitel araştırma tasarımlarının altında, hikayelerin insan eylemini açıklamak için kullanıldığı, bir alt kümeyi ifade etmektedir (Polkinghorne, 2003, s. 5). Anlatsal sorgulama, insan deneyimlerinin ve olayların arkasındaki

sebepler ve motivleri anlamak için uygun bir yaklaşımdır. Bir söylem içerisinde anlatıları izole edebilir, hatta aynı anlatının farklı biçimlerini izole ederek belli hikayelerin kariyerlerinin izini takip edebilir, anlatılabilir ya da otoriter hale geldikleri politik süreçleri açığa çıkarabilir ve yeni meşrulaşmış hikayelerin eylem modları üretme dinamiklerini görebiliriz (Polletta, 2006, s. 7).

Anlatısal sorgulama üç şekilde yapılabilmektedir. Birincisi yapısalcıların oluşturduğu, anlam oluşturmada rol oynayan dilsel ve söylemsel yapıların rolüne odaklanan, anlatının bileşenlerinin organizasyonuna odaklanan biçimsel-yapısal analizdir. İkincisi, anlatı söyleminin temel parçalarından anlamı oluşturmaya çalışan ve anlatının anlamsal içeriğini ölçmeye çalışan içerik analizi ya da tematik analizdir. Üçüncüsü, anlatının toplumsal, kültürel ve metinsel bağlamını kavramakta ve anlamını bu arka plana göre yorumlayan yorumbilimsel(hermenetik) ya da söylem analizidir (Laszlo, 2008, s. 3). Öte yandan Sosyal Bilimler’de anlatıdan, hem araştırmacının üzerinde inceleme yapacağı ham madde hem de araştırmasını aktarmak için kullanacağı ifade şekli, form olarak yararlanılabilmektedir. Donald E. Polkinghorne ise bu iki araştırma biçimini, anlatının paradigmatik analizi ve anlatı analizi olarak tanımlamıştır.

4.2.1.1. Anlatının Paradigmatik Analizi (Paradigmatic Analysis of Narrative)

Belirli bir örneğin, bir kategori veya kavrama aidiyetini sınıflandırmak, paradigmatik bilişin birincil işlemidir. Bu tür bir düşünce, neyin bir birimi bir kategorinin üyesi yaptığına odaklanmaktadır. Birçok nitel araştırma çalışması paradigmatik bir analiz uygulamaktadır. Anlatının paradigmatik analizi, veri olarak toplanan hikayeler arasında ortak temalar veya kavramsal göstergeler aramaktır. Toplanan birden fazla hikaye, araştırmanın veritabanını oluşturmaktadır ve araştırmacı bunların arasında hangi düşüncelerin bulunduğu bakar. Bunu iki türlü yapabilmektedir. Birincisinde kavramlar varolan teorilerden veya mantıksal olasılıklardan oluşturulup veriye uygulanmaktadır. İkincisinde kavramlar verilerin içerisinden çıkartılıp geliştirilmektedir. Anlatının paradigmatik analizinde, sadece kategoriler keşfedilip açıklanmaz, aynı zamanda kategoriler arasındaki ilişkiler (örneğin ortak değişkenler) de kaydedilir. Bu yaklaşımın güçlü yanı, bir hikaye

koleksiyonundan genel bir bilgi geliştirme olanağı sağlamasıdır (Polkinghorne, 2003, s. 9-15).

Brian Alleyne, bu tür anlatı araştırmasını tematik analiz olarak tanımlamıştır. Tematik analiz, metindeki somut pratikleri, anlatıda ne söylendiğine odaklanarak açığa çıkarmaya yaramaktadır. Ne anlatıldığı, anlatı metninde söz edilen olay, fikir ve nesnelere kapsamaktadır. Araştırmacı araştırma sorularından yola çıkarak inceleyeceği anlatı için tematik meseleler (issues) oluşturur. Bu meseleler daha sonra anlatının okunacağı kavramsal çerçeveyi de oluşturmaktadır. Tematik Analizin başka bir yolu da tersten bir strateji izlemektir, yani anlatının daha yakın plan bir incelemesi sonucu açık temaları görüp, bir tematik meseleler takımı oluşturmaktır. Nasıl oluşturulursa oluşturulsun tematik analiz, anlatıda söylenen şeyin sosyal bir önemi olduğu varsayımından yola çıkmaktadır. Tematik analiz, sosyal süreç ve kültürel pratikleri keşfetmek için yararlıdır çünkü anlatı, yaşamlarımızı ve yaşadığımız dünyayı anlamlandırmanın en temel araçlarından biridir. Anlatı üzerine yapılan tematik analiz, haber verenlerin yaptıklarının kaydından ziyade anlattıkları hikayelerin içine girmektedir. (Alleyne, 2015, s. 69-71).

Twitter'da anlatının paradigmatik analizinin yapılmasında, 3. Bölümde anlatılan Benford ve Snow'un kolektif eylem çerçeveleri modeli, tematik kategorilendirme için kullanılmıştır (Benford & Snow, 2000). Araştırmanın bu aşaması, Twitter hesaplarının anlattığı hikayeleri ortaya çıkarabilmek için tweetlerin temalarına ayrıştırılmasıdır.

Çerçeve Analizi

Anlatılar kolektif eylem çerçevelerinin bir bileşenidir (Polletta, 2006, s. 11). Yani bir çerçeve oluşturulurken anlatılardan yararlanılmaktadır. Bu sebeple herhangi bir hareketin veya hareket organizasyonunun ürettiği ve kullandığı çerçeveler analiz edilerek, yararlandıkları ana anlatılara ya da formül hikayelere ve içerdiği söylemlere ulaşılabilir. Böylece aktivistlerin mesajlarını yaymak ve amaçlarını gerçekleştirmek için hikayelerden nasıl yararlandığı bilgisi ortaya çıkarılmaktadır. Ragnhild Ihle, Benford ve Snow'un belirlediği çerçeveleme görevlerini tabloştürmüştür (Ihle, 2014, s. 1). Tablo 4.1'de Ihle, 3 çerçeve türünü tespit etmek için gerekli soruları yazmıştır.

Altına eklediği problem kuran hikayeler ise, problemi temsil eden, sembolik olaylar, yani formül hikayelerdir.

Tablo 4.1 Kolektif Eylem Çerçevesi

Çerçeveleme Görevleri	Teşhis Çerçevesi	Problem nedir? Nasıl tanımlanmıştır?
	Çare Çerçevesi	Problemi nasıl çözeriz?
	Güdüleyici Çerçeveleme	Tanımlarımız ve çözümlerimiz – ideoloji için nasıl tartışabiliriz?
Problem kuran hikayeler	Belirli temsiller	Problemlerin anlatılma, sunulma ve anlam verilme şekilleri

Kaynak: (Ihle, 2014, s. 1)

Araştırma sürecinde ortaya çıkan yeni sorunlar ve tanımlarla Ihle'nin oluşturduğu tablo genişletilmiş ve daha detaylı hale getirilmiştir. Araştırmada genelde teşhis çerçevesi kapsamında tanımlanan problem kurucu hikayelerin (ya da formül hikayeler), diğer çerçeveler kapsamında da bulunduğu tespit edilmiştir. Yani sadece sorunu tanımlayan değil, çözümü tanımlayan ya da güdüleyici amaçla kullanılan hikayeler de bulunmaktadır. Bu sebeple tabloda problem kuran hikayeler, “kurucu hikayeler” adıyla tüm çerçevelerde kullanılmak üzere sağ sütuna taşınmıştır. Bunun yanı sıra, çerçeveleri daha net ortaya koyabilmek için adlandırma ve çerçeveler isimli sütunlar eklenmiştir. Genişletme ve detaylandırmanın amacı, bu araştırmanın kapsamının anlatıyı ortaya çıkarmak olmasıdır. Tablo 4.2, genişletilmiş çerçeve analizi modelini göstermektedir.

Tablo 4.2 Twitter Anlatısının Çerçeve Analizi Modeli

Twitter Anlatısının Çerçeve Analizi Modeli				
Çerçeveleme görevleri	Sorular	Adlandırma	Çerçeveler	Kurucu Hikayeler
Teşhis Çerçevesi	Problem Nedir? Nasıl Tanımlanmıştır?	Problem Adı	Problem Adı ve Tanımının Dayandığı Çerçeveler	Çerçeveleri Destekleyen Hikayeler
	Problem Kaynağı ve Sorumlusu Nedir/Kimdir?	Suçlamaların Yöneltildiği Sorumlular	Suçlamaların Dayandığı Çerçeveler	
Çare Çerçevesi	Problem Çözümü Nedir? Problem Çözümü için Yapılması Gerekenler Nelerdir?	Talep ve Stratejiler	Talep ve Stratejilerin Dayandığı Çerçeveler	
Güdüleyici Çerçeve	Neden Harekete Geçilmelidir?	Harekete Geçmek İçin Sunulan Sebepler	Sebeplerin Dayandığı Çerçeveler	

4.2.1.2. Anlatı Analizi (Narrative Analysis)

Çerçeve analizi modelindeki kurucu hikayelerin ortaya konmasında anlatsal sorgulamanın ikinci yöntemi olan anlatı analizinden yararlanılmıştır. Anlatı analizinin amacı, belli bir sonucun nasıl ve neden ortaya çıktığına yanıt vermektir ve geçmişe yöneliktir, yani olmuş bir durumu incelemektedir. Polkinghore'un paradigmatik yaklaşımdan ayrı olarak tanımladığı anlatı analizi, en genel anlamıyla araştırmanın sonucunun bir hikaye olmasıdır. Araştırmacının amacı veri unsurlarını, veriyi birleştirip ona anlam vererek bir hedef veya amaca katkı sağlaması için bir hikayeye dönüştürmektedir. Bunun için araştırmacının veri unsurları arasında bağlantıyı gösteren bir olay örgüsü keşfetmesi veya geliştirmesi gerekmektedir. Araştırmacı "Bu nasıl oldu?" veya "Bu neden böyle sonuçlandı?" gibi sorularla, açıklayıcı bir yanıt sağlayacak bir hikayeyi yapılandırmak için enformasyon araştırır. Bu enformasyon, görüşme, günlük, kamusal/kişisel belgeler, gözlemler gibi çok çeşitli kaynaklardan toplanabilmektedir. Veri olarak olaylar ve eylemler alınarak, tematik bir olay örgüsü haline gelecek şekilde birleştirilir. Olay örgüsü şekillendikçe, hikayenin sonu için önemli olan olaylar görünür hale gelir ve hikayenin son hali için hangi birimlerin kullanılacağı belli olmaya başlar (her veri unsuru kullanılmak zorun değildir). Yani araştırmacı, verilerden seçim yaparak ortaya çıkan olay örgüsüne tutarlı olacak şekilde hikayeyi inşa etmektedir. Yapılan tarama ve gözlem sonucunda, hikayenin sonu baştan belirlenir. Sonrasında veri unsurları kronolojik olarak sıralanır. Sonuca katkıda bulunan unsurlar tespit edilir ve araştırmacı olaylar arasındaki neden sonuç bağlantılarını tespit eder. En son aşamada araştırmacı hikayeyi yazar. Eğer hikayedeki veriler arasında boşluklar olduğunu farkedirse, araştırmacı eksik bağlantıları tamamlamak için ek veri toplar (Polkinghorne, 2003, s. 15-19). Bu araştırmada anlatı analizinden, Twitter'daki çerçeve kurmaya destek olan hikayeleri ortaya çıkarmak için tweetlerin bir araya getirilip hikayeleştirilmesinde yararlanılmıştır.

4.2.2. Örneklem

Belirlenen amaç sorusunun yanıtını alabilmek için, Twitter'ın aktif bir dijital aktivizm alanı olmasından yola çıkarak feminist örgütlerin Twitter'daki paylaşımları araştırma alanı olarak seçilmiştir. Yani Twitter'daki hikaye anlatıcılığı pratiği, feminist örgütlerin Twitter paylaşımları üzerinden incelenmiştir. Feminist örgütlerin

araştırma alanı olarak seçilmesinin sebebi, 3. Bölümde anlatıldığı gibi hikaye anlatıcılığı pratiklerinin feminist hareketin önemli bir parçası olması, Türkiye’de kadın sorununun, gündemin önemli bir parçası olup, Twitter’daki etiket aktivimizminde kendini göstermesidir.

Türkiye’de feminist grupların Twitter’daki hikaye anlatıcılığı pratiklerini incelemek için öncelikle “feminist gruplar”ın tanımlanması gerekmektedir. Türkiye’de çok sayıda kadın örgütü bulunmakla birlikte, isminde her kadın kelimesi geçen örgüt veya grup, feminist mücadele içinde bulunmamaktadır. Feminist grupların tespiti için, feminist olduğunun isminde belirtilmesi, Türkiye’deki feminist mücadele tarihinde adı geçmesi, kendi web sitesinde ya da sosyal medya hesaplarında feminist düşünceye yakınlığını belirtmesi, sosyal medya hesabındaki paylaşımlarının taranması yoluyla içeriğinin bu doğrultuda olması, feminist grupların tespitinde bu çalışmada yararlanılan kriterlerdir. Twitter’da feminist grupların örneklem tespiti için yararlanılan kriterler aşağıda belirtilmiştir:

- Örgütlü mücadele yürütmesi
- Hesapların kamuya açık olması
- Tek bir kişiye ait şahıs hesabı olmaması
- Sadece kadın mücadelesi için kurulmuş olması
- Araştırmaya başlama tarihi olan 5 Ocak 2017 tarihine kadar en fazla tweet sayısını atmış olması
- Güncel ve aktif olması: son tweet paylaşımının Kasım 2016 ve sonrasında olması
- Sırf haber veya başka web sayfalarının bağlantılarını paylaşmaması

Bu kriterlerle bazı hesaplar elenmiştir. Örneğin siyasi partilerin kadın kolları, kadın meclisleri, salt kadın mücadelesi yürütmeyip, parti politikasının da iletişimini yaptığı için elenmişlerdir. Ya da feminist bir söylem içeren ama herhangi bir kolektif yapıya sahip olmayan, bireysel şahıs hesapları elenmiştir. Güncel ve aktif olmayan hesaplar elenmiştir. Çoğunlukla web sitelerinden ya da Facebook gibi diğer sosyal medya sitelerinden bağlantı paylaşan hesaplar elenmiştir. Elemeler sonucunda geriye kalan ve Örneklem olarak seçilen 3 hesap Tablo 4.3’de gösterilmiştir.

Tablo 4.3 Örneklem Tablosu

Hesap Adı	Adresi	Toplam Tweet Sayısı
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	@KadinCinayeti	34752
Halkevcı Kadınlar	@halkevcikadin	8360
Kadının İnsan Hakları- Yeni Çözümler (KİH-YÇ) Derneği	@kadinih	5603

4.2.3. Sınırlılıklar

Tarih Sınırlılığı: Seçilen feminist grupların Ocak 2016-Aralık 2016 tarihleri arasında 1 yıl boyunca paylaştığı tweetler, araştırma kapsamına alınmıştır.

Twitter algoritması: Twitter’da geçmişe yönelik tweet dökümü alırken kayıplar olabilmektedir. Twitter’ın algoritmasından kaynaklanan bu problemten ötürü, araştırma için belirlenen süre içinde Twitter’ın görünür kıldığı tweetlere erişilebilmiş ve araştırma için onlar kullanılmıştır.

Seçilen form sınırlılığı: Araştırma, tweetlerdeki yazılı metinle sınırlıdır. Yazılı metnin yanındaki video, imge ve bağlantılar araştırmaya katılmamıştır.

4.2.4. Veri Toplama Araçları

Twitter’daki feminist hesaplara erişilebilmek için Twitter arama motoru ve arama motorundan bulunan Twitter hesaplarının takipçi ve takip edilen listelerinden yararlanılmıştır. Erişilen hesapların dökümünü yapmak için Microsoft Excel programı kullanılmıştır.

Twitter’da geriye dönük tweet indirme, Twitter algoritması tarafından 3200 tweet ile sınırlandırılmıştır. Ücretli ve ücretsiz birçok tweet indirme programı (yazışmalarla da teyit edilmiştir), 3200 tweet sınırlamasını aşamamaktadır. Bu sebeple, tweetlerin indirilmesi için gerekli yazılım, yazılımcı Selahattin Tosuner tarafından bu proje için özel olarak geliştirilmiştir. İndirilen tweetlerin düzenlenmesi de yine Excel programı kullanılarak yapılmıştır.

4.2.5. İşlem

Araştırmanın ilk aşamasında, Twitter arama motoruna feminist yazınca gelen hesaplar, kayıt edilmiştir. Sonra daha fazlasına erişmek amacıyla bu hesapların takipçi ve takip edilen listelerindeki feminist olarak tanımlanmış ya da kadın hakları mücadelesi yürüten Twitter hesapları tespit edilerek, onlar da kayıt altına alınmıştır. Yani feminist grupların listesi, kendi takipçi ve takip edilen listelerinden oluşturulmuştur. Erişilen her hesap alt alta bir excel dosyasına, açıldığı tarih, yazılıysa bulunduğu şehir, takipçi, takip edilen ve tweet sayılarıyla birlikte yazılmıştır. Sonrasında oluşturulan listedeki hesaplar temalarına göre ayrılmış ve örneklem için örgütlü gruplar seçilerek, örneklem seçimi kriterleri uygulanarak sıralanmış ve araştırma için ilk üç hesap seçilmiştir.

İkinci aşamada, seçilen 3 hesabın erişilebilen 1 yıllık tweetleri excel dosyalarına kaydedilmiştir. Sonrasında her hesabın tweetleri, çerçeve analizi modelindeki kategorilere ayrıştırılmıştır. Her kategorinin alt başlıkları belirlenmiş ve bulgular bölümünde bu başlıklar, içerdiği tweetlerden örnekler verilerek açıklanmıştır.

Üçüncü aşamada, her hesaptan, gündem yaratan bir olay seçilerek, anlatı analizi uygulanmış ve o olayın, o hesap tarafından Twitter’da kurduğu anlatı, hikayeleştirilerek anlatılmıştır.

Dördüncü aşamada, tüm bulgular açıklandıktan sonra, bulgulardaki ortak temalar, araştırma soruları bağlamında değerlendirilerek açıklanmıştır.

4.3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde örneklem olarak seçilen üç hesap olan Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Halkevci Kadınlar ve Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler (KİH-YÇ) Derneği'nin anlatsal sorgulama yöntemiyle yapılan analiz sonucu ortaya çıkan bulgular yorumlanarak açıklanmıştır

4.3.1. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Emekçi Hareket Partisi'nden(EHP) kadınlar tarafından 2010 yılında kurulmuştur (Tahincioğlu, 2015, s. 315). Platformun internet sayfasında amaçları şöyle ifade edilmiştir:

Kadın cinayetlerini durdurmak ve kadınların şiddetten korunmasını sağlamak için çalışır. Başta yaşam hakkı olmak üzere her tür kadın hakkı ihlaline karşı mücadele eder. (Hakkımızda)

EHP, 1998 yılında kurulan Özgürlük ve Demokrasi Partisi'nden kopan Sosyalist Demokrasi Partisi'nin içinden gelen bir ekibin kurduğu siyasi parti olup kadın, gençlik ve işçi örgütlenme ağlarına sahiptir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun internet sayfasında bulunan platformun kimlerden oluştuğu açıklamasında ise EHP bağından bahsedilmemekte, platformun üyeleri, “öldürülen kadın kardeşlerimizin aileleri ile çeşitli siyasi partilerden, barolardan, meslek örgütlerinden, sendikalardan, derneklerden, gelen kadınlar ve bağımsız kadınlar” olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'den 80 öncesi dönemden beri gelen feminizmle sol örgütler arasındaki fikir ayrılıkları, sol gelenekten gelen Platformun diğer kadın örgütlerinden ayrı duruşunda belli olmaktadır. Feministler, kadın sorununun sol mücadelenin bir alt başlığı olarak tanımlanmasına karşı çıkarken, Platformun bakış açısında ise feminizm toplumsallaşmakta sorun yaşamaktadır. Bu bakış açısı, feminizmi burjuva olmakla suçlayan sol gelenekten gelmekte ve Platform sosyalist düşünceye bağlı bir kadın hareketini savunmaktadır. Yani çatışmanın ana noktası, feminizmin kendi başına bir ideoloji ve politik hareket olması ile sol hareketin bir parçası olması gerektiğine dair bir fikir ayrılığı olmaktadır. Platform bu görüşle kendini feminist değil ama partili bir kadın hareketi temsilcileri olarak tanımlamaktadır.

Platform, feminizme mesafeli dursa ve diğerkadın örgütlerinin yaklaşımlarını eleştirirse de, kendisi sol bir parti içinde kadın sorununu ele almada kısıtlılıklar yaşadığı için kurulmuş olup son 6 yılda Türkiye’de kadına yönelik şiddetle en yoğun mücadele eden ve bu amaçta adı bilinen bir oluşum haline gelmiştir. Ayrıca Platformun Türkiye temsilcisi Gülsüm Kav, Yarın Haber’de yayınlanan çeşitli yazılarında feminizmi savunan yazılar yazmıştır. Bu yazılardan anlaşılan feminizme değil ama ithal ve burjuva bir feminizme karşı olduğudur. Nitekim bir yazısında “Bir memlekette yerli bir feminizm yaratabilmek, o toprakların esas kadın gündemini yakalamakla mümkündür” diyerek bu fikrini belirtmiştir (Kav, 2014). Dolayısıyla feminist hareketin, 17. yüzyıla dayanan hak mücadelesini sahiplenmekle birlikte, Türkiye’de feminizmi kadınların gerçek sorunlarıyla ilgilenmediği ve toplumsallaşamadığı düşüncesiyle eleştirmektedirler. Kav, özellikle kadın cinayeti sorununun, Türkiye’deki muhalefet ve kadın kurumlarının gündemine 2014 yılına kadar girmediğini ifade etmektedir.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, gerçekten de kadın cinayetlerinin yaygın bir toplumsal sorun olarak algılanmasında önemli rol oynamıştır. Platformun soruna yaklaşımı ve çalışma biçimi de bu değişimde etkili olmuştur. Bunlardan biri, namus cinayeti kavramını değiştirmektir. Belli cinayetlerde kullanılan namus cinayeti kavramının sınırlı çağrışımları vardır. Kadın cinayeti denmesi, kadınların kadın oldukları için öldürüldüğünü ve sebeplerin çok çeşitli olduğunun vurgulanmasına ve sorunun daha toplumsal algılanmasına yardımcı olmaktadır. Yani Platform çalışmalarıyla, namus ve töre cinayeti diye adlandırılan cinayetlerde çerçeve değişimi yapmıştır. İkincisi, Platformun öldürülen kadınların aileleriyle kurduğu iletişim şeklidir. Platform, mücadele içerisinde ailelerle ilişkili olmakta ve dayanışmaktadır. Cinayetin sebebi namus, töre, ahlaksızlık vb. şekilde görüldüğünde, aileler kızlarının hakkına sahip çıkmayabiliyor, hatta kimi zaman katile hak verebiliyor, hatta cenazesini sahiplenmeyebiliyor. Bunları önlemek için Platform üyeleri, olayın çerçevelemesini farklı bir şekilde yapıp ailelere, değer tartışması yapmadan, ne olursa olsun kimsenin kızlarını öldürmeye hakkı olmadığını, yani bunun bir yaşam hakkı ihlali olduğunu anlatmaktadır. Bu sayede, mahkemede namus indirimi verilmesini engellemeye çalışırken, ailelerin de kızları için sokağa çıkıp hak talebinde bulunmasını sağlamaktadır. Platforma getirilen eleştiri ise, bu

taktikleri uygularken, ataerkil değerleri tartışmaya amamasıdır. Ataerkil değerleri tartışmaya amamak, sorunun kaynağını yok saymak olarak değerlendirilmiştir (Tahincioğlu, 2015).

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, bir web sayfası, e-posta adresi, Twitter, Facebook ve Instagram hesabıyla mücadelesini evrimii olarak da sürdürmektedir. Platform Twitter'a, Kadın Cinayetleri(@KadinCinayeti) adıyla 2011 Temmuz ayında katılmıştır. Platform, açıldığı günden, araştırmaya başlanılan 5 Ocak 2017 tarihine kadar toplam 34752 tweet paylaşmıştır. Yine bu tarihe kadar takipçi sayısı 60294 olup, takip ettikleri hesap sayısı 406 olmaktadır.

4.3.1.1. Anlatının Paradigmatik Analizi Bulguları

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun Ocak 2016 ve Aralık 2016 tarihleri arasında paylaştığı, erişilebilen 1822 tweet incelenmiştir. Tweetler, Benford ve Snow'un kolektif eylem çerçeveleri modelindeki "teşhis, çare, güdüleyici" olmak üzere üç ereve kategorisine ayrıştırılıp yorumlanarak incelenmiştir. Tablo 4.4, Platform'un tweetlerinin tematik analizinin, geliştirilmiş ereve analizi modeli üzerinden oluşturulmuş tablosunu göstermektedir. Tweetlerin incelenmesi sonucu modeldeki 3 çerçeveye uyan başlıklar çıkarılmıştır.

Tablo 4.4 Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Çerçeve Analizi

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Twitter Anlatısının Çerçeve Analizi		Kurucu Hikayeler	
Çerçeveleme görevleri	Sorular	Adlandırma	Çerçeveler
Tehsis Çerçevesi	Problem Nedir? Nasıl Tanımlanmıştır?	Kadın Cinayetleri Toplumsal Bir Sorundur	Haksızlık-Yaşam Hakkı İhlali: Kadınların Yaşam Hakkı Sistematik ve Yaygın Şekilde İhlal Edilmektedir
	Problem Kaynağı ve Sorumlusu Nedir/Kimdir?	Problem Kaynağı: Ataerkil Zihniyet, Devletin Eylemsizliği ve İhmali Problem Sorumlusu: Faatler, Devlet Yetkilileri, Medya	Haksızlık- Cinsiyet Ayrımcılığı: Ataerkil Zihniyet Kadına Yönelik Şiddeti Meşrulaştırmaktadır Haksızlık- İnsan Hakları İhlali: Devlet Kadınları Korumak için Harekete Geçmemekte ve Görevini İhmal Etmektedir
	Problem Çözümü Nedir?	Devlet Yükümlülüklerini Yeme Getirmelidir	Kadınları Korumak Devletin Görevidir
Çare Çerçevesi	Problem Çözümü için Yapılması Gerekenler Nelerdir?	Kadın Mücadelesi Yürütülmelidir	Direnis ve Dayanışma: Kadınların Yaşam Hakkı ve Özgürlüğü için Direnmek ve Dayanışmak Gerekir
	Neden Harekete Geçilmelidir?	Kadın Olmak Tacize, Tecavüze, Her Türü Saldırıya Karşı Birlikte Mücadele Etmeyi Gerektirir Sorunları Dayanışmaya Dayalı Örgütülü Kadın Mücadelesi Çözebilir	Kızkardeşlik: Bir Kadına Yapılmış Saldırı Tüm Kadınlara Yapılmış Sayılır Güvenilirlik: Platform, kadına yönelik şiddeti sorunlarını çözmekte başarılı ve kadınların yanında olan bir örgüttür
Güdüleyici Çerçeve		Kadın Olmak Tacize, Tecavüze, Her Türü Saldırıya Karşı Birlikte Mücadele Etmeyi Gerektirir Sorunları Dayanışmaya Dayalı Örgütülü Kadın Mücadelesi Çözebilir Kadın Yönelik Şiddetin ve Cinsiyetçi Politikaların Son Bulması ve Kadına Yönelik Saldırlarda Adaletin Sağlanması için Harekete Geçmek Gerekmemektedir	Kadın cinayetleri hikayeleri: Türkan Sarıkaya, Cansu Kaya, Gülay Bursalı, Hande Kader cinayeti Kadın İntiharlarının Hikayeleri: İntihar girişiminde bulunan Cansel Buse, Olcay K.'nın hikayesi Ciddiyet ve Aciliyet: Kadın Cinayetleri sorunu, tüm kadınları etkileyen ciddi ve acil bir sorundur

4.3.1.1.1. Teşhis Çerçevesi

Teşhis çerçevesi incelemesi, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun Twitter'da sorunu nasıl inşa ettiğini ortaya koymaktadır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun kadın sorununa dair anlatısında ana problem kadınlara yönelik şiddet olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla teşhis çerçevesi incelemesi de Platform'un Twitter'da kadına yönelik şiddet sorununu nasıl çerçeveleyerek oluşturduğunu ortaya çıkarmaktadır. Problemin tespiti, kadına yönelik şiddetin ortaya konma, tanımlanma şeklini gösterirken, problemin kaynağı da bu problemle ilgili suçlama yönetilen kişi, ideoloji ya da kurumları işaret etmektedir. İkisi toplamda, Platform'un teşhis çerçevesini oluşturmaktadır.

Problemin Tespiti: Adlandırma ve Tanımlama

Adlandırma, siyasi gerçekliklerin kurulmasında önemli bir unsurdur çünkü adlandırma soruna dair kavram türetilmesini sağlamakla birlikte sorunların, davaların, suçlamaların ve çözümlerin ayrıntılarıyla ele alınmasını içermektedir (Jasper, 2002, s. 141). Bu sebeple herhangi bir hareketin veya organizasyonun ilgilendiği sorunu adlandırması ve tanımlaması, diğer tüm süreçler için çok önemlidir. Adlandırma aynı zamanda, hareketin eylemini meşrulaştıracak bir kimlik oluşturulması ve adına mücadele edecek şeyin belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nda adlandırmanın iki işlevi de görülebilmektedir. Birincisi, ana problemi olarak belirlediği kadına yönelik şiddeti “kadın cinayetleri” olarak adlandırmaktadır. İkincisi bu adlandırmayı isminde kullanarak, hareket kimliğini de tanımlamaktadır.

Türkiye’de kadına yönelik şiddet, sorun olarak var olduğu sürece, genelde namus ve töre kavramıyla özdeşleştirilerek açıklanmıştır. Çünkü saldıran failler, kendilerini hep namus ve töre kavramlarına sığınarak savunmuşlardır. Faillerin mahkemede bildik savunmaları, “karımı namusum için öldürdüm”dür. Bu ifade sonucu mahkeme, cinayetin işlenmesinde “ağır tahrik” olduğuna karar vermekte ve ceza indirimine gitmektedir (Tahincioğlu, 2015, s. 311). Öte yandan kadının bu şekilde suçlanması sonucunda, kadının ailesi de, kendi çocuklarını savunamaz hale

gelmektedir. Namus çerçevesi, hem saldırıyı haklı hale getirmekte hem de olayı aile içine, özel alana hapsetmektedir. Töre çerçevesi ise cinayetleri, geleneklere bağlayarak yine sorunu çözümsüz bırakarak kadınların mağdur olmasına yol açmaktadır. Çünkü geleneğin toplumsal sorun olarak görülmesi de oldukça zordur. Gelenek ve toplumsal sorun çerçevelerinin çatışması benzer şekilde kız çocuklarının evlendirilmesinde de birbirine karşıt olarak ortaya çıkmaktadır.

Namus ve töre cinayetleri, feministler tarafından her dönem tartışmaya açılrsa ve nasıl önleneceği üzerine çalışılrsa da Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, soruna isminde de kullandığı, farklı bir adlandırma getirmektedir. İngiltere’de “femicide” olarak geçen kadın cinayetleri kavramı, kadınların öldürüldüğü (geçmişteki cadı yakmalardan, namus cinayetlerine kadar) birçok cinayetin farklı tanımlanması gerektiğini, böylece daha görünür hale geleceğini ifade eden Diana Russell tarafından 1976’da mahkemede kullanılmıştır. Sonraki yıllarda kadın cinayetleri kavramı; “erkekler tarafından kadın düşmanlığı ile işlenen kadın cinayetleri”; kadınların erkekler tarafından kadın oldukları için öldürülmesi”; bir kadının erkek tarafından kasten öldürülmesi” şeklinde, en son da Birleşmiş Milletler Akademik Çalışmalar Birliği (UNSA) tarafından “bir kadını kadın olduğu veya bir kızı kız olduğu için öldürmek” olarak tanımlanmıştır (Özer, İlhan, Seçkin, & Önal, 2016). Yani “kadın cinayetleri” kavramı, kadına yönelik şiddet sorununu cinsiyet ayrımcılığı üzerinden tanımlamaktadır.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Twitter’deki paylaşımlarında, dar kapsamda kadın cinayetlerini, geniş kapsamda kadına yönelik her türlü şiddeti toplumsal bir sorun olarak ortaya koymaktadır. Saldırıları, cinayet, kaçırılma, tecavüz, yaralama, intihar vakalarını içermekle beraber, çocuklara yönelik cinsel istismar vakaları da paylaşılmaktadır. Kadın cinayetleri çerçevesi tek başına soruna dair bir tanım getirmiş olsa da, bu sorunun, toplumsal bir sorun olarak kabul edilebilmesi için, yaygın ve geniş çapta gerçekleştiğinin ortaya konması gerekmektedir. Platform bu aşamada, bu iddiasını sağlamlaştırmak için sistematik bildirimlere, listelere, raporlara ve istatistik bilgisine başvurmaktadır. Web sayfalarında bu bilgileri düzenli olarak yayınlamaktadır.

Platform, kadınlara yönelik saldırıların, toplumda gerçekleşen sistematik bir sorun olduğunu göstermek için, gerçekleşen şiddet olaylarını Twitter'dan hergün (kimi zaman aynı gün içinde birkaç kez) ya da birkaç günde bir, sürekli paylaşmaktadır. Web sayfalarında bu bilgiler ve istatistikler var olsa da, anlık paylaşım platformu olarak Twitter'da, gündelik yaşamın akışı ön plana çıktığından, sürekli takip edildiğinde kadın cinayetlerinin toplumda hemen hemen hergün devamlı gerçekleşen bir olay olduğu daha net ortaya çıkmaktadır.

Twitter'daki paylaşımlarla kadına yönelik şiddet sorununun gerçek boyutunun ortaya konması için uğraşmaktadır. Çünkü Aile Bakanlığı'nın 2013 ve 2016 olmak üzere farklı yıllarda yaptığı açıklamalara göre Bakanlığın görüşü, kadına yönelik şiddetin algısal seçicilik olduğudur ("Fatma Şahin: "Kadına yönelik şiddet algıda seçicilik", 2013; "Aile Bakanı Sema Ramazanoğlu: Kadına yönelik şiddet yok, algıda seçicilik var", 2016). Bu sebeple Bakanlığın harekete geçmesi ve gerekli çözümleri üretebilmesi için bu bakış açısını değiştirmek, Twitter paylaşımlarından görüleceği üzere Platform'un amaçlarından biridir. Tablo 4.5'te verilen örneklerde görüldüğü gibi Platform, belli aralıklarla, özellikle her ay sonu ya da ay başında istatistiksel raporlarla kadına yönelik şiddet durumunun gerçekliğini pekiştirmekte, hatta bizzat Bakanlığın anlatısına karşıt argümanları bu istatistiklerle inşa etmektedir.

Tablo 4.5 Kadın Cinayetlerine Dair Rapor Tweetleri

03.Oca.2016	Açıklama 2016 yılının ilk iki gününde, 4 kadın kardeşimiz öldürüldü http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/aciklamalar/2549/2016-yilinin-ilk-iki-gununde-4-kadin-kardesimiz-olduruldu ...
04.Nis.2016	2016'nın ilk üç ayında 94 kadın kardeşimiz öldürüldü! https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2640/2016nin-ilk-uc-ayinda-94-kadin-kardesimiz-olduruldu ...

04.Nis.2016	Mart ayında 31 kadın öldürüldü #SessizKalamayız https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2636/mart-ayinda-31-kadin-olduruldu ...
-------------	---

Platform'un, istatistiksel raporlarla tweetleri aracılığıyla paylaştığı kadın cinayetlerinin toplumsal bir sorun olduğunu pekiştirmek için haksızlık ana çerçevesinden yararlanmaktadır.

Kadın Cinayetlerinin Yaşama Hakkının İhlali Olarak Çerçevesi

Platform, Twitter paylaşımlarında, kadın cinayetlerini “yaşam hakkı” çerçevesinde aktarmaktadır. Yaşam hakkı, insan haklarının temelini oluşturan en temel hak olmakla birlikte, diğer hakların kullanımını da bu hakka bağlıdır (Bekar, s. 3). Bu sebeple yaşam hakkı diğer hakların üstünde olup, söylemsel olarak güçlü bir otoritesi bulunmaktadır. Çünkü insan haklarının temeli olduğundan evrensellik iddiası içermektedir. Böylece gücünü yerel kültür ve geleneklerden alan diğer çerçevelere karşı üstünlük taşımaktadır.

Yaşam hakkı nosyonu, karşı tarafın iffetsizlik ya da gelenek bahanesine karşı, hiçbir şeyin yaşam hakkı ihlali için bahane olamayacağı, yani hiç kimsenin başka birinin yaşamına son verme hakkına sahip olmadığı düşüncesini ön plana çıkartarak mücadele etmeyi sağlamaktadır. Bu çerçeve aynı zamanda, mahalle baskısından ve geleneklerden çekinerek çocuklarının mağduriyetini (bazen cenazesini) sahiplenmeyen ailelere, sağlam bir dayanak da vermektedir. Çünkü yaşam hakkı çerçevesi, kadına yönelik şiddet sorununu, yasal bir zemine oturtmakta, böylece diğer geleneğe dayalı tartışmaları geçersiz kılmaya yardımcı olmaktadır. Nitekim Platformun en büyük başarılarından biri ailelerle ortak çalışabilmektir.

Yaşam hakkının ihlali çerçevesi, aynı zamanda bir haksızlık çerçevesidir. Haksızlık, politik bilinç biçiminde ifade edilen ahlaki öfkeye işaret etmektedir. Çünkü haksızlık düşüncesi, hangi eylem ve koşulların, insanların hak etmediği kayıp ve sıkıntılardan acı çekmesine yol açtığıyla ilgili ahlaki bir yargıyı içeren inançlarla

ilişkilidir. İnsanlar anlatılar aracılığıyla, neyin haksızlık olduğuna dair yargılama yaparlar zihinlerinde. Sonunda bu yargılama süreci de haklı bir öfkeye yol açmaktadır. Dolayısıyla haksızlık düşüncesini içeren bir çerçeve, duyguları harekete geçirebilen güçlü bir çerçevedir (Gamson, 1995, s. 90). Aynı zamanda insan aktörlere de acı ve zararlar ilgili yükümlülük vermektedir. Platform yaşam hakkı ihlali çerçevesini, eylemlerini meşrulaştırıcı ve güdüleyici amaçla da kullanmaktadır.

Platform'un, Tablo 4.6'ta verilen tweet örnekleri, Twitter'daki paylaşımlarında kullandığı yaşam hakkı çerçevesini göstermektedir. Platform gerçekleştirdiği birçok eylemini anlatırken, kadınların yaşam hakları için o eylemi yaptıklarını belirtmektedir. Aynı zamanda yine birçok tweetlerinde, kadınların yaşamak istediğini ifade etmektedirler. Yaşam hakkı çerçevesi, kapsayıcı ve geniş bir çerçevedir. Nitekim Platform, Güneydoğu'daki çatışmalar ekseninde, barış talebiyle kadın cinayetleri sorununu zaman zaman birleştirmektedir. Örneğin 20 Ocak 2016'ta Kadıköy'de, 2015'te savaşta ve cinayetlerde ölen kadınlar adına karanfil bırakmışlardır. Yine 6 Şubat 2016'da Diyarbakır'a Barış Nöbeti eylemine katılmak için gitmişlerdir ve bu eylemleri Tablo 4.6'taki son örnekte görüldüğü üzere, "Yaşamdan Yanayız" etiketiyle paylaşmışlardır. Barış söylemi, Platform'un tüm tweetlerinde ve kampanyaların bulunan bir söylem değildir. Başka sivil toplum örgütleri bu söyleme yönelik bir eylem gerçekleştiğinde, yaşam hakkı çerçevelerini genişleterek, destek vermek için kullanmaktadırlar. Buradaki ana vurgu, Platform'un temel bir hak olan kadınların yaşam hakkını her koşulda savunduklarını göstermesidir.

Tablo 4.6 Yaşam Hakkı Üzerine Tweet Örnekleri

18.Oca.2017	Kadın cinayetlerinde 303, savaşta 75 kadın öldürüldü. Ankara, Eskişehir, İstanbul'da eylemdeyiz #KadınlarYaşamakİstiyor
01.Şub.2016	Cinsel saldırıları da, kadın cinayetlerindeki kabul etmiyoruz.Yaşam hakkımız için nöbetteyiz.Heryerde mücadeleye devam

15.Oca.2016	#KadınlarYaşamakİstiyor Ankara'da eylemimiz başladı
19.Oca.2016	2015'te cinayetlerde 303, savaşta 75 kadın öldürüldü. Yaşamak istiyoruz. 20 Ocak 19:30'da Kadıköy Rıhtım'dayız.
05.Şub.2016	Barış nöbeti için Diyarbakır'a yolculuğumuz sürüyor. Ölümden değil, #YaşamdanYanayız

Yaşam hakkı çerçevesi, bir insanın öldürülmesine hiçbir şeyin bahane olamayacağını ifade ettiğinden, cinayetleri işleyen failerin kendilerini savunmak için gösterdikleri sebeplerle karşıt konudadır. Platform zaman zaman failerin verdiği sebepleri ifşa ederek yaşam hakkı çerçevesinin üstünlüğünü ortaya koymaya çalışmaktadır. Platform bunları paylaşarak geçerliliğini kırmak ve hiçbir şeyin yaşam hakkının üstünde olamayacağını belirterek kendi karşıt anlatısını güçlendirmek için kullanmaktadır. Platforma göre failerin bu tür bahanelerinin kabul edilmesi, cinayetleri meşrulaştırmakta ve körüklemektedir.

Özetle, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'na göre kadınların sistematik ve yaygın şekilde yaşam hakları ihlal edilmekte ve toplumda kadın cinayetleri sorunu bulunmaktadır.

Problemin Kaynağı ve Sorumluları

Teşhis çerçevesinin ikinci kısmı, belirlenmiş sorunun kaynağını ve sorumluyu tespit etmektir. Sorunun kaynağı ve sorumlusu ise, sorunun tanımının nasıl yapıldığı ile doğrudan ilişkilidir. Kadın Cinayetleri adlandırması, tanımı gereği problemin kaynağı ve sorumlularını da örtük biçimde içinde barındırmaktadır. Kadınların, cinsiyetleriyle ilgili maruz kaldıkları eşitsizlik ve ayrımcılıktan ötürü şiddete maruz kaldığı fikri, sorunun kaynağına toplumsal ve kültürel yapıları ve bunları yeniden üreten ve uygulayan kurumları oturtmaktadır. Platform da birçok tweetinde belirttiği gibi toplumsal yaşamda egemen olan ataerkil zihniyeti kadına yönelik şiddetin temel sebebi olarak göstermektedir.

Öte yandan Gamson'a göre bir kolektif eylemin başarıyla sürdürülebilmesi için belirlenen çerçevenin soyut olanla somut olan arasında köprü kurması gerekmektedir. Yani toplumda işleyen daha geniş sosyo-kültürel dinamiklerin, bunları uygulayan insan aktörlere bağlaması gerekir (Gamson, 1995, s. 92). Bu aşamada Platform'un kullandığı yaşam hakkı ihlali çerçevesi, bu köprünün kurulmasına yardımcı olmaktadır. Çünkü haksızlık çerçeveleri, bir otorite sisteminin, katılımcıların ortak ahlaki ilkelerini ihlal ettiği çıkarımını içermektedir (Jasper, 2002, s. 131). Örneğin doğal bir afet, haksızlık yaptığı gerekçesiyle suçlanmamakta ve bu duyguyu uyandırmamaktadır. Yaşamda insan iradesiyle ortaya çıkarılan sorunlar, haksızlık çerçevelerinde ön plana çıkmaktadır. Yaşam hakkı ihlali de doğrudan insanların ahlaki bir ilkeyi bozduğunu ifade ederek somut aktörleri sorunun kaynağı olarak işaret etmektedir. Platform tweetlerinde, yaşam hakkı ihlalden sorumlu olarak, suçu işleyen failleri, yükümlülüklerini yerine getirmediği için devlet otoritelerini ve ataerkil söylemlerle bu ihlalleri meşrulaştırıp normalleştiren kişi ve kurumları problemin kaynağı ve sorumlusu olarak göstermektedir.

Cinsiyet Ayrımcılığı Olarak Ataerkil Zihniyet

Meksika'daki kadın cinayetleri üzerine araştırma yapan Paulina García-Del Moral'a göre kadın cinayetleri kavramı, kadına yönelik şiddet ile kadınların maruz kaldığı (erkeklerin kadınların bedenleri üzerindeki sahiplik anlayışına ve kadınlığın değerinin düşürülmesinin meşrulaşmasına yol açan) ataerkil kültürel ve sembolik süreçlerin ilişkilendirilmesini sağlamıştır (Moral, 2016, s. 1022). Çünkü kadın cinayetleri kavramı, kadının cinsiyetinden ötürü şiddete maruz kaldığı varsayımını içermektedir. Böylece kadına yönelik şiddet, temelinde ataerkil düşüncenin yattığı cinsiyet eşitsizliğinin ve toplumdaki cinsiyet ayrımcılığının bir sonucu haline gelmektedir.

Ataerkil zihniyet çerçevesi, toplumda hala baskın bir düşünce olan, erkek egemen bir ana anlatıyı içermektedir. Bu ana anlatıda erkek, cinsiyet olarak kadından üstün ve bu üstünlüğün verdiği ayrıcalıkla ona egemen konumdadır. Erkeğin bu egemenliği, kadının üretim gücü, bedeni (doğurganlığı ve cinselliği) ve hareket özgürlüğü üzerinde denetim sahibi olması anlamına gelmektedir. Bu egemenlik, söylemsel ve pratik olarak aile, din, yasal sistem, ekonomik sistem ve

kurumları, siyasi sistem ve kurumları, medya, eğitim kurumları ve bilgi sistemleri aracılığıyla yeniden üretilerek gücünü korumaktadır (Bhasin, 2003, s. 8-10). Bu çerçevede, Platformun kadına yönelik şiddet sorunun kaynağı olarak belirlediği rakiplerden biridir. Bunu Tablo 4.7'deki tweette olduğu gibi açık şekilde ifade etmiştir. Ataerkil anlatı da bu bağlamda, Platform'un mücadele ettiği karşıt anlatı olmaktadır.

Tablo 4.7 Problemin Kaynağı Olarak Ataerkil Zihniyet Tweeti

27 Şub 2016	Cinsel saldırı nötr değildir Gücü elinde bulunduran erkek egemenliğinin en uç biçimlerinden http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/yazilar/2600/bir-intiharin-anatomisi ...
-------------	--

Ataerkil anlatı, erkeği egemen konumda saydığı için, erkeğin kadına uyguladığı şiddeti, içerdiği varsayımlarla meşrulaştırmaktadır. Yani kadının erkeğe itaat etmemesi, ondan bağımsız hareket etmesi, onun belirlediği sınırların dışına çıkması vb. birçok davranışı, erkeğin gösterdiği şiddeti haklılaştırıcı sebep olarak gösterilmektedir. Kadının iffetsizliğinin, erkeğin şiddet uygulamasında “ağır tahrik” edici unsur olarak sayılması bu meşrulaştırmaya yaygın bir örnektir. Çünkü ataerkil düşüncede kadın, özellikle aile içinde eş, ağabey, baba gibi erkek akrabalara itaat etmelidir Tablo 4.8'deki tweetler, kadınların öldürülmesini yaşam hakkı çerçevesi bağlamında açıklarken, bu sorunun kaynağı olarak kadının saldırıya direnmesi, sessiz kalmaması ve saldırıları kabul etmemesi olarak göstermektedir.

Tablo 4.8 Problemin Kaynağı Olarak Ataerkil Zihniyet Tweetleri-2

28.Oca.16	Cinsel saldırılara sessiz kalmayan kadınlar yaşam haklarından oluyor. Buna izin vermeyeceğiz
28.Oca.16	Kadınlar cinsel saldırıları kabul etmediği için öldürülüyorsa yaşam hakkımızı almak için mücadeleye devam.

Platform bu iddiasını, daha detaylı bilgiler vererek sağlamlaştırmaya çalışmaktadır. Tablo 4.9'da verilen olay örneklerinde, faillerin kimlikleri ve işledikleri cinayet için verilen gerekçeleri, kadının kararı ve özgür iradesini tanımayan ve kendi denetiminden çıkmasını kabul etmeyen, özellikle kadının yakın çevresinden olan erkeklerin cinayetleri işlediğini göstermektedir. Bu gerekçeler, tartışma, ayrılık, reddetme, boşanma, aldatma ya da basitçe kadının kendi yaşamını kendi istediği gibi yaşamak istemesi olabilmektedir. Platformun saldırı faillerini paylaşırken özellikle faillerin eş, nişanlı, sevgili, eski sevgili, akraba vb. kimliklerini belirtmesi, aslında devlet tarafında korunmak istenen "aile"nin, kadınlar için tehdit haline gelebileceği ortaya konmaktadır.

Tablo 4.9 Problemin Kaynağı Olarak Ataerkil Zihniyet Tweetleri-3

12.Şub.2016	2015 yılında kasten öldürülen kadınların % 60'ında kocası, % 23'ünde de yakın akrabaları tarafından öldürülüyor.
13.Oca.2016	Kocaeli'nde bir kadın boşanmak istediği eşi tarafından vuruldu @KadinCinayeti
18.Oca.2016	#hergün bir kadın cinayeti oluyor. Manisa'da İlhan C. ayrılmak üzere olduğu eşi Pınar C.yi pompalı tüfekle vurdu
26 Şub 2016	İzmir Karşıyaka'da Serdar G.(48) kendisinden ayrıldığı belirtilen Zeliha Köse'yi(45) tabancayla vurarak öldürdü.
04.Mar.2016	2014ten beri kayıp olan Hilal Özcan'ın, erkek arkadaşı olduğu bahanesiyle abisi tarafından öldürüldüğü ortaya çıktı.

12 Haz 2016	Elazığ'da,Bircan B., ayrılma kararı aldığı için kendisine şiddet uygulanan eşini öldürdü.Bircan B adliyeye sevk edildi
09 Eyl 2016	İzmir Gaziemir'de S.G, tartıştığı kız arkadaşı Esen Yaman'ı tabancayla vurarak öldürdü. Kaçan fail yakalandı.
16 Şub 2016	Türkan Sarıkaya karşı geldiği, kendi kararını kendi vermek istediği için öldürüldü. Boyun eğmedi. Hesabını soracağız

Platform, ataerkil zihniyeti söylemleriyle ortaya koyan herkesi, özellikle de kamuoyu önündeki kişileri ifşa etmekte ve eleştirmektedir. Ataerkil zihniyeti, kadın cinayetlerinin sorumlularından biri olarak gördüğü için, bu zihniyeti yansıtan kişi ve kurumları da şiddetin sorumlusu olarak göstermektedir. Platform'un karşı çıktığı ataerkil zihniyetin söylemsel ifadeleri, kadınların erkeğe boyun eğmesi, itaat etmesi, sesini çıkarmaması gerektiği fikri ve kadına yönelik şiddetin sebebinin kadının kıyafeti, davranışı, konuşması vb. unsurlara bağlanması, yani kadını suçlayan ifadelerdir. Kadına şiddet olaylarını ataerkil zihniyet çerçevesinde yorumlayan gazeteciler de yine şiddetin sorumlusu olarak gösterilip suçlanmaktadır. Tablo 4.10, medyanın kadın cinayetleri haberlerini verirken kullandığı çerçevelere yönelik eleştirileri içeren tweetleri göstermektedir.

Tablo 4.10 Problemin Kaynağı Olarak Ataerkil Zihniyet Tweetleri-4

22.Mar.16	Bu dili kullanan medya, kadın cinayetlerine, özgürce yaşamak isteyen kadınların ölümüne ortak oluyor! #GülayBursalı
21 Nis 2016	E.C.A'ya bağlı işyerinde tacize uğrayan Zuhal Güneş'in davasını, tacizi meşrulaştıran sözlerle veren gazeteciler(!)

27.May.16		Sunucu Müge Anlı canlı yayında izleyicilere "Benden size izin, ana-avrat küfredin" diyerek cinsel şiddeti destekliyor.Müge Anlı artık sussun
26 2016	Ağu	Antep'te 9 aylık bebeğe tecavüz edilirken Hürriyet Viyana'da Türkiye'nin çocuk istismarına izin vermediğini yazıyor
17 2016	Eyl	Kadına şiddet de cinayet de suçtur, bahanesi olamaz. @cnnturk ve @stargazete faillere bahane bulmaktan vazgeçin!
17 2016	Eyl	Aşk cinneti" diyerek kadın cinayetlerinin üstünü örtemezsiniz. " Derhal geri alın!
18 2016	Eki	Kadına şiddet magazin sayfalarından duyurulacak bir haber değildir! @milliyet derhal bu habercilik tarzından vazgeçmelidir!
03 2016	Ara	Tuğçe'yi öldüren Aykut Ertunç için 'çılgın aşık' diyen kanallara sesleniyoruz: Kadın cinayetlerini normalleştirmenize izin vermeyeceğiz.

Son olarak devlet kurumları ve yetkilileri, ataerkil zihniyetin söylemlerini yeniden ürettiği ve bu şekilde kadına yönelik şiddeti meşrulaştırdığı ve artmasına yol açtığı gerekçesiyle suçlanmaktadır. Aile Bakanı, muhafazakar söylemlerinden ötürü Diyanet İşleri Başkanlığı, yine muhafazakar ifadeleri sebebiyle zaman zaman başbakan ve cumhurbaşkanı, tweetlerde eleştirilmektedir. Bunun yanı sıra hükümet partisi üyelerinin yaptığı yorumlar, veya devlet kurumu olarak okullarda gerçekleşen olaylar, kamu çalışanlarının kadınlara yönelik ifadeleri her zaman eleştirinin odağında olmuştur. Platform bu ifadeleri, kadına yönelik şiddeti arttıran ve meşrulaştıran söylemler olarak tanımlamaktadır. Tablo 4.11, ataerkil zihniyeti

savunduğu için cinsiyetçi görülen ve kadın cinayetlerini meşrulaştırdığı gerekçesiyle suçlama getirilen devlet yetkilileriyle ilgili tweetleri göstermektedir.

Tablo 4.11 Problemin Kaynağı Olarak Ataerkil Zihniyet Tweetleri-5

08.Oca.2016	Diyanet'in fetvaları kadına yönelik cinsiyetçi saldırılara,enseste kapı açıyor. Haberi yapanlara değil, açıklama yapanlara dava açılmalıdır.
18.Oca.2016	Diyanet fetvalarının sonucu: Din Öğretmeni; "Pantolon - tayt giyen kızlara şehvet duyuyorum" http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/haberler/2568/diyanet-fetvalarinin-sonucu-din-kulturu-ogretmeni;-pantolon-tayt-giyen-kizlara-sehvet-duyuyorum ...
03 Şub 2016	36 kadın öldürüldü! Diyanet'in fetvaları kadın cinayetlerini ve cinsel saldırıları arttırdı. http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2592/ocak-ayinda-36-kadin-olduruldu ...
08.Mar.2016	Çocuk yaşta yapılan evlilikleri "gelenek" diyerek meşrulaştıran Aile Bakanlığı, kadın cinayetlerinden sorumludur!

İnsan Hakları İhlali Olarak Devletin Eylemsizliği ve İhmali

Lagarde'ye göre kadın cinayetleri bir devlet suçudur çünkü devlet özel ve kamusal alanda kadınların güvenliği için gerekli koşulları sağlayamamaktadır, aynı zamanda yasaları da etkin şekilde yürütmemektedir. Bu şekilde çerçevesince kadın cinayetleri, kadın kırımını ve insanlık suçu haline gelmekte ve devleti de eylemsizlik ve ihmal aracılığıyla kadınların insan haklarını ihlal eden bir suç ortağı olarak tanımlamaktadır (Lagarde'den aktaran Moral, 2016, s. 1023). Yaşam hakkının ihlali çerçevesi de aynı şekilde, yükümlülüğü devlete vermektedir çünkü insan hakları

sözleşmesine göre devlet, yaşamı korumakla yükümlüdür (Bekar, s. 4). Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), 2009 yılında Türkiye’yi, şiddet gören bir kadını, savcılığa başvurduğu halde, kocasından koruyamayarak ayrımcılık yaptığı hükmüyle tazminata mahkum etmiştir (“Türkiye, AİHM’de Kadını Korumadığı İçin Mahkum Olan İlk Ülke”, 2009).

Platform, kadın cinayetlerinde devlet kurumlarının yetersizliğini birçok tweetinde belirtmiştir. Tablo 4.12’deki ilk tweet, Aile Bakanını, kadına yönelik şiddeti yok saydığı için şiddetin sorumlusu olarak göstermektedir. Eylemsizlik, Platform’un birçok tweetinde devlet yetkililerine getirdiği suçlamadır. Devlet görevini yapmamakla, yükümlülüklerini yerine getirmemekle suçlanmaktadır. Bu yükümlülükler, koruma kanununun olması gerektiği gibi uygulanması, bir kadın kaybolduğu veya kaçırıldığında durumun ciddiye alınıp harekete geçilmesi, yani kadının devlet tarafından yasalar aracılığıyla korunması gerektiğidir. Platform, devletin kadını korumakla yükümlü olduğunu belirterek, gerçekleşen olaylarda sık sık Twitter üzerinden devleti görevini yapmaya çağırılmaktadır.

Tablo 4.12 Problemin Kaynağı Olarak Devletin Eylemsizliği ve İhmali Tweetleri

29.Oca.16	Kadına şiddet yok diyen Aile bakanı, kadınlara yönelik saldırılardan sorumludur.
02 Eyl 2016	6284 sayılı koruma kanunu uygulanmıyor, kadınlar öldürülmeye devam ediyor. https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/veriler/2764/agustos-ayinda-erkekler-tarafindan-33-kadin-kardesimiz-olduruldu-23-cocuk-istimara-ugradi-26-kadina-cinsel-siddet-uygulandi-5-nefret-sucu-islendi ...
02.May.16	Kamu kurumlarının görevi toplumda var olan kadına yönelik ayrımcı ve düşmanca tutumu köruklemek değil, gidermektir.

09 Şub 2016	Bir kadını korumak için daha neyi bekliyorsunuz? Devlet göreve! #GizemNerede
05 Şub 2016	Koruma talebi başvurusunda bulunan eşini ve 8 akrabasını öldürdü @KadinCinayeti http://yarinhaber.net/kadin/33876/koruma-talebi-basvurusunda-bulunan-esini-ve-8-akrabasini-oldurdu ... Eğer korunma talebi etkin uygulansaydı, şu an o 9 kişi hayatta olabilirdi!
22.Mar.16	Aile Bakanı sürekli skandallara imza atan kurumları savunmak yerine, can yakan sorunların çözümü için uğraşmalıdır.

Yasal sorunlar ise devletin suçlandığı temel alandır. Yasaların gerektiği gibi işlememesi, devlet yetkilisi olarak hakimlerin, erkekleri gözetken kararlar vermesi ve kadını koruyacak yasanın çıkarılmaması somut olarak gösterilen ana sorunlardır. Faillere uygulanan ceza indirimi, kadın cinayetlerinin arkasındaki en büyük sorunlardan biri olarak görülmektedir. Çünkü sanıklar, Tablo 4.13’ deki tweetlerde belirtildiği gibi, cezalarını indireceğini düşündükleri ifadeleri mahkemede söylemekte ve ona göre davranmaktadır. Cinayet faillerinin cezalarının indirilmesi, cinsel saldırı gibi diğer suçları işlemiş kişilerin de, savunmalarından anlaşıldığı üzere, benzer söylemlerle indirim alırım ya da beraat ederim düşüncesiyle hareket etmelerine yol açmakta, yani cesaretlendirmektedir. Dolayısıyla Platform’a göre ceza indirimleri, kadına yönelik şiddet sorunun önemli bir kaynağıdır. Burada yasal düzenleme olmadıkça kadın cinayetlerindeki adaletin işlemesinin hakimlerin insiyatifine kaldığı belirtilmektedir. Hakimlerin faillerine yönelik “saygınlık” ve “iyi hal” kararları eleştirilmektedir.

**Tablo 4.13 Problemin Kaynağı Olarak Devletin Eylemsizliği ve İhmali
Tweetleri-2**

10.Oca.2016	Meyrem Yılmaz'ın katiline tahrik indirim ve saygın tutum indirim uygulandı.Kadın cinayetinin saygını olabilir mi?
21.Oca.2016	Meclis Duysun. Yasa Çıksın. Kadın Cinayetlerinde İndirimler Uygulanmasın Artık!
26.Oca.2016	Bağdat Caddesi'nde genç kadına saldıran adam "çok pişmanım" dedi.Kadın katillerine indirim uygulanmasından tecavüzcüler de cesaret alıyor.
12.Şub.2016	Yasa çıkmadığı sürece, kadın katillerine verilecek ceza, hakimlerin "indirim" inisiyatifine kalıyor.
03 Ara 2016	Tokat'ta eşi Yasemin Doğan'ı av tüfeğiyle öldüren Faruk Doğan, mahkemede "iyi hal" gösterince müebbet cezası 21 yıla indi.

İndirimlerin yanında beraat kararları ve tahliyeler de problem kaynağıdır. Tablo 4.14'deki tweet örneklerinin gösterdiği gibi, beraat ve tahliye kararları, haksızlık olarak yorumlanmaktadır. Platform tweetlerinde, bu kararların katilleri korumak anlamına geldiğini belirtmektedir. Aynı zamanda son tweette, Platformun İstanbul temsilcisi Fidan Ataselim'in Ayşegül Terzi'ye saldıran kişiyi serbest bırakan mahkeme heyetinin kararını eleştiren sözlerinin gösterdiği gibi, saldırıda bulunan kişinin tahliyesinin, mağdur kişi için tehlike yarattığı belirtilmektedir. İndirimler gibi tahliyelerin de saldırganlara cesaret verdiği düşünülmektedir.

**Tablo 4.14 Problemin Kaynağı Olarak Devletin Eylemsizliği ve İhmali
Tweetleri-3**

03.Mar.2016	İzmir'de ailesi tarafından intihara zorlanan Bahar Selaki'ye porçöz içirenler beraat etti. Bu kararı kabul etmiyoruz
13 Nis 2016	Diyarbakır'da 12 yaşında 5 kız öğrenciye cinsel istismardan, 72 yıla kadar hapsi istenen öğretmen D.T. beraat etti.
26 Nis 2016	Pınar Ünlüer'in babası Zeki Ünlüer: Biz sadece bir yasa istedik ama o yasalar hep katilleri koruyor #OlcaYİçinSusma
25.May.2016	Genç kadın otobüste muavinin tacizine uğradı: Muavin serbest bırakıldı http://yarinhaber.net/kadin/40962/universite-ogrencisi-genc-kadini-sehirlerarasi-otobuste-taciz-eden-muavin-serbest-birakildi ... @KadinCinayeti
24 Haz 2016	Muğla'da öldürülen Cansu Kaya davasında sanıkların tahliye edilmesini kabul etmiyoruz! Karara itiraz edeceğiz! https://kadincinayetleriniidurduracagiz.net/haberler/2745/cansu-kaya-davasinda-saniklar-tahliye-edildi ...
29 Eyl 2016	Avukat sanığın "pişman" olduğunu söyleyerek tahliye talep etti. Mücadelemizle iyi hal indirimlerinize geçit vermeyeceğiz #TubanınSesiOlalım

26 Eki 2016	Genel Sek. Fidan Ataselim: "Abdullah Çakıroğlu #AyşegülTerzi'nin kılına zarar verirse bunun sorumlusu bu kararı alan mahkeme heyetidir"
-------------	---

Özetlemek gerekirse, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'na göre toplumsal bir sorun olan kadın cinayetlerinin kaynağı ataerkil zihniyet ve devlet yetkililerinin görevlerini yapmamasıdır. Dolayısıyla ataerkil zihniyeti temsil eden ve yeniden üreten kişi ve kurumlar ile görevini yapmayan devlet yetkilileri kadın cinayetlerinden sorumludur.

4.3.1.1.2. Çare Çerçevesi

Çare Çerçevesi, Platform'un problem tespitinde ortaya koyduğu soruna dair getirdiği çözüm fikirleri ve çözüm için yapılması gerekenleri kapsamaktadır. Çare çerçevesi, teşhiş çerçevesiyle yakından bağlantılıdır. Problem tespitinde belirlenen sorumlular aynı zamanda sorunun çözümü için hedef olmaktadır çünkü çözüm için sorunun kaynağında değişim yaratmak gerekmektedir. Bu bağlamda ataerkil zihniyetin meşrulaştırıcı söylemleri ve devlet yetkililerinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi, değişmesi gereken iki hedef olarak ortaya çıkmaktadır. Çare çerçevesi değişimin olması gereken hedefi belirlediği gibi bu değişimi yaratmakla yükümlü aktörleri de belirlemektedir.

Devletin Yükümlülüklerini Yerine Getirmesi Talebi

Platform, birçok tweetinde ve eylemlerinde devlete yönelik taleplerini açıkça belirtmektedir. Devlet yaşam hakkını koruma altına almakla yükümlü olduğundan kadınların yaşam hakkının korunması öncelikli taleplerdendir. Devletin varolan haliyle, kadınların yaşam hakkını korumadığı varsayıldığından, yasal değişiklikler yapması istenmektedir. Mersin'de cinsel saldırıya karşı çıkan Özgecan Arslan'ın öldürülmesinden sonra, başta kadın örgütleri olmak üzere kamuoyundan, "Özgecan Yasası" adıyla iyi hal indirimini kaldıran ve cezaları arttıran yasal değişiklik talebi gelmiştir. Bu yasal değişiklik talebi, konunun kamuoyu gündeminde yoğun olarak yer alması, çok sayıda protestolar yapılması, imza kampanyaları ile ortaya konmuştur. Bu destekle CHP'nin oluşturup Meclis'e sunduğu yasa teklifi

reddedilmiştir (“CHP'nin 'Özgecan Yasası' teklifi iade edildi”, 2016). Platform ise tweetlerinde sürekli Meclis’e çağrıda bulunarak yasanın geçmesini ve indirimlerin son bulmasını talep etmektedir. Tablo 4.15’teki tweetlerin gösterdiği üzere, Platform’a göre Özgecan Yasası yürürlüğe girdiği takdirde, kadın cinayetleri son bulabilecektir ve indirimler uygulanmayıp adalet de yerini bulacaktır. Dolayısıyla bu yasanın çıkarılması ana çözüm olarak sunulmaktadır.

Tablo 4.15 Devletin Yükümlülüklerini Yerine Getirmesi Talebi Tweetleri

20.Oca.2016	Kadın katillerine indirimler uygulanmasın, yüzlerce kadın öldürülmesin diye 8 Mart'a kadar yasa çıksın!
12.Şub.2016	Yasa çıkmadığı sürece, kadın katillerine verilecek ceza, hakimlerin "indirim" inisiyatifine kalıyor.
17.Ağu.2016	Cinsiyet ve cinsel yönelimi nedeniyle öldürülen tüm kadınlar için meclise sunduğumuz "Özgecan Yasası" çıkarılsaydı #HandeKader ölmeyebilirdi
21.Eki.2016	Denizli’de 4 çocuk annesi Sevim Sağdıç, evinde öldürülmüş halde bulundu. Özgecan Yasası çıksın, kadın cinayetlerinde cezasızlık son bulsun!

Platform çözümü sağlayacak olan yasa çıkarılana kadar, varolan yasaların uygulanmasını talep etmektedir. Bu da kadınların devlet tarafından korunması, koruma taleplerinin ciddiye alınması, saldırı olaylarının ciddiye alınıp takibinin yapılması, hakimlerin ceza indirimi, tahliye ve beraat kararı vermeyerek adaleti sağlamalarıdır. Çözümü sağlayacak bu taleplerin hepsini tweetlerinde dile getirmektedir. Örneğin Platform, bilgisi dahilindeki her kayıp kadın vakasını Twitter’dan yetkili kişi ve kurumlara bildirmektedir. Ya da bir kadın ölü bulunduysa,

Platform olayın aydınlatılmasını ve faillerin bir an önce yakalanmasını talep etmektedir.

Platform sanal ortamda kampanya yürüterek, internet üzerinden gündem yaratarak kamuoyu oluşturmaya ve devlet yetkilileri üzerinde baskı yaratmaya çalışmaktadırlar. Twitter'ı aktif kullanan Platform, sanal aktivizmi çoğunlukla soruna dair bir etiket oluşturmak ve o etiketin yayılması, daha çok kişinin paylaşmasını sağlayarak gerçekleştirmektedir. Örneğin 2015 yılının Haziran ayında Feride isimli bir kadının kaçırılmasının ardından Twitter'da "FerideNerede" etiketiyle kampanya başlatılmış ve sonunda Feride bulunmuştur. Bu tür olaylarda, Twitter'da etiket aktivizmi aracılığıyla gündem yaratılması, polisin (önceden ilgilenmezken) konuyla ilgilenip harekete geçmesini sağlayabilmektedir. Bu başarı sonucunda Tablo 4.16'daki tweetlerin gösterdiği gibi, aynı taktik kaybolduğu bildirilen her kadın için uygulanmaktadır.

Tablo 4.16 Devletin Yükümlülüklerini Yerine Getirmesi Talebi Tweetleri-2

09 Şub 2016	Bu konuda tüm yetkilerinizi kullanarak Gizem'in bulunmasını sağlayacak mısınız? @benbirkulum1 #GizemNerede
10 Eki 2016	Zonguldak #NesibeHatunKızYurdu'nda bir kadın 74 plakalı Tofaş marka araçla kaçırıldı.Arkadaşımız derhal bulunmalıdır! #NesibeHatun2Gün2Kadın
12 Kas 2016	Eskişehir'de Tuğba Kılıç arkadaşımız dünden beri kayıp. Tuğba ile ilgili açıklama yapılmalı ve bir an önce bulunmalıdır. #TuğbaNerede

Sanal eylemlerin yanı sıra çevrimiçi imza kampanyalarını da duyurmaktadırlar. Platform, ailelere destek vermek amacıyla ailelerin başlattığı imza kampanya bağlantılarını Twitter'dan paylaşmaktadır. İçeriği adaletin yerini bulması

ve katillerin gereken cezayı alması talebidir. Platform taleplerini duyurmak, soruna dair görünürlük sağlamak ve yine devlet yetkilileri üzerinde baskı yaratmak amacıyla çevrimdışı eylemler de yürütmektedir. Bunlar davaların takibi, sokak protestoları, yürüyüş ve oturma eylemleri, anma etkinlikleri ve basın açıklamalarıdır.

Kadın Mücadelesi

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, birçok tweetinde, kadın cinayetlerinin çözümü için Platform'a ve eylemlere katılım çağrısı yapmakta ve kadınlara çeşitli taktikler önermektedir. Bu çağrılar ve taktikler, Platformun hem çözüm olarak sunduğu bir yol, hem de mücadeleye katılım için güdüleyici bir çerçeveleme olmaktadır. Dolayısıyla bu tweetler, çare çerçevesi ve güdüleyici çerçeve kategorisinin ikisinde de yer almaktadır.

Platform, teşhis çerçevesinde mücadelenin taraflarını belirleyerek, “biz” ve “onlar” kimliğini oluşturmuştur. “Onlar”, rakipler yani sorunun sorumluları olurken, Platform kendini de görevini yapmayan devletin yerine çalışan ve onun yapması gerekenleri yapan ve kadınların yanında olan olarak tanımlamaktadır. Böylece Platform, kendini kadınlara çözüm yolu olarak göstermektedir. Tablo 4.17'deki tweetler, Platform'un kendi kimliğini çözümün bir parçası olarak nasıl kurduğunu göstermektedir.

Tablo 4.17 Kadın Mücadelesi Tweetleri

04 Haz 2016	Mayıs ayı kadın cinayetleri, cinsel şiddet verilerimiz basında.Bakanlığın açıklamadığı verileri,platformumuz tutuyor
10 Haz 2016	#EnsaraYazOkuluYaptırmayacağız Çocuklarımızı savunacak koruyacak Bakanlık yoksa, sorumlu yoksa; BİZ VARIZ!
14.May.16	Genel Temsilcimiz Gülsüm Kav:Bu ülkede kadınların, gençlerin, çocukların yararna çalışan bir bakanlık yok. Biz varız!

Platform sadece devlete taleplerde bulunarak bu taleplerin gerçekleşmesini beklemeyi değil, taleplerin hayata geçirilmesi için aktif, dayanışmaya dayalı bir kadın mücadelesi yürütülmesi gerektiğini savunmakta ve tweetlerinde bunu belirtmektedir. Tablo 4.18'in gösterdiği gibi, daha fazla kadının saldırıya uğramaması, ölmemesi ve cinsiyetçi politikaların son bulması için birlikte mücadele ve Platform'a katılım çözüm olarak sunulmaktadır.

Tablo 4.18 Kadın Mücadelesi Tweetleri-2

17 Nis 2016	Kadın cinayetlerinin, cinsel saldırıların, istismarların yaşanmaması için; Bize katılın https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/bize-katilin
07 Ağu 2016	Kadınlar en yakınlarındaki erkekler tarafından işkence görerek öldürülüyor. Başka #AmineDemirtaş'lar olmasın diye: https://www.kadincinayetlerinidurduracagiz.net/bize-katilin
23 Eki 2016	İş yerlerinde, okullarda ya da herhangi bir yerde cinsiyetçi politikalara maruz kalmamak için birlikte mücadeleye! https://www.kadincinayetlerinidurduracagiz.net/bize-katilin

Platform, istenilen sonuçlar elde edildiğinde mücadelenin sonuç verdiğini belirterek Twitter'da başarıları paylaşmaktadır. Bu şekilde, dayanışmaya dayalı bir kadın mücadelesi yürütmenin çözümün bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Tablo 4.19'daki tweetlerin gösterdiği gibi, bu başarılar Platform'un çözüm olarak devlet yetkililerinden talep ettiği uygulamaların gerçekleşmesidir. Kadın mücadelesinin yarattığı baskı ve gündem sonucu, istenilen sonuçlar alınmıştır. Yine bu paylaşımlar hem çare çerçevesine hem de güdüleyici çerçevelenmeye girmektedir. Çünkü çözüm için hem yapılması gerekeni, hem de neden harekete geçmek gerektiğini göstermektedir.

Tablo 4.19 Kadın Mücadelesi Tweetleri-3

08 Şub 2016	Özlem Selek'in katili tutuksuz yargılanırken mücadelemiz sayesinde gerçek ortaya çıktı ve en üst düzeyden ceza aldı.
18.May.16	Manisa'da işyerinde tacize uğrayan Zuhal Güneş davasında, kadın mücadelesi kazandı. Cinsel taciz davası açılıyor!
20 Haz 2016	Kadın mücadelesi sonuç verdi, #ÇilemDoğan kefalet karşılığı serbest bırakıldı.

Platform, kadın cinayetlerine çözüm olarak sunduğu kadın mücadelesini, dayanışma ve direniş söylemi ile çerçevelemektedir. Yani mücadele içerisinde gerçekleştirdikleri çevrimiçi ve çevrimdışı eylemler, dayanışma ve direniş çerçevesinde kurgulanmakta ve Twitter'dan bu şekilde aktarılmaktadır. Direnme, kelime anlamı olarak yaptığı çağrışımla, boyun eğmeme, baskıyı kabul etmeme, haklarından vazgeçmeme anlamını taşımaktadır. Platform'un en çok verdiği mesajlardan biri direnmeyi sürdürecektir olmalarıdır. Yani mücadeleyi, tacize, şiddete karşı ve yaşam hakkı, özgürlük için "direnmiş" olarak adlandırmaktadırlar. Platform'un tweetlerinde, eylemlerini ve fikirlerini anlatırken, en çok kullandığı kavram olan "sessiz kalmama" direniş çerçevesinin bir parçasıdır. Tablo 4.20'deki tweetler, direniş çerçevesine çeşitli örnekler içermektedir.

Tablo 4.20 Kadın Mücadelesi Tweetleri-4

2.Mar.16	Asla Yalnız Yürümeyeceksin! #5MartKadınYürüyüşünde #SessizKalmıyoruz meydanlarda buluşuyoruz
27 Nis 16	Yaşam Hakkımız ve Özgürlüğümüz için her alanda direnmeye ve dayanışmaya devam edeceğiz.
26.Oca.16	Kadın düşmanlığına, cinsel saldırılara #SessizKalmıyoruz
01 Eki 2016	İstanbul Tems. Fidan Ataselim: Kadınların kurtuluş mücadelesi tarihi direnişlerle doludur. Şimdi sıra bizlerde. 30'u aşkın ilde direnişteyiz

Dayanışma çerçevesi, tweetlerde geçen “Asla Yalnız Yürümeyeceksin”, “...yalnız değildir”, “birlikte mücadele edelim” ifadeleriyle yansıtılmaktadır. Aynı zamanda Platformun mağdur konumdaki kadınların hikayelerine sahip çıkma çabasıyla somutlaşmaktadır. Platform, aynı zamanda kadına yönelik şiddet olaylarını paylaşırken mutlaka hesap soracaklarını belirtmektedir. Hesap sorma, adalet yerini buluncaya kadar, yaşanmış olayı, haksızlığı takip etme, unutturmama ve çözümü için mücadele etmeyi ifade etmektedir. Hesap sorma, dayanışmanın bir parçası olarak, unutmuyarak ve adalet yerini buluncaya kadar konuyu takip ederek, Platform’un kadınların yaşadıklarına sahip çıkmasının bir biçimidir. Platform için hesap sormanın en aktif hali dava takipleridir. Dava takibi, mağdur ve ailesiyle dayanışmayı sağlamakta, aynı zamanda davada istenilen sonucun elde edilmesi için, baskı uygulayabilme anlamına gelmektedir. Platform birçok olayın mahkeme sürecini takip etmekte ve Twitter üzerinden paylaşmaktadır. Hatta Tablo 4.21’deki tweetlerin gösterdiği gibi bazı vakalarda mahkemede sanığın sözleri ve mahkemenin kararlarına dair bütün detayları aktarmaktadır. Dava takipleri ve adliye eylemleri, kadın mücadelesinin önemli bir parçasıdır.

Tablo 4.21 Kadın Mücadelesi Tweetleri-5

30 Haz 2016- 01 Tem 2016	<p>Şaka değil cinayet! Bugün 10.00'da Yağmur için, adalet için Küçükçekmece Adliyesi'ndeyiz! Suçlular cezalandırılacak!</p> <p>Yağmur Önüt duruşmasındayız.Sanık ağlayarak silahın kazayla ateş aldığını söyledi.Hakim ağlayan sanığa:"Kendine gel, böyle ifade alamam"dedi</p> <p>Sanık aynadan gördüğü silahı daha önce de4-5kez eline aldığını ancak kullanmayı bilmediğini, tetiğe basmak istediğinde basamadığını söyledi.</p> <p>Silahı boş zannettiğini, oynarken ateş aldığını söyleyen sanık; silah elindeyken önce ayakta olduğunu sonra oturduğunu ifade etti.</p> <p>Çelişkiyi hakim sorunca "Hatırlamıyorum. Görüşme ve yazışmalarına bakabilirsiniz aramızda sorun yoktu" dedi.</p>
-----------------------------	---

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun Çare Çerçevesini, çözüm olarak sundukları devletin yükümlülüklerini yerine getirmesi ve kadın mücadelesi oluşturmaktadır. Devletin yerine getirmesini bekledikleri yükümlülükleri, kadınların hakların koruyacak yasal düzenlemeler yapması, varolan yasaların etkin şekilde uygulanmasıdır. Dayanışma ve direniş çerçevesinde kurulan kadın mücadelesi ise, kadın cinayetleri sorununun çözümü için gerekli diğer çözüm yöntemidir.

4.3.1.1.3. Güdüleyici Çerçeveleme

Güdüleyici çerçeveleme, Platform'un tespit ettiği sorunun çözümü için, daha fazla insanı harekete geçirmek amacıyla kullandığı söylemleri içermektedir. Harekete geçmek, Platform'un yürüttüğü kadın mücadelesine katılmak anlamına gelmektedir. Harekete geçmek veya Platform'a katılım için, insanları motive edecek, onların

duygularını harekete geçirecek sebepler olması gerekmektedir. GÜdüleyici çerçeveleme, Platform'un hedef kitlesine harekete geçmek için ve kendilerine katılmaları için sundukları gerekçeleri ve bu gerekçelerin ikna edici şekilde çerçevesini içermektedir.

Sorunların çözümü olarak kadın mücadelesi gösterildiğinden, kadınların harekete geçip mücadeleye katılmasının sebebi olarak, kadınlarla ilgili varolan sorunlar gösterilmektedir. Tablo 4.23'deki tweet örneklerinin gösterdiği gibi Platform'a katılım için, gerekçe olarak kadın cinayeti ya da kadınlara yönelik saldırıların önlenmesi ve adaletin sağlanması gösterilmektedir.

Tablo 4.22 GÜdüleyici Çerçeve Mücadele Katılma Sebepleri

10 Nis 2016	Siz de hergün kadın cinayeti, taciz, istismar haberi duymaktan rahatsızsanız bu karşı bir şey yapın ; Bize katılın! https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/bize-katilin
02 Tem 2016	Kadın cinayetleri, cinsel şiddet, çocuk istismarı cezasız kalmasını diyorsanız bize katılın, birlikte mücadele edelim https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/bize-katilin
07 Ağu 2016	Kadınlar en yakınlarındaki erkekler tarafından işkence görerek öldürülüyor. Başka #AmineDemirtaş'lar olmasın diye: https://www.kadincinayetlerinidurduracagiz.net/bize-katilin

Sunulan gerekçelerin en önemlisi, kadın cinayetlerinin son bulmasıdır. Bir haksızlık çerçevesi olan yaşam hakkı ihlali, güdüleyici bir çerçeve işlevini görmektedir. Çünkü yaşam hakkı ihlali, haksızlığa karşı duyulan ahlaki öfkeyi harekete geçirmeye yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda yaşam hakkı ihlali, sorunu hayatta kalma ve varolma meselesi olarak gösterdiğinden, güdüleyici çerçeve olarak ciddiyet ve aciliyeti içermektedir. Örneğin, Ayşegül Terzi'ye tekme atan saldırgan

serbest kaldığında, bu adaletsizliği anlatan tweetlerinin sonunda kadınları eyleme çağırılmışlardır. Bu çağrı, örtük olarak adaletsizliğin hemen son bulması için acil harekete geçilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Özellikle son dakika gelişmiş olaylarda bu çerçevelenme yapılmaktadır.

Platform, güdüleyici çerçevelenme dahilinde, kimlik inşası da yapmaktadır. Çare çerçevesinde de belirtildiği gibi Platform, kendisini çözüm yolu olarak sunmaktadır. Bunu da kendisini, kadınların tüm sorunlarını sahiplenen ve kadın düşmanlarının karşısında duran tek organizasyon olarak tanımlayarak yapmaktadır. Tablo 4.23'teki tweetlerin gösterdiği gibi Platform başarısını (kadın cinayetleri gerçeğini topluma göstermek) ve gelecekte yapacaklarını (tüm sorunları sahiplenmek) anlatarak hedef kitlesinde güvenilir bir hareket kimliği algısı yaratmaya çalışmaktadır.

Tablo 4.23 Güdüleyici Çerçeve Örgüt Kimliği Tweetleri

15.May.16	Kav: Kadın cinayetleri gerçeğini tüm topluma gösterdik, artık kadınların yaşadığı tüm sorunları sahipleneceğiz.
24.May.16	Bakanlıkta adı geçmeyen kadınlar olarak her dönemde mücadeleye devam edeceğiz. Kadın ve çocuk düşmanı politikalara geçit vermeyeceğiz.

Güvenilir kimlik inşası, Platform'un başarılarına dair paylaşımlarında da görülmektedir. Mücadele sonucunda kazanılmış zaferler Twitter'dan paylaşılmaktadır. Tablo 4.24'teki tweetlerin gösterdiği gibi özellikle istenilen mahkeme sonucu çıktığında veya kayıp bir kadın bulunduğu, mücadelenin başarısı olduğu belirtilmektedir. Bu ifadeler, birlikte mücadele ve dayanışmanın sonuç getirdiğini anlatarak, Platform'a ve mücadeleye katılım için motivasyon yaratmaktadır.

Tablo 4.24 Güdüleyici ereve rgt Kimliği Tweetleri-2

22.Oca.16	17 yaşındaki Emine Yayla'yı öldüren katile verilen tahrik indirimini Yargıtay bozdu. Mücadelemiz kazandı.
09 şub 16	Kadınların mücadelesi sonuç verdi, Gizem Babataş bulundu. Hiçbir kadın yalnız değildir,bir kadın daha eksilmeyeceğiz
21.May.16	Zuhal Güneş ve kadınların omuz omuza mücadelesi örnek olsun, Manisa'da kazandık,yine kazanacağız

Platform, güvenilir kimlik inşasını hiçbir kadını yalnız bırakmama iddiasıyla da sürdürmektedir. Mağdur kadın ve ailelerinin yalnız olmadığını sık sık tweetlerinde belirtmektedirler. Doğrudan mağdura “yalnız değilsin” gibi seslenmelerinin yanı sıra “...yalnız değildir” diyerek ve kullandıkları “asla yalnız yrmeyeksin” sloganıyla kendi konularını ortaya koymaktadırlar. Bu konum da mağdur kadınların destekçisi konumudur. Platform aynı zamanda kadın cinayetlerine dair bir hafıza oluşturmaya da çalışmaktadır. Web sayfalarındaki anıt sayala, öldürülen kadınların isimlerini unutturmamaya çalıştıkları gibi, anma etkinliklerine de katılmaktadırlar. Twitter’da ise ölen kadınların ismini kullanarak, mücadelelerinde yaşatacaklarını belirtmekte ve lmszleştirmeye çalışmaktadır.

Platform’un güdüleyici bir diğer stratejisi ise güçlü bir kolektif kadın kimliği tanımlamaktır. Bunun için kendi yaptıkları eylemleri ve fikirlerini birinci çoğul şahıs ekiyle anlatmakta, böylece yaptıkları mücadeleyi genelleyerek tüm kadınlara atfetmektedirler. Bu genelleme stratejisi,Tablo 4.25’deki birinci tweette çok net görünmektedir. Ayşegül Terzi’ye yapılan saldırıyı, tüm kadınlara yapılmış olarak tanımlamışlardır. Ayşegül Terzi ile tüm kadınlar özdeşleştirilerek kadınları tepki vermeye çağırmaktadır. Platform’un kurduğu kolektif kadın kimliği, ataerkil zihniyetin pasif ve erkeğin denetiminde gördüğü, itaatkar olmasını beklediği kadın modelinin tersine, irade sahibi, ses çıkarıcı, boyun eğmeyen birlikte hareket eden, güçlü bir kadın kimliğidir. Kurdukları bu kimliği yine tüm kadınlara genelleyerek

aktarmakta, yani belirli bir kadın tiplmesi yaratmaktadırlar.Tablo 4.25'deki tweet örneklerinin gösterdiği gibi kadın olmayı, birlikte mücadele etmekle tanımlamakta ve kızkardeşliğe vurgu yapmaktadırlar.

Tablo 4.25 GÜDÜLEYİCİ ÇERÇEVEME KOLEKTİF KADIN KİMLİĞİ TWEETLERİ

18 Eyl 2016	Ayşegül'e atılan tekme tüm kadınlara atılmıştır! Kadın düşmanları karşısında sessiz kalmıyoruz!
27.Oca.16	Asla Yalnız Yürümeyeceksin güzel kardeşim. Çünkü #kadinolmak birlikte mücadeleyi gerektirir.
27.Oca.16	#kadinolmak kadın düşmanlarına, tacize, tecavüze, her türlü saldırıya karşı birlik olmaktır.
25 Eyl 16	Kadınlara neye "peki" neye "hayır" diyeceğine kendileri karar verir! #İtaatEtmeyeceğiz

Twitter'da güdüleyici çerçeveyi ayrı bir kategori olarak ayırtmak zordur. Çünkü Platform'un teşhis ve çare çerçevesine giren tweetleri güdüleyici çerçevelenmeyi de içermektedir. Aynı zamanda çözüm önerileri de içlerinde harekete geçirici ifadeler barındırmaktadır. Ancak güdüleyici çerçeve, uygulandığı en belirgin tweetler aracılığıyla ortaya konmuştur. Bunlar, harekete geçirmek amaçlı bir kolektif kadın kimliği yaratmak, Platforma katılımı sağlamak için güvenilir bir örgüt kimliği yansıtmak ve sorunların çözümü için mücadele etmek gerektiğini hedef kitleye anlatmaktır.

4.3.1.2. Anlatı Analizi

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun anlatsal sorgulamasının ikinci aşaması olan anlatı analizinde, tweetlerine konu edindikleri bir olaya dair tüm tweetler birleştirilip hikayeleştirilmiştir. Tweetlerin hikayeleştirilmesi, Twitter'da bu olaya dair anlatının nasıl kurulduğunu ortaya çıkarmaktadır. Platform'un Ayşegül

Terzi'ye yönelik saldırı olayıyla ilgili paylaştıkları tweetler, anlatı analizi için seçilmiştir.

Çerçeve Kuran Hikaye: Ayşegül Terzi'ye Atılan Tekme

Çerçeveleri kuran hikayeler, çerçeveleri inşa etmede yararlanılan kalıp hikayelerdir. Bu kalıp hikayeler, sorunun, çözümün ve motivasyonun aktarımında yansıtılmak istenilen çerçeveye en uygun düşen olaylardan seçilip, sorunun temsili için kullanılmaktadır. Seçilmek yerine bir olay kendiliğinden kamuoyunda yarattığı etkiyle belirli bir sorunun temsili hikayesi haline gelebilmektedir. Kadın Cinayetleri söz konusu olduğunda, Güldüya, Ayşe Paşalı, Münevver Karabulut ve Özgecan Arslan'ın öldürülmesi gibi kamuoyunda yankı bulmuş olaylar, simgesel hikayeler haline gelmiştir.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Twitter anlatısında, kadın cinayetleri sorununu inşa ederken, öldürülen kadınların hikayelerini paylaşmaktadır. Ancak bu hikayeler kadınların yaşam hikayeleri yerine, kim tarafından, ne sebeple ve nasıl öldürüldüğünü anlatan kısa hikayelerdir. Çok sayıda aktardıkları kadın cinayeti hikayesinin yanı sıra etiket haline getirerek, başka örgütlerle dayanışma içinde aktardıkları belirli hikayeler vardır. Yani hikayesi ön plana çıkartılan ve ismi etiket haline getirilmiş kadınlar vardır. Bu hikayeler cinayet, saldırı, tecavüz, intihar gibi olayların dava sürecini içermektedir. Platform bu tür olaylara dair güncel gelişmeleri, farklı zamanlarda, Twitter'dan paylaşmaktadır. Yani aynı olaya dair farklı zamanlarda postalanmış tweetlerle, o olayın hikayesi oluşmaktadır. Bu tür hikayeler etiketlerden tespit edilmektedir.

Otobüste şort giydiği gerekçesiyle bir erkek tarafından tekmeyle saldırıya uğrayan Ayşegül Terzi olayı, Platform'un çerçeve kurarken yararlandığı olaylardan biridir. 12 Eylül'de gerçekleşen olayda Ayşegül Terzi'ye destek için Twitter'da #AyşegülTerzininSesiOlalım etiketiyle sanal eylem başlatılmıştır. Platform bu etiketle, diğer vakalarda olduğu gibi yetkili kişilere saldırganın yakalanması için çağrıda bulunmuştur. Aynı etikette, Ayşegül Terzi saldırıya uğradığında polis ve ambulansı aramayan otobüs şoförü de sorumlu olarak tanımlanmakta ve yargılanması talep edilmektedir. Saldırdan sorumlu fail ise "kadın düşmanı" olarak adlandırılmıştır. Failin serbest bırakılması, sokak protestosu gerçekleştiren

Platform'a göre adaletsizliktir. Olayla ilgili daha fazla destek toplamak için #AyşegülÇinKadınlarEyleme etiketini kullanmışlar ve “Ayşegül'e atılan tekme tüm kadınlara atılmıştır!” sloganından yararlanmışlardır. Harekete geçirmek için kullanılan bu sloganda Ayşegül Terzi, tüm kadınları sembolize eden bir figür haline getirilmekte, dolayısıyla ona atılan tekme de kadınlara yönelik şiddetin temsili haline gelmektedir. Bu şekilde olay saldırganın bireysel bir eylemi değil, toplumsal bir sorunun bireyin yani saldırganın üzerinden vuku bulması olarak yorumlanmıştır.

Saldırganla ilgili tekrar yakalama kararı çıkması üzerine Platform bu gelişmeyi, kadın dayanışması ve mücadelesinin bir sonucu olarak aktarmıştır. Yani yapılan eylemler sonuç vermiştir. Platform aynı zamanda hem Ayşegül Terzi'ye hem de tüm kadınlara dayanışma mesajı göndererek “Asla Yalnız Yürümeyeceksin” demiştir. 22 Eylül'de de Twitter üzerinden Ayşegül Terzi'yi dayanışma için ziyaret ettiklerini aktarmışlardır.

Başbakanın, saldırganı eleştirirken “en fazla mırıldanırsın” demesi üzerine. #Mırıldanamazsın etiketiyle birçok kadının örgütünün katıldığı sanal eylem ve #KadınlarDireniyor etiketiyle duyurdukları sokak eylemi düzenlemişlerdir. Bu aşamadan itibaren Ayşegül Terzi'ye yönelik saldırı, laikliğin tehdit altında oluşu çerçevesinde ele alınmıştır. Eylem, laiklik çerçevesinde düzenlenmiştir ve harekete geçirici söylem ise laikliğin kadınlar için hayati bir öneme sahip olduğudur. Başbakanın yorumuna kadar laiklik çerçevesi gündemde değilken, Başbakanın sözleri, kadınların giyimi üzerinden iradesine karışılması, özgürlüğünün kısıtlanması olarak yorumlanmış ve düzenlenen eylem de bu yaklaşıma karşı direnme çerçevesini almıştır.

Platform, 26 Ekim 2016 tarihindeki duruşma için iki gün öncesinden Twitter üzerinden çağrılar yapmaya başlamıştır. Kadınları, Kartal'daki adliyeye laiklik ve özgürlük için direnme amacıyla çağırılmış ve dayanışma çerçevesi kuran #AyşegülÇinKadınlarEyleme ile #AyşegülÇinSessizKalmıyoruz etiketlerini kullanmıştır. Bunun yanı sıra adliyeye hesap sormak için gidileceğini belirtmişlerdir. Yine markette darp edilen Aslıhan Çamoğlu'nu da Ayşegül Terzi'nin hikayesine katarak, adliyeye gitmenin laiklik için olduğu belirtilmiştir. Yani iki vakada da laiklik karşıtlığı sorunun kaynağı olarak tanımlanmıştır. Davaya müdahil olan

Platform Twitter üzerinden davanın tüm detaylarını aktarmıştır. Failin ifadelerine de kendi kamusal yanıtını vermiştir. Failin saldırısına gerekçe olarak verdiği, sara hastalığı ve İslam dininin şartları, Platform tarafından şiddete bahane olamayacağı gerekçesiyle kabul edilmemiştir. Platform'un genel temsilcisi Gülsüm Kav'ın, konu üzerine yazı yazının başlığı ve bağlantısı Twitter üzerinden paylaşılmıştır. Kav'n kullandığı "Ayşegül Davası Türkiye'nin Snavıdır. Direnelim, Yine Kazanalım" başlığı, Ayşegül Terzi'ye yapılan saldırının hikayesinin, mücadele temsili haline geldiğini göstermektedir. Dava sonucu tahliye edilen saldırganın yeniden yakalanması tekrar kadın mücadelesinin zafer olarak görülmüş ve mücadelenin sonuç getirdiği ifade edilmiştir. Bu ifadeler hem kadın mücadelesinin çözüm için gerekli olduğunu ifade eden bir çare çerçevesi hem de kadınların bu sebeple harekete geçmesini söyleyen güdüleyici bir çerçeve olmaktadır. Bu aşamada etiket daha fazla laiklik vurgusu içeren #LaiklikVeÖzgürlüklerimizİçinDireneceğiz olmuştur. Platform 27 Kasım 2016'da düzenleyecekleri eyleme yönelik çağrılarında, olumsuz motive edici hikaye olarak kadınlara Ayşegül Terzi'nin uğradığı saldırıyı hatırlatmışlardır. En son failin yeniden tahliye edilmesi "kadınlar rağmen" verilmiş bir karar olarak ifade edilmiş, yani kadınların tepkisinin yok sayıldığını şeklinde yorumlanmıştır.

Ayşegül Terzi'ye atılan tekmenin bu hikayesi, Platform'un Twitter'da aktardığı kadına yönelik şiddet hikayelerinden yalnızca biridir. Ebru Tireli, Tuba Korkmaz, darp, Türkan Sarıkaya, Gülay Bursalı, Hande Kader, Cansu Kaya cinayet, Cansel Buse, Olcay K. cinsel istismarın sonuçları için Twitter etiketleriyle temsili hikayelere dönüşmüştür. Bunun yanı sıra kişi ismi kullanılmadan etiketle ya da sloganla temsili hikaye haline gelen Bağdat Caddesi'ndeki cinsel saldırı ve Ensar Vakfı yurdundaki cinsel istismar gibi olaylar da bulunmaktadır. Bu hikayeler, üç çerçeveyi de kuran söylemlerle anlatılmakta ve hepsi birlikte Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun Twitter anlatısını oluşturmaktadır.

4.3.2. Halkevciler Kadınlar

Halkevciler Kadınlar, Halkevleri üyesi kadınların oluşturduğu bir kadın mücadelesi grubudur. İlk defa 1932'de açılan Halkevleri, 1951'de kapatılmış, sonrasında 1960-1980 arasında faaliyet göstermiş ve 1987'den bugüne barınma,

emek, sağlık, eğitim, ekoloji vb. çeşitli alanlarda çalışan bir dernektir. Neoliberal politikalar sonucu “eğitim, sağlık, barınma, ulaşım, doğanın gasp edilmesine karşı ve bu hakların kamusal bir biçimde sağlanması talep eden bir hareket olarak”, “Halkın Hakları Mücadelesi” adını verdikleri çalışmalar yürütmektedir (Hakkımızda).

Halkevciler Kadınlar’ın temeli, Halkevleri Kadın Sekreteri Dilşat Aktaş’ın anlatımıyla kadınların katıldığı “Halkevi şubelerinde yapılan okuma-yazma kursları, sağlık hakkı çalışmaları ve 17 Ağustos Depremi sonrasında İzmit’te kurulan Yaşam Evleri”nde atılmıştır (Halkevciler Kadınlar 2. Yaz Kampı başladı, 2014). 2000 yılında Dünya Kadın Yürüyüşü’ne katılmış, 2003 yılında İzmit’te “Yoksullar buluşuyor, kadınlar konuşuyor” sloganıyla kadın buluşması gerçekleştirmişlerdir. 2005’teki 8 Mart Dünya Kadınlar yürüyüşüne “Halkevciler Kadınlar” adıyla katılmışlardır. 2007’de Halkın Hakları Forumu- Kadın Forumu düzenlemiş, 2009’dan beri de her yıl kadınlar için yaz kampı düzenlemektedirler.

Halkevciler Kadınlar, Halkevlerinin “halkın hakları” söylemi ile kadın mücadelesini birleştirdikleri bir zeminde çalışmaktadırlar. Kadın mücadelesini bu söylemin bir bileşeni olarak görmektedirler. Çünkü neoliberalizm politikalarının yarattığı mülksüzleştirme, proleterleştirme ve yoksullaştırmanın en çok kadınları etkilediğini savunmaktadır. Sosyalist feminist bir yaklaşıma sahip olan Halkevciler Kadınlar, sosyalist mücadelenin kadınların sorun yaşadığı birçok alana çözüm bulabileceğini savunmakla birlikte, kadın özgürlüğünü garanti altına alamayacağını, bu sebeple ayrı bir kadın mücadelesinin gerekliliğini savunmaktadırlar.

Halkevciler Kadınlar, Twitter, Facebook ve Instagram hesabıyla mücadelesini çevrimiçi olarak da sürdürmektedir. Halkevciler Kadınlar’ın Twitter hesabı @halkevcikadin adıyla 2011 Nisan ayında açılmıştır. Platform, açıldığı günden araştırmanın başlatıldığı 5 Ocak 2017 tarihine kadar toplam 8360 tweet paylaşmıştır. Yine bu tarihe kadar takipçi sayısı 11829 olup, takip ettikleri hesap sayısı 384 olmaktadır.

4.3.2.1. Anlatının Paradigmatik Analizinin Bulguları

Halkevciler Kadınlar’ın Ocak 2016 - Aralık 2016 tarihleri arasında paylaştığı, erişilebilen 1766 tweet incelenmiştir. Tweetler, Benford ve Snow’un kolektif eylem

çerçeveleri modelindeki “teşhis, çare, güdüleyici” olmak üzere üç çerçeve kategorisine ayrıştırılıp yorumlanarak olarak incelenmiştir. Tablo 4.26 , Platform’un tweetlerinin tematik analizinin çerçeve analizi modeli üzerinden oluşturulmuş tablosunu göstermektedir. Tweetlerin incelemesi sonucu modeldeki 3 çerçeveye uyan başlıklar çıkarılmıştır.

Tablo 4.26 Halkevcilerin Kadınların Çerçevesi Analizi

Halkevcilerin Kadınların Çerçevesi Analizi			
Çerçeveleme görevleri	Sorular	Adlandırma	Çerçeveler
Tehdit Çerçevesi	Problem Nedir? Nasıl Tanımlanmıştır?	Kadın Katliamı Vardır	Haksızlık- Yaşam Hakkı İhlali: Kadınların Yaşam Hakkı İhlal Edilmektedir
	Problem Kaynağı ve Sorumlusu Nedir/Kimdir?	Çocuk İstismarı, İnsanlık Suçudur Problem Kaynağı: Kadınlar Erkek Şiddeti Öldürmektedir ve Cezasızlığın Sebebi Erkeği Koruyan Adalet Sistemi'dir Problem Sorumluları: Devlet Yetkilileri ve Kurumları	Haksızlık-İnsan Hakları: Kadın ve Çocuk Hakları Gasp Edilmektedir Haksızlık-Cinsiyet Ayrımcılığı: Ataerkek Zihniyet Kadına Yönelik Şiddeti Meşrulaştırmaktadır Haksızlık- İnsan Hakları İhlali: Devletli Kadın ve Çocukları Korumak için Harekete Geçemekte ve Görevini İhmal Etmektedir
Çare Çerçevesi	Problem Çözümü Nedir?	Devlet Yetkilileri Ya Görevini Yapmalı Ya da İstifa Etmelidir	Kadın ve Çocukları Korumak Devletin Görevidir
	Problem Çözümü için Yapılması Gerekenler Nelerdir?	Kadın Mücadelesi Yürütülmelidir	Direniş ve Dayanışma: Kadınların Yaşam Hakkı ve Özgürlüğü için Direnmek ve Dayanışmak Gerekir
Güdüleyici Çerçeve	Neden Harekete Geçilmelidir?	Bir Kişi Daha Eksilmemek İçin Kadınlara Yönelik Saldımlara Tepki Göstermek Gerekir	Kızkardeşlik Bir Kadına Yapılmış Saldırı Tüm Kadınlara Yapılmış Sayılır
		Şavaşı, Şiddetin, Tecavüzün, Cinsiyetçiliğin, Emek Sömürüsünün Son Bulması İçin Harekete Geçmek Gerekli'dir	Ciddiyet ve Aciliyet Kadın Katliamı ve Çocuk İstismarı Sorunu, Çözülmesi Gereken Ciddi ve Acil bir Sorundur
			Kurucu Hikayeler Kadın yönümlük şiddet hikayeleri: Ebru Tireli, Tubta Korkmaz, Ayşegül Terziye yönelik saldırı olayları, Bağdat Caddesi'nde gerçekleşen cinsel saldırı Kadın cinayetleri hikayeleri: Türkan Sarıkaya, Cansu Kaya, Gulay Bursalı, Hande Kader cinayeti Özavunma Uygulayan Kadınların Hikayeleri: Çilem Doğan ve Yasemin Çakal Çocuk İstismarı Hikayeleri: Ensar Vakfı Yurtdışı İstismar Olayı, Aladağ Yurt Yangını, Adıyaman İstismar Olayı

4.3.2.1.1. Teşhis Çerçevesi

Halkevcî Kadınlar'ın tweet paylaşımlarında kadına yönelik şiddet sorunu, büyük yer kaplamakla birlikte başta çocuk istismarı olmak üzere birçok farklı soruna da tepki göstermektedirler. Ancak en fazla mücadele ettikleri sorunlar olarak kadın ve çocuk hakları analiz için seçilmiştir.

Problem Tespiti: #KadınÇocukHaklarıGaspEdiliyor

Halkevcî Kadınlar'ın Twitter paylaşımlarında kadına yönelik şiddet ve çocuk istismarı en fazla gündeme getirilen sorunlardır. Kullandıkları #KadınÇocukHaklarıGaspEdiliyor etiketi, iki soruna ortak bakışlarını özetlemektedir. Yani Halkevcî Kadınlar, kadın ve çocuklara dair sorunları insan hakları çerçevesinden tanımlamakta ve temel sorunu da bu hakların yok sayılması ve uygulanmaması olarak belirlemektedirler. Derneklerin kapatılması veya yayınlara sansür gibi sorun olarak belirledikleri diğer konular da yine kadın ve çocuk haklarının yok sayılması çerçevesinden ele alınmaktadır. Yani ana çerçeve olan haksızlık çerçevesi, kadın ve çocuk haklarının yok sayılması tanımıyla Halkevcî Kadınlar'ın kullandığı ana çerçevedir.

Yaşam Hakkı İhlali Çerçevesinden Kadın Katliamı Sorunu

Kadın Cinayetleri, Halkevcî Kadınlar'ın sorun alanlarından birini oluşturmakla birlikte, bu konuda herhangi bir raporlama yapmamaktadırlar. Halkevcî Kadınlar, kadına yönelik şiddetten söz ederken hem kadın cinayetleri hem de kadın katliamı kavramını kullanmaktadır. #KadınKatliamıVar etiketi ilk kez 9 Temmuz 2014'te 137 organizasyonun oluşturduğu Cinayetlere Karşı Acil Eylem Grubu tarafından artan kadın cinayetlerine dikkat çekmek için yaratılmıştır (Altınay, 2014, s. 1102).

İngilizce "femicide" sözcüğü her iki anlamı da vermekteyken, Türkçe'de "katliam" toplu öldürülme anlamına gelmektedir. Kadın Katliamı, sorunun aciliyetini vurgulayan daha şok edici bir ifade olup, sorunun geniş çapta ve yaygın oluşunu öne getirmektedir. Aynı zamanda ülke geçmişindeki birçok olayla ilgili politik

çağrışimleri vardır. Grup, Ankara'daki Güvenpark ve Gar patlamalarında ölenler için de “katliam” ifadesini kullanmaktadır. Aynı ifadeyi işçi ölümleri için de kullanmaktadır. Kadın katliamı kavramı, sorunun odağına kadını almakta ve kadına yönelik şiddetle ilgili söylemi değiştirmeyi amaçlamaktadır (Altınay, 2014, s. 1102). Bu da yine “kadın cinayetleri”nde olduğu gibi kadın hakları mücadelesi veren organizasyonların, sorunun sebeplerini ön plana çıkarmayı hedefleyen çerçeveleme çabalarının bir parçasıdır.

Tablo 4.27 Yaşam Hakkı İhlali Çerçevesinden Kadın Katliamı Tweetleri

11.May.16	Konur Sokak'taki bu çığılğa ses ver. Kadın katliamına dur de. #yaşamdanvazgeçmeyeceğiz #CerenBaran
30.Oca.16	Bakan S.Ramazanoğlu: 'Kadına yönelik şiddet yok, algıda seçicilik var!' Algıda seçicilik yok #KadınKatliamıVar
02.Şub.16	Kadın katliamına karşı Yaşam Hakkımız için Yürüyoruz #NurcanAkad 3 Şubat 06 Çarşamba 19.30 İkitelli Cemevi

Tablo 4.27'nin gösterdiği gibi, Halkevci Kadınlar da kadın cinayetlerine karşı mücadele ederken “yaşam hakkı ihlali” çerçevesini kullanmaktadır. “Yaşamı savunmak”, “yaşamına sahip çıkmak” gibi ifadeler tweetlerde yaşam hakkını vurgulamak için kullanılırken, barış söylemiyle başlatılan #YaşamdanYanayız etiketine de destek vermişlerdir. Yaşam hakkı, Halkevci Kadınlar için birçok sorunun ortak bir çerçevesidir. Örneğin Cerrattepe'e maden inşaatına direnmeyi de “Gökyüzünü görebilmek için yaşamımızı savunacağız” tweetiyle desteklemişlerdir çünkü maden inşaatını da cinayet olarak adlandırmışlardır. Şiddete maruz kalan ve bu sebeple kocasını öldüren Çilem Doğan'ı da “yaşamını savunan kadın” olarak tanımlamışlardır.

Öte yandan kadın mücadelesi de “yaşamına sahip çıkmak” olarak çerçevelenmektedir. “Bu hayat bizim”, özellikle yaşamın her alanında kadınların iradelerine sahip çıkmasını vurgulamak için kullanılmaktadır. Yani yaşam hakkı birçok toplumsal sorun için ortak kullanılmakla birlikte, çare ve güdüleyici çerçeve olarak da kullanılmaktadır.

İnsanlık Suçu Olarak Çocuk İstismarı

Çocuk istismarı, Halkevciler Kadınlar’ın toplumsal bir sorun olarak dikkat çektiği bir diğer konudur. Grup, tweetlerin genelinde istatistik paylaşmamakla birlikte, Tablo 4.28’teki gibi, çocuk istismarına dair 2014 yılında açılmış dava sayısını sorunun yaygınlığını göstermek amacıyla paylaşmıştır. Yine aynı şekilde çocuk gelinler sorununa vurgu yapmak amacıyla son 10 yılda evlendirilen kız çocuklarının sayısını paylaşmıştır. Halkevciler Kadınlar tweetlerinde bu soruna dair hergün yeni haber geldiğini belirterek toplumsal bir sorun haline geldiğini vurgulamaktadır. Çocuk istismarını genel anlamda haksızlık olarak ve “insanlık suçu” olarak çerçevelenmektedir. Çocuk istismarının ciddiyetini ortaya koymak için “tecavüz”ün yarattığı tahribat ve nasıl bir insan hakkı ihlali olduğuna dair birçok tweet paylaşmışlardır. Bunun için cinsel saldırıya uğradığı için intihar eden kişileri örnek göstermektedir.

Tablo 4.28 Çocuk İstismarı Tweetleri

18.Kas.16	2014 yılına dair bir veri: çocuklara yönelik cinsel istismar suçundan 18 bin 104 dava açıldı. #TecavüzMeşrulaştırılmaz
22.Mar.16	Aile içinde, okulda, sokakta her gün çocuk istismarı haberi. O çocuklardan Aile Bakanı sorumlu #AileBakanıİstifa
17.Kas.16	Çocuğa yönelik cinsel taciz,tecavüz insanlık suçudur! Bu tasarı tecavüzcüyü korumak, çocuğu ömür boyu tecavüze mahkum etmek demektir.

24.Kas.16	Bunlar sadece verilere yansıyanlar: Son 10 yılda 482 bin 908 kız çocuğu evlendirildi.
22.Şub.16	Öğretmenin tecavüzüne uğrayan Cansel intihar etti #canseliçinsusma
23.Mar.16	Son olarak "bir kez cinsel saldırıya uğrayan Gülay Bursalı intihar etmek zorunda kaldı. Bu örnek size yeter++

2016 yılı Ensar Vakfı yurdunda ve Adıyamnda'da gerçekleşen istismar vakaları ve Aladağ'daki yurt yangını gibi olaylarla çocukların mağduriyetinin sık sık gündeme geldiği bir yıl olmuştur. Halkevci Kadınlar, bu vakalara sahip çıkarak Twitter üzerinden soruna dair tanımlamalar, suçlamalar yapmış ve tepki göstermiştir. Kasım 206'da TBMM Başkanlığına sunulan "Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı" içerisindeki Türk Ceza Kanunu'nun çocuk istismarına yönelik 103. Maddesinde planlanan değişiklik, kamoyunda tepkiyle karşılanmış, Halkevci Kadınlar tarafından da "tecavüzcüyü korumak" ve çocuğu ömür boyu hapsetmek olarak yorumlanmıştır.

Problemin Kaynağı ve Sorumlusu

Halkevci Kadınlar, belirttiği sorunlara dair suçlu tanımını bir tweetinde şöyle yapmıştır: "Suçu işleyen de, göz yuman da, örtbas etmeye çalışan da suçludur." Bu ifade, ortaya koydukları sorunun sorumlularını nasıl belirlediklerini göstermektedir. Tweetlerinde de suçu işleyen failleri ve genel olarak erkek şiddetini sorunun kaynağı olarak gösterirken, devlet ve medya gibi kurumları da göz yumma, örtbas etme, meşrulaştırma gerekçesiyle sorumlu göstermektedirler. Hem erkek şiddeti hem de devlet ve medya kurumlarının tavrının kaynağı olarak ataerkil zihniyet gösterilmektedir.

Cinsiyet Ayrımcılığının Kaynağı Olarak Ataerkil Zihniyet

Halkevci Kadınlar, kadın cinayetlerinin ve kadına yönelik şiddetin kaynağını erkek egemen sistem ve onu yarattığı ayrımcı zihniyet olarak görmektedir. Ataerkil düzenin en somut hali olarak erkek şiddeti, kadınların katledilmesine sebep olarak gösterilen birinci sorumludur. Yaygın şekilde kullanılan “kadına yönelik şiddet” terimi şiddetin öznesini gizleyen, daha soyut bir ifadedir. Erkek şiddeti terimi ise şiddetin kaynağı olarak erkeği göstererek, sorunun kaynağına daha fazla vurgu yapan bir tanımlamadır. Mor Çatı’nın hazırlattığı “Adaletin Cinsiyeti, Erkek Şiddeti ile Mücadelede Hukuki Deneyimler” kitabında “kadına yönelik şiddet” kavramının failin kimliğini muğlaklaştırarak şiddetin faili olan erkek ve şiddetin ardındaki patriyarkal ilişkiler görünmez kıldığı ve şiddete maruz kalan kadınlar bir nesneye indirildiği belirtilmektedir. Kitapta önerilen kavram “kadına yönelik erkek şiddeti” olmakta beraber erkek şiddeti demenin, şiddetin failinin erkek olduğunu vurgulayarak, şiddetin ardındaki erkek egemenliği görünür hale gelerek diğer şiddet biçimlerinden ayrımını yapmayı mümkün kıldığı ifade edilmiştir (Akyüz, et al., 2014, s. 35). Halkevci Kadınlar tweetlerinde iki ifadeyi de kullanmaktadır. Ancak kadına yönelik şiddet kavram olarak problem tespiti olurken, erkek şiddeti kavramı problemin kaynağını göstermektedir. Tablo 4.29, problem kaynağı olarak erkek şiddetini gösterdikleri tweetlerden örnekler içermektedir

Tablo 4.29 Erkek Şiddeti Tweetleri

11.Şub.16	#ÖzgecanAslan 1 yıl önce bu ülkede sürekli körüklenen ve yüzlerce kadını aramızdan alan erkek şiddeti ile öldürüldü.
09.Şub.2016	#GizemiBulduk artık yeter, kız kardeşlerimizi erkek şiddetine teslim etmiyoruz. Kadın dayanışması ile güçleniyoruz.
11.Mar.16	Beşiktaş Turgut Vidinli’de, hesaba itiraz ettikleri için erkek şiddetine maruz bırakılan kadınların yanındayız

Halkevciler Kadınlar, çeşitli tweetlerinde erkek şiddetini, kendilerine karşı konumlandırarak, düşman ve suçlu olarak konumlandırmışlardır. Örneğin Özgecan Aslan ve diğer kadınların öldürülmesinin sorumlusu olarak erkek şiddetini göstermişlerdir. Yine Gizem Babataş'ı kaçıranlar ya da Beşiktaş Turgut Vidinli'de hesaba itiraz edince şiddete uğrayan kadınların durumunda, suçlu erkek şiddeti olarak gösterilmiştir. Yani kadınlara şiddet uygulayan erkeklerin ortaklaştığı bir erkek şiddeti kavramı vardır ve kadınlara tehdit olmaktadır.

Halkevciler Kadınlar, “erkek” kelimesini erkek egemenliği anlamına gelecek şekilde sıfat olarak, başka kavramlarla ilişkili cinsiyetçiliği belirtmek için de kullanmaktadır. Yani cinsiyet ayrımcılığı uyguladığına inandığı kurumları “erkek” olarak nitelendirmektedir. Örneğin Tablo 4.30'deki tweetlerde, mahkemelerin erkeklerin çıkarına karar verdiğini düşündüğü için, bu adaleti gerçek değil “erkek adalet” olarak tanımlamaktadır.

Tablo 4.30 Erkek Adalet Tweetleri

12.May.16	Erkek adalet değil gerçek adalet! https://twitter.com/sendika_org/status/730505874167476225 ...
12.Ara.16	Hayatlarımızı teslim almaya kalkışan erkek terörüne karşı erkek adalet değil, gerçek adalet!

Yine birçok feminist tarafından tepki gösterilip protesto edilen bir konu medyadaki tartışma programlarında çoğunlukla erkek konuşmacıların çıkartılıp onlara söz hakkı tanınmasıdır. Bu tavrı protesto etmek amacıyla Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Yard. Doç. Dr. İdil Elveriş tarafından 25 Ağustos 2016'da Twitter'da #SırfErkekPanel etiketiyle eylem başlatılmıştır (Şubatlı, 2016). Tablo 4.31'deki tweetlerle, Halkevciler Kadınlar da bu eyleme katılmışlardır. Onlara göre bu tür programlar kadınları yok saymaktadır.

Tablo 4.31 Erkek Panel Tweetleri

25 Ağu 2016	Toplumun yarısının yok sayıldığı #SırfErkekPanel İzlemiyoruz! İzlemeyeceğiz!
29.Ağu.16	Kadınlara söz verin #SırfErkekPanel istemiyoruz! @eceuner12 @ismailsaymaz @saygi_ozturk @kenan_alpay @ertanozyigit @cetasemih @HaberturkTV
29.Ağu.16	Kadını yok sayan, tamamı erkeklerden oluşan #SırfErkekPanel İstemiyoruz, İzlemiyoruz, İzlemeyeceğiz!

Halkevciler Kadınlar, tıpkı “erkek şiddeti” veya “erkek adalet” tanımlamalarında olduğu gibi adlandırma konusuna önem vermektedir. Çünkü her adlandırmanın altında birçok anlam bulunmaktadır. Suçların faillerinin adlandırılması, sorunun kaynağı ve sorumlusunun somut olarak ortaya konması için önemlidir. Bu sebeple tecavüz eden erkeklerin “sapık” olarak nitelendirilmesine karşı çıkmışlardır. Bu adlandırma tartışması çocuk istismarı sorununda da bulunmaktadır. Halkevciler Kadınlar, çocuk istismarı yapanlarla ilgili devam eden kavram karmaşasında, pedofil, sapık gibi ifadeleri reddederek fail ve suçlu gibi tanımları savunmaktadırlar. Bu kavramların kullanımı, sorunu bir hastalığa yükleyerek bireyselleştirdiği ve arkasındaki erkek egemen yapıyı görünmez kıldığı sebebiyle eleştirilmektedir. Ayrıca hastalık olarak kabul edilmesi, suçu işleyen erkeği iradesiz ve mağdur bir konuma yerleştirmektedir. Hastalık tanımlarını suçu meşrulaştırdığı gerekçesiyle reddetmektedirler. Halkevciler Kadınlara göre, suçu işleyen erkekler hasta değil, ne yaptıklarının farkında olan kişilerdir. Tablo 4.32, bu tür adlandırmalara karşı çıktıkları ve olması gereken adlandırmayı önerdikleri tweetleri göstermektedir.

Tablo 4.32 Adlandırma Sorununa Dair Tweetler

18.Kas.16	Pedofil değil, sapık değil Fail! Tecavüz suçtur, devletin görevi çocukları korumaktır! #TecavüzMeşrulaştırılmaz
18.Kas.16	Bunlar sapık, hasta değil. Ne dediğini ne yaptığını bilen suçlulardır. #TecavüzMeşrulaştırılmaz
29.Oca.16	Taciz, tecavüz hastalık değil suç, tacizciler sapık değil suçludur. Bu hayat bizim! Ayağa kalkıyoruz

Sorunların somut kaynakları belirlense de, bir düzen olarak ataerkil bir zihniyete ve düzene dayandığının anlaşılması, o düzenin içinde hangi eylem ve söylemlerin dolaylı yoldan soruna yol açtığının belirlenmesi açısından önemlidir. Bu sebeple feministler ısrarla erkek egemen düzenin, toplumsal yaşama ve kurumlara yayılmış söylemsel uzantılarını ve yeniden üretimini göstermektedir. Halkevciler Kadınlar da birçok tweetinde, devlet kurumlarının söylemlerini erkek egemen zihniyetin yol açtığı şiddeti meşrulaştırmakla suçlamışlardır. Diyanet, verdiği çeşitli fetvalarla, meşrulaştırıcı olarak suçlanan kurumlardan biridir.

İnsan Hakları İhlali Olarak Devletin Eylemsizliği ve İhmali

Halkevciler Kadınlar, devletin kadın ve çocuk haklarını korumakla yükümlü olduğunu savunmaktadır. Bu sebeple, kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet olaylarının sorumlusu olarak devlet yetkililerini göstermektedirler. Örneğin Tablo 4.33'deki tweetlerinde, 2016'da görevde olan aile bakanına doğrudan bunu sormaktadırlar. Halkevciler Kadınlar, kadına yönelik şiddette, devlet yetkililerini harekete geçmemekle ve kadın haklarını yok saymakla suçlanmaktadır. Gizem Babataş kaçırıldığında, Twitter'da seferber olan kadın örgütlerinden biri, Halkevciler Kadınlardır ve diğer gruplar gibi devletin harekete geçmemesini eleştirmektedir.

Tablo 4.33 İnsan Hakları İhlali Olarak Devletin Eylemsizliği ve İhmali Tweeti

23.Mar.16	Her gün şiddete uğrayan kadınları, cinsel istismara maruz kalan çocukları korumak göreviniz değil mi? @benbirkulum1
8.Şub.16	Gizem'i bulmak için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,Balıkesir Valiliği neyi bekliyor. Herkesin harekete geçmesi lazım #GİZEMNEREDE
5.Mar.16	@ailebakanligi @benbirkulum1 Bu twitler görülmüyor mu? Bir kadını açıkça öldüreceğini söyleyen bu adamı durdurun

Tablo 4.34'deki tweetler ise, Halkevi Kadınlar'ın, çocuk istismarı konusunda devlet yetkililerin,, sorunu önemsemeyip yok saymakla ve örtbas etmekle suçladığını göstermektedir. Özellikle Adıyaman'daki istismar olayından sonra alınan gizlilik kararı ve yayın yasakları olayı “örtbas” etmek olarak yorumlanmıştır. İstismarların soruşturulması için Meclis'e getirilen “çocuk istismarı inceleme komisyonu”nun oybirliğiyle reddedilmesini de benzer şekilde örtbas etme olarak yorumlamışlardır. Aynı zamanda kadın hakları ve çocuk hakları üzerine çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarının kapatılmasını, bu çalışmalarını engellemek olarak yorumlamışlardır.

Tablo 4.34 İnsan Hakları İhlali Olarak Devletin Eylemsizliği ve İhmali Tweetleri-2

9.Kas.16	Adıyaman'da 30 çocuğa istismar haberine yayın yasağı geldi. Gerçekler karanlıkta kalmasın diye yazıyoruz.
----------	---

15.Kas.16	Faaliyeti durdurulan #vakad haftada 3 gün mülteci kadınlara dil kursu veriyordu. #MücadelemizMühürlenemez
18.Kas.16	Çocuk istismarıyla mücadele eden @gundemcocuk 'a mühür vururlar, tecavüzcüler affedilsin diye yasa çıkarırlar. #TecavüzMeşrulaştırılmaz
29.Kas.16	Yangının elektrik kontağından kaynaklandığı söyleniyor.Denetimsiz cemaat yurtlarına terk edilen öğrenciler hayatını kaybediyor.
30.Kas.16	#TarikatYurtlarıKapatılsın @tcmeb çocukları korumak, sağlıklı, güvenli eğitim almalarını sağlamak sizin göreviniz, cemaatlerin değil.

Adana'da kız çocukların öldüğü yurt yangını sonrasında devlet yetkililerini denetim yapmadıkları, tarikat yurtlarının açılmasını izin verdikleri gerekçesiyle suçlamaktadırlar. Bu olayda ihmale vurgu yapan #KaderDeğilCinayet etiketini kullanarak sorumluluğu ifade etmişlerdir. Çünkü Gruba göre devletin görevi çocukları korumak ve sağlıklı ve güvenli eğitim almalarını sağlamaktır. "Kader" devlet yetkililerinin Soma'daki madencilerin ölümünde olduğu gibi zaman zaman kamuoyunda şok yaratan olaylarla ilgili yaptığı bir çerçevedir. Halkevciler Kadınlar kader çerçevesini kabul etmemekte, bu tür olaylarda ihmalin olaya yol açtığını savunarak cinayet tanımını kullanmaktadır.

Özetle, Halkevciler Kadınlar, teşhis çerçevesinde, problem olarak kadın katliamını ve çocuk istismarları göstermekle beraber, bu sorunların kaynağı olarak ataerkil zihniyeti ve devletin yükümlülüklerini yerine getirmemesinin göstermektedir.

4.3.2.1.2. Çare Çerçevesi

Problem tespiti ve problemin sorumluları çözümün çerçevesini de biçimlendirmektedir. Halkevciler Kadınlar, kadın ve çocuk haklarının korunmasını devletin yükümlülüğü olarak tanımladığı ve bu yükümlülüğün yerine getirilmemesini sorunun kaynağı olarak belirlediğinden çözüm olarak talepleri, devletin görevini yerine getirmesidir.

Devletin Görevini Yerine Getirmesi

Halkevciler Kadınlar, doğrudan aile bakanına, kadın ve çocuk haklarının korunmasının görevi olduğunu hatırlatarak yapılması gerekenleri tweetlerinde sunmuşlardır. Yükümlülüklerini yerine getirmeyen bakana birçok tweetlerinde görevini yapmadığı gerekçesiyle istifa çağrısında bulunmuşlardır. Bunun yanı sıra Tablo 4.35'teki tweetlerde olduğu gibi, cinsel istismara maruz kalan çocukların yaşadığı travmayı ifade ederek ve intihar eden Gülay Bursalı'yı bu travmaya örnek göstererek Aile Bakanlığı'ndan kadına yönelik şiddeti durdurması, çocuk istismarını engelleyerek politikalar üretilmesini, Ensar Vakfı'nın kapatılmasını ve sığınmaevlerinin açılmasını talep etmişlerdir. Yine MEB Bakanı'na da yangında çocukların ölmesinden sonra istifa çağrısı yapmışlardır. Dolayısıyla çözüm olarak devletten iki talepleri vardır: sorunu çözecek politikalar üretmek ya da görevi bırakmak.

Tablo 4.35 Devletin Görevini Yerine Getirmesi Talebi Tweetleri

23.Mar.16	Soruyoruz " tecavüze maruz kalan çocukların yaşadığı travmaya nasıl ortadan kaldıracaksınız" @benbirkulum1 @sendika_org @jinhaberajans
23.Mar.16	Son olarak "bir kez cinsel saldırıya uğrayan Gülay Bursalı intihar etmek zorunda kaldı. Bu örnek size yeter++

23.Mar.16	++ kadına yönelik şiddeti durdurarak, çocuk istismarını engelleyecek politikalar üretin. Ensar Vakfı kapatılsın, sığınmaevi açılsın
-----------	---

Ensar Vakfı'nın yurdunda ortaya çıkan çocuk istismarı olayından sonra birçok kadın örgütü Twitter'da olayı protesto etmiştir ve vakfın kapatılmasını talep etmişlerdir. Halkevciler Kadınlar da bu ortak etiketlerden aynı talebi dile getirmiştir. Aynı zamanda vakfın geçmişte rol aldığı çeşitli olayları paylaşarak, vakfın meşruiyetini sorguya açtıkları bir anlatı da inşa etmişlerdir. Halkevciler Kadınlar'a göre devlet, vakfı daha fazla soruşturmalı ve kapatmalıdır. Aynı zamanda çocukların mağdur olduğu olaylarda, devletten konuyla ilgili detaylı bilgi talep etmektedirler. Örneğin Aladağ'daki yurt yangıyla ilgili yurtlarla ilgili daha detaylı bilgi açıklanmasını istemişlerdir. Yani yurtların işleyişi ile ilgili kamuoyunun daha fazla aydınlatılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Halkevciler Kadınlar, kadın cinayetleri ve çocuk istismarına yönelik tartışılan idam, hadım gibi çözümleri de savunmamaktadır. Hatta ağır cezaların da çözüm olmadığını, bu tür olaylarda kadını suçlayan ataerkil zihniyetin sorgulanması gerektiğini ileri sürmektedir. Yine kadınlara ayrı ulaşım önerilerine karşı çıkarak, esas çözümün ve taleplerinin toplu taşımının daha güvenli, kadın dostu hale getirilmesi ve daha aydınlık sokaklar olduğunu belirtmişlerdir. Tablo 4.36, bu konudaki fikirlerini ifade eden tweetlere örnekler göstermektedir.

Tablo 4.36 Çözüm Önerileri Tweetleri

11.Nis.16	+ Münevver Karabulut öldürüldüğünde başıboş bırakırsanız davulcuya kaçır diyen, gece 3te sokakta ne işi var diyen zihniyet sorgulanmalı
14.Haz.16	M.Gökçek'ten pembe vagon değil, kadın dostu güvenli toplu taşıma, aydınlatılmış sokaklar ve susmasını istiyoruz! https://twitter.com/sendika_org/status/742636731695038464 ...

Kadına yönelik şiddetin son bulması için, Halkevciler Kadınlar devlet yetkilerinden görevlerini yapmasını talep etmektedir. Yapılmasını bekledikleri görevlerden biri bir kadın kaçırıldığında onu kurtarmak için beklemeden harekete geçmektir. Adaletin sağlanması, özellikle dava zamanlarında bekledikleri sonuçtur. Bu talebi birçok vakada dile getirmektedirler. Halkevciler Kadınlar'a göre gerçek adaletin sağlanması, sorunun çözümlerinden biridir. Halkevciler Kadınlar'ın Twitter'da dile getirdiği taleplerden bir diğeri de, Mamak'ta kapanan kadın sığınmaevinin tekrar açılmasıdır. Eylemlerinde sığınmaevinin açılmasını da "yaşama hakkı" çerçevesinde talep etmişlerdir. Bu talep için imza kampanyası toplayarak belediyeye teslim etmişlerdir.

Bir diğer talep ise, kocasından şiddete gören ve kocasını öldüren kadınların beraat etmesidir. Bu konuda gündemdeki vakalar, istismarcısını ya da şiddet gördüğü kocasını öldüren Nevin Yıldırım, Çilem Doğan ve Yasemin Çakal'dır. Halkevciler Kadınlar, yaşam hakkı çerçevesinden baktığı bu olaylarda, kadınların yaşamlarını savunduğunu, meşru müdafaa yaptığını bu sebeple ceza almaması gerektiğini savunmaktadır. Tablo 4.37'deki örneği verilen tweetlerinde de bu kadınlara yönelik özgürlük talebini sık sık dile getirmektedir.

Tablo 4.37 Meşru Müdafaa Uygulayan Kadınlara Özgürlük Talebi Tweetleri

16.Mar.16	Damla hayatını savundu, beraat aldı. Nevin, Çilem, Yasemin ve hayatını savunan kadınları serbest bırakın
25.Şub.16	#çilemdoğan #yaseminçakal ve #nevinyıldırım gibi hayatını savundu. #cilemdoğanaozgurluk

Kadın Mücadelesi

Halkevcı Kadınlar, belirledikleri sorunların çözümü için mutlaka birlik olup sokakta mücadele etmek gerektiğini savunmaktadır. Sokak, Tablo 4.38'deki örneklerdeki gibi birçok tweette vurgulanmaktadır ve hesap sormanın, yaşamına sahip çıkmanın alanı olarak gösterilmektedir. Yani her ne kadar Twitter'da çevrimiçi aktivizm yürütseler de, Halkevcı Kadınlar için mücadelenin esas yeri sokaktır. Kadınlar talepleri için sokağa çıkmalıdır. Sokağın sürekli vurgulanmasının sebeplerinden biri, sokakların kadınlar için güvenli olması talebidir. Ebru Tireli parkta saldırıya uğradıktan sonra yapılan eylemi, güvenli parklar ve sokaklar talebi olarak ifade etmişlerdir. Gruba göre kadınların mücadelesi, erkek egemenliğinin yarattığı baskıya ve tahakküme karşı sokakları kadınlar için özgürleştirecektir.

Tablo 4.38 Halkevci Kadınların Kadın Mücadelesi Tweetleri

1.Tem.16	Halkın Sesi Gazetesi 261.sayı Halkevleri Kadın Sekreteri Gülşah Öztürk: 'Sokaklar Kadınları bekliyor'
9.Ara.16	#EbruTireliYalnizDegildir Manisa'da kadınlar güvenli parklar ve sokaklar için eylemdeydi. Kadınlarla röportajımız için videoya tıklayın.
26.Ağu.16	Erkek egemenliğine karşı sokakları özgürleştiren kadınlar 28 Ağustos'ta Demokrasi ve Laiklik buluşmasında
27.Oca.16	Geceleri de sokakları da meydanları da terk etmiyoruz. #SessizKalmıyoruz

Halkevci Kadınlar, çözüm için yürütülecek kadın mücadelesini, dayanışma ve direnme çerçevesinde anlatmaktadır. Bu çerçeveleri aynı zamanda kadın mücadelesine daha fazla kadının katılabilmesi için güdüleyici olarak da kullanmaktadır. Dayanışma Halkevci Kadınların, sorunların çözümü için kullandığı en yaygın stratejilerden biridir ve dayanışma adına yaptıklarını ve mesajlarını, Tablo 4.39'daki tweet örneklerinin gösterdiği gibi, Twitter aracılığı ile iletmektedir. Kolektif olarak yapılan imza kampanyası, sanal eylem, sokak protestosu vb. birçok eylem dayanışma olarak adlandırılmaktadır. Şiddete ve haksızlığa maruz kalan kadın ve LGBTİ bireylere, “yanındayız” diyerek destek mesajı göndermektedir. Aynı zamanda mağdur kişiler için “yalnız değildir” ifadesini kullanarak, onların yanında olduklarını belirtmektedirler. Bu mesajların dışında, mücadele veren, direnen kişilerin ya da şiddete maruz kalmış mağdur durumda kişilerin ziyaretine gitmektedirler. Gruba göre bu eylem, onların direnişine “ortak olmak”tır. Birlikte dayanışma içinde eylem yaptıkları kişi veya gruplara da teşekkür mesajı yollamaktadırlar. Dayanışmayı sadece şiddete maruz kalan kadınlar değil, örneğin

Cerratepe mücadele eden kadınlar, Orlando Katliamı'nda ölenler, Ezidi Kadınlar gibi çeşitli gruplar için göstermektedirler. Adliye eylemleri, dayanışma çerçevesinde aktarılmaktadır. Halkevciler Kadınlara göre kadın dayanışması sayesinde, erkeğin çıkarını kollayan “erkek” olarak tanımladıkları adalet değişecektir.

Tablo 4.39 Halkevciler Kadınların Kadın Mücadelesi Tweetleri-2

17.Oca.16	#KadınlarHayatlarınıSavunuyor Yaşamına sahip çıkan Deniz'in yanındayız
27.Şub.16	Cerratepe'de yaralanan Zeyno'yu bugün ziyaret ettik. #ArtvinDireniyor #CerratepeKadınlarıdır
10.Nis.16	Bugün Ankara'da eski sevgilisi tarafından sokakta şiddete uğrayan bir kadının direnişine ortak olduk. #YaşasınKadınDayanışması #BuHayatBizim
22.Nis.16	İsimlerini bilmediğim ama dün Karaman Adliyesi önünde beklerken dayanışma gösteren @halkevcikadin lara selam ve sevgiler.

Bir davada istenilen sonucun elde edilmesi ya da bir kadının bulunması, bir talebin karşılanması gibi sonuçlar, kadın dayanışmasının yarattığı bir başarı olarak aktarılmaktadır. Bu şekilde kadın dayanışmasının, devletten beklenen taleplerin karşılanmasında önemli olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin Tablo 4.40'deki bir tweetlerinde Çilem Doğan'ın tahliyesinin kadın dayanışması sayesinde olduğunu vurgulamak için “kadın dayanışması özgürleştirir” sloganını kullanmışlardır.

Tablo 4.40 Halkevcı Kadınların Kadın Mücadelesi Tweetleri-3

09 Şub 2016	#GizemiBulduk artık yeter, kız kardeşlerimizi erkek şiddetine teslim etmiyoruz. Kadın dayanışması ile güçleniyoruz.
12.Ara.16	#EbruTireli kadın dayanışması, erkek adaletinizi tarihin çöplüğüne atacak! Er ya da geç, kadınlar kazanacak!
21.Haz.16	çilem özgürlüğüne kavuşmasını kutluyoruz! kadın dayanışması özgürleştirir! 19:30 Beşiktaş Hakan pastanesi önünde buluşuyoruz

Dayanışma yaratmak ve dayanışmayı örgütlemek, sadece protesto eylemleri değil, başka etkinliklerin aktarımında da kullanılmaktadır. Morfest gibi düzenledikleri etkinlikler de kadın dayanışmasının örgütlendiği yer olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla Halkevcı Kadınlar için kadın dayanışması yaşamın her alanında olması gereken bir örgütlenmelidir.

Halkevcı Kadınlar'ın eylemlerini anlatırken kullandığı bir diğer çerçeve ise direnmedir. Direnmek, baskıya karşı pes etmemeyi ve kendi görüşlerini korumakta ısrar etmeyi çağrıştıran bir kelime olmakla birlikte aktivizm kapsamında, otoriteye yönelik muhalefet içeren, –içinde yer almayı gerektiren sosyal bir etkinlik ve eylemlilik halidir (Johansson & Vinthagen, 2014). Halkevcı Kadınlar için direnmek, kazanmak için bir yoldur, dolayısıyla kadın mücadelesinin bir parçasıdır. Devletin istenmeyen hareketlerine karşı yapılan eylemleri “direnme” olarak çerçevelemektedirler. Dolayısıyla tweetlerinde Cerattepe’de maden şirketinin çalışmasına karşı kadınların eylemi ya da yeni TCK tasarısına karşı yapılan eylemleri “direniş” olarak tanımlamışlardır. İtaatsizlik ve isyan, direniş çatısı altında kullandıkları diğer ifadelerdir. Direniş durumlarında, istenilen sonuç gerçekleşene kadar(örneğin TCK tasarısı geri çekilene kadar) eylemleri sürdüreceklerini ifade etmektedirler. Tablo 4.41, Halkevcı Kadınlar'ın direniş mesajı verdikleri tweetlerinden örnekler göstermektedir.

Tablo 4.41 Halkevci Kadınların Kadın Mücadelesi Tweetleri-4

24.Şub.16	Artvin'de direnen kadınlar kazandı. Ama durdurmak yetmez, şirket gidene kadar ayaktayız!
31.Eki.16	#İtaatYokİsyanVar çünkü #SustukçaSıraSanaGelecek Kadınların ellerinde umut var, isyan var. Her'halde' direnmeye devam.
18.Kas.16	#TecavüzMeşrulaştırılamaz Yarın 18'de Kadıköy Süreyya Operası önündeyiz. Bu yasa geri çekilene kadar direniyoruz.

Direnışin bir parçası olarak kullandıkları diğer ifade “ayağa kalkmak” ve “yaşamına sahip çıkmak”tır. Ayağa kalkmak, kişinin pasiflikten sıyrılıp, sahip olduğu hakları korumak için tepki göstermesi ve harekete geçmesini belirtmektedir. Yaşamına sahip çıkmak da benzer şekilde, gerçekleştirilen eylemin (sorunların yaşam hakkı ihlali olduğuna gönderme yapacak şekilde) yaşamını sürdürmek için gerekli haklara sahip çıkmak için yapıldığını ifade etmektedir. Tablo 4.42'deki tweetlerde görüldüğü gibi kimi zaman ayağa kalkmak ve yaşamına sahip çıkmak anlamına gelen “bu hayat bizim” sloganıyla birlikte kullanılmaktadır.

Tablo 4.42 Halkevci Kadınların Kadın Mücadelesi Tweetleri-5

28.Ağu.16	Bu hayat bizim! Kadın Düşmanlığına Karşı Ayağa Kalkıyoruz. Bugün Saat:16.00 Eski Mamak Kömür Deposunda Buluşuyoruz
29.Oca.16	Tacizi, tecavüzü, kadın cinayetlerini meşrulaştıranları #ProtestoEdiyorum Bu hayat bizim! Ayağa kalkıyoruz!

15.Şub.16	Bu hayat bizim! Yaşamına sahip çıkan #YasemineÖzgürlük 16Şubat 13.30 BakırköyAdliyesi
-----------	--

4.3.2.1.3. GÜDÜLEYİCİ ÇERÇEVE

Halkevci Kadınlar, çözüm için kadın mücadelesi gerekliliğini savundukları için düzenledikleri etkinlik ve eylemlere daha fazla kadının katılması için ve gündemdeki sorunlarla ilgili daha fazla kadının tepki göstermesi için Twitter üzerinden çağrıda bulunmaktadır. GÜDÜLEYİCİ ÇERÇEVE, kadınların bu etkinlik ve eylemlere neden katılması gerektiğine dair sebepleri vermektedir.

Örneğin bir tweette sokağa çıkmak için çağrıda bulunurken “kadın katliamının her yerde” oluşunu sebep olarak göstermişlerdir. Bu ifade güdüleyici çerçevelenme olarak aciliyet ve ciddiyet belirtmektedir. Yani kadın cinayetleri o kadar yaygın görülmektedir ki artık birşeyler yapmak gerekmektedir. Tablo 4.43’teki tweette verilen bu ifade bir tahammül sınırının aşıldığı çağrışımlı yapılmaktadır.

Tablo 4.43 Halkevci Kadınlar GÜDÜLEYİCİ ÇERÇEVE

10.May.16	Bu akşam Ankara Konur Sokak'ta bir kadın katledildi. Kadın katliamı her yerde!İsyan et, sokağa çık!Bu hayat bizim @sendika_org@jinhaberajans
-----------	---

Çözüm için sundukları direnişlere yaptıkları çağrılarda, birçok sorunu harekete geçmek için sebep olarak sunmuşlardır. Tablo 4.44’deki tweet örneklerinde olduğu gibi, tacizler, tecavüzler, kadın cinayetleri, erkek şiddeti, gericiilik ayağa kalkmak, yani harekete geçmek için gerekçeler olarak verilmiştir. Aynı zamanda barış ve özgürlüğün gelmesi için de ayağa kalkma çağrısı yapmışlardır.

Tablo 4.44 Halkevci Kadınlar GÜdüleyici Çerçeve-2

28.Oca.16	Bu hayat bizim! Tacize, tecavüze karşı ayağa kalk! Kartal/İstanbul
28.Oca.16	Ankara Mamak'ta kadınlar gericiliğe karşı özgürlük için Ayağa Kalk! diyor

Halkevci Kadınlar, sorunların çözümü için dayanışma gerektiğini savundukları için, kadınları da dayanışmaya çağırılmaktadırlar. Dava nöbetleri ve takibi için kadınları, şiddete maruz kalmış veya öldürülmüş kadınların davalarının olduğu zamanlarda adliyeye çağırılmaktadırlar. Bu çağırımı yaparkenki çerçevelemeleri, orada olmanın (erkek adalete karşı) gerçek adaletin sağlanmasını getireceği söylemidir. Tablo 4.45’de örnek tweette, Ayşegül Terzi’ye yönelik saldırıyla ilgili davaya kadınlar destek için çağırılırken, gelmelerinin gerçek adaletin sağlanmasında etkili olduğu belirtilmektedir.

Tablo 4.45 Halkevci Kadınlar GÜdüleyici Çerçeve-3

20.Ara.16	Ayşegül yalnız değildir. Tekmeci Abdullah Çakıroğlu hala sokakta. Gerçek adalet için haydi davaya! 21 Aralık Çarşamba/10.00/AnadoluAdliyesi
-----------	---

Halkevci Kadınlar, dayanışmaya çağırırken, sorunun ortaklığına dair bir güdüleyici çerçeve yapmaktadır. Kızkardeşlik, feminist harekette yaygın olarak kullanılan ve sorunların ortaklığına ve kadın dayanışmasına vurgu yapan bir ifadedir. Kızkardeşlik bir bağı ifade eder ve o bağ için harekete geçmeyi zorunlu kılar. Yani kızkardeşlik ve ortaklık söylemi ahlaki bir zorunluluk çağırımı yapmaktadır. Birbirini tanımayan, birbirine yabancı olan kadınlar, sorunların ortaklığı sebebiyle aynı kategoriye girer ve kızkardeşlik bağı birbiri için harekete geçmeyi gerektirir.

Tablo 4.46'teki tweetlerde, kadınlar dayanışma için sokak eylemine çağırırken kızkardeşlik söylemini kullanarak çağırıyorlar. Bu çağrılarda, çare çerçevesi ve güdüleyici çerçeve bir arada bulunmaktadır. Çünkü çözümün ancak kadınlar harekete geçer ve dayanışma içinde direnirse geleceğini ifade etmektedir.

Tablo 4.46 Halkevciler Kadınlar Güdüleyici Çerçeve-4

10.May.16	Bugün Konur Sokak'ta bir kadın katledildi! Tüm kızkardeşlerimizi isyana çağırıyoruz bu hayat bizim!
10.May.16	Bir kadın daha eksilmeyeceğiz! Tüm kızkardeşlerimizi #CerenBaran için Yüksel Caddesi'ne çağırıyoruz

4.3.2.2. Anlatı Analizi

Halkevciler Kadınlar'ın tweetlerinin anlatı analizi için, istismarcılarını ya da şiddet gördüğü kocasını öldüren kadınlara yönelik yaptıkları meşru müdafaa savunusunun tweetleri seçilmiştir. Farklı tarihlerde paylaşılan bu tweetler birleştirilip, Halkevciler Kadınların bu soruna dair kurdukları anlatı ortaya çıkarılmıştır.

Çerçeve Kuran Hikayeler: Yaşamını Savunan Kadınlar, Nevin, Çiğdem, Yasemin

Kamuoyunda tartışma yaratan ve feminist örgütlerin de gündeminde bulunan üç cinayet vakası Halkevciler Kadınlar tarafından takip edilmektedir. Ancak burada cinayetler kadınlar tarafından işlenmiştir. Nevin Yıldırım, 29 Ağustos 2012'de kendisine tecavüz ettiğini iddia ettiği adamı öldürmüş ve 2015'te müebbet hapis cezasına çarptırılmıştır. Yasemin Çakal, 10 Temmuz 2014'te kendisi ve çocuğuna sistematik şiddet uygulayan eski kocasını öldürmüştür ve mahkeme süreci devam etmektedir. Çilem Doğan 8 Temmuz 2015'ta şiddet gördüğü eşini öldürmüş ve 15 yıl hapis cezası almıştır.

Bu vakalarda mahkeme kadınları kasten öldürme suçuyla yargılarken, feminist örgütler ve avukatlar kadınların eyleminin meşru müdafaa olduğunu ifade ederek beraat talep etmektedir. Dolayısıyla mahkeme süreçleri ve haberler de birbirine karşıt iki anlatının mücadelesi ile geçmektedir. Polletta ve Chen'e göre istismarcısını öldüren kadınların meşru müdafa savunması, toplumda daha önce varolan anlatılar sebebiyle kabul edilmemektedir. Varolan anlatılara göre kadın ya kurbandır ya da agresif ve şiddete eğilimlidir. Yani yargıç, şiddet görmüş kadının bu standartlarda ölümcül güç kullanmasını akla yatkın bulmamasıdır. Çünkü bunu kabul etmek dayak yemiş kadını hem kurban hem de rasyonel aktör olarak görmeyi gerektirmektedir. Toplumda bu iki kategori karşıt olarak konumlanmaktadır. İstismarcısını öldüren kadın iki kabul edilemez seçenekle yüzleşir. Aktörlüğünü ileri sürebilmektedir, eylemlerinin kendi kontrolünde olduğu bir hikaye anlatmaktadır. O zaman kurban rolünde görülmemelidir. Ya da kurban durumunu vurgulayabilir. O zaman eylemlerin akla yatkın olmadığı riski çıkar. Bir tarafta meşru kendini savunma olay örgüleri vardır; savaş alanındaki asker, evini yabancı birine karşı koruyan erkek gibi diğer tarafından kurban olan kadın ve öyle olmayan kötü kadın hikayeleri vardır (Polletta & Chen, Narrative and Social Movements, 2012, s. 494-496).

Halkevciler Kadınlar, tweet paylaşımlarında Çilem Doğan'ın hikayesine ağırlık vermekle birlikte, Yasemin Çakal'ın mahkeme süreçlerinden söz etmiş, Nevin Yıldırım'ının ismini ise Çilem ve Yasemin için özgürlük talep ederken (muhtemelen cezası çoktan kesinleştiği için) birkaç kere kullanmıştır. Halkevciler Kadınlar, "yaşam hakkı" çerçevesinden üç kadının da hayatta kalmak için cinayet işlemek zorunda kaldıklarını belirtebilmekte ve bunun için "yaşamı savunmak" ifadesini kullanmaktadır. İki ayrı tweetlerinde, bu vakalara emsal olması için eşini ve istismarcısını öldürüp, mahkemede beraat eden Damla Kutlu ve Songül B.'nin hikayelerini örnek göstermişlerdir.

Halkevciler Kadınlar'ın bu anlatıları kurarken başvurduğu esas çerçeve "özsavunma hakkı"dır. Hem uluslararası insan hakları sözleşmesine, hem de TCK'ya göre kendini haksız saldırıya karşı savunan yani meşru müdafaa hakkını uygulayan kişiye ceza verilmemektir. Hukuki karşılığı meşru müdafaa olsa da feministler özsavunma kavramının daha fazlasını kapsadığını, öldürülmemek için öldürmek zorunda kalmasının yanı sıra kadınların hayatlarında yaşamak zorunda bırakıldığı

rollere, olaylara baş kaldırmasıdır. Yaşamına sahip çıkma terimi ise İstanbul Feminist Kolektif'in 2015'te kendilerine şiddet gösteren erkekleri öldüren kadınlar üzerine aylık yayınladığı raporların başlığında "Kadınlar Hayatlarına Sahip Çıkıyor" olarak kullanılmıştır. Hatta bu raporlar Çilem Doğan'ın kadınlara yazdığı mektupta geçen "Kirpiğiniz Yere Düşmesin" ifadesinin ismi yapıldığı bir kitap haline getirilmiştir (Uslu, 2016).

Halkevciler Kadınlar, tweetlerinde Nevin Yıldırım, Yasemin Çakal ve Çilem Doğan için ölmek için öldürdükleri gerekçesiyle özgürlük talep etmektedirler. Bu talebin gerçekleşmesi için Twitter'dan yayın yapmakla birlikte duruşma zamanlarında adliyeye giderek davaları takip etmektedir. Hakkında en fazla tweet paylaşılan Çilem Doğan'ın kefaletle tahliye edilmesi, Halkevciler Kadınlar tarafından kadın dayanışmasının zaferi olarak tanımlanmış ve kutlanmıştır. Hatta kutlama için hem sokaktan hem de Twitter'dan kadınlara çağrı yapılmıştır ve farklı illerde kutlama yapıldığını paylaşmışlardır. Dayanışmayla özgürlüğün kazanılması Çilem Doğan'ın tahliyesinin ana temasıdır ve tüm kadınlara mal edilmiştir. Kadınlara yönelik söylenen "Özsavunma yaşatır" ve "Kadın dayanışması özgürleştirir" sloganları, çare çerçevesi kapsamında kadın mücadelesinin (ve özsavunmanın) çözüm olduğunu (ve hak olduğunu) ifade etmektedir. 20 Haziran 2016'da Halkevciler Kadınların sekreteri Gülşah Öztürk'ün tahliye ile ilgili açıklamasının bağlantısı Twitter'dan paylaşılmıştır. Hem Twitter'da "Kadın, yaşam, özgürlük! #ÇilemDoğan" gibi paylaşımları hem de Öztürk'ün açıklamaları, bir zafer olarak görülen tahliyesiyle Çilem Doğan'ı kadın dayanışmasının simgesi ve kahramanı haline getirmektedir. Öyle ki Öztürk açıklamasında Çilem Doğan'ın "kadınlar ölmesin biraz da erkekler ölsün" diyerek kadınların umudu olduğu, kadın dayanışmasının ve özsavunmanın hak olduğu gerçekliğinin sembolü haline geldiğini belirtmiş ve Çilem'i onuruyla direnen, yaşamına sahip çıkan kadın olarak konumlandırmıştır.

Dolayısıyla Halkevciler Kadınların özsavunma ve kadın dayanışması anlatısında Çilem Doğan bir kahraman, emsal teşkil eden bir semboldür. Nitekim tweetlerinde paylaştıkları kutlama sırasında atılan sloganlardan biri "Sıra Yasemin ve Nevin'de"dir. Yani bu kararın ileride kazanılacak mücadelelerin bir başlangıcı olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda bir eylem için attıkları tweette "Nevin,

Çiğdem, Çilem, Yasemin gibi hayatını savunmak için #AyağaKalk” ifadesiyle güdüleyici çerçeve olarak da kullanılmıştır.

4.3.3. Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ)

1993 yılında bağımsız bir sivil toplum örgütü olarak kurulan Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler (KİH-YÇ) Derneği, web sitelerindeki tanıma göre “Türkiye’de ve uluslararası düzeyde kadının insan haklarını, eşitliği ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını” savunmak amacıyla kurulmuştur. Kadın hakları sorununa bakışı insan hakları çerçevesindedir; kurulurken isimlerini, aynı yıl Viyana’da düzenlenen Dünya İnsan Hakları Konferansı’nda kadın haklarının insan hakları olarak tanımlanması üzerine “Kadının İnsan Hakları” olarak belirlemişlerdir (Biz Kimiz).

KİH-YÇ, kurumsal bir yapıya sahiptir, sayfalarında mali işleri yürüten, projeleri koordine eden veya ofis yöneticisi olan ekipleri tanıtılmıştır. Ancak kararların yatay şekilde alındığını, hiyerarşik olmadıklarını belirtmektedirler. Ayrıca destek aldıkları danışmanları vardır ve mali destek için çeşitli uluslararası kuruluşlarla çalışmaktadır. Bunun yanı sıra kendilerini özerk(yani siyasi oluşumlardan bağımsız), cesur, her tür ayrımcılığa karşı, anti-militarist vb. özelliklerle tanımlamışlardır. Derneğin bazı çalışmalarını, kadınların yasal haklarını öğrenebilmesi için 1995’ten beri yürüttükleri 1995 yılında KİH-YÇ’in bazı çalışmaları Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı, yerel kadın grupları ve örgütlerinin güçlendirilmesi çalışması, feminist bilgi üretimi ve paylaşımı olarak alternatif medya ağları yaratmak ve basılı ve görsel-işitsel kaynak materyaller oluşturmaktır. Dernek, BM mekanizmalarına, süreçlerine ve uluslararası kadın hareketlerine, uluslararası savunuculuk ve ağ faaliyetlerine katılarak, kendini uluslararası kadın hareketinin bir parçası olarak konumlandırmakta ve uluslararası konferanslara, projelere, koalisyonlara aktif şekilde katılmaktadır. Bu çalışmalarıyla toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal adalet sorunlarına yaptığı katkı sebebiyle 1999 yılında Uluslararası Kadın Kalkınma Örgütü’nün (AWID) Öncü Çözümler Ödülü’nü kazanmıştır. 2007 yılında da Türkiye ve Müslüman Kadınlarla yaptığı cinsel, bedensel ve doğurganlık hakları konusunda bilinçlendirme çalışması sebebiyle Gruber Vakfı Uluslararası Kadın Hakları Ödülü’nü almıştır. 2005 yılından

itibaren de Birleşmiş Milletler'in (BM) Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) özel STK danışmanlık statüsüne sahiptir.

KİH-YÇ, web sitesinde günümüzde kadının durumunu uluslararası gelişmeleri de dikkate alarak hem yerel hem uluslararası temelde değerlendirmiş ve kadınlar açısından zorlayıcı ve tehlikeli olabilecek muhafazakarlığın ve ataerkilliğin arttığı, neoliberal politikaların tehdit yarattığı, militarist politikaların arttığı bir döneme girildiğini, bu sebeple kadın mücadelesinin geliştirilmesi gerektiğini aktarmıştır. Bunun için de bazı strateji, çözüm önerileri öne sürmüştür. Örneğin kadın hakları örgütlerinin görüş farklılıklarına bakmayıp ortak eylem yöntemleri belirlemesi gerektiği, dayanışma ağının uluslararası boyutta genişletilmesi gerektiği gibi birçok fikir öne sürmüştür.

KİH-YÇ web sitesi dışında, 2006 Şubat ayından beri düzenli olarak Mor Bülten isimli, dayanışma ağları içerisindeki kadınların deneyim, duygu ve düşüncelerini paylaştıkları çevrimiçi bir bülten yayınlamaktadır. Bunun yanı sıra Facebook, Twitter, Instagram, Google Plus ve YouTube hesabı bulunmaktadır.

2013 Mayıs ayında @kadinh ismiyle açılan Twitter hesaplarından 7 Ocak 2016 tarihine kadar 5603 tweet paylaşmışlardır. Aynı tarihte 5087 takipçisi, takip ettiği 578 hesap bulunmaktadır.

4.3.3.1. Anlatının Paradigmatik Analizi Bulguları

Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler (KİH-YÇ) Derneği'nin 2016 ve Aralık 2016 tarihleri arasında paylaştığı erişilebilen 376 tweet incelenmiştir. Tweetler, Benford ve Snow'un kolektif eylem çerçeveleri modelindeki "teşhis, çare, güdüleyici" olmak üzere üç çerçeve kategorisine ayrıştırılıp söylemsel olarak incelenmiştir. Tablo 4.47, Platform'un tweetlerinin tematik analizinin Ihle'in çerçeve analizi modeli üzerinden oluşturulmuş tablosunu göstermektedir. Tweetlerin söylemsel incelemesi sonucu modeldeki 3 çerçeveye uyan başlıklar çıkarılmıştır.

Tablo 4.47 Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği Çerçeve Analizi

Çerçeveleme görevleri	Sorular	Adlandırma	Çerçeveler	Kurucu Hikayeler
Tehsis Çerçevesi	Problem Nedir? Nasıl Tanımlanmıştır?	Türkiye'nin Kadının İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Eksiklikleri Vardır	Ekonomik-İlerleme ve Kalkınma: Devletin ilerleme ve kalkınması için kadının güçlenmesi gerekmektedir.	
		Savaş Kadınlar İçin Önemli Bir Sorundur	Haksızlık- Yaşam Hakkı İhlali: Kadınlar Yaşamdan Yanadır	
Çare Çerçevesi	Problem Kaynağı ve Sorumlusu Nedir/Kindir?	Boşanma Komisyonu Raporunda Kadın ve Çocuk Hakları Gasp Edilmektedir	Haksızlık: Kadın ve Çocuk Hakları İhlal Edilmektedir	
		Yeni TCK Tasarısının Çocuk İstismarıyla İlgili 103. Maddesi İstismarcıyı Korumaktadır	Haksızlık: Çocuk Hakları İhlal Edilmektedir	
Güdüleyici Çerçeve	Neden Harekete Geçilmelidir?	Devlet Yetkilileri Yükümlülüklerini Yerine Getirmemektedir	Haksızlık: Kadın ve Çocukları Korumak Devletin Görevidir	Uluslararası Toplantıların Hikayeleri: Kadınların Statüsü Komisyonu'nun 6. toplantısı ve Üst Düzey Siyasi Forumun Sonuçları
		Devlet Taraf Olduğu Anlaşmaların Getirdiği Yükümlülükleri Yerine Getirmelidir	Önemlilik ve Ciddiyet: Kadın ve Çocuk Hakları Tehlike Altındadır	

4.3.3.1.1. Teşhis Çerçevesi

KİH-YÇ Derneği, Twitter paylaşımlarında birçok soruna değinmiştir. Bunlar, savaşın kadınlar üzerindeki etkisi, kadın cinayetleri, çocuk istismarı, kadınların siyasal temsili, trans cinayetleri vb. konulardır. Dernek, bu konuların her biri ile ilgili tweetler paylaşırken, tek birine yoğunlaşmamıştır. Ancak diğer kadın örgütlerinin katıldığı kampanyalara destek vermiştir. Bunun yanı sıra kendi projeleri için katıldığı uluslararası toplantılarda, özellikle Türkiye’yi ilgilendiren mesajları Twitter üzerinden paylaşmıştır. Bu sebeple Derneğin paylaşımlarının iki türlü olduğu söylenebilir: Kendi projeleri ekseninde katıldığı toplantı ve kampanyaların söylemleri ve genel kadın hareketinin katıldığı eylem ve kampanyalara verdiği destek. Hepsinin bulunduğu nokta ise cinsiyet ayrımcılığı sorunu ve toplumsal cinsiyet eşitliği amacıdır. Dolayısıyla teşhis çerçevesi de bu iki eksenenden oluşmaktadır.

Problemin Tespiti

KİH-YÇ Derneği, aktif olarak katıldığı “Kadının Statüsü Komisyonu” gibi uluslararası toplantıların içeriklerini Twitter üzerinden paylaşmaktadır. Dolayısıyla Derneğin Twitter paylaşımlarının önemli kısmı, bu toplantıların sonuçlarıyla ilgilidir. Bunun yanı sıra KİH-YÇ Derneği’nin Twitter’da en çok destek verdiği 3 kampanya, Barış İçin Kadınlar Girişimi’nin #YaşamdanYanayız isimli imza kampanyası, 2016 Kasım’ında Meclise gelen TCK tasarısına ve Boşanma Komisyonu raporuna karşı başlatılan sanal kampanyalardır.

Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinden Kadın Hakları

Birleşmiş Millet (BM) tarafından 1979’da kabul edilen Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (CEDAW) Sözleşmesi, Türkiye tarafından 1985’te imzalanmış ve 1986’da yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, kadına yönelik ayrımcılığı tanımlayarak, sözleşmeye taraf olan devletlerin bu ayrımcılıkları ortadan kaldırması için atması gereken adımları belirlemektedir. Sözleşmeyle ilgili toplantılarda Türkiye resmi rapor sunarken, sivil toplum örgütleri de gölge rapor hazırlayıp sunum yapma imkanına sahip olmaktadır (Merkezi B. H., 2016). KİH-YÇ Derneği, bu toplantılarda gölge rapor sunmakta ve sunum yapmaktadır. Dernek, 14-24 Mart 2016 tarihleri

arasında ABD’de gerçekleşen Kadınların Statüsü Komisyonu’nun 6. toplantısına (CSW60 (2016)) katılmıştır ve toplantı sürecini Türkçe ve İngilizce olarak Twitter’den aktarmıştır. Dernek aynı zamanda mülteci kadınların ve kız çocuklarının yaşadıkları çoklu ayrımcılıklar hakkında panel düzenlemişlerdir ve paneli Periscope üzerinden yayınlamıştır.

CSW60 perspektifinde, kadın hakları insan haklarının parçası olarak ele alınmaktadır ve cinsel haklarla üreme hakları da insan hakkı olarak tanımlanmaktadır. Tablo 4.48’teki tweet, bu toplantıda Derneğin aktardığı bu vizyonu göstermektedir.

Tablo 4.48 Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinden Kadın Hakları Tweetleri

18.Mar.16	Cinsel haklar ve üreme hakları insan haklarıdır ve 2030 Gündemi için öncelik olmalıdır #2030Agenda #CSW60
-----------	---

CSW60’da insan hakları gibi toplumsal sorunlar, devletlerin ilerleme ve kalkınmasının bir parçası olarak ele alınmaktadır. Tablo 4.49’un gösterdiği gibi, Dernek de tweetlerinde bu bakış açısını aktarmaktadır. Bu çerçeveye göre, hükümetler ilerleme ve kalkınmayı gerçekleştirmek istiyorsa, kadınların insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğini gündemlerine almak zorundadırlar. Savaşa da aynı şekilde yaklaşmıştır. Yani kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği, kalkınma ve ilerlemenin bir aracı olarak sunulmaktadır.

Tablo 4.49 Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinden Kadın Hakları Tweetleri-2

18.Mar.16	Kadınların insan hakları & toplumsal cinsiyet eşitliği her türlü kalkınma stratejisinin merkezine alınmalıdır #CSW60 #WhatWomenWant
-----------	---

18.Mar.16	Savaşlar ilerlemeyi engeller, özellikle de kadınlar için. Hükümetlerin barış ve kalkınma arasındaki bağı tanımları gerekiyor #CSW60
-----------	---

Dernek, 11-20 Temmuz 2016'da ABD'de düzenlenen, BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin (SKH) uygulanmasının takibini ve değerlendirmesini yapmak amacıyla kurulan Üst Düzey Siyasi Forum (High-Level Political Forum)'da Türkiye'nin durumuna dair gölge rapor sunmuştur. Aynı zamanda katıldığı forumda BM CEDAW Komitesi'nin Türkiye incelemesine dair detayları Twitter'dan paylaşmıştır. Tablo 4.50, toplantıya dair paylaştıkları tweetlerin bir kısmını göstermektedir. CEDAW Komitesinin Türkiye'ye yönelttiği sorular, toplumsal cinsiyet eşitliği olarak belirlenen hedefin gerçekleştirilmesine dair Türkiye'nin eksiklikleriyle ilgilidir. Komite Türkiye'nin raporunda ayrımcılık temellerinde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin neden olmadığını sormuştur. Dernek bu eksiği tweet olarak paylaşırken LGBTİ örgütlerini de bilgilendirmek amacıyla tweete eklemiştir. Bunun yanı sıra Dernek, CEDAW'ın Türkiye'ye yönelttiği Suriyeli mülteci kamplarının durumu ve Güneydoğu'daki sokağa çıkma yasaklarıyla yönelttiği soruları ve Türkiye'nin yanıtlarını paylaşmıştır. Dernek, Türkiye'nin özellikle Güneydoğu'da sorunlara dair verdiği yanıtları geçiştirdiğini belirtmiştir. Tweet paylaşımları, CEDAW'ın değerlendirmelerine katıldıklarını ve Türkiye'nin raporunu olumsuz değerlendirdiklerini göstermektedir. Öyle ki Sabah Gazetesi'nin toplantının olumlu geçtiğine dair haberini gülme ifadeleri ile paylaşmışlardır.

Tablo 4.50 Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinden Kadın Hakları Tweetleri-3

13.Tem.16	<p>#CEDAW TR değerlendirmesi - Komite: Ayrımcılık temelleri içerisinde niçin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği yok? @KaosGL @SPoDLGBTI</p> <p>#CEDAW Komitesi kısa ve net bilgi talep ediyoruz demesine rağmen TR Delegasyonu ısrarla mevzuat anlatmaya devam ediyor</p> <p>#CEDAW Komite: Silahlı Kuvvetler, Güneydoğu'da cinsel şiddeti bir silah olarak mı kullanıyor? Hak ihlalleri hk ne yapmayı düşünüyorsunuz?</p> <p>#CEDAW TR Delegasyonu: "Sokağa çıkma yasakları, sivil can kayıplarının azalması için uzadı, burada bir takım zararlar meydana gelebilir"</p> <p>#CEDAW komite üyesi Schulz sokağa çıkma yasaklarına dair raporları özetledi. "İddia" demedi; "insanlar yakıldı" gibi net ifadeler kullandı.</p> <p>#Türkiye, #CEDAW komite üyelerine "kaynaklarınız güvenilir değil" diyerek terör ve hak ihlalleri hk soruları bertaraf etmeye çalışıyor</p> <p>#CEDAW komite: Boşanma Komisyonu raporunda tecavüz vakalarında arabuluculuk gibi tehlikeli konular var. Bunların yasalaşması söz konusu mu?</p> <p>Hahaha, Sabah gazetesine göre #CEDAW toplantısında komite Türkiye'ye teşekkür etmiş!</p> <p>http://www.sabah.com.tr/dunya/2016/07/14/cedawdan-turkiyeye-siginmaci-tesekkuru ... @kadinih @esitiz @ifkfeminist</p>
-----------	---

Yaşam-Ölüm Karşıtlığı Çerçevesinde Barış Sorunu

Türkiye'nin Güneydoğu illerinde yaşanan çatışmalarla ilgili hükümette, medyada ve kamuoyunda farklı çerçeveler ve söylemler kullanılabilmektedir. Bu çatışmaların savaş olarak çerçevelenmesi ve dolayısıyla çözüm olarak da barış talebi oluşturulması, Barış İçin Kadın Girişimi'nin #YaşamdanYanayız Kampanyasının ana çerçevesidir. Dolayısıyla bu çerçeve KİH-YÇ Derneği'nin oluşturduğu bir çerçeve olmamakla birlikte Dernek bu kampanyaya 9 Ocak- 8 Şubat tarihleri arasında attığı tweetlerle destek vermiştir. Tablo 4.51'deki tweetlerde görüldüğü gibi, destek verirken ana etiket #YaşamdanYanayız'ı kullanmanın yanı sıra #KadınlarBarıştaIsrarcı etiketini de kullanmıştır.

Tablo 4.51 Yaşam-Ölüm Karşıtlığı Çerçevesinde Barış Sorunu Tweetleri

4.Oca.16	Suriyeli kadınlar insan kaçakçılarının elinde şiddetin her türlüsüne maruz kalıyor... #KadınlarBarıştaIsrarcı
13.Oca.16	Kadınlar yaşam için barış nöbetine devam ediyor. Bu akşam 19:00'da Kadıköy'de. #KadınlarBarıştaIsrarcı
2.Şub.16	6 Şubat'ta tüm gün Sümerpark'ta nöbette olacağız. Kadınları ve transları #YaşamdanYanayız demeye, nöbete çağırıyoruz http://goo.gl/forms/2ndd8wfcxY ...

Hem bu kampanya hem de Derneğin tweetlerinde öne çıkan şey, savaşın kadınlar için büyük bir sorun olduğu, bu sebeple kadınların barış için dayanışma içinde ön planda ve ısrarcı olması gerektiğidir. Nitekim Dernek Suriye'deki savaş sebebiyle sıkıntı yaşayan kadınların durumunu da aynı çerçevede ele almıştır. Kadınların eylemlerini aktarırken, kadınları herhangi bir ideolojik bağlantıdan bağımsız ayrı bir kategori olarak değerlendirmektedir. Bu strateji, diğer kadın örgütlerinin eylem paylaşımlarında da öne çıkmaktadır. Yani eylem yapan kadınların, tüm kadınları temsil ettiği söylemi kullanılmaktadır.

Dernek bu eylemlere çağrıda bulunurken kadınların yanı sıra transları da çağrıya eklemektedir. Yani transları da maruz kaldıkları şiddetten ötürü, konuya destek vermeye çağırmaktadır. Bu kampanya genel olarak, örtük biçimde biz ve onlar inşasını, yaşamdan yana olanlar ve ölümden yana olanlar olarak yapmaktadır. Burada yaşamdan yana olanlar açık biçimde kadınlar olarak tanımlanırken, Derneğin paylaştığı tweetlerde ölümden yana olanın kimliği net ifade edilmemiştir. Ancak barışla yaşamdan yana olmak, hayatta kalma arzusu ve talebi olarak kampanyada kullanılmaktadır.

Kadın ve Çocuk Haklarını Gasp Eden Boşanma Komisyonu Raporu

Meclis'te 14 Ocak 2016'dan itibaren çalışan "Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar İle Boşanma Olaylarının Araştırılması Ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu"nun araştırma sonuçlarının raporu, 16 Mayıs 2016'da kamuoyu ile paylaşılmıştır (Merkezi B. H., TBMM Boşanma Komisyonu Çalışmalarını Tamamladı, 2016). Komisyonun raporu birçok kadın örgütü tarafından tepkiyle karşılanıp eleştirilmiştir. KİH-YÇ Derneği de tepki gösteren örgütler arasında olup raporun açıklandığı tarihlerde, Twitter üzerinden tepkisini göstermiş, aynı zamanda web sitelerinde de bildiri yayınlamıştır.

Derneğe göre komisyonun raporu, kadın ve çocuk haklarını yok saymaktadır. Tablo 4.52'de gösterilen tweetlerdeki #KadınÇocukHaklarıGaspEdiliyor etiketinde, Meclisin aileyi korumak adına kadın haklarını yok sayıldığı ve çocuk evliliklerinin yasallaştırıldığı ifade edilmiştir.

Tablo 4.52 Boşanma Komisyonuna Karşı Tweetler

18.May.16	TBMM Boşanma Komisyonu Raporunda aile bütünlüğü için kadınların canı feda ediliyor. #KadınÇocukHaklarıGaspEdiliyor
18.May.16	Çocukları tecavüzcüleriyle evlendiren, tecavüzcüleri affeden komisyonu tanımıyoruz. #KadınÇocukHaklarıGaspEdiliyor

Derneğe göre, boşanmanın engellenmesi ve ailenin korunmasından daha ciddi ve önemli sorunlar bulunmaktadır. Esas sorunlardan biri Derneğe göre boşanmak isteyen kadınların öldürülmesidir. Bianet’in bu sorunla ilgili haberini paylaşarak, bu konudaki yorumlarını eklemişlerdir. 23 Mayıs tweetlerinde ise kadın cinayetlerinin bir çoğunun gerekçeleri arasında ayrılık ve boşanma süreçlerinin yer aldığını belirtmişlerdir. Evlilik hızının da boşanma hızından çok daha fazla olduğunu belirttikleri tweetleriyle beraber Dernek aslında boşanmanın toplumsal bir sorun olmadığını, toplumda kadın ve çocukları ilgilendiren daha önemli sorunlar olduğunu Tablo 4.53’teki tweetleriyle belirtmektedir.

Tablo 4.53 Boşanma Komisyonuna Karşı Tweetler-2

6.Oca.16	“Aralık ayında öldürülen kadınların %21’inin faili ayrı yaşadıkları kocaları oldu”
6.Oca.16	Boşanmak isteyen kadınların öldürüldüğü bir ülkede boşanmayı engellemeye çalışan bir Meclisimiz var...
23.May.16	2010-2015 arası boşanma/ayrılık süreci içeren 275 kadın cinayeti yaşandı. #BoşanmaKomisyonu haklarımızı gasp edemez!
18.May.16	Evlenme hızı 7.7, boşanma hızı 1.7. Neyin telaşı... Kadın ve çocuk haklarını gasp eden raporu tanımıyoruz. #KadınÇocukHaklarıGaspEdiliyor

Boşanma Komisyonu etrafında dönen tartışmalar ve Twitter paylaşımları, neyin toplumsal sorun olduğu ve acilen çözülmesi gerektiğine dair Devlet yetkililerinin ve kadın örgütlerinin farklı düşüncelerini göstermektedir. KİH-YÇ Derneği’nin komisyon raporuyla ilgili paylaşımları kendi ve diğer kadın örgütlerinin toplumsal sorun çerçevelerini ortaya koyma ve devletinkine karşı çıkma ve direnme çabasını göstermektedir.

Tecavüzcüyü Koruyan TCK Düzenlemesi

TBMM Başkanlığına sunulan “Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” içerisindeki Türk Ceza Kanunu’nun çocuk istismarına yönelik 103. Maddesinde planlanan değişiklik başta kadın ve çocuk hakları örgütleri olmak üzere, çocuk tecavüzcülerine af getirdiği düşüncesiyle kamuoyunda büyük tepkiye yol açmıştır. KİH-YÇ Derneği de yeni düzenlemeye tepki gösteren, web sitesinde bildiri yayınlayan ve Twitter’den tepkisini ortaya koyan örgütlerden biridir.

Tablo 4.54’deki örnek tweetlerin gösterdiği gibi KİH-YÇ Derneği, cinsel istismara uğramış çocuğun fail ile evlendirilmesiyle ilgili maddeleri, diğer kadın örgütleri gibi “tecavüzcüyü korumak” olarak değerlendirmiştir ve #TecavüzcüyüKoruma etiketiyle bu yorumu paylaşmıştır. Aynı zamanda, düzenleme geri çekildikten sonra da bu hareketin yeterli olmadığı, düzenlemenin tamamen iptal edilmesi gerektiğini belirten #GeriÇekmekYetmezİptalEdilsin etiketine destek vermişlerdir.

Tablo 4.54 Tecavüzcüyü Koruyan TCK Düzenlemesine Karşı Tweetler

17.Kas.16	Cinsel istismara uğramış çocuğun fail ile evlendirilmesi durumunda cezasının ertelenmesi TBMM'de... #TecavüzcüyüKoruma
22.Kas.16	Yüzlerce kadın meclis önünde içeriye girip seslerini duyurabilmek için bekliyor. #GeriÇekmekYetmezİptalEdilsin #çocukbuçocuk

Problemin Kaynağı ve Sorumlusu

KİH-YÇ Derneği, paylaştığı tweetlerinde, mücadele ettiği sorunların kaynağı ve sorumlusu olarak cinsiyet ayrımcılığı ve devlet yetkililerini göstermektedir. Cinsiyet ayrımcılığının varlığını farklı konularla ilgili paylaştıkları tweetlerde ayrı

ayrı belirtmişlerdir. Örneğin Tablo 4.55’te verilen 25 Ocak 2016 tarihli tweetlerinde tacize uğrayan bir kadının iş yerinin değiştirildiği, ancak tacizci erkeğe herhangi bir uygulama yapılmadığını belirterek cinsiyet ayrımcılığını vurgulamışlardır. Yine 7 Ocak 2016 tarihli tweetlerinde, Hürriyet’in doğum yapacak kadınlara sağlanan haklarla ilgili haberini paylaşarak, bu hakları, kadını çocuk bakımının tek sorumlusu olarak gösterdiği şeklinde yorumlamışlardır.

Tablo 4.55 Problemin Kaynağı Olarak Cinsiyet Ayrımcılığı Tweetleri

25.Oca.16	Tacize uğradığına tanık da gösteren kadın tayin edildi, ‘tacizci’ye dokunulmadı
7.Oca.16	Sadece kadını çocuk bakımından sorumlu gören yeni bir uygulama: Anne adaylarına yeni haklar geliyor. http://www.hurriyet.com.tr/anne-adaylarına-yeni-haklar-geliyor-muhtar-odeneği-1300-lira-oluyor-40037017?utm_source=t.co&utm_campaign=button&utm_content=news-detail ... via @hurriyet
5.Oca.16	Masanın etrafında 13 erkek, 1 kadın! #KadınlarVardır #HedefYüzde50

Dernek, özellikle siyasi temsildeki kadın-erkek ayrımcılığına zaman zaman vurgu yapmaktadır. 5 Ocak 2016 tarihli tweetlerinde, kadın temsilinin azlığına vurgu yaparak, kadınların temsilinin yüzde 50 olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Dernek, destek verdiği kampanyalarda, problemlerin kaynağı ve sorumlusu olarak devlet yetkililerini ve devlet kurumlarını göstermektedir. Aynı zamanda katıldıkları, sürdürülebilir kalkınma ile ilgili toplantılarda aktardıkları sorunlarda da sorumlu devlettir. Tablo 4.56’da Derneğin, devlet kurumlarını sorumlu gösterdiği tweetlerin bazılarını verilmiştir. TCK tasarısı ve Boşanma Komisyonu Raporu’yla ilgili olarak, TBMM’yi, kadın ve çocuk haklarını yok saymakla suçlamaktadırlar. Temmuzda katıldıkları CEDAW komitesinin Türkiye’ye yönelik getirdiği şüphe ve eleştirileri de Twitter’den aktararak, devletin altına imza attığı anlaşmaları yerine

getirmediğini göstermektedirler. Devletin taraf olduğu İstanbul Sözleşmesi de bu anlaşmalardan biridir. Dernek, devletin uluslararası anlaşmalarla tanımlanan yükümlülüklerini yerine getirmediğini belirtmektedir.

Tablo 4.56 Problemin Kaynağı Olarak Devlet Kurumları Tweetleri

18.May.16	#KadınÇocukHaklarıGaspEdiliyor TBMM Boşanma Komisyonu Raporunda çocuk evliliği ve istismarı yasallaştırıyor
18.May.16	Taraf olduğun İstanbul Sözleşmesi yükümlülüklerini yerine getir #KadınCocukHaklarıGaspEdiliyor
13.Tem.16	#CEDAW komite: Boşanma Komisyonu raporunda tecavüz vakalarında arabuluculuk gibi tehlikeli konular var. Bunların yasalaşması söz konusu mu?
28.Tem.16	CEDAW: Türkiye'de Cinsiyet Eşitliğinin İçi Boşaltılıyor

4.3.3.1.2. Çare Çerçevesi

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi Olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması

KİH-YÇ Derneği, katıldığı CSW60 toplantısında, amaçlarını sıraladıkları Twitter kampanyasına katılım için tweetlerinde çağrıda bulunmuştur. Çağrıyla İngilizce ve Türkçe olarak uluslararası Twitter kampanyasının #WhatWomenWant, #WhatYouthWant, #CSW60 etiketlerini paylaşarak yapmıştır. Derneğin sanal kampanyada dile getirdikleri istekler, Tablo 4.57'deki tweetlerdedir. İlk tweet, kadınların kendi bedenleri ve hayatları hakkında tamamen bağımsız olmayı istediklerini belirterek kadın özgürlüğünü temel hedef olarak göstermiştir. Diğer tweetler ise bu hedefin başarılması için hükümetin kalkınma gündeminde kadının

insan haklarına yer vermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla Derneğin savunduğu CEDAW'ın çerçevesinden çözüm, kadınların güçlendirilmesi için kadınların insan haklarının sağlanmasıdır. Kadınlar güçlendikçe de, ülke ilerleme ve kalkınmayı sağlayacaktır. Yani burada kadının insan haklarının sağlanması, cinsiyet ayrımcılığının çözümü için değil, kalkınma sorununun çözümü için sunulmaktadır.

Tablo 4.57 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi Olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tweetleri

23.Mar.16	Kadınlar olarak kendi bedenlerimiz ve hayatlarımız hakkında tamamen bağımsız olmak istiyoruz #CSW60 #WhatWomenWant
23.Mar.16	Kadınların insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği tüm kalkınma gündemlerinin merkezinde olmalı #CSW60 #WhatWomenWant
23.Mar.16	Kadınların insan haklarından bahsetmeden kadınların güçlendirilmesinden bahsedemeyiz #CSW60 #WhatWomenWant
23.Mar.16	Gençler ne istiyor: Tüm gençler için hak temelli, evrensel, önyargısız, genç-dostu bilgi & hizmetler #WhatYouthWant

Benzer şekilde, Üst Düzey Siyasi Forum'da da aynı amaç dile getirilmiştir. Yani hükümetlerin kalkınma için, toplumsal cinsiyet eşitliğini hedef olarak gündemlerine almaları gerektiği vurgulanmıştır. Forumda dile getirilen, devletlerin toplumsal cinsiyet eşitliği hedefini gerçekleştirmesi için kadın örgütlerinin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine katılımlarının desteklenmesi gerektiğidir. Tablo 4.58'deki tweetlerde de belirtildiği gibi ulusal bazda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının yolu, devletin kadın örgütleriyle işbirliği yapması ve onların çalışmalarını desteklemesidir.

Tablo 4.58 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi Olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tweetleri-2

13.Tem.16	ülkelerin #HLPF2016 ya ulusal raporlarında 5. hedef&toplumsal cinsiyet eşitliği olmalı @TCKALKINMA @ailebakanligi https://twitter.com/Women_Rio20/status/752994918310739968 ...
13.Tem.16	#HLPF2016 ülkeler kadın örgütlerini #SKH lara katılım ve gelişme için teknik & ekonomik olarak desteklemeli

KİH-YÇ Derneği, 23 Eylül 2016 tarihinde Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ni tanıtmak için düzenlediği Twitter kampanyasında aynı çerçeveyi tekrar sunmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin hükümetler tarafından gerçekleştirilmesi için belirlenen hedef 2030 yılıdır. Dernek sanal kampanyasında #BirHedefimizVar etiketiyle ve toplumsal cinsiyet hedefiyle aslında bu sorunu çözmek için belirlenmiş bir hedef ve tarih olduğunu da göstermektedir. Tablo 4.59'daki örnekler, bu kampanyada Derneğin paylaştığı tweetlerdir. Uluslararası toplantılarda toplumsal cinsiyet eşitliği, devletlerin kalkınması için bir çözüm olarak sunulurken, buradaki tweetlerinde Dernek toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için kalkınmanın hedef olduğunu belirtmektedir.

Tablo 4.59 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi Olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tweetleri-3

25.Eyl.16	#HerkeseAnlat #ToplumsalCinsiyetEsitligi nin Sağlanması İçin #BirHedefimizVar
25.Eyl.16	Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması İçin #BirHedefimizVar

Dernek, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için bir hedefleri olduğunu öne sürmektedir. Ancak hedefe nasıl ulaşılacağı konusunda detayları paylaşmamıştır. Kampanya sadece böyle bir hedefin olduğuna dair hatırlatma gibidir. Aynı zamanda somut bir hedef olması, çözüme yönelik umut olarak sunulmaktadır.

Devlet Yetkililerine Kadın ve Çocuk Haklarını Koruma Çağrısı

KİH-YÇ Derneği, Boşanma Komisyonu'nun aile üzerine odaklanan araştırma ve önerilerinin kadın ve çocukların esas sorunu olmadığını savunduğundan ve tweetlerinde esas sorunları belirttiğinden, devlet yetkililerine yönelik çözüm önerileri de esas sorunlarla ilgilenmeleri yönündedir.

Tablo 4.60'daki tweetlerin gösterdiği gibi Dernek, devlet yetkililerini boşanma sorunuyla ilgilenmek yerine kadın cinayetleri ve tecavüzlerle ilgilenmesini ve bunları engellemesini söylemektedir. Aynı zamanda devletin boşanma sayıları yerine erkeklerin ne kadar şiddet gösterdiğini takip edip hesaplamaları gerektiğini belirtmektedir. Çözüm olarak devlete taraf olduğu İstanbul Sözleşmesi'nin getirdiği yükümlülüklerini yerine getirmesi çağrısında bulunmuşlardır.

Tablo 4.60 Devlet Yetkililerine Kadın ve Çocuk Haklarını Koruma Çağrısı Tweetleri

18.May.16	Boşanmayı değil cinayeti engelle #KadınÇocukHaklarıGaspEdiliyor
18.May.16	Kadınların boşanma çetelesini değil, erkeklerin şiddet çetelesini tutun. #KadınÇocukHaklarıGaspEdiliyor
18.May.16	Taraf olduğun İstanbul Sözleşmesi yükümlülüklerini yerine getir #KadınCocukHaklarıGaspEdiliyor
22.May.16	Boşanmayı değil tecavüzü engelle! Haklarımızı gasp ettirmiyoruz

Dernek, istismar edilen çocukların faillerle evlenmelerine olanak tanıyan yasa tasarısına karşı tweetleriyle, hükümete tecavüzü aklamama ve tecavüzcüyü

korumama çağrısı yapmaktadır. Yasanın geri çekilmesi de yeterli bir çözüm olarak görülmemiştir. Dernek ve diğer kadın örgütleri Twitter’da #GeriÇekmekYetmezİptalEdilsin etiketi üzerinden yasa tasarısının tamamen iptal edilmesini talep etmişlerdir. Tablo 4.61’deki tweetler, bu çağrılarını ve imza kampanyasının paylaşımını göstermektedir.

Tablo 4.61 Devlet Yetkililerine Kadın ve Çocuk Haklarını Koruma Çağrısı Tweetleri-2

19.Kas.16	Çocukların, istismarcılarla evlendirilmelerine ilişkin AKP önergesi derhal geri çekilmelidir! Güncel imza listesi: http://bit.ly/2gmU1G1
22.Kas.16	Önergeyi çekmek yetmez rızayı 12 yaşa indiren tasarı geri çekilsin #çocukbuçocuk #TBMMTecavüzüAklama #GeriÇekmekYetmezİptalEdilsin

4.3.3.1.3. Güdüleyici Çerçeveleme

KİH-YÇ Derneği, farklı konulardaki çeşitli kampanyalara yönelik katılım çağrısında bulunurken, insan haklarına vurgu yapmaktadır. Örneğin sürdürülebilir kalkınma çerçevesiyle savunuculuğunu yaptığı toplumsal cinsiyet sorunuyla ilgili Twitter’da etiketlerle kampanyalara katkı için çağrılarda bulunmuştur. Bunlardan biri olan CSW60 toplantısının Twitter kampanyasına katılımı motive etmek için “haklarımız için” ifadesini kullanmıştır. Yine TCK tasarısının iptal edilmesi için çağrıda bulunurken haklara vurgu yapmışlardır. Haklar söyleminin güdüleyici çerçevesi “önemliliktir” ve “ciddiyet”tir. Tablo 4.62’deki ilk iki tweet haklara yapılan vurguyu göstermektedir. Aynı tablodaki üç tweet, farklı sorunlarla ilgili olsa da, Dernek destek çağrısında bulunurken, “ses çıkarma” ve “ses verme” ifadelerini kullanmıştır. Yani Twitter’dan sanal eyleme veya kampanyaya destek vermek, konuyla ilgili “ses çıkarmak” olarak varsayılmaktadır. TCK düzenlemesine karşı paylaştıkları 22 Kasım 2016 tarihli tweetlerindeyse, sadece yazılı paylaşım değil video paylaşılması için de çağrıda bulunmuşlardır.

Tablo 4.62 KİH-YÇ Derneği Güdüleyici Çerçeve Tweetleri

23.Mar.16	Twitter kampanyası Şimdi baŐlıyor! Haklarımız için ses çıkaralım! #WhatWomenWant #WhatYouthWant #CSW60
22.Kas.16	Kadın&kız çocuklarının hakları için herkesi ses çıkarmaya çağırıyoruz! Mesaj & videolarla sesimizi duyuralım! #GeriÇekmekYetmezİptalEdilsin
25.Eyl.16	#ToplumsalCinsiyetEsitligi ve tüm kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesi için sen de ses ver! #BirHedefimizVar

Tablo 4.63'deki tweetler, Derneğın, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin birinci yılı olan 25 Eylül 2016'da sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin kadın ve kız çocuklarla ilgili olan kısımlarını duyurmak düzenlediği sanal kampanya için yaptığı katılım ağrılarıdır. Kampanyada #BirHedefimizVar ve #HerkesAnlat etiketlerini kullanmışlardır. Kampanyaya ve kalkınma hedeflerinin desteklenmesine katılımın sağlanması için "kadın ve kız çocuklarının güçlenmesi" ifadesini kullanmışlardır. Yine güdüleyici ereve önemlidir.

Tablo 4.63 KİH-YÇ Derneği Güdüleyici Çerçeve Tweetleri-2

25.Eyl.16	Buğn 16.00-18.00 arası #BirHedefimizVar ve #HerkesAnlat hashtagleriyle yapacağımız kampanyaya siz de katılın!
25.Eyl.16	#ToplumsalCinsiyetEsitligi ve tüm kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesi için sen de ses ver! #BirHedefimizVar

Sanal kampanyada, her tweette sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin maddelerini, konuyla ilgili sivil toplum örgütlerini, kurum ve kişileri ekleyerek paylaşmışlardır. Kampanyanın amacı hem bu hedeflerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önemini duyurabilmek hem de ilgili sivil toplum kuruluşlarını işbirliği için motive etmektir. Tablo 4.64'deki tweetlerin gösterdiği gibi, kalkınma hedeflerinin diğer maddelerinde yer alan iklim değişikliği, barış, yoksulluk gibi sorunların kadın ve kız çocukların durumunu da etkilediği vurgulanmıştır. Yani Dernek diğer sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapabilmek için ortak çerçeve kurmaya çalışmaktadır tweetlerinde. Aynı zamanda onları bu hedeflerin takipçisi olmaya çağırılmaktadır. GÜdüleyici çerçeve "ortaklıktır".

Tablo 4.64 KİH-YÇ Derneği GÜdüleyici Çerçeve Tweetleri-3

25.Eyl.16	İklim değişikliği, barış, yoksulluk, ve tüm SKHler kadın ve kız çocuklarını farklı etkiler. #ToplumsalCinsiyetEsitligi tüm SKH'lerde
25.Eyl.16	SKH #Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin takipçisi olalım! #HerkesAnlat

4.3.3.2. Anlatı Analizi

KİH-YÇ Derneği'nin anlatı analizi için seçilen tweetleri, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinden yaptığı toplumsal cinsiyet savunusudur.

Çerçeve Kuran Hikayeler: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Kalkınma

KİH-YÇ Derneği, Kadınların Statüsü Komisyonu ve Üst Düzey Siyasi Forum gibi uluslararası toplantılara katılarak, aktif çalışmalar yürütmekte ve bu toplantıların kampanyalarını, orada yürütülen tartışmaları ve Türkiye'ye yönelik gözlemleri Twitter üzerinden paylaşmaktadır. Bu paylaşımlar, Derneğin ve katıldığı uluslararası platformların kadın sorununa dair bakış açısını da içinde barındırmaktadır. Derneğin

katıldığı bu toplantılar aynı zamanda Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmelerle ilişkili olduğundan, bu toplantılardan aktarılan ifadelerin içerdiği savlar “evrensellik” çerçevesi üzerinden meşruluk kazanmaktadır. Çünkü toplantılarda en çok vurgu yapılan “insan hakları”, ülkelerin yerel bağlamını aşan, uluslararası düzeyde kabul görmüş evrensel haklar olarak görülmektedir.

İnsan hakları vurgusu, Derneğin kendini tanımlamasında başlamaktadır. Tweetlerinde kendilerini “şiddete, hak ve özgürlüklerin gasp edilmesine karşı eşitlik, barış ve demokrasiyi savunan” insan hakları savunucuları olarak tanımlamışlardır. Aynı vurgu, katıldıkları CSW60 Kadın Statüsü Komisyonu'nda da yapılmıştır: “Kadınların TÜM insan hakları güvence altına alınarak ve bu haklar korunarak kadınlar güçlendirilmelidir”. Yani kadın hakları, insan hakları olarak tanımlanarak, evrensel bir hak mertebesine yerleştirilmekte, aynı zamanda bu hakların korunması yoluyla kadınların güçlendirilebileceği vurgulanmaktadır. Kadın haklarının yanı sıra cinsel hakların ve üreme hakların da insan hakkı olarak tanımlanması istenmiştir. Ancak insan hakları çerçevesinden kurulan bu anlatıda, bu hakların korunması devletin ilerleme ve kalkınması için olması gereken bir şart olarak tanımlanmıştır.

Toplantılarda, insan haklarının mı yoksa devletlerin kalkınmasının mı öncelikli amaç olduğu bazen net sunulmasa da kadının insan haklarının, kadının güçlendirilmesi için amaçlandığı görülmektedir çünkü CSW60 Kadın Statüsü Komisyonu'nda kadınların insan haklarından bahsetmeden kadınların güçlendirilmesinden bahsedilemeyeceği belirtilmiştir. Yani Derneğin Twitter'dan aktardığı CSW60 Kadın Statüsü Komisyonu'nun anlatısında devletlerin kalkınması ve ilerlemesi için kadının güçlenmesi şarttır ve kadının güçlenmesi için insan haklarının bir parçası olan kadın hakları yerine getirilmeli ve toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanmalıdır.

Dernek, ABD'deki Üst Düzey Siyasi Forum'da Türkiye raporunun incelenmesini Twitter'dan aktarırken, paylaştığı tweetlerde Türkiye'yi yerine getirmesi gereken yükümlülükleri yerine getirmeyen olarak göstermiştir. Yani Türkiye'nin insan haklarını koruyamadığını, BM CEDAW Komitesi'nin Türkiye temsilcisine sorduğu soruları paylaşarak, dolaylı olarak ifade etmiştir. Bu eksikliği, Türkiye temsilcisinin sorulan sorular karşısındaki davranışlarını “bertaraf etmeye

çalışmak”, “istenmediği halde mevzuat” anlatmak gibi yorumlamalarla öne çıkarmıştır.

Dernek, uluslararası komisyonların söylemlerinin savunuculuğunu yaparken, kalkınma söylemine eleştirel yaklaşmamakta, ancak komisyonların kurgusunu tersine çevirerek hedefi kalkınma değil toplumsal cinsiyet olarak göstermişlerdir. Bunun yanı sıra başlattıkları sanal kampanyada, diğer kalkınma hedeflerinin de toplumsal cinsiyetle ilişkisini ortaya koymaya çalışarak aslında kalkınma hedeflerinin yalnızca bir maddesi olarak belirlenmiş toplumsal cinsiyeti, tüm maddelerin bir parçası haline getirmeye çalışmışlardır.

KİH-YÇ Derneği, Twitter üzerinden kendisinin de aktif olarak katıldığı uluslararası toplantıların kadın hakları ve toplumsal cinsiyet anlatısını aktarmaktadır. Ancak aynı anlatıyı, yerel kampanyalarında yeniden üretirken çerçeveyi biraz değiştirerek, toplumsal cinsiyeti kalkınma için gerekli tüm maddelere yaymışlar ve bu yolla aslında devletin kalkınma için yapacağı her aşamada toplumsal cinsiyetin öncelikli hedef olması gerektiğini öne sürmektedir. Bu anlatıya göre devletin, ilerlemesi kadın haklarının geliştirilmesine bağlıdır. İlerleme ve kalkınma amacı ise, kadın hakları ve toplumsal cinsiyetin sağlanmasında, devlete baskı yapmada bir koz olarak kullanılabilir.

4.3.4. Bulguların Değerlendirilmesi

Üç feminist örgütün Twitter hesaplarından Ocak 2016-Aralık 2016 tarihleri arasında 1 yıl boyunca paylaştıkları tweetler anlatısal sorgulama yöntemi ile incelenmiş ve bulgular ortaya konmuştur. Bulguların ortaya çıkardığı iki ana sonuç bulunmaktadır. Birincisi, Twitter kamusal bir hikaye anlatıcılığı için uygun bir mecradır. Çünkü feminist örgütlerin Twitter paylaşımlarının anlatısal sorgulamayla incelenmesi, Twitter’ın anlatı potansiyelini ortaya çıkarmıştır. Buna göre, tek bir tweet içerisinde bir hikaye aktarılabildiği gibi, birden fazla tweet tek bir hikayenin parçası olabilmektedir. Öte yandan Twitter tek bir olayın kronolojik anlatımı yerine birden fazla olay ve durumun üst üste bindirilmiş bir aktarımını içermektedir. Dolayısıyla hikayeleri ortaya çıkarmak için olaylarla ilgili, farklı zamanlarda paylaşılmış tweetler ters kronolojik sırayla takip edilmelidir çünkü Twitter güncel olanı en başa yerleştirdiği için hikayenin başı için geriye gitmek gerekmektedir.

Etiketler, bu tür bir takibi kolaylaştıran araçlardır. Özellikle toplumsal bir olay söz konusuysa, olay için yaratılmış etiketler takip edilerek, olaya dair anekdotlar ve anlatılar ortaya çıkarılabilir. Sonuç olarak “hikaye içeren ve hikaye parçası olan” tweetlerin tamamı bir anlatı formudur ve Twitter’ın kendisi de kamusal bir hikaye anlatıcılığı mecrasıdır.

İkincisi, Twitter üzerinden yapılan paylaşımlarla, toplumsal sorunlara dair bir anlatı oluşturmak ve bu anlatıyı geliştirmek mümkündür. Feminist örgütlerin Twitter hesaplarında yaptıkları paylaşımlar üzerinden yapılan inceleme sonucunda ortaya çıkan, toplumsal sorunlara dair anlatının nasıl oluşturulduğu, eksikleriyle birlikte aşağıdaki başlıklarda özetlenmiştir:

Anlamın Kurulması: Üçüncü Bölüm’de anlatıldığı gibi anlam çalışması, yorumlama ve etiketleme/niteleme olmak üzere iki süreçle gerçekleşmektedir. Feminist örgütler, Twitter’da iki süreci de uygulayarak (kadına ve çocuğa yönelik şiddet gibi) sorun olarak gördükleri alanlarda anlam çalışması yapmaktadır. Yani Twitter’dan, hergün gerçekleşen çeşitli olayları anlatı aracılığıyla bir bağlama oturtma yoluyla aktararak, insanların bu olayları anlamlandırmaları için onlara (alternatif) bir çerçeve sunmaktadırlar.

Egemen Düşünceye Karşıt Söylem Üretme: Feminist örgütler, Twitter’da egemen düşüncelere karşıt söylemi iki yolla kurmaktadır. Birincisi, egemen olarak varsaydıkları anlatıların tutarsızlıklarını ve ahlaki yönden eksikliklerini ifşa ederek egemen anlatının gücünü ve meşruluğunu sarsmaya çalışmaktadırlar. İkincisi, karşı çıktıkları anlatıya alternatif anlatıları, (daha iyi bir)olasılık olarak sunmaktadırlar. Bunun için kendi alternatif anlatılarını destekleyen ve olumlayan hikayeleri paylaşmaktadırlar.

Gündem Yaratma Kapasitesi: Twitter’da gündem etiketler aracılığıyla oluşturulmaktadır. Üç feminist hesabın, sorunlara verdiği önem veya yaklaşımları farklılaşsa da, yeni bir yasal düzenleme gibi bütün kadınları ilgilendiren sorunlarda aynı etiketleri kullanarak ortak hareket edebilmektedirler. Yani özellikle belirli bir soruna dair aynı etiketin kullanımıyla gerçekleştirilen etiket aktivizmi, çevrimiçi ortamda feministlerin gündem yaratmak için güçlü bir dayanışma kapasitesine sahip olduklarını göstermektedir.

Kimlik İnşası: Feminist örgütler, Twitter’ın anlatılarında kadın kimliğine dair birçok paylaşımda bulunmuşlardır. 2016 yılı içerisinde, kadın kimliğine dair bizzat feministlerin de Twitter’da protesto ettikleri söylemler çokça üretilmiştir. Protesto edilen egemen söylemler, kadının nasıl giyinmesi gerektiğinden, öncelikle anne olarak kurgulanışına kadar değişen ataerkil zihniyetin çerçevesinde ifadelerdir. Feminist örgütler, karşı çıktıkları bu kimlik anlatısına karşı kendi savundukları kadın kimliğini tweetler aracılığı ile kurmaktadır.

Kadın Mücadelesi Temsili Oluşturma: Dolayimli bir mecra olan Twitter’da çevrimdışı eylemlerin anlatımı, belirli çerçevelerle kurgulanarak yapıldığı için, eylemlerin hikayesi aynı zamanda eylemlerin temsildir. Feminist örgütler, gerçekleştirdikleri sokak protestosu, festival, panel, , toplantı, adliye nöbeti gibi her tür eylemi tweetler üzerinden devamlı aktararak eylem performanslarının bir anlatısını oluşturmaktadır. Kamusal bir mücadele günlüğü olan bu anlatı, aynı zamanda kendilerinin Twitter temsilidir.

Konuşma Yetkisi ve Görünürlüğü Arttırma: Kamusal bir mekan olan Twitter’da konuşma yetkisi ve görünürlük iki yönden işlemektedir. Birincisi konuşulmayı konuşmak ve konuşamayan adına konuşmak şeklindedir. Yani bir konu etrafındaki sessizliği ve suskunluğu kırma çabalarıdır. Çocuk istismarı gibi tabu görülen ve skandal şeklinde haber başlıkları haline gelen olayların konuşulmasını, üç feminist örgüt de Twitter üzerinden sürdürmüştür. Yayın yasakları gibi durumlarda da bu konudan bahsetmeye devam etmişlerdir. Sağlanmaya çalışılan gizliliğe karşı, yaşanmış olayların toplumsal bir sorun olarak görünürlüğünü tweetler aracılığıyla attırmaya çalışmaktadırlar.

İkincisi, konuşamayan adına konuşmak, özellikle Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun Twitter anlatısında daha net görülmektedir. Öldürülen kadınlar, söz hakkı ellerinden alınmış kadınlardır. Hikayelerini bilmemiz artık olası değildir. Bu noktada Platform, her öldürülme haberini paylaşarak, gazetelerin üçüncü sayfası dışında kendine pek yer bulamayan bu olayları, dava takipleriyle birlikte Twitter’da anlatarak kadınların gündemi haline getirmektedir. Bu eylem bir nevi tanıklıktır, konuşamayan adına onun savunuculuğunu yapmaktır. Ancak bu paylaşımlarda bazı eksiklikler mevcuttur. Öncelikle çoğunlukla şiddete uğrayan

kadınların şiddetle ilişkili güncel olayları aktarılmaktadır. Feminist örgütler, ana akım medyadaki kurbanlaştırma yerine, bu kadınları direnen bireyler olarak konumlandırmaktadır. Yine de yaşamlarına dair başka deneyimler aktarmamaktadırlar. Dolayısıyla yine ana akım medyada olduğu gibi bu kadınların yaşam hikayeleri, maruz kaldıkları şiddet çerçevesinde kurulmaktadır. Kim oldukları hakkında bilgi yoktur. İkincisi şiddete maruz kalan ve hayatta kalan kadınların kendi seslerine nadiren yer verilmektedir. Yani şiddete maruz kalan kadınlar kendi deneyimlerini kendileri anlatmamakta ve kendilerini temsil etmemektedirler. Kişisel deneyim anlatıları eksiktir. Feminist örgütler, onların yerine anlatmakta ve çerçeveyi kurmaktadır. Dolayısıyla bu Twitter anlatılarında şiddete maruz kalan kadınlar özne değildirler. Hikayeleri sadece toplumsal bir sorunun parçası olarak görünürdür.

Feminist örgütlerin hak savunuculuğu üzerinden kurdukları yazarlık otoritesi, Twitter'daki anlatılarında ikinci çoğul şahıs kullanarak yaptıkları konuşmalar ve eylemlerde belli olmaktadır. Örgütlerin kendisi, kendi konuşma yetkilerini ve görünürlüklerini Twitter üzerinden yaptıkları paylaşımlarla sürekli oluşturmaktadır. Ancak "biz" derken, kimin dahil olduğu net değildir(kendi örgütleri, feministler ya da tüm kadınlar olabilir).

Kolektif Hafıza Oluşturma: Twitter'da gündem hızla değişse ve iletiler hızla aktığı için kısa sürede kaybolursa da, belli bir sorun için düzenli paylaşım yapan hesaplar toplumsal sorunlara dair kolektif hafıza oluşumuna destek sağlayabilmektedir. Örneğin Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun hergün öldürülen ve saldırıya uğrayan kadınları paylaşması, bir kadın cinayetleri hafızası yaratmaktadır. Twitter'da bunu yapabilmek için aynı sorun üzerine devamlı, sistematik paylaşım yapmak gerekir, yani süreklilik olması gerekmektedir. Kolektif hafızayı besleme ve koruma anlamında bir diğer yapılan hareket, belirli bir konudan söz ederken, eski olaylara atıf yapmaktır; Halkevciler Kadınlar'ın Ensar Vakfı'nın geçmiş faaliyetlerini anlatması gibi. Twitter'de herşey şu ana ait ve güncel olanla ilgili gözükse de, insanların bugünü geçmiş bağlamında değerlendirdiği unutulmamalıdır. Dolayısıyla Twitter paylaşımlarında, son dakika gelişmiş bir olay, yakın geçmişte yaşanmış bir olaya benziyorsa hemen aynı çerçeveye oturtulabilmektedir. Feminist örgütler özellikle kadına yönelik şiddet olaylarında bu taktiği sık sık kullanmaktadırlar. Yani güncel olaylar, yakın veya uzak geçmişin bağlamına oturtularak aktarılmaktadır.

Tepkisel Müdahaleler: Feminist örgütlerin Twitter aktivizminde tepkisellik yoğundur. Bunun anlamı, aktivizmin çoğunlukla birşeye “karşı çıkma” üzerinden kurulmasıdır. Özellikle Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu ve Halkevci Kadınlar, devlet yetkililerinin veya medya gibi farklı kurumlardan kişilerin söylediği her söze Twitter üzerinden karşı çıkmaktadır. Twitter’ın kendisi 140 karaktere izin veren, güncel haberlerin hızla görünür olduğu ve sürekli akışta olan yapısı sebebiyle tepkiselliğin yoğun olduğu bir mecradır. Anında tepki, sorunlara hızlı yanıt vermek ve süreci etkilemek açısından faydalıdır. Ancak sürekli tepkisel olmak kontrolü karşı tarafa teslim etme tehlikesi yaratır çünkü karşı taraf, özellikle neyin tepki çektiğini iyi bildiğinde, bu tepkiselliği manipülasyon amacıyla kullanabilir(gündemi değiştirmek için kadın sorunu tetikleme gibi).

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmanın sonucunda, kamusal bir mekan olan Twitter’da politik çatışma ve müzakerelerin içerisinde, anlatıların sorunları ortaya koymak, iddiaları savunmak, doğruluğu ve gerçekliği pekiştirmek amacıyla kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Günümüz dünyasında kamusal alan, homojen bir kitlenin karşılıklı bulunup tartışma yaptığı maddi bir mekandan ziyade, iletişim araçları aracılığıyla iddia ve çatışmaların dolayimli olarak iletildiği, Nancy Fraser’ın (2004) tarif ettiği farklı kamuların yine iletişim araçlarıyla, kesişim sağlayarak tartıştığı daha soyut bir ortamdır. Twitter gibi sosyal medya uygulamaları da, bu kamusal alanın içinde, onun bir parçası olan, bu tür bir kesişimsellik sağlayan, dinamik ve sürekli inşa halinde olan kamusal mekanlardır. Twitter kamusal mekanı, Habermas’ın(2004), belirli kurallara tabi olan ideal müzakere ortamından ziyade, farklı kamuların birbiriyle ve iktidar ve iktidar kurumlarıyla karşılıklı mücadele ettiği bir ortamdır. Bu mücadele ortamı içerisinde, akılcı müzakere stratejilerine de, her tür kuralı yok sayan sert kavgalara da rastlanmaktadır. Twitter’daki kamusallık, konsensusun oluşmasının sağlanmasından ziyade anlamın üretimindeki iktidar mücadelesini yansıtmaktadır. Çünkü Twitter, içindeki tartışmaların bir sonuca bağlandığı, bitişi olan kapalı bir sistem değildir. Devletin karar mercilerine doğrudan bağlantısı olmadığı için, içinde tartışma yürüten kullanıcıların bir karara varmak gibi bir amaçları da yoktur. Baskın olan eğilim, kendi fikrini daha görünür kılmak, karşı tarafa kabul ettirmek, daha fazla destekçi toplamak ve gündem yaratarak devletin karar mekanizmalarına baskı uygulamaktır.

Bir kamusal mekan olarak Twitter, sermaye sahiplerinin egemen medyasında kendine yer bulamayan, bulsa da yanlış temsil edildiğini düşünen “dezavantajlı gruplar”ın kendi kendilerini temsil etmek ve kendi kontrollerinde anlamlar üretmek ve yaymak için yararlandığı bir uygulamadır. Feminist örgütlerin çalışmalarının gösterdiği gibi, madun karşıt kamunun inşa edilmesi yoluyla, egemen iletişim pratiklerinin yarattığı dezavantajın azaltıldığı bir ortamdır. Dolayısıyla dezavantajlı gruplar, dışlandıkları kamusal ortama Twitter’ı etkin kullanarak dahil olma imkanına sahiptir ve bu yolla konularını savunabilir, sorunlarını görünür kılabilir ve tartışma alanı açabilirler.

Bir konunun toplumsal bir sorun olarak görülmesi, kabul edilmesi ve onunla ilgili bir değişim yaratılması için, öncelikle o konuya dair toplumda ve devletteki iktidar sahiplerinde algı ve tutum değişikliği yaratmak gerekmektedir. İstenilen bu algı değişimi, anlam çalışması gerektirir. O konuya dair farklı bir yorumlayıcı bakış açısı içeren hikayelerin oluşturulup kamusal olarak anlatılması, bu değişim sürecini başlatan adımlardan biridir. Sosyal inşacı bakış açısıyla bir deneyimin, durumun veya olayın tek bir açıklaması yoktur, farklı tarihsel ve kültürel konumların getirdiği bakış açıları ve yorumlar vardır. Birbirinden farklı konumdaki bu duruşların söylemsel mücadelesi, kamusal alanda politik olarak gerçekleşmektedir. Toplumsal sorunlar ve hak mücadeleleri söz konusu olduğunda, birbirine karşıt söylemler belli stratejilerle baskın çıkmaya ve güç kazanmaya çalışmaktadır.

Hikaye anlatıcılığı, bu söylem mücadelesinde başvurulan bir stratejidir. Hikayeler bu gücü, insanın bilişsel, psikolojik, kültürel ve toplumsal yapılarının önemli ve doğal bir parçası olmaktan almaktadır. İnsanlar zaten doğduklarından itibaren yaşamlarında kendilerini anlatmak, başkalarını anlamak, onları ikna etmek, onlara inanmak için hikayeleri kullanmaktadır. Dolayısıyla hikayeler, politik yaşamın, tartışmanın ve müzakerenin içinde bulunmaktadır. Bu süreçlerde hikayeler, insan deneyiminin bir temsili olarak, öne sürülen iddiaların gerçekliğinin kanıtı olarak ve gerçekliğin inşasında kullanılırlar. Nitekim gerek iktidar sahipleri gerek ona karşıt konumlanmış aktivistler savundukları meseleler ve kendi duruşları için destekleyici anlatılar inşa etmektedir. Aynı zamanda bir anlam çalışması olan anlatı inşası, çerçeveleme süreciyle belirli olayları kapsama, diğerlerinin dışarıda bırakılmasıyla gerçekleşir.

Anlatının, politik anlam oluşturmada başarı getirmesi için kamusallaştırılması gerekmektedir. Bu kamusalığa sahip olan Twitter, 140 karakterlik kısa paylaşımlara izin verse de, belirli bir tema çerçevesinde düzenli olay aktarımıyla biriken tweetler, zaman içerisinde anlatı meydana getirmektedir. Twitter’da iletilerin içinde kullanılan etiketler ise özellikle belirli bir konu için, çok sayıda insan ve grup tarafından kullanıldığında, hem o konuya dair gündem yaratılmasına katkıda bulunmakta hem de farklı kamuların aynı tartışma çevresinde kesişmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla Twitter, Arendt’in sorunları görünür yapmak için yapılması gerektiğini ifade ettiği kamusal hikaye anlatıcılığına uygun bir mecradır. Dezavantajlı ve marjinal

varsayılan gruplar, Twitter’da kendi anlatıların üretip dolaşıma sokabilme ve Twitter’ın etiket özelliğini kullanarak onları kamusallaştırma imkanına sahiptir. Twitter’daki kamusal hikaye anlatıcılığı, egemen medyada temsil edilmeyen sorunların, deneyimlerin görünürlüğünün sağlanması, tartışmaya açılması, onları yorumlanması için insanlara yeni çerçeve sunulmasını sağlamakla birlikte, iktidar sahiplerinin anlatılarının da tartışmaya açılıp, meşruluğunun sorgulanması için bir alan yaratmaktadır.

Twitter, kullanıcılarına konuşma yetkisi ve görünürlük sağlayarak, tabu olan, toplumda konuşulmayan ya da egemen medyanın konu etmediği, konuların tartışmaya açılmasına imkan tanıyarak, anlatılabilirliğin sınırlarını genişletmektedir. Twitter’daki hikaye anlatıcılığı, başka mecralarda kendilerini temsil etme ve kimliklerini yansıtmaya imkanı bulamayan gruplar için bir temsil mekanizması haline de gelmektedir. Çünkü orada kamusal olarak kurulan anlatılar, onları paylaşanların ideolojisini ve çevrimdışı eylemlerinin aktarımını da sağlamaktadır. Özellikle çevrimdışı eylemlerin anlatı yoluyla temsili, hem bu eylemlere görünürlük sağlamakta hem de iktidarın yaşanan olaylara yönelik tanımlarına karşıt bir söylem inşa edilmesine izin vermektedir. Aynı zamanda Twitter, egemen medyanın mikrofon doğrultmadığı gruplara bir cevap hakkı alanı sağlamaktadır. Resmi yollarla talep ve şikayetlerini devlet mekanizmalarına iletemeyenler, Twitter’da devlet yetkilileri ve kurumlara doğrudan iletebilmekte ya da dolaylı yoldan, bu talepleri ve şikayetleri kamusallaştırarak baskı yaratmaktadır.

Twitter’ın sunduğu bu imkanların yanında, orada yapılan hikaye anlatıcılığının istenilen sonucu yaratması için belirli koşullar gereklidir. Öncelikle, insanlar hikayelere inanmada seçicidir. Yani insanlar genelde kendilerine tanıdık gelen hikayeleri kabul ederken, daha önce karşılaşmadıkları yabancı hikayeleri kabul etmeme eğilimindedirler. Hikayenin doğruluğu, tutarlılığı ve güvenilirliği kabul edilmesinde önemli unsurlar olmakla birlikte, kimin anlattığı bazen içeriğinden daha fazla önemli olabilmektedir. Kaynağı güvenli bulmayan kişiler, hikayeyi hiç dikkate almayabilmektedir. Toplumda geçmişten gelen, iktidarın ve egemen medyanın kurmuş olduğu varolan anlatı çerçeveleri, yeni çerçevelerin kurulması önünde her zaman engel teşkil etmektedir. Twitter bu konuda imkan sağlasa da, dijital bölünme, bilgi kirliliği ve sansürün getirdiği kısıtlılıklar kurulan anlatıların toplumdaki herkese

erişmesi ve eriştiği kişiler taraftından kabul edilmesi önündeki engellerdir. Bunun yanı sıra, Twitter'ın kendi yapısını iyi tanıyıp, iletişimi ona göre kurmak gerekmektedir. Anlatılan hikayelerin kamusallaşması ve gündem yaratması için düzenli ve stratejik etiketleme yapılmalıdır. Ancak etiketin yayılması için daha fazla insanın kullanıp, retweet yapması gerekmektedir. Bu sebeple hikaye anlatıcılığının Twitter'daki başarısı, oradaki kişi ve gruplar arasında kurulan dayanışma ve işbirliğine ve takipçi sayısının kapsamına bağlıdır.

Hakikate ve doğru bilgiye ulaşmada pozitivist yaklaşımların yanında sonradan değer gören ve kabul edilen anlatı paradigması, insanın tarihten günümüze dek iletişimsel, psikolojik, kültürel ve toplumsal birçok süreçte hikaye anlatıcılığından akılcı biçimde faydalandığını ortaya koymaktadır. Hikaye anlatıcılığı etkinliği, günlük yaşamdaki sohbetlerden, politik liderlerin konuşmalarına kadar her tür insani etkinliğin içerisinde bulunmaktadır. Bundan dolayı, insan üretimi tüm iletişim araçları ve mecralarında hikaye anlatıcılığı pratiklerine rastlanmaktadır. Bu tez çalışması, ortaya koyduğu bulgularla anlatı paradigmasının bakış açısını ve savlarını doğrulamakta ve sosyal bilimler içerisinde gerçeğe ulaşmak için bu paradigmatik yaklaşımdan yararlanılabileceğini göstermektedir. Twitter gerçekliğin toplumsal olarak inşa edildiği sürecin gözlemlenmesi için uygun bir mecraadır. Anlatılar ve anlatı stratejileri üzerine yapılan inceleme, bu süreci ortaya koymada yararlıdır. Çünkü anlatılar toplumsal ve kültürel olanla birlikte anlatanın niyet ve hedeflerini de ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda bu tez çalışmasında anlatı stratejilerinin ortaya çıkarılması için yararlanılan Benford ve Snow'un çerçeve analizi yaklaşımı, sosyal medyada aktivizmin söylemsel incelemesinde yararlı olabilecek bir model olacak şekilde eklemeler yapılarak geliştirilmiştir. Bu model, sonraki araştırmalarda kullanılabilir.

Twitter'da hikaye anlatıcılığı araştırması, geliştirilen çerçeve analizi modeliyle, farklı toplumsal hareket organizasyonları, sivil toplum kuruluşları, medya ve diğer politik kurumların, sosyal medyada oluşturdukları anlatı stratejisini ortaya koymada kullanılabilir. Bu araştırma hikayelerin üretimi ve anlatıların kurulmasına odaklanmıştır. İleride yapılacak araştırmalarda, Twitter'daki retweet mekanizması, kurulan anlatılan yeniden üretimi ve dağıtımında taşıdığı imkan ve sınırlılıkları ortaya çıkarmak için incelenebilir. Yine etiketler aracılığıyla belirli bir konunun

kolektif yazarlık yoluyla anlatısının oluşturulması, bu araştırma alanına katkı sağlayacaktır. Kullanıcılar üzerine yapılacak alımlama çalışmaları, Twitter'dan iletilen anlatıların kullanıcı üzerindeki etkisinin tespit edilmesi açısından önemli bir katkı olacaktır. Yine Twitter'da tweetler altında yorumların, anlatının kurulmasına yaptığı katkı ve birbirine karşı duruştaki grupların karşılaştırma yoluyla incelenmesi, sosyal medyada hikaye anlatıcılığını bir araştırma alanı olarak geliştirecektir.

6. KAYNAKÇA

Sevgili Feminist Kadınlar. (2016). 12 18, 2016 tarihinde Çatlak Zemin: <http://catlakzemin.com/sevgili-feminist-kadinlar/> adresinden alındı

Abbott, H. P. (2002). *The Cambridge Introduction to Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press. 07 05 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Abell, J., Stokoe, E. H., & Billig, M. (2009). Narrative and the discursive (re)construction of events. M. Andrews, S. D. Sclater, C. Squire, & A. Treacher (Der.) içinde, *Lines of Narrative, Psychosocial Perspectives* (s. 180-198). Londra: Routledge. 25 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alınmıştır.

About. (2016). 11 6, 2016 tarihinde Wattpad: <https://www.wattpad.com/about/> adresinden alındı

Ahmed, S. (2014). *Duyguların Kültürel Politikası*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Aile Bakanı Sema Ramazanoğlu: Kadına yönelik şiddet yok, algıda seçicilik var. (2016, 01 31). 31 05, 2017 tarihinde ABC Gazetesi: <http://www.abcgazetesi.com/aile-bakani-sema-ramazanoglu-kadina-yonelik-siddet-yok-algida-seccilik-var-7207h.htm> adresinden alındı.

Akyüz, H., Ayata, G., Bayram, D., Büyükgöze, S., Çavuşoğlu, S., Gökdemir, İ., et al. (2014). *Adaletin Cinsiyeti, Erkek Şiddeti ile Mücadelede Hukuki Deneyimler*. D. Bayram, & Z. Işıldak, (Der.) İstanbul: Mor Çatı Yayınları. 30 03, 2017 tarihinde http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/06/22/Adaletin_Cinsiyeti_Hukuki_Deneyimler.pdf adresinden alındı.

Alexander, B. (2011). *The New Digital Storytelling, Creating Narratives with New Media*. Cremona Drive: Praeger.

Alleyne, B. (2015). *Narrative Networks*. Londra: Sage.

Altınay, R. E. (2014). "There is a Massacre of Women": Violence Against Women, Feminist Activism, and Hashtags in Turkey. *Feminist Media Studies*, 6(14), s. 1102-1103. <http://dx.doi.org/10.1080/14680777.2014.975445>

Anderson, K. E. (2011). Storytelling. H. J. Birx (Der.) içinde, *21st Century Anthropology, A Reference Book* (s. 277-286). Sage Publications. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Andrews, M. (2004). Counter-narratives and the Power to Oppose. M. Bamberg, & M. Andrews (Der.) içinde, *Considering Counter-Narratives, Narrating, Resisting, Making sense* (s. 1-6). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Andrews, M. (2004). Opening to the Original Contributions, Counter-Narratives and the Power to Oppose. M. Bamberg, & M. Andrews (Der.) içinde, *Considering Counter-Narratives, Narrating, Resisting, Making Sense* (s. 1-6). Amsterdam: John Benjamins Publishin Company. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Andrews, M. (2007). *Shaping History Narratives of Political Change*. Cambridge: Cambridge University Press. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

E. Ardener, & E. Lewin. (2006). *Belief and the Problem of Women and the 'Problem' Revisited*. E. Ardener, & E. Lewin (Der.) içinde, *Feminist Anthropology, A Reader* (s. 47-65). Malden: Blackwell Publishing. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Arendt, H. (2013). *İnsanlık Durumu*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Arıcı, A. F. (2012). *Masahın Sesi*. Ankara: Pegem Akademi.

Aristoteles. (2007). *Poetika*. İstanbul: Can Yayınları.

Arrighi, G., Hopkins, T. K., & Wallerstein, I. (2004). *Sistem Karşıtı Hareketler*. İstanbul: Metis Yayınları.

Arslanalp, M. (2012, 07 22). *Politik Sokırımın Faillerini Bulup Tek Tek İfşa Ettik*. 11 20, 2016 tarihinde Milliyet: <http://www.milliyet.com.tr/politik-soykirimin-faillerini-bulup-tek-tek-ifsa-ettik/dunya/dunyadetay/22.07.2012/1570194/default.htm> adresinden alındı

Atvur, S. (2014). 21. Yüzyılda Değişen Toplumsal Hareketler. *Praksis*(34), s. 13-39.

Bacchilega, C. (2016). *Postmodern Masallar, Toplumsal Cinsiyet ve Anlatı Stratejileri*. İstanbul: Avangard Kitap.

Baer, H. (2016). Redoing Feminism: Digital Activism, Body Politics, and Neoliberalism. *Feminist Media Studies*, s. 17-34. <http://dx.doi.org/10.1080/14680777.2015.1093070>

Baetens, J. (2008). *Reading Network Fiction*. 11 6, 2016 tarihinde Image & Narrative: <http://www.imageandnarrative.be/inarchive/Timeandphotography/baetensciccoricco.html> adresinden alındı

Bailey, O. G., Cammaerts, B., & Carpentier, N. (2015). *Alternatif Medyayı Anlamak*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Bamberg, M., & Georgakopoulou, A. (2008). *Small Stories as a New Perspective in Narrative and Identity Analysis*. 05 27, 2017 tarihinde Clark University: https://www2.clarku.edu/~mbamberg/Material_files/michael_and_alex.doc adresinden alındı

Barthes, R. (1977). *Image, Music, Text*. Londra: Fontana Press. 12 03 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Bayındır, M. (2016, 4 6). *Wattpad, Marka Hikayeleri'ni piyasaya sürdü*. 11 6, 2016 tarihinde Campaign Türkiye: <http://www.campaigntr.com/2016/04/06/133205/wattpad-marka-hikayelerini-piyasaya-surdu/> adresinden alındı

Bekar, O. (tarih yok). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Ve Yaşama Hakkı*. 05 03, 2017 tarihinde Umut Vakfı:

<http://www.umut.org.tr/userfiles/files/PDFler/Orhun%20Bekar.pdf> adresinden alındı

Bel, B., Brouwer, J., Das, B., Parthasarathi, V., & Poitevin, G. (Der.). (2007). *Communication Processes Vol 2, The Social and the Symbolic*. New Delhi: Sage Publications India. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Benford, R. D., & Snow, D. A. (2000). Framing Processes and Social Movements, An Overview and Assessment. *Annual Reviews*, s. 611-639. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.611>

Benjamin, W. (2012). *Son Bakışta Aşk*. İstanbul: Metis Yayınları.

Benkler, Y. (2006). *The Wealth of Networks: How Social Production Transform Markets and Freedom*,. Londra: Yale University Press. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Benlisoy, F. (2013). Mağduriyetten Faillığe Kimlikler. *Granta*, s. 57-64.

Berger, A. A. (1997). *Narratives in Popular Culture, Media and Everyday Life*. California: Sage Publications. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The Social Construction of Reality*. New York: Penguin Books. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Berktaş, F. (2010). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları.

Bhasin, K. (2003). *Ataerki Sistem,"Erkeklerin Dünyasında Yaşamak"*. İstanbul: Kadav Yayınları.

Binali Yıldırım'dan Yeni Evli Çifte Nasihat. (2016, 04 24). 04 06, 2017 tarihinde Milliyet: <http://www.milliyet.com.tr/binali-yildirim-dan-yeni-evli-cifte-izmir-yerelhaber-1335616/> adresinden alındı

Biz Kimiz. (tarih yok). 05 20, 2017 tarihinde Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği: <http://www.kadinininsanhaklari.org/biz-kimiz/hakkimizda/> adresinden alındı

Bock, G. (2004). *Avrupa Tarihinde Kadınlar*. İstanbul: Literatür Yayınları.

Botía, A. B. (2002). "*De nobis ipsis silemus?*": *Epistemology of Biographical Narrative Research in Education*. 7 13, 2015 tarihinde redie, Revista Electrónica de Investigación Educativa: <http://redie.uabc.mx/index.php/redie/article/view/49/1192> adresinden alındı

Boyd, B. (2009). *On the Origin of Stories, Evolution, Cognition and Fiction*. Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press. 23 02 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Brighenti, A. M. (2010). *Visibility in Social Theory and Social Research*. Londra: Palgrave MacMillan. 12 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Brooks, P. (2014). *Psikanaliz ve Hikaye Anlatıcılığı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Bruner, J. (1986). *Actual Minds, Possible Worlds*. Massachusetts: Harvard University Press. 23 02 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Bruner, J. (1990). *Acts of Meaning*. Massachusetts: Harvard University Press. 23 02 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı

Bruner, J. (1991). The Narrative Construction of Reality. *Critical Inquiry*, s. 1-21. <https://doi.org/10.1086/448619>

Bruner, J. (2004). Life As Narrative. *Social Research*, 3(71), s. 691-710. 23 02, 2016 tarihinde https://ewasteschools.pbworks.com/f/Bruner_J_LifeAsNarrative.pdf adresinden alındı.

Bruns, A. (2007). *Produşage: A Working Definition*. 10 13, 2016 tarihinde Produşage: <http://produşage.org/produşage> adresinden alındı

Bruns, A., & Moe, H. (2016). Twitter'da İletişimin Yapısal Katmanları. K. Weller, A. Bruns, J. Burgess, M. Mahrt, & C. Puschmann (Der.) içinde, *Twitter ve Toplum* (s. 62-78). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Burr, V. (2012). *Sosyal İnşacılık*. Ankara: Nobel Kitap.

Butler, J. (2016). *Kırılgan Hayat Yasın ve Şiddetin Gücü*. İstanbul: Metis Yayınları.

Byerly, C. M., & Ross, K. (2006). *Women and Media: A Critical Introduction*. Malden: Blackwell Publishing. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Campbell, J., & Moyers, B. (2009). *Mitolojinin Gücü, Kutsal Kitaplardan Hollywood Fimlerine Mitoloji ve Hikayeler*. İstanbul: MediaCat Yayınları.

(2015). Akacak Mecra Bulmak, 5Harfliler.com ve Recel-blog.com. F. Ş. Cantek, A. Bora, & A. Bora (Der.) içinde, *İradenin İyimserliği, 2000'lerde Türkiye'de Kadınlar* (s. 215-244). Ankara: Ayizi Kitap.

Carlson, M. (2013). *Performans, Eleştirel Bir Giriş*. Ankara: Dost Kitabevi.

Castells, M. (2006). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Kimliğin Gücü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M. (2013). *İsyân ve Umut Ağları, İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Chatman, S. (2008). *Öykü ve Söylem, Filmde ve Kurmacada Anlatı Yapısı*. Ankara: De Ki Yayınları.

CHP'nin 'Özgecan Yasası' teklifi iade edildi. (2016, 03 02). 04 06, 2017 tarihinde Cumhuriyet:

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/490942/CHP_nin__Ozgecan_Yasasi__teklifi_iade_edildi.html adresinden alındı

(1999). Strateji ya da Kimlik: Yeni Teorik Paradigmalar ve Sosyal Hareketler. J. Cohen, & K. Çayır (Der.) içinde, *Yeni Sosyal Hareketler, Teorik Açılımlar* (s. 109-129). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Connerton, P. (2014). *Modernite Nasıl Unutturur*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Connerton, P. (2014). *Toplumlar Nasıl Anımsar?* İstanbul: Ayrıntı.

N. Couldry, & K. Lundby. (2008). Digital Storytelling, Media Research and Democracy: Conceptual Choices and Alternative Futures. N. Couldry, & K. Lundby (Der.) içinde, *Digital Storytelling, Mediatized Stories: Self-Representations in New Media* (s. 41-60). New York: Peter Lang Publishing, Inc. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Couldry, N. (2010). *Why Voice Matters, Culture and Politics After Neoliberalism*. Londra: SAGE.

Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Crisell, A. (1994). *Understanding Radio*. New York: Routledge.

Croteau, D., William Hoynes, & Milan, S. (2012). *Media/Society Industries, Images, and Audiences*. Londra: SAGE Publications. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Curtis, A. (Yöneten). (2002). *Century of Self* [Sinema Filmi].

Czarniawska, B. (2004). *Narratives in Social Science Research*. Londra: SAGE. 15 04 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Çağatay, N., & Soysal, Y. N. (2010). Uluslaşma Süreci ve Feminizm Üzerine Karşılaştırmalı Düşünceler. N. Çağatay, Y. N. Soysal, & Ş. Tekeli (Der.) içinde, *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (s. 291-300). İstanbul: İletişim Yayınları.

Çayır, K. (1999). Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri: Yeni Sosyal Hareketler. K. Çayır (Der.) içinde, *Yeni Sosyal Hareketler, Teorik Açılımlar* (s. 13-33). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Çebi, M. S. (2008). Sembolik/Retoriksel Bir Eylem Olarak Dil'in Anlam İnşasındaki Aracılık İşlevi. *Selçuk İletişim*, s. 183-198. 07 09 2016 tarihinde ULAKBİM veritabanından alındı.

Çelik, S. D. (2016). Yazının Sözden Üstmetin'e ('Hipermetin'e') Yönelen Evrimi. *Hece*, 458-471.

Çetinkaya Y. D. (2008). Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler. Y. D. Çetinkaya (Der.) içinde, *Toplumsal Hareketler, Tarih, Teori ve Deneyim* (s. 15-61). İstanbul: İletişim.

Çevik, A. (2012). *Akademik Veri Yönetim Sistemi*. 10 27, 2016 tarihinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi: <http://aves.comu.edu.tr/acevik/dokumanlar> adresinden alındı

Çığ, Ü. (2010). Endüstriyel Bir Anlatı Yapısı: "Ters Piramit" Haber Metinleri. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2(7), s. 69-90. 07 09 2016 tarihinde ULAKBİM veritabanından alındı.

Çoban, B. (2011). Kalpsiz Dünyanın Plastik Kalbi, Kültürün Kitsch'leşme Dinamiği Olarak Televizyon. A. Kotaman, A. S. Uğursoy, & A. Avcı (Der.) içinde *Dizim Başladı! Kapat, Sonra Anlatırım, Televizyonda Hikaye Anlatıcılığı*. İstanbul: H2O Kitap.

Çomu, T & Halaiqa, İ. (2014). Web İçeriklerinin Metin Temelli Çözümlemesi. M. Binark (Der.) içinde, *Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri* (s. 26-87). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Dakovic, N., Derman, D., & Ross, K. (Der.). (1996). *Gender and Media*. Ankara: Med-Campus Project # A126 Publications MEDIATION.

Darnton, R. (1975). Writing News and Telling Stories. *Daedalus*, 2(104), s. 175-194. <http://nrs.harvard.edu/urn-3:HUL.InstRepos:3403047>

Debord, G. (1996). *Gösteri Toplumu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Delwiche, A., & Henderson, J. J. (2013). Introduction: What is Participatory Culture? A. Delwiche, J. J. Henderson, A. Delwiche, & J. J. Henderson (Der.) içinde, *The Participatory Cultures Handbook* (s. 3-9). Oxon: Routledge. 07 09 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Demir, Z. (2014). *Modern ve Postmodern Feminizm*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.

Dervişcemaloğlu, B. (2014). *Anlatıbilime Giriş*. İstanbul: Dergah.

Devaney, J. (2013, 06 30). *Occupy Love : Film Explores The Heart of Occupy Movement*. 02 16, 2017 tarihinde The Huffington Post: http://www.huffingtonpost.com/jacob-devaney/occupy-love-film-explores_b_3182047.html adresinden alındı

Dimond, J. P., Dye, M., LaRose, D., & Bruckman, A. S. (2013). Hollaback!: The Role of Collective Storytelling Online in a Social Movement Organization. *Proceedings of the 2013 conference on Computer supported cooperative work companion* (s. 477-490). San Antonio: Computer Supported Cooperative Work . 17 05, 2016 tarihinde <http://www.tandem.gatech.edu/wp-content/uploads/2016/10/storytelling-cscwRev2-final.pdf> adresinden alındı.

Djik, J. V. (2013). *The Culture of Connectivity: A Critical History of Social Media*. Oxford: Oxford University Press. 13 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Djik, T. V. (2003). Söylem ve İdeoloji, Çok Alanlı Bir Yaklaşım. B. Çoban, & Z. Özarıslan (Der.) içinde, *Söylem ve İdeoloji, Mitoloji, Din, İdeoloji* (s. 13-112). İstanbul: Su Yayınları.

Dolby-Stahl, S. K. (1985). A Literary Folkloristic Methodology for the Study of Meaning in Personal Narrative. *Journal of Folklore Research*, 1(22), s. 45-69. <http://www.jstor.org/stable/3814470>

Donovan, J. (2014). *Feminist Teori*. İstanbul: İletişim Yayınları.

(2005). Television News As Narrative. A. Dunn, H. Funton, R. Huisman, Julian Murphet, & Anne Dunn (Der.) içinde, *Narrative and Media* (s. 140-152). Cambridge: Cambridge University Press. 13 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Durakbaşa, A. (2011). Türk Modernleşmesinin Kamusal Alanı ve "Yurttaş Kadın". A. Durakbaşa, & S. Çakır (Der.) içinde, *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken*

Türkiye'de Feminist Çalışmalar Cilt I (s. 461-474). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

E. Polkinghorne, D. (2003). Narrative Configuration in Qualitative Analysis. J. A. Hatch, & R. Wisniewski (Der.) içinde, *Life History and Narrative* (s. 5-23). 12 09, 2016 tarihinde Taylor & Francis veritabanından alındı.

Eco, U. (1977). Semiotics of Theatrical Performance. *The Drama Review: TDR*, 21(1), s. 107-117. <http://www.jstor.org/stable/1145112>

Eliade, M. (2001). *Mitlerin Özellikleri*. İstanbul: Om Yayınevi.

Engin, E. (2013). Fisher'ın Anlatı Paradigması Bağlamında Kurum Hikayeleri Üzerinden Kurumsal Değerlerin Anlamlandırılması: Bir Anlatı Analizi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erek, A. (2009, 05 10). 'Siberkültürün olduğu yerde siberfeminizme de ihtiyaç vardır'. 12 12, 2016 tarihinde Yeni Medya: <https://yenimedya.wordpress.com/tag/siber-feminizm/> adresinden alındı

Erkman-Akerson, F. (2010). *Edebiyat ve Kuramlar*. İstanbul: İthaki Yayınları.

Esslin, M. (2001). *Televizyon Çağı, T.V. Beyaz Camın Arkası*. İstanbul: Pınar Yayınları.

Fatma Şahin: "Kadına yönelik şiddet algıda seçicilik". (2013, 05 18). 03 31, 2017 tarihinde CNNTürk: <http://www.cnnturk.com/2013/turkiye/05/18/fatma.sahin.kadina.yonelik.siddet.algida.seccilik/708432.0/index.html> adresinden alındı

Faulkner, S. (2015). İsrail/Filistin ve Görünürlük Politikası. A. Kuryel, & B. Ö. Fırat (Der.) içinde, *Küresel Ayaklanmalar Çağında Direniş ve Estetik* (s. 325-353). İstanbul: İletişim Yayınları.

Fay, B. (2005). *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi: Çokkültürlü Bir Yaklaşım*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Feminizm Tweetleri. (2015, 03 08). 12 18, 2016 tarihinde Haber Revizyon : <http://www.haberrevizyon.com/2015/03/08/feminizm-tweetleri/> adresinden alındı

Fine, G. A. (1995). Public Narration and Group Culture: Discerning. G. A. Fine, H. Johnston, & B. Klandermans (Der.) içinde, *Social Movements and Culture* (s. 127-143). Minneapolis: University of Minnesota Press.

Fıncıoğlu, S. (tarih yok). *Çerçeve*. 11 19, 2016 tarihinde Gösteri Sanatları Üzerine: <https://performansfikri.com/10-cerceve/> adresinden alındı

Fisher, W. R. (1987). *Human Communication As Narration: Toward a Philosophy of Reason, Value, and Action*. South Carolina: University of South Carolina Press. 12 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Fiske, J. (2009). *Television Culture*. Cornwall: Routledge. 12 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Fludernik, M. (2009). *An Introduction to Narratology*. Abingdon: Routledge. 12 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Frazer, N. (2004). Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek:Gerçekte Varolan Demokrasinin Eleştirisine Bir Katkı. M. Özbek (Der.) içinde, *Kamusal Alan* (s. 103-132). İstanbul: Hil Yayın.

Freedman, E. (2002). *No Turning Back: The History of Feminism and the Future of Women*. Toronto: The Random House Publishing Group. 12 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Fuchs, C. (2016). *Sosyal Medya, Eleştirel Bir Giriş*. Ankara: NotaBene Yayınları.

Fuery, K. (2009). *New Media, Culture and Image*. Londra: Palgrave MacMillan. 12 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Fulford, R. (2014). *Anlatının Gücü, Kitle Kültürü Çağında Hikayecilik*. İstanbul: Kolektif Kitap.

Hunton, H. (2005). Introduction: The Power of Narrative. H. Funton, H. Funton, R. Huisman, J. Murphet, & A. Dunn (Der.) içinde, *Narrative and Media* (s. 1-7).

Cambridge: Cambridge University Press. 12 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Funton, H. (2005). Print News as Narrative. H. Funton, R. Huisman, J. Murphet, & A. Dunn (Der.) içinde, *Narrative and Media* (s. 218-244). Cambridge: Cambridge University Press. 12 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Gamson, W. A. (1995). Constructing Social Protest. W. A. Gamson, H. Johnston, & B. Klandermans (Der.) içinde, *Social Movements* (s. 85-106). Minneapolis: University of Minnesota Press.

Gamze. (2003). *Bianet*. Dünyada Kadınların Oy Hakkı: <http://bianet.org/kadin/siyaset/12753-dunyada-kadinlarin-oy-hakki> adresinden alınmıştır

Georgakopoulou, A. (2015). Small Stories Research: Methods-Analysis-Outreach. A. D. Fina, & A. Georgakopoulou (Der.) içinde, *The Handbook of Narrative Analysis* (s. 255-272). West Sussex: John Wiley & Sons. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Georges, R. A. (1969). Toward an Understanding of Storytelling Events. *The Journal of American Folklore*, 326(82), s. 313-328. <http://www.jstor.org/stable/539777>

Gerbner, G. (1998). Cultivation Analysis: An Overview. *Mass Communication & Society*, 3/4(I), s. 175-194. <http://dx.doi.org/10.1080/15205436.1998.9677855>

Gerbner, G. (1999). The Stories We Tell. *Peace Review: A Journal of Social Justice*, s. 9-15. <http://dx.doi.org/10.1080/10402659908426225>

Ghezzi, A., Pereira, A., & Vesnic-Alujevic, L. (Der.). (2014). *The Ethics of Memory in a Digital Age*. Londra: Palgrave MacMillan. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Gilbert, J. (2012). *Antikapitalizm ve Kültür, Radikal Teori ve Popüler Politika*. İstanbul: Ayrıntı.

Given, L. M. (Der.). (2008). *The Sage Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. California: SAGE. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Godineau, D. (2005). Özgürlüğün Kızlan ve Devrimci Vatandaşlar. G. Duby, & Michelle Perrot (Der.) içinde, *Kadınların Tarihi IV, Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı* (s. 23-38). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Goffman, E. (2014). *Gündelik Yaşamda Benliğin Sunumu*. İstanbul: Metis Yayınları.

Goodson, I. F., & Gill, S. R. (2011). The Narrative Turn in Social Research. *Counterpoints*(386), s. 17-33. <http://www.jstor.org/stable/42981362>

Goody, J. (2013). *Yazılı ve Sözel Arasındaki Etkileşim*. İstanbul: Pinhan Yayınları.

Göker, G. (2007). İnternet'in Türkiye'deki Kadın Hareketi Üzerindeki Etkisi: Kadın Kurultayı E-Grubu Örneği. *12. Türkiye'de İnternet Konferansı* (s. 267-291). Ankara: İnternet Teknolojileri Derneği.

Gözke, Ö. (2003, 04 09). *Amargi: Özgürlük Akademisi*. 12 18, 2016 tarihinde Bianet: <http://bianet.org/kadin/siyaset/28-amargi-ozgurluk-akademisi> adresinden alındı

Group, P. N. (1989). Origins. P. N. Group, & P. N. Group (Der.) içinde, *Interpreting Women's Lives, Feminist Theory and Personal Narratives* (s. 3-15). Bloomington: Indiana University Press. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Güran, M. S., & Özarslan, H. (2015). Çerçeveleme Teorisi ve Toplumsal Hareketler. *Erciyes İletişim Dergisi*, s. 36-50. 20 11, 2016 tarihinde ULAKBİM veritabanından alındı.

Habermas, J. (2004). Kamusal Alan. M. Özbek (Der.) içinde, *Kamusal Alan* (s. 95-102). İstanbul: Hil Yayın.

Hakkımızda. (tarih yok). 02 18, 2017 tarihinde Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu: <https://kadincinayetleriniurduracagiz.net/hakkimizda> adresinden alındı

Hakkımızda. (tarih yok). 05 12, 2017 tarihinde Halkevleri: <http://www.halkevleri.org.tr/hakkimizda> adresinden alındı

Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory.* (L. A. Coser, Dü.) Londra: The University of Chicago Press.

Halkevci Kadınlar 2. Yaz Kampı başladı. (2014, 07 18). 05 12, 2017 tarihinde Halkevleri: <http://www.halkevleri.org.tr/guncel/halkevci-kadinlar-2-yaz-kampi-basladi> adresinden alındı

Hall, S. (2001). Foucault: Power, Knowledge and Discourse. S. Hall, M. Wetherell, S. Taylor, & S. J. Yates (Der.) içinde, *Discourse Theory and Practice, A Reader* (s. 72-81). Londra: Sage Publications. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Hammack, P. L. (2014). *Mind, Story, Society: The Political Psychology of Narrative.* 07 17, 2016 tarihinde Academia: https://www.academia.edu/3751137/Mind_story_society_The_political_psychology_of_narrative adresinden alındı

Harland, R. (1999). *Literary Theory From Plato To Barthes.* Hampshire: Palgrave.

Hayles, N. K. (2014). Elektronik Edebiyat Nedir?. M. Çakır (Der.) içinde, *Yeni Medyaya Eleştirel Yaklaşımlar* (s. 323-367). İstanbul: Doğu Kitabevi.

Heberle, R. (2016). The Personel is Political. L. Disch, & M. Hawkesworth (Der.) içinde, *The Oxford Handbook of Feminist Theory* (s. 594-609). New York: Oxford Unviersity Press. 07 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Hedy, J. (2006). *Troubled Pasts: News and the Collective Memory of Social Unrest.* Philadelphia: Temple University Press.

Hepp, A. (2015). *Medyatikleşen Kültürler.* Ankara: Dipnot Yayınları.

Herman, D. (2009). *Basic Elements of Narrative.* Malden: Wiley-Blackwell. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Herman, D., Jahn, M., & Ryan, M.-L. (Der.). (2005). *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. Oxfordshire. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Hoffmann, C. R. (2010). Introduction. Narrative revisited: Telling a story in the age of new media. C. R. Hoffmann (Der.) içinde, *Narrative Revisited: Telling a Story in the Age of New Media*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Honneth, A. (2014). Tanınma Mı Yeniden Dağıtım Mı? Toplumun Ahlaki Düzenine Değişen Yaklaşımlar. F. Mollaer (Der.) içinde, *Kimlik Politikaları Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık* (s. 242-258). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Howe, J. (2010). *Crowdsourcing*. İstanbul: Optimist Yayınları.

Huisman, R.. (2005). Advertising Narratives. H. Funton, R. Huisman, J. Murphet, & A. Dunn (Der.) içinde, *Narrative and Media* (s. 285-299). Cambridge: Cambridge University Press. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Huisman, R. (2005). Narrative Concepts. H. Funton, R. Huisman, J. Murphet, & A. Dunn içinde, *Narrative and Media* (s. 11-27). Cambridge: Cambridge University Press. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Hyvärinen, M. (2010). Revisiting the Narrative Turns. *Life Writing*, 1(7), s. 69-82. <http://dx.doi.org/10.1080/14484520903342957>

Ihle, R. (2014). Framing Integration-from Welfare to Citizenship. *Nordicum-Mediterraneum*, 1(9). 20 11, 2017 tarihinde DOAJ veritabanından alındı.

İlhan, V. (2014). 'Feminist Alternatif Medya'nın İşleyişi Üzerine. *Erciyes İletişim Dergisi Academia*, 3(3), s. 2-10. 12 09, 2016 tarihinde ULAKBİM veritabanından alındı.

Illich, I., & Sanders, B. (2015). *Abc, Aklın Modernleşmesi*. İstanbul: Yeni İnsan.

Illouz, E. (2011). *Soğuk Yakınlıklar, Duygusal Kapitalizmin Şekillenmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

İnceoğlu, Y. G. & omak, N. A. (2009). Teun A. Van Djik.. Y. G. İnceoğlu, & N. A. omak (Der.) içinde, *Metin özümlemeleri* (s. 17-79). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

İşık, N. S. (2002). 1990'larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler. A. Bora, & A. Günal (Der.) içinde, *90'larda Türkiye'de Feminizm* (s. 41-72). İstanbul: İletişim Yayınları.

Jackson, M. (2002). *The Politics of Storytelling*. Kopenhag: Musem Tusculanum Press. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Jasper, J. M. (2002). *Ahlaki Protesto Sanatı, Toplumsal Hareketlerde Kültür, Biyografi ve Yaratıcılık*. İstanbul: Ayrıntı.

Jean, G. (2004). *Yazı İnsanın Belleği*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture, Where Old and New Media Collide*. New York: New York University Press.

Jenkins, H. (2016). "*Cesur Yeni Medya*", *Teknolojiler ve Hayran Kültürü*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Jenkins, H., Clinton, K., Purushotma, R., Robison, A. J., & Weigel, M. (2009). *Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for 21st Century*. Massachusetts: The MIT Press. 12 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı

Jenness, V. (1995). Social Movement Growth, Domain Expansion, and Framing Processes: The Gay/Lesbian Movement and Violence against Gays and Lesbians as a Social Problem. *Social Problems*, 1(42), s. 145-170. <https://doi.org/10.2307/3097009>

Johansson, A., & Vinthagen, S. (2014). *Gündelik Direnişin Boyutları: Analitik Bir ereve*. 05 23, 2017 tarihinde International Center on Non-Violent Conflict: <https://www.nonviolent-conflict.org/wp-content/uploads/2016/12/Dimensions-of-everyday-resistance-Turkish.pdf> adresinden alındı

Johnson-Cartee, K. S. (2005). *News Narratives and News Framing: Constructing Political Reality*. Lanham: Rowman&Littlefield Publishers, INC. . 12 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Jucker, A. H. (2010). “Audacious, brilliant!! What a strike!” Live text commentaries on the Internet as real-time narratives. C. R. Hoffmann (Der.) içinde, *Narrative Revisited: Telling a Story in the Age of New Media* (s. 57-77). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Kadın Cinayetlerinin Vahim Tablosu. (2015, 02 17). 12 18, 2016 tarihinde Doğruluk Payı: <http://www.dogrulukpayi.com/beyanat/54e44aa24f8cc> adresinden alındı

Kahn, R., & Kellner, D. (2016). Yeni Medya ve İnternet Aktivizmi- Seattle Savaşı'ndan Bloglamaya. R. Kahn, D. Kellner, H. Hülür, & C. Yaşın (Der.) içinde, *Yeni Medya Kullanıcının Yükselişi* (s. 245-255). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Kalaycı, N. (2014). *Hayaletler: Ölüm, Yas ve Tanıklık Sorunu*. 10 29, 2016 tarihinde E-Skop: <http://www.e-skop.com/skopbulten/sanat-ve-olum-hayaletler-olum-yas-ve-taniklik-sorunu/2221> adresinden alındı

Kanatlı, M. (2014). Chantal Mouffe'un Radikal Demokrasi Projesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi* , s. 115-135. 12 09, 2016 tarihinde ULAKBİM veritabanından alındı.

Kandiyoti, D. (2011). Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları: Gelecek İçin Geçmiş Bakış. S. Sancar (Der.) içinde, *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar Cilt I* (s. 41-60). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kang, J. (2015). *Walter Benjamin ve Medya*. İstanbul: Kafka, Epsilon Yayıncılık.

Kars, N. (2010). *Haberin Tarihi, Kuramları, Söylemi ve Radyo-Televizyon Haberciliği*. İstanbul: Derin Yayınları.

Kasap, D. G. (2014). Çevrimiçi Müzakere Alanı Olarak Sosyal Medya Uygulamaları. D. G. Kasap, & B. Çoban (Der.) içinde, *Sosyal Medya Devrimi* (s. 117-138). İstanbul: Su Yayınları.

Kav, G. (2014, 08 06). *Yerli ve Evrensel Bir Feminizm*. 06 04, 2017 tarihinde Yarin Haber: <http://yarinhaber.net/yazarlar/624/yerli-ve-evrensel-bir-feminizm> adresinden alındı

Kavaklı, N. (2015). İnternet Arama Motorları ve Kamusal Alan: Arama Motorları Kimin İçin Çalışıyor? *Kültür ve İletişim*(34), s. 126-149.

Kaya, S. Y. (2011). Reality Tv Programları, Gerçekten Gerçek. A. Kotaman, A. Uğursoy, & A. Avcı (Der.) içinde, *Dizim başladı! kapat, sonra anlatırım, Televizyonda Hikaye Anlatıcılığı* (s. 115-142). İstanbul: H2O Yayıncılık.

Kaylı, D. Ş. (2013). *Kadın Bedeni ve Özgürleşme*. İzmir: İlya İzmir Yayınevi.

Kim, J.-H. (2016). *Understanding Narrative Inquiry, The Crafting and Analysis of Stories as Research*. California: SAGE. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Kıran, A. & Kıran, Z. (2003). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kız mı kadın mı? diyen Erdoğan'a büyük tepki. (2011, 06 04). 12 12, 2016 tarihinde T24: <http://t24.com.tr/haber/kiz-mi-kadin-mi-diyen-erdogana-buyuk-tepki,149108> adresinden alındı

Konnely, A. (2015). *#Activism: Identity, Affiliation, and Political Discourse-Making on Twitter*. 05 27, 2017 tarihinde The Arbutus Review: <https://journals.uvic.ca/index.php/arbutus/article/view/15070/6010> adresinden alındı

Kotaman, A., Uğursoy, A. S., & Avcı, A. (Der.). (2011). *Dizim başladı! kapat, sonra anlatırım, Televizyonda Hikaye Anlatıcılığı*. İstanbul: H2O Yayıncılık.

Köker, E. (2007). Kadınların Medyadaki Hak İhlalleriyle Baş Etme Stratejileri. E. Köker, & S. Alankuş (Der.) içinde, *Kadın Odaklı Habercilik* (s. 117-148). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Köker, E. (2010). *Kitapta Kurutulmuş Çiçekler ya da Sözlü Kültür Üzerine Düşünmek*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Kuruoğlu, H. (2006). *Propaganda ve Özgürlük Aracı Olarak Radyo*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kuumba, M. B. (2001). *Gender and Social Movements*. Walnut Creek: Altamira Press.

Labov, W., & Waletzky, J. (1997). Narrative Analysis: Oral Versions of Personal Experience. *Journal of Narrative and Life History*(7), s. 3-38. 20, 06, 2016 tarihinde <http://www.ling.upenn.edu/~rnoyer/courses/103/narrative.pdf> adresinden alındı.

Laer, J. V., & Aelst, P. V. (2010). Internet and Social Movement Action Repertoires. *Information, Communication & Society*, s. 1146-1171. <http://dx.doi.org/10.1080/13691181003628307>

Lafrance, M. N., & McKenzie-Mohr, S. (2014). Women Counter-Storying Their Lives. M. N. Lafrance, S. McKenzie-Mohr, S. McKenzie-Mohr, & M. N. Lafrance (Der.) içinde, *Women Voicing Resistance, Discursive and Narrative Explorations* (s. 1-15). East Sussex: Routledge.

Lambert, J. (2013). *Digital Storytelling Capturing Lives, Creating Community*. New York: Routledge. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Langellier, K. M., & Peterson, E. E. (2004). *Storytelling in daily life: Performing Narrative*. Philadelphia: Temple University Press. 20 06, 2016 tarihinde Google Books veritabanından alındı.

Langer, J. (1992). Truly Awful News on Television. P. Dahlgren, & C. Sparks (Der.) içinde, *Journalism and Popular Culture* (s. 113-129). SAGE. 20 06, 2016 tarihinde Google Books veritabanından alındı.

Laszlo, J. (2008). *The Science of Stories, An Introduction to Narrative Psychology*. New York: Routledge.

Laurel, B. (2003). Vital Narratives. M. Mateas, & S. Phoebe içinde, *Narrative Intelligence* (s. 91-102). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Leonard, A. (2014). Why Stories, Why Now? *Yes! Magazine*, 18.

Lévy, P. (2001). *Collective Intelligence*. 10 12, 2016 tarihinde Univerzita Karlova: <https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?do=download&did=29658&kod=JJM085> adresinden alındı

Lievrouw, L. A. (2011). *Alternative and Activist New Media*. Cambridge: Polity Press.

Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I., & Kelly, K. (2009). *New Media: A Critical Introduction*. Oxon: Routledge. 12 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Llyod, G. (1996). *Erkek Akıl*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Loiseau, E., & Nowacka, K. (2015). *Can social media effectively include women's voices in decision-making processes?* OECD Development Centre. 12, 09, 2016 tarihinde https://www.oecd.org/dev/development-gender/DEV_socialmedia-issuespaper-March2015.pdf adresinden alındı.

Loseke, D. R. (2010). *Thinking about Social Problems: An Introduction to Constructionist Perspectives*. New Jersey: Transaction Publishers. 15 11, 2016 tarihinde Google Books veritabanından alındı.

Lutz, C. A., & Collins, J. (2005). *"National Geographic"i Doğru Okumak*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

MacIntyre, A. (2007). *After Virtue, A Study in Moral Theory*. Indiana: University of Notre Dame Press. 12 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

MacKinnon, C. A. (2003). *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*. İstanbul: Metis Yayınları.

Manovich, L. (2001). *Language of New Media*. Massachusetts: MIT Press. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Martinez-Torres, M. E. (2001). Civil Society, the Internet, and the Zapatistas. *Peace Review: A Journal of Social Justice*, s. 347-355. <http://dx.doi.org/10.1080/13668800120079045>

McAdams, D. P. (2003). Identity and the Life Story. R. Fivush, & C. A. Haden içinde, *Autobiographical Memory and the Construction of a Narrative Self: Developmental and Cultural Perspectives* (s. 187-207). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

McLuhan, M. (2001). *Gutenberg Galaksisi, Tipografik İnsanın Oluşumu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Mendes, K. (2014). *SlutWalk, Feminism, Activism and Media*. Hampshire: Palgrave Macmillan. 09 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Merkezi, B. H. (2009, 06 09). *Türkiye, AIHM'de Kadını Korumadığı İçin Mahkum Olan İlk Ülke*. 05 03, 2017 tarihinde Bianet: <https://bianet.org/bianet/dunya/115094-turkiye-aihm-de-kadini-korumadigi-icin-mahkum-olan-ilk-ulke> adresinden alındı

Merkezi, B. H. (2014, 08 01). *Emma Watson'dan #direnkakhaha Fotoğrafi*. 12 18, 2016 tarihinde Bianet: <http://bianet.org/bianet/kadin/157524-emma-watson-dan-direnkakhaha-fotografi> adresinden alındı

Merkezi, B. H. (2015, 10 29). *Trabzonspor Başkanına Tepkiler: #kadingibiyasamak*. 12 18, 2016 tarihinde Bianet: <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/168755-trabzonspor-baskanina-tepkiler-kadingibiyasamak> adresinden alındı

Merkezi, B. H. (2016, 05 16). *TBMM Boşanma Komisyonu Çalışmalarını Tamamladı*. 05 21, 2017 tarihinde Bianet: <http://bianet.org/bianet/kadin/174843-tbmm-bosanma-komisyonu-calismalarini-tamamladi> adresinden alındı

Merkezi, B. H. (2016, 07 25). *Türkiye'nin Kadın Haklarına Dair Önemli İki Haftası*. 05 21, 2017 tarihinde Bianet: <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/177132-turkiye-nin-kadin-haklarina-dair-onemli-iki-haftasi> adresinden alındı

Milan, S. (2013). *Social Movements and Their Technologies*. Hampshire: Palgrave MacMillan. 12 09, 2016 tarihinde Google Books veritabanından alındı.

Milberry, K. (2010). Wiki Tarzı: Değişim Tasarlamak, Demokrasi Uygulamak. *Teknoloji ve Toplum* (s. 47-79). içinde İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Miller, C. H. (2014). *Digital Storytelling, A Creator's Guide to Interactive Entertainment*. Burlington: Focal Press.

Moral, P. G.-D. (2016). Transforming Femicidio: Framing, Institutionalization and Social Change. *Current Sociology*, 7(64), s. 1017 –1035. 20 11, 2016 tarihinde https://www.academia.edu/22761084/Transforming_Femicidio_Framing_institutionalization_and_social_change adresinden alındı.

Morozov, E. (2009, 05 19). *Foreign Policy: Brave New World Of Slacktivism*. 12 16, 2016 tarihinde <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=104302141> adresinden alındı

Munslow, A. (2000). *Tarihin Yapısökümü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Murray, J. H. (1997). *Hamlet on the Holodeck: The Future of Narrative in Cyberspace*. New York: The Free Press. 09 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Mutlu, E. (2008). *Televizyonu Anlamak*. Ankara: Ayraç.

Nelson, K. (2003). Narrative and Self, Myth and Memory: Emergence of the Cultural Self. R. Fivush, & C. A. Haden içinde, *Autobiographical Memory and the Construction of a Narrative Self: Developmental and Cultural Perspectives* (s. 3-28). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Noelle-Neumann, E. (1998). *Kamuoyu, Suskunluk Sarmalının Keşfi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Nutku, Ö. (1997). *Dram Sanatı, Tiyatroya Giriş*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Olsen, K. A. (2014). Telling Our Stories: Narrative and Framing in the Movement for Same-Sex Marriage. *Social Movement Studies*, 2(13), s. 248-266. <http://dx.doi.org/10.1080/14742837.2013.842464>

Onega, S., & Landa, J. A. (2002). *Anlatıbilime Giriş*. İstanbul: Adam.

Ong, W. J. (2010). *Sözlü ve Yazılı Kültür*. İstanbul: Metis.

Özarlan, H., & Güran, M. S. (2015). İletişim Araştırmalarında Çerçeveleme Paradigması: Son Döneme Ait Bir İnceleme. *Selçuk İletişim*, 4(8), s. 32-48. 20 11, 2016 tarihinde ULAKBİM veritabanından alındı.

Özdemir, E. (2002). *Yazınsal Türler*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Özdemir, H., & Demirkanoglu, Y. (2015). Türkiye'de Muhafazakar Sağ Pencereden Kadına Bakış. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(10), s. 225-248. 20 11, 2016 tarihinde ULAKBİM veritabanından alındı.

Özer, E., İlhan, H. A., Seçkin, G. K., & Önal, G. (2016). *Kadın Cinayetleri – Femisid Kavramı*. 04 28, 2017 tarihinde Research Gate: https://www.researchgate.net/profile/Ilhan_Aydogdu/publication/306296856_Woman_Homicides-Femicide_Concept/links/57eb80c308ae91a0c8d400d8.pdf adresinden alındı

Özer, Ö. (2011). *Haber Söylem İdeoloji, Eleştirel Söylem Çözümlemeleri*. Konya: Literatürk.

Özgün, B. (2016, 3 27). *Wattpad Kitapları ve Kadının Değersizleştirilmesi*. 11 6, 2016 tarihinde Kayıp Rıhtım: <http://www.kayiprihtim.org/portal/kose/wattpad-kitapları-ve-kadının-değersizleştirilmesi/> adresinden alındı

Page, R. E. (2013). *Stories and Social Media, Identities and Interaction*. Oxon: Routledge.

Pamuk, A. (2014). *Kimlik ve Tarih*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Papacharissi, Z. (2010). *A Private Sphere, Democracy in a Digital Age*. Cambridge: Polity Press. 20 11, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Parekh, B. (2014). Kimliğin Mantığı. F. Mollaer (Der.) içinde, *Kimlik Politikaları, Özdeşlik, Tanınma ve Farklılık* (s. 53-76). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Parmaksız, M. P. (2011). Kadınların Belleği: Hatırlama, Anlatı, Deneyim ve Toplumsal Cinsiyet. S. Sancar (Der.) içinde, *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Gिरerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar Cilt I* (s. 571-588). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Perrot, M. (2005). Dışarıya Adım Atmak. G. Duby, & M. Perrot (Der.) içinde, *Kadınların Tarihi IV, Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı* (s. 419-448). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Peters, J. D. (2009). Witnessing. P. Frosh, & A. Pinchevski (Der.) içinde, *Media Witnessing, Testimony in the Age of Mass Communication* (s. 23-41). Hampshire: Palgrave MacMillan. 20 11, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Plummer, K. (1995). *Telling Sexual Stories, Power, Change and Social Worlds*. Londra: Routledge. 20 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Poe, M. T. (2014). *İletişim Tarihi*. İstanbul: Isık Yayınları.

Polkinghorne, D. E. (2003). Narrative Configuration In Qualitative Analysis. J. Hatch, & R. Wisniewski (Der.) içinde, *Life History and Narrative* (s. 5-23). 12, 09, 2016 tarihinde Taylor & Francis e-Library veritabanından alındı.

Polletta, F. (2006). *It Was Like a Fever, Storytelling in Protest and Politics*. Chicago: The University of Chicago Press. 20 06, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Polletta, F. (2008). *Storytelling in Social Movements*. 02 14, 2017 tarihinde UCI School of Social Sciences: http://www.socsci.uci.edu/~polletta/Articles%20and%20Book%20Chapters_files/Storytelling%20in%20Johnston%20volume-2.pdf adresinden alındı

Polletta, F., & Chen, P. (2012). Narrative and Social Movements. J. C. Alexander, R. Jacobs, & P. Smith (Der.) içinde, *The Oxford Handbook of Cultural Sociology* (s.

487-506). New York: Oxford University Press. 20 11, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Postman, N. (1994). *Televizyon: Öldüren Eğlence, Gösteri Çağında Kamusal Söylem*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Rakow, L. F. & Kranich K, (2002). Televizyon Haberlerinde Gösterge Olarak Kadın. S. İrvan (Der.) içinde, *Medya Kültür Siyaset* (s. 515-548). Ankara: Alp Yayınları.

Randall, W. L. (1999). *Bizi 'Biz' Yapan Hikayeler, Kendimizi Yaratma Üzerine Bir Deneme*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Raptis, B. K. (2014). Masal Gerçekliği. *Doğu Batı*(71), s. 219-236.

Rheingold, H. (2002). *Smart Mobs: The Next Social Revolution*. Cambridge: Perseus Publishing. 20 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Rimmon-Kenan, S. (2005). *Narrative Fiction*. 12, 09, 2016 tarihinde Taylor&Francis e-library adresinden alındı.

Rising From Ruin. (tarih yok). 11 7, 2016 tarihinde msnbc: <http://risingfromruin.msnbc.com/stories.html> adresinden alındı

Röhrich, L. (1990). Introduction. L. Röhrich, & S. W. Piepho (Der.) içinde, *Storytelling in Contemporary Societies* (s. 9-15). Gunter Narr Verlag Tübingen. 15 06, 2016 tarihinde Google Books veritabanından alındı.

Ryan, M. -L. (2006). *Avatars of Story*. Minneapolis: University of Minnesota Press. 12 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Ryan, M., & Kellner, D. (1997). *Politik Kamera*. İstanbul: Ayrıntı.

Sacks, H. (1995). *Lectures on Conversation, Volumes I and II*. Wiley-Blackwell. 20 11, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Sancar, M. (2014). *Geçmişle Hesaplaşma, Unutma Kültüründen Hatırlama Kültürüne*. İstanbul: İletişim.

Sancar, S. (2011). Türkiye'de Kadın Hareketinin Politigi: Tarihsel Baglam, Politik Gundem ve Ozgunlukler. S. Sancar (Der.) içinde, *Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar Cilt I* (s. 61-117). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Sanders, B. (2013). *Öküzün A'sı, Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi*. İstanbul: Ayrıntı.

Sarbin, T. R. (1986). The Narrative as a Root Metaphor for Psychology. T. R. Sarbin (Der.) içinde, *Narrative Psychology: The Storied Nature of Human Conduct* (s. 3-21). Westport: Praeger Publishers. 18 02, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Sarlo, B. (2012). *Geçmiş Zaman, Bellek Kültürü ve Özneye Dönüş Üzerine Bir Tartışma*. İstanbul: Metis Yayınları.

Savcı, B. (2015). Yeni Medyada Hikaye Anlatıcılığına Doğru: Kişisel Webloglarında Vladimir Propp'un Biçimsel Analizi. (Yayınlanmamış Tez). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saydam, M. B. (2014). Psikomitoloji: 'Ara-da-lığın' Bir Karmaşa Olarak İnşası. *Doğu Batı*(71), s. 33-79.

Schank, R. E., & Abelson, R. P. (1995). *Knowledge and Memory: The Real Story*. 12 10, 2015 tarihinde http://cogprints.org/636/1/KnowledgeMemory_SchankAbelson_d.html adresinden alındı

Schirato, T., & Yell, S. (2000). *Communication and Culture, An Introduction*. St. Leonards: SAGE Publications.

Schmidt, J.-H. (2016). Twitter ve Kişisel Kamuların Doğuşu. K. Weller, A. Bruns, J. Burgess, M. Mahrt, & C. Puschmann (Der.) içinde, *Twitter ve Toplum* (s. 47-61). İstanbul: Epsilon Yayınevi.

Scott, J. W. (2013). Deneyim, Görünür Hale Gelmek. F. Dinçer, & Ö. Aslan (Der.) içinde, *Feminist Tarihin Peşinde* (s. 141-180). İstanbul: bgst yayınları.

- Scott, J. W. (2013). *Feminist Tarihin Peşinde*. İstanbul: bgst Yayınları.
- Sennett, R. (2013). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Seyfi, M. (2016). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Storytelling*. İstanbul: Pales Yayınları.
- Sitrin, M. A. (2012). *Everyday Revolutions, Horizontalism and Autonomy in Argentina*. Londra: Zed Books.
- Slattery, M. (2007). *Sosyolojide Temel Fikirler*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Solomon, R. C. (2016). *Duygulara Sadakat, Hislerimiz, Gerçekte Bize Ne Anlatıyor?* Ankara: Nika Yayınevi.
- Sontag, S. (2003). *Başkalarının Acısına Bakmak*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Stevenson, N. (2008). *Medya Kültürleri*. Ankara: Ütopya Yayınevi
- Stone-Mediatore, S. (2004). *Reading Across Borders*. New York: Palgrave MacMillan.
- Stone-Mediatore, S. (2016). Storytelling/Narrative. S. Stone-Mediatore, L. Disch, & M. Hawkesworth (Der.) içinde, *The Oxford Handbook of Feminist Theory* (s. 934-954). New York: Oxford University Press. 07 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.
- Strauss, S. (1996). *The Passionate Fact, Storytelling in Natural History and Cultural Intrepretation*. Colorado: North American Press.
- Sunstein, C. R. (2002). Günlük Gazetemiz - İnternet Demokrasi İçin Gerçekten Bir Nimet Mi? *Cogito*(30), s. 176-188.
- Sütçü, Ö. Y. (2013). Ortak Bir Dünya Deneyimi: Hikaye Anlatıcısı. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 2(6), s. 76-92.12, 06, 2016 tarihinde <http://www.ethosfelsefe.com/ethosdiyaloglar/mydocs/76-92-Ozcn-OrtakDunya.pdf> adresinden alındı.

Şah, U. (2016, 05 18). *Toplumsal Cinsiyeti Sosyal İnşacı Perspektifle İncelemek (Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme)*. 05 31, 2017 tarihinde Vita Verita: <http://viraverita.org/yazilar/toplumsal-cinsiyeti-sosyal-insaci-perspektifle-incelemek-karsilastirmali-bir-degerlendirme> adresinden alındı

Şubatlı, T. (2016, 09 17). *Kadınlardan Medyadaki Erkek Enflasyonuna Tepki; #sirferkekpanel Kampanyası*. 05 13, 2017 tarihinde İşte Kadınlar: <https://www.istekadinlar.com/medya/kadinlardan-medyadaki-erkek-enflasyonuna-tepki-sirferkekpanel-kampanyasi-h1005.html> adresinden alındı

Tahincioğlu, N. Y. (2015). Sola Kadın Eli Değince, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. A. Bora (Der.) içinde, *İradenin İyimserliği* (s. 311-345). Ankara: Ayizi Kitap.

Tecimer, Ö. (2006). *Sinema, Modern Mitoloji*. İstanbul: Plan B.

Tekeli, Ş. (2010). 1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar. Ş. Tekeli (Der.) içinde, *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (s. 15-46). İstanbul: İletişim Yayınları.

Terkan, B. (2010). Kadın Örgütlerinin İnterneti Alternatif Medya Olarak Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6(3), s. 34-55. 07 09, 2016 tarihinde ULAKBİM veritabanından alındı.

The Everyday Sexism Project. (tarih yok). 12 16, 2016 tarihinde The Everyday Sexism Project: <http://everydaysexism.com/> adresinden alındı

Thompson, J. B. (2008). *Medya ve Modernite*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Thompson, J. B. (2013). *İdeoloji ve Modern Kültür, Kitle İletişimi Çağında Eleştirel Toplum Kuramı*. Ankara: Dipnot Yayınları.

Thumim, N. (2012). *Self-Representation and Digital Culture*. New York: Palgrave MacMillan.

Tilly, C. (2008). Toplumsal Hareketler 21. Yüzyıla Giriyor. Y. D. Çetinkaya (Der.) içinde, *Toplumsal Hareketler Tarih, Teori ve Deneyim* (s. 143-187). İstanbul: İletişim Yayınları.

Timisi, N. (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Ankara: Dost Kitabevi.

Timisi, N, & Gevrek, M. A (2002). 1980'ler Türkiye'sinde Feminist Hareket: Ankara Çevresi. A. Bora, & A. Günel (Der.) içinde, *90'larda Türkiye'de Feminizm* (s. 13-40). İstanbul: İletişim Yayınları.

Tong, R. (2008). *Feminist Thought, A More Comprehensive Introduction*. Colorado: Westview Press. 07 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Tonga, N. (2008). "Hikaye"ye Terminolojik Bir Yaklaşım. *Turkish Studies*, 1(3), s. 371-379. 07 02, 2016 tarihinde ULAKBİM veritabanından alındı

Traverso, E. (2009). *Geçmiş Kullanma Kılavuzu, Tarih, Bellek, Politika*. İstanbul: Versus Kitap.

Trouillot, M.-R. (2015). *Geçmiş Susturmak, Tarihin Üretilmesi ve İktidar*. İstanbul: İthaki Yayınları.

Tuin, I. v. (2009). The Arena of Feminism: Simone de Beauvoir and the History of Feminism. R. Buikema, & I. van der Tuin (Der.) içinde, *Doing Gender in Media, Art and Culture* (s. 9-25). New York: Routledge.

Turner, V. (1992). *From Ritual To Theatre*. New York: PAJ Publications. 07 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı

Ulukaya, C. (2015, 11 24). *Kadınları Kim, Nerede, Nasıl Öldürdü: 5 Yılın Cinayet Haritası*. 12 18, 2016 tarihinde Bianet: <http://bianet.org/bianet/kadin/169494-kadin-cinayetlerinin-haritasi> adresinden alındı

Uslu, D. (2016, 08 25). *Kirpiğinizi yere düşürmeyenlere*. 05 24, 2017 tarihinde Kadınların Postası: <http://www.kadinlarinpostasi.com/tr/blog/kirpiginizi-yere-dusurmeyenlere> adresinden alındı

Ünal, Y. (2002). *Yörükhan Ünal - Anlatıbilimsel Açıdan Öykü ve Olay Örgüsü*. Academia:

https://www.academia.edu/8953158/Y%C3%B6r%C3%BCkhan_%C3%9Cnal_-_Anlat%C4%B1bilimsel_A%C3%A7%C4%B1dan_%C3%96yk%C3%BC_ve_Olay_%C3%96rg%C3%BCs%C3%BC adresinden alınmıştır

Varol, S. F. (2014). Kadınların Dijital Teknolojiyle İlişisine Ütopik Bir Yaklaşım: Siberfeminizm. *The Journal of Academic Social Science Studies*(27), s. 219-234. 07 09, 2016 tarihinde ULAKBİM veritabanından alındı

Vogler, C. (2014). *Yazarın Yolculuğu, Senaryo ve Öykü Yazımının Sırları*. İstanbul: Okuyan Us.

Walter Fischer(professor). (2015, 5 2). Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Walter_Fisher_%28professor%29 adresinden alınmıştır

Ward, G. (2014). *Postmodernizmi Anlamak*. İstanbul: Optimist Kitap.

Watson, J., & Hill, A. (2012). *Dictionary of Media and Communication Studies*. Londra: Bloomsbury Academic. 07 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

White, H. (1987). *The Content of the Form, Narrative Discourse and Historical Representation*. Maryland: The John Hopkins University Press. 07 029, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Williams, R. (1983). *Keywords, A Vocabulary of Culture and Society*. New York: Oxford University Press. 07 09, 2016 tarihinde Library Genesis veritabanından alındı.

Woolf, V. (1987). *Kendine Ait Bir Oda*. İstanbul: Afa Yayınları.

Yanıkaya, B. (2014). Türkiye'de Feminist(Alternatif) Medya: Duvarları Aşmak. B. Yanıkaya, & B. Çoban (Der.) içinde, *Kendi Medyanı Yarat Alternatif Medya-Kavramlar, Tartışmalar, Örnekler Cilt 2* (s. 47-99). İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Yapıcı, Z. K. (2012). Kişisel Deneyim Anlatılarının Bağlamsal Çerçevesi: Deneyimlenen, Hatırlanan ve Anlatılan Hayat. *Millî Folklor*(93), s. 207-219. 12 06, 2016 tarihinde ULAKBİM veritabanından alındı

Yılmaz, B. (2015). *Yeni Medya Ortamlarında Örgütlenme ve Toplumsal Etkileri: #SenDeAnlatı Örnek Olay İncelemesi*. 12 18, 2016 tarihinde Academia: https://www.academia.edu/26693908/YEN% C4% B0_ MEDYA_ ORTAMLARINDA_ % C3% 96RG% C3% 9CTLENME_ VE_ TOPLUMSAL_ ETK% C4% B0LER% C4% B0_ SENDEANLAT_ % C3% 96RNEK_ OLAY_ % C4% B0NCELEMES% C4% B0 adresinden alındı

Yükselbaba, Ü. (2015). *AKP'nin Kadına Yönelik Söylem ve Politikaları: Neo-Liberalizm, İlmli İslam ve Kadın* . 12 18, 2016 tarihinde Yeni Hukuk: <http://yenihukuk.blogspot.com.tr/2015/05/akpnin-kadna-yonelik-soylem-ve.html> adresinden alındı

Zimmerman, H. D. (2001). *Yazınsal İletişim*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Zoonen, L. v. (2004). *Feminist Media Studies*. Londra: SAGE Publications.

ÖZGEÇMİŞ

Aslı Tosuner, 23 Haziran 1985 tarihinde Ankara’da doğdu, yaşamını İstanbul’da sürdürdü. Erenköy İlköğretim Okulu’nu bitirdiği 1996 yılında Kadıköy Anadolu Lisesi’ni kazandı. 2004 senesinde liseden mezun oldu. 2004-2008 yılları arasında İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü’nde lisans eğitimi gördü. Sonrasında başladığı İstanbul Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Yüksek Lisans programını 2011 yılında tamamladı. 2012 yılında Maltepe Üniversitesi İletişim Bilimleri doktora programına başladı. 2014 yılından beri Maltepe Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım İngilizce Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

